

Tartalomjegyzék

<i>dr. Barátki L. Attila</i>	1
AZ ELLENŐRZÉSBE BEVONT VÉGREHAJTÓI TEVÉKENYSÉG AGGÁLYAINAK RÖVID BEMUTATÁSA EGY KONFERENCIÁN	
<i>dr. Bognár Csaba</i>	5
AZ ÜGYVÉDSÉG DIGITÁLIS REPREZENTÁCIÓJA	
<i>dr. Certicky Mária</i>	11
A BIZTOSÍTÁS ALAPGONDOLATÁNAK FEJLŐDÉSI IRÁNYAI	
<i>Dawei Song</i>	17
A BRIEF INTRODUCTION: CHINA'S LEGAL SYSTEMS ON CYBERSPACE GOVERNANCE	
<i>Dezse Tivadar</i>	25
A SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI RENDSZEREK EURÓPAI GYÖKEREI	
<i>dr. Nikoletta Dobos-Balogh</i>	31
CONTROL ACTIVITIES IN PUBLIC ADMINISTRATION: PROSECUTORS AS PROTECTORS OF PUBLIC INTEREST	
<i>Domokos Tibor</i>	36
BEVEZETÉS AZ ISZLÁM JOG GONDOLATVILÁGÁBA	
<i>dr. Halász Csenge</i>	41
PRIVACY AZ ÚJ SZABÁLYOZÁS TÜKRÉBEN, AVAGY A MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG PILLANATNYI ÁLLAPOTA	
<i>Herczegné dr. Kőmíves Henrietta</i>	46
A PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP HAZAI VONATKOZÁSAI A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG	
<i>dr. Juhász Krisztián</i>	51
A KÖZSZEREPLŐ FOGALMÁNAK VÁLTOZÁSA A MAGYAR ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN, AVAGY KÖZSZEREPLŐ-E A CELEB?	
<i>dr. Kiss Lilla Nóra</i>	57
OKOS-ESZKÖZÖK SZEREPE AZ E-KERESKEDELEMBEN	
<i>Kovács Sándor</i>	64
AKÁR AZ ISTEN	

<i>Kovács Zsuzsanna</i>	70
VASUTAT MISKOLCNAK! – A VÁROS BEKAPCSOLÁSA AZ ORSZÁG KÖZLEKEDÉSÉBE	
<i>dr. Krauss András</i>	75
PÉNZÜGYI SZUVERENITÁS ÉS A PÉNZÜGYI FELSÉGJOG KONFLIKTUSA A NEMZETKÖZI ILLETVE NEMZETI ADÓJOG VISZONYÁBAN	
<i>dr. Kriston Edit</i>	81
A CSALÁDI VAGYONJOGI SZERZŐDÉSEK PERSPEKTÍVÁI EURÓPÁBAN	
<i>Zita Bús Lengyelne</i>	86
ISTORIA INFRAȚIUNILOR ADMINISTRATIVE ȘI DE CORUPȚIE	
<i>Zita Bús Lengyelne</i>	91
ISTORIA SERVICIULUI PUBLIC	
<i>Luis Salvador Neto</i>	96
IMPACT OF DIPLOMACY ON REFUGEE ISSUES	
<i>dr. Adrienn Makács</i>	101
LIVING WILL IN PRACTICE	
<i>Makra Norbert</i>	106
A MUNKAFEGYELEM JOGI ESZKÖZRENDSZERÉNEK MAGYARORSZÁGI MÉRFÖLDKÖVEI, FEJLŐDÉSE A HÁTRÁNYOS JOGKÖVETKEZMÉNY KISZABÁSA	
<i>dr. Menyhért Enikő</i>	111
A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET SZABÁLYOZÁSA	
<i>dr. Nikoletta Tímea Nagy</i>	116
REVIEW OF INTERNATIONAL REGULATIONS OF PEACEFUL USES OF NUCLEAR EXPLOSIONS	
<i>dr. Nikoletta Tímea Nagy</i>	120
DIE RECHTLICHE REGELUNG DES TIERSCHUTZES IN DER EU	
<i>Nge Nge Aung</i>	124
CONSTITUTIONAL CRISIS AND MYANMAR	
<i>dr. Novák István</i>	129
ÁLLATVÉDELEM A BIBLIÁBAN	

<i>dr. Ocskó Eszter</i>	134
A TAGÁLLAMI KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG SORÁN AZ UNIÓS JOG ALKALMAZÁSÁNAK NEHÉZSÉGEI	
<i>dr. Páhi Barbara</i>	141
A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY NÉHÁNY AKTUÁLIS KÉRDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY SÉRTETTJÉRŐL SZÓLÓ 6/2018. SZÁMÚ JOGEGYSÉGI HATÁROZATRA	
<i>dr. Pongrácz Ildikó</i>	146
ONLINE GYEREK, OFFLINE ISKOLA – AZ ONLINE ZAKLATÁS, MINT AZ ISKOLAI KONFLIKTUSOK ÚJ DIMENZIÓJA	
<i>Szilágyiné dr. Heinrich Andrea</i>	152
A KERESZTÉNYEK BÜNTETŐJOGI HELYZETE A RÓMAI BIRODALOMBAN	
<i>dr. Andrea Heinrich Szilágyiné</i>	157
THE CRIMINAL LAW SITUATION OF CHRISTIANS IN THE ROMAN EMPIRE	
<i>Thazin Khaing Moe</i>	162
RIGHTS OF INTERNAL MIGRANT WORKERS IN MYANMAR	
<i>Judit Torma</i>	167
EMPIRICAL RESEARCH METHODS IN SOCIOLOGY OF LAW	
<i>dr. Varga Csaba Koppány</i>	172
AZ ÉLELMISZERJOG ELŐTÖRTÉNETE	
<i>dr. Zámpori Anna</i>	177
A JOGSÉRTŐ BIZONYÍTÁSI ESZKÖZÖK PERBELI FELHASZNÁLHATÓSÁGA AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG LEGÚJABB DÖNTÉSE TÜKRÉBEN	

AZ ELLENŐRZÉSBE BEVONT VÉGREHAJTÓI TEVÉKENYSÉG AGGÁLYAINAK RÖVID BEMUTATÁSA EGY KONFERENCIÁN

*dr. Barátki L. Attila**

PhD hallgató

Szegedi Tudományegyetem

A bírósági végrehajtásról szerzett ismereteim a mindennapi tapasztalatokból és természetesen a hatályos szabályozásból merítettem, mégis a dimenziók vonatkozásában megtalálhatók az egyéni – mondhatni saját öntudatom – és a konkrét ellenőrzési struktúra bemutatásának interpretációja. Egy kutatásban a valóság bemutatása mindig nehéz feladat. Főleg jelen esetben, hiszen a téma igen érzékenynek mondható több szempontból is. Mind szubjektív, mind objektív okok is rövid bemutatásra kerülnek bizonyos kísérleti fejlesztés eredményezve. Azért gondolom, hogy csak kísérlet lehet a megoldási javaslataimból, mivel olyan erők is befolyásolják a megfelelő stratégiai alternatívákat, amelyek szakmai indokokat nélkülöző, pusztán politikai döntéseken alapulnak és nem befolyásolhatók részemről.

A kutatásom fajtáját tekintve kvalitatív módszert alkalmazva kívánom mind pozitív mind normatív elemekkel vegyítve bemutatni az önálló bírósági végrehajtási rendszer korábbi ellenőrzési struktúráját eljutva a jelenlegi állapothoz, kitérve természetesen a nehézségekre, majd felvázolva az általam optimálisnak vallott ellenőrzési struktúra jövőjét. Bízom benne, hogy a kutatásom végeredménye végül hasznosnak ítéltetik, annak ellenére, hogy nem csak jogi témát dolgoz fel, hanem egyéb speciális szakmai ismeretek is beépítésre kerülnek, amelyek a végrehajtási szakmában tevékenykedő érintetteket részére mindenképp hasznos, de a társadalom egészére kihatást gyakorol sőt, központi költségvetési befolyással is rendelkezik – véleményem szerint.

A kutatásomban kifejtett gondolat kiválóan rávilágít a kutatási témámban megfogalmazott alapkérdésből kiindulva, hogy további problémák adódnak a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar Hivatali Szerve által az ellenőrzésbe bevont végrehajtókkal kapcsolatosan.

A kutatási témámból kiragadott rövid értekezésem a bevont végrehajtó intézményét kívánja röviden bemutatni – mind a bevont végrehajtók részéről, mind a Végrehajtói Kar Hivatali Szerve részéről is – felmerülő gyakorlati nehézségekre fókuszálva. Az egyik hipotézis arra a kérdésre próbál választ adni, mely szerint: - „Mi a jogalkotó szándéka a bevont végrehajtó intézményével?”

A hivatkozott 25/2015 Korm. Rendelet alapján a bírósági végrehajtók tevékenységének, ügyvitelének és pénzkezelésének ellenőrzésébe:

16. § (1) (...) végrehajtó és végrehajtó-helyettes (a továbbiakban együtt: bevont végrehajtó) is bevonható.

* Témavezető: Dr. Antal Tamás PhD egyetemi docens.

(2) A Kar hivatali szerve a bevont végrehajtói tevékenységet költségtérítés ellenében vállaló személyekről minden évben a Kar elnökségének javaslata alapján listát készít, amelyet megküld a miniszternek.

(3) A listára olyan személy vehető fel, aki

a) jogász szakképzettséggel vagy más felsőfokú végzettséggel és legalább 2 éves végrehajtói szolgálati jogviszonnyal,

b) végzettségre tekintet nélkül legalább 10 éves végrehajtói szolgálati jogviszonnyal vagy

c) jogi szakvizsgával és legalább 2 éves végrehajtó- helyettesi szolgálati jogviszonnyal rendelkezik.

(4) A végrehajtó bevonásáról és kijelöléséről a (2) bekezdés szerinti lista alapján a Kar hivatalvezetője dönt. A bevont végrehajtó köteles a vizsgálatban részt venni, és szakmai tapasztalatával, szakértelmével a vizsgálat lefolytatását segíteni.

(5) A végrehajtó a kijelölést csak különösen indokolt esetben, írásos formában utasíthatja vissza a kijelölés átadásától számított 3 munkanapon belül.

(6) A bevont végrehajtó köteles a vizsgálat során megismert adatok tekintetében a Vht. 229. §-ában meghatározott titoktartási kötelezettséget betartani, a tudomására jutott üzleti titkot, vagy törvény által védett egyéb titkot megőrizni.”

Az alábbiakban bemutatom a kijelöléssel járó problémákat kezdve a kijelöléssel. Mint azt a jogszabályból is idéztem már, a bevont végrehajtó kijelölését a Végrehajtói Kar Elnökségének javaslata alapján a Kar Hivatalvezetője végzi. Ezzel önmagában nincs is gond, azonban a Kar Hivatali szerve már nem ellenőrzi a jogszabályban meghatározott feltételeknek történő megfelelést. Erre tekintettel nem vizsgálható a továbbiakban a bevont végrehajtó jogszerű alkalmazása amennyiben nem felel meg a jogszabályi feltételeknek, hiszen ezt nem írja elő semmi és az Elnökség javaslatát elfogadva jár el. Ez milyen együttműködési feltételek mellett lehetséges a Kar Hivatali Szerve és a Végrehajtók Elnöksége között?

A jogszabályból levezetve egyértelműen megállapítható, hogy a végrehajtó bevonására csak akkor van mód és lehetőség, ha indokolt az ellenőrzés során. A bevonás javaslatára a vizsgálat vezetőnek van lehetősége a lefolytatott helyszíni ellenőrzést követően. Vagyis az előre történő kirendelés és megbízás nem értelmezhető a bevont végrehajtó vonatkozásában. Ennek ellenére előre elkészítik a megbízó leveleket a bevont végrehajtók részére is úgy, hogy feladat meghatározást nem tartalmaz a megbízás. Vagyis Az ellenőrzési programterv már tartalmazza a bevont végrehajtót, sőt az ellenőrzési iroda vezetőjének a részvételét is. Mivel további kérdések merültek fel bevont végrehajtói intézménnyel kapcsolatosan ezért az alábbi eredményekre jutottam:

- A bevont végrehajtó a helyszíni ellenőrzés során milyen feladatot láthat el és a feladatát milyen eszközök alkalmazásával végezheti? Ugyanis az ellenőrzött végrehajtó ügyviteli, pénzügyi programjának és adatbázisának kezelésére a bevont végrehajtónak nem ad felhatalmazást az Ell. Korm. rendelet, így azok hozzáférésehez csak az ellenőrzött végrehajtó által engedélyezett módon van lehetősége a bevont végrehajtónak figyelembe véve a hatályos úgynevezett GDPR Törvényt is.

- A bevont végrehajtó által tett megállapítás vonatkozásában az ellenőrzött végrehajtónak milyen jogorvoslati lehetősége van? Nem állapítható meg, hogy a

bevont végrehajtó véleménye milyen formában és milyen módon kerüljön az ellenőrzésről készült jelentésbe, amely ellen kifogással élhet az ellenőrzött végrehajtó.

- Ha eltér az ellenőr és a bevont végrehajtó megállapítása, akkor a bevont végrehajtó külön véleménye milyen formában fog megjelenni? Az ellen ugyanis nincs jogorvoslati lehetősége az ellenőrzött végrehajtónak.

- Az elkészült jelentést a bevont végrehajtónak alá kell írni vagy sem? Tekintettel arra, hogy az elkészült jelentés további joghatást vált ki az ellenőrzés eredményétől függően – gondolok itt a fegyelmi vagy büntető eljárás megindítására – nem tisztázott a megállapítással történő egyetértés kérdése. Ide tartozik még, hogy a fegyelmi eljárásban szintén végrehajtói szakértelem kikérésére van lehetőség a vizsgálóbiztos személyében, aki alátámaszthatja a bevont végrehajtó véleményét függetlenül attól, hogy a megállapítás tartalma megfelel vagy nem a jogszabályi előírásoknak. A Vht. 279. § értelmében a vizsgáló biztosnak már meghatározza a jelentésének elkészítéséhez szükséges vizsgálati jogosultságokat. A fegyelmi bíróság a vizsgálóbiztosi jelentés figyelembe vételével dönt, hogy fegyelmi vétség történt, avagy sem. A fegyelmi bíróság pusztán a feljelentő megállapítására valamint a vizsgálóbiztos jelentésében tett véleményére hagyatkozik, ezért fordult elő többször is, hogy eltérő ítélet született egy-egy hasonló fegyelmi vétség elbírálása során. Persze az is kérdéses, hogy a fegyelmi feljelentés megtételére jogosult és egyben köteles személy a Kar Hivatal vezetője, aki nem mérlegelheti az elkövetett fegyelemsértés súlyát, hiszen a jelentésnek tartalmaznia kell javaslatot a további jogkövetkezmény megtételére. Ezt azonban külön fejezetben fogom kifejteni egy következő dolgozatomban.

A bevont végrehajtói intézményre visszatérve szükségesnek tartom a kapcsolattartás módját is megemlíteni. A bevont végrehajtók és az ellenőrök, valamint az ellenőrzési vezetővel történő kapcsolat kialakítása érdekes állapotot tükröz, ugyanis más az elképzelése a bevont végrehajtónak és más az ellenőrzésnek, valamint más az ellenőrzési vezetőnek. Mindhárom érintett vonatkozásában aggályos az a kérdés, hogy milyen mélységig lehetséges a kapcsolat kialakítása? Természetesen a szakmai kapcsolat mélységéről kell említést tenni. Miről is van szó? Személyes tapasztalat okán példaként megemlítem, hogy a legutóbbi ellenőrzés során, olyan végrehajtót jelöltek ki az ellenőrzési csoportomba bevont végrehajtónak, akit korábban ellenőriztem és az ellenőrzés során tett megállapításaim alapján a fegyelmi bíróság súlyos büntetéssel sújtott. Bár az összeférhetlenség bejelentése megtörtént a részemről, a Kar Hivatalvezetője ennek ellenére fenntartotta annak a bevont végrehajtónak a kijelölését. Természetesen nem részletezem milyen volt az ellenőrzés hangulata.

További hiányosságként említeném még, hogy nem szabályozott a bevont végrehajtó megállapításaiért történő felelősség kérdése. Mivel minden megállapítást bizonyítani szükséges, azonban a bizonyítékok beszerzése a bevont végrehajtónak nem engedélyezett, így a megállapításait nem teljeskörűen tudja alátámasztani és szükség esetén bizonyítani. Ennek kiküszöbölésére jelenleg nem látok elfogadható megoldást. Konklúzióként engedjék meg, hogy a hipotézis eredményeit összefoglaljam:

A jogalkotó szándéka egyértelműen arra irányul, hogy az ellenőrzésbe – bár feltételes lehetőségként – bevont végrehajtó kijelölése megtörténhet. Bár a jogalkotó ezt nem

határozta meg, azonban a bevont végrehajtónak szükséges megállapításokat tennie, amelyek esetenként eltérhetnek az ellenőrök megállapításaitól. A kijelölést egyértelműen a végrehajtók érdekképviselőre és a saját döntésükre bízta a jogalkotó. A bevont végrehajtókra vonatkozó kritériumként három vagylagos előírást határozott meg a jogalkotó, valamint a titoktartási kötelezettséget írt elő a bevont végrehajtók részére is, hivatkozva a Vht 229. §-ra. További az ellenőrzésbe bevont végrehajtókra vonatkozó körülmény nem került szabályozásra így a jogalkotói szándék sem határozható meg teljességgel.

A tipikus problémák megoldására jogszabályi szinten és vezetői szinten látok elfogadható megoldást. Tekintettel arra, hogy az ellenőrzések során bevont végrehajtót a jogalkotói szándék miatt szükséges alkalmazni, ezért úgy vélem, hogy egy új szabályozás nem maradhat el bizonyos kérdésekről. Ilyen kérdés például a bevont végrehajtó ellenőri jogosultságának kérdései, a megállapításához szükséges bizonyítékok gyűjtése vagy a munkalapjában tett megállapításainak az ellenőrzési jelentésbe történő átvezetésének jogszabály általi biztosítása és azzal szembeni jogorvoslat lehetőségének biztosítása az ellenőrzött végrehajtó számára.

Kiemelt probléma megoldási feladatként említeném a bevont végrehajtók jogszabályban előírt feltételek vizsgálatát és közhiteles nyilvántartását a Kar Hivatali szerve által, valamint az összeférhetlenség teljes mértékű kiküszöbölését az ellenőrzések során.

A magyarázat szerint tehát megállapítható, hogy a jogalkotó szándéka nem lehet más, mint a szükség szerinti bevonás lehetősége. A tapasztalat alapján azonban a bevonás szükségességét az arra jogosult szándéka – vagyis a Kar Elnökségének akarata – szerint (a régi ellenőrzési időket idézve) jobban elfogadják az ellenőrzés során tett megállapításokat maguk az ellenőrzött végrehajtók, ha olyan személy is megerősíti azokat, aki úgymond „*az Ő oldalukon állnak*”. Persze az ő esetükben is előfordulhat összeférhetlenség. A jogszabály szövegéből tehát nem lehet arra következtetni, hogy a bevont végrehajtó olyan szaktudással rendelkezne, amivel az ellenőr ne rendelkezne, hiszen az ellenőr kinevezési feltétele szigorúbb szakmai kompetenciákat fogalmaz meg, mint az önálló bírósági végrehajtói kinevezéshez előírt szakmai elvárás. A végrehajtói tevékenység ellenőrzésének szükségessége bebizonyosodott az elmúlt ellenőrzések során. Véleményem szerint a közhatalom gyakorlását minden esetben szükséges ellenőrizni egy – az ellenőrzött szervtől független – szervezet által. Jelenleg az önálló bírósági végrehajtók ellenőrzését a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar Hivatali szervének saját szervezeti egysége végzi a Hivatal Vezető közvetlen irányítása alatt. Az utóbbi időben bebizonyosodott, nem optimális megoldás. Az önálló bírósági végrehajtók széles körű közhatalmat gyakorolnak, állandó bevételt képező vállalkozói tevékenységet folytatva olyan pénzüsszegekkel és a jogszabály által felruházott olyan kivételes jogosultságokkal rendelkeznek, amelyek ellenőrzése mindenképpen szükséges. Az ellenőrzés célja csak úgy valósulhat meg, ha az érdekképviselői szerv befolyásától független állami szerv irányítása alá kerülne az ellenőrzés. A közelmúlta visszatekintve kijelenthetem, hogy a feltárt jogszabálysértések komolyabb kormányzati szerepvállalást igazolnak! Ilyen vonatkozású tapasztalataimról azonban jelenleg nem beszélhetek, hiszen ez nem tárgya a jelenlegi beszámolómnak.

„A tudományos kutatásnak mindig az a vége, hogy hirtelen több probléma is felbukkan ott, ahol korábban csak egy volt.”

AZ ÜGYVÉDSÉG DIGITÁLIS REPREZENTÁCIÓJA

*dr. Bognár Csaba**

PhD hallgató

Pécsi Tudományegyetem

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Személyes kapcsolatok vagy a konvencionális írásbeli média helyett egyre dominánsabb szolgáltatások igénybevétele iránti tájékozódás terén is az internetes keresés piacvezetőjének használata. A technológia sosem látott fejlődése, amint környezetünkben mindenütt, akképp az ügyvédi munkában is meghatározó. Kompetencia vagy virtuális reprezentáció prioritása – e kérdést is feltehetnénk a digitális korban. Létezik-e ügyvédválasztási szabadság, vagy az csupán elérhetőség-heurisztika eredménye? Mindezt napjainkban igen erőteljes mértékben befolyásolja a digitális hozzáférés, és az ott kialakított arculat.

A találati eredmények – Page Rank –, azonban szakmai érdemektől függetlenek, fizetett hirdetési- és webfejlesztési technikák bonyolult kombinációi¹. A már-már exponenciális sebességgel bővülő tartalom korában viszont elsődleges a találati sorrend, a gyakorlatban nincs kapacitás az első tíz, de maximum száz találaton túli „virtuális világ” megismerésére. A nem ismeretségi ügyvédválasztás egyik legfontosabb szempontja a virtuális megjelenés (digitális média, honlapok, közösségi média általi ügyfél bevonás), a posztmodern folyamatosan újuló követelményeihez igazodás, elektronikus felületek kialakítása és az ott beérkező érdeklődések, megkeresések fogadása az egyik legjelentősebb feladat a piac elérése szempontjából.

Kérdőíves nagy szociológiai adatfelvételek a hazai ügyvédséggel kapcsolatosan történtek a közelmúltban²³ megállapításaik hasznosíthatók, a kutatásban az ügyvédséget magasan kvalifikált társadalmi csoportként mutatják be, az átlagosnál lényegesen jobb anyagi, szellemi tőkével, társadalmi kapcsolatokkal, mely – politikusokhoz, banki szektorban dolgozókhöz, stb. – hasonlóan nem mentes sok esetben negatív sztereotípiáktól sem; a hivatásrend belső tagozódásának módosulására a digitális környezetben és az ügyvédválasztás megváltozott szempontjaira ugyanakkor nem térnek ki. Susskind^{4, 5, 6} jóslatai az ügyvédség végéről vagy a digitális világ jöghoz való megváltozott hozzáállásáról, menedzsmentszemlélet elsődlegessé válásáról még nem

* Témavezető: Dr. Zeller Judit, PhD egyetemi adjunktus

¹ Marshall, P. et al.: *Ultimate Guide to Google AdWords: How to Access 100 Million People in 10 Minutes* (5th ed.). Irvine, California: Entrepreneur Media Press 2017.

² Utassi Á.: *Az ügyvédek hivatásrendje*. Budapest: Új mandátum. 1999.

³ Utassi Á.: *Ügyvédek a gyorsuló időben (1998–2015)* Budapest: Új mandátum. 2016.

⁴ Susskind, R.: *Az ügyvédség vége?* Budapest: Wolters Kluwer Kft. 2012.

⁵ Susskind, R.: *Tomorrow's Lawyers: An Introduction to Your Future* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press. 2017.

⁶ Susskind, R. és Susskind, D.: *The Future of the Professions: How Technology Will Transform the Work of Human Experts*. Oxford: Oxford University Press. 2015.

oly jelentős mértékben érhetőek tetten hazánkban, azonban honlapok elemzéséből leszűrhető tanulságok segíthetnek képet kapni ezen lehetőségek eljövételéről.

A versengés, kiemelkedni, kitűnni vágyás szinte minden területen és korban jelen volt az emberiség története során. Amint különböző sportágakban világranglisták, versenyeredmények útján, úgy a tudományban vagy egyes magas presztízsű hivatásokban is különböző módokon igyekeznek a legjobbakat mérni, láttatni. Mindenkor meghatározott gondolkodásmóddal jellemezhető⁷, napjaink okoseszköz és internetalapú háttérzolgáltatások uralta környezetében elsődlegessé vált az ilyen módon tájékozódás és a virtuális reprezentáció jelentősége. Felületes tájékozódással ugyanakkor a gyakorlati kompetenciát, profizmus fokát, a Google találati listája leplezheti. Képernyő által közvetített kommunikáció és tudásbázis az információhoz jutás megváltozott módját alakította ki. Az ügyvédi hivatásrendi tagság, mint szociális szerep és a környezeti változások interakciója, a tudomány, különösen az információtechnológia beláthatatlan fejlődéséből adódó lehetőségek és veszélyek, ill. követelményekhez alkalmazkodás döntő hatással vannak szakmai kontextusokra az ügyfélszerzés- és megtartás érdekében. A szakmai eredményeket, sikereket, képezéseket és díjakat elhomályosítja a digitális megjelenés terén kialakított – vagy kialakított – kép, technikai háttérbázis vagy hirdetési szolgáltatók igénybevételével. A dizájn, a megjelenés, dekorativitás előtérbe helyezése a felszínes, de menedzsment szükségességeket követő, fejlettebb technológiai megoldásokkal rendelkező irodák figyelemfelhívása a szakmai kompetencia alapvető voltát háttérbe szorítja.

Fenti tapasztalások elemeinek leképezéséből az alábbi előfeltevéseket, vizsgálandó hipotéziseket állítottam fel:

1) A digitális reprezentáció, megjelenés prioritásával nem jár szükségszerűen együtt a kompetencia; a szakmai tudással való szinkronitása esetleges, laikus számára nem nyújt kielégítő eligazodást.

2) Nagyobb „élvezeti értékkel” (technikai minőség, dizájn, tartalom, stb.) rendelkező weblapokat tartanak fenn kompetensebb kollégák, a nagyobb tudást magasabb presztízssre, anyagi tőkére, kiemelkedő technikai környezetre is transzformálva, mely a technológiai fejlődésre is nagyobb rálátást, lehetőségeket hoz, így a virtuális képre is jobban adnak.

3) A nagyobb „élvezeti értékkel” rendelkező lapok a (személyes) találati lista elején jelennek meg.

Tartalomelemzés, az empirikus vizsgálat tárgya, lefolytatása: ügyvédi irodai honlapok – valójában személyiségképek, figyelemmel arra, hogy az irodákat a vezető ügyvéd megítélése fémjelzi – találati sorrend- és tartalomelemzésének (Google saját gépen végrehajtott „ügyvéd” szó 1-100. ügyvédi irodai találati listája⁸ és a honlapok meghatározott szempontok szerinti „minőségelemzése” 0-100 pont között) összevetése szakmai megítéléssel; utóbbi körben a Haszon magazin 2016. novemberi⁹ valamint a

⁷ Meleg Cs.: Társadalmi változások és jogászai gondolkodásmód. JURA, 2001/2. 58-74. Pécsi Tudományegyetem ÁJK. 2001, 58.

⁸ A találati lista 2018.06.12. napján 15:00 órakor került lementésre, az adatfelvétel ideje: 2018. június 12-20. között.

⁹ Karácsony Z. és Schilling T.: A 100 legjobb magyar ügyvéd. Haszon, 2016/11. Budapest: Haszon Lapkiadó Kft. 2016. 10-49.

Gentleman magazin 2010. téli számában megjelent Top 100 ügyvéd összeállítást felhasználva¹⁰

Első lépésként a (számomra kiadott) „ügyvéd” szóra keresés és a találati lista első húsz oldalának megnyitása (végül az első tizenöt oldalra volt szükség), ezekből – egyéb találatokat figyelmen kívül hagyva – előzetesen az 1-100. ügyvédi irodai honlap webcímének elmentése. (Mivel a Google Adwords és egyéb hirdetések az organikus sorrendbeli helyezést is befolyásolják, így végeredményben kizárhatatlan, és laikus számára nem is feltétlen van meg „fizetett” módon előresorolt oldallal szembeni negatív diszkrimináció, ekképp nem zártam ki hirdetett oldalakat sem a találati lista felállításánál.) Később a már mentett adatok alapján az iroda nevének és vezető ügyvédjének, székhelyének, irodai profiljának, találati oldalszámának és irodák közötti sorrendjének elmentése a részletesebb elemzés érdekében, valamint a főoldaláról képernyőképek mentése.

A honlapokhoz „élvezeti érték” rendelése, előzetesen a különböző érték kategóriák 0-10 pontszám közötti definiálása, majd a honlapok ezen kategóriák szerinti osztályozása egyesével szolgáltatásaik végigolvasása, menüik, aloldalaik, szakmai anyagaik végignézése, releváns linkek, tartalmak működésének ellenőrzése, amennyiben van, az oldalon feltüntetett közösségi profilok áttekintése stb. követően tíz szempont alapján, ekképp mind a 100 honlap 10-szer 0-10 pont közötti értékeiből összesített pontszám képzése, sorrendiség felállítása, összevetése a találati lista számával. A polgári vegyes, büntetőjogi, stb. irodai profil, fővárosi kerületi vagy vidéki székhely és más szempontok alapján további következtetések levonása.

„*Élvezeti érték*” körében az alábbi alkategóriák kerültek kialakításra:

- 1) design (művészeti érték),
- 2) technikai szint,
- 3) „e-megközelíthetőség”,
- 4) szakmai tartalom,
- 5) formai összbenyomás,
- 6) idegen nyelvű elérés,
- 7) aktualitás,
- 8) ügyvédi bemutatkozás,
- 9) portrékép-minőség,
- 10) díjszabás közzététele.

Mind az adott kategóriák, mind azok tartalmának pontozása az objektivizált mutatók ellenére különösen nehéz kérdés és a szubjektív tényező talán csak több kutató általi külön pontozással és azok átlagolásával lett volna csökkenthető, de mivel maguk az alkategóriák sem mentesek szubjektív tényezőktől, és azoknak esetleges súlyozása szintén átgondolásra volna érdemes (ahogy valójában az igen hasonló és egyben közel hasonló értékeket is hozó 1) és 5) alkategória felfogható már-már a vizuális benyomás kétszeres súlyának), míg több független elemző bevonása ugyanazon értékek kialakítására felesleges munkát és jelentős további erőforrást igényelt volna, mindezt mellőzhetőnek tartottam. Megjegyzendő, hogy maga a találati lista is szintén némileg

¹⁰ Pósa Á.: Top 100 ügyvéd. Gentleman, 2010. tél. Hódmezővásárhely: Generál Média Kft. 2010, 155-167.

eltérő „Google felhasználókként”, korábbi keresések, mentett érdeklődések, preferenciák stb. befolyásolják.

Az értékelés koncepciója szintén különböző attitűdök függvénye lehet: az első szempont értékelésénél pl. figyelemmel voltam az érintett jogterületre, elérni szándékolt célközönségre is (büntetőjogi területen nem feltétlen a megelégedett harmóniát sugárzó összkép célravezető); míg a legmagasabb pontszámot elért honlapok sem felelnek meg mindenben az ügyvédi etikai szabályzat ügyvédi honlappal kapcsolatos valamennyi elvárásának (pl. ügyfelek körének közzététele, nyitólapon a területi kamara meghatározott szövegű tájékoztatója vagy épp részletesebb iránymutatás a díjszabásról, mely az ügyfelek egyik alap tájékoztatói iránya egyúttal etikai dilemmák tárgya), ugyanakkor ez a leképezett szempontrendszerre nem feltétlenül releváns, ebbéli esetleges „felülemelkedettséget” nem értékeltem negatívan¹¹, annak betartatása a területi kamara feladata, a virtuális arculatra nézve másodlagos.

A tanulmány keretei és áttekinthetősége kedvéért és az egyébként is nehezen objektivizálható értékelés miatt csupán az első szempont (design, művészeti érték), pontszámbeli leképezését az I. sz. mellékletben érzékeltetem¹² – utalva arra, hogy valamennyi mutatónál, annak specifikumait figyelembe véve –, hasonló előzetes értékskála került kialakításra, 0-10 közötti értéket aszerint rendelve az egyes szempontokhoz, „dimenziókhöz”, ahol az oldal a legmagasabb pontszám kritériumainak eleget tett, függetlenül attól, hogy esetlegesen valamely alacsonyabb pont kritériumrendszerének nem felelt meg egészében pl. a bár egyszínű, fekete-fehér háttérfelület látványos, esztétikus megoldásaiban egy magasabb pontérték minimum-követelményeit is kielégíti.

Az előzőekben vázolt élvezeti értékekhez hasonlóan a szakmai sorrendiség felállítása hasonlóan nehézkes, a hivatkozott lapok elemzéseikben publikált, többé-kevésbé objektív alapokon nyugvó szempontrendszer alapján törekedtek összeállításukban kiválasztani a legelismertebb kollégákat, így a fenti hipotézist alátámasztó vagy cáfoló következtetések levonására alkalmasnak tűnnek. Utolsó lépés volt a már említett Gentleman és a Haszon magazin listáinak összevetése a találati lista tagjaival valamint a virtuális térben való megjelenés alapján képzett pontrendszerrel. E körben figyelemmel arra is, hogy bár az ügyvédi irodák jelentős része a vezető ügyvéd nevével fémjelzett, nagyobb irodákban több magas presztízsű kolléga esetén szükséges volt beazonosítani a tagokat is a listával való összevetés érdekében¹³.

¹¹ 6/2018. (III. 26.) MÜK szabályzat az ügyvédi hivatás etikai szabályairól és elvárásairól, 10.5., 10.6., 3.4.

¹² I. melléklet, design (művészeti érték) pontszámai: 0 pont: értékelhetetlen az oldal betöltődése hiányában; 1 pont: „fejlesztés alatt”; 2 pont: egyszínű háttér és betűszín, képek, és minden egyéb felhívó objektum mellőzése; 3 pont: többszínű háttér vagy betűszín, képek, és minden egyéb felhívó objektum mellőzése; 4 pont: többszínű háttér és betűszín vagy többféle méret, legalább egy kép vagy egyéb objektum, valamely feltétel hiányában több kép vagy egyéb objektum; 5 pont: rendezett többszínű háttér és betűszín vagy többféle típus, több kép vagy egyéb objektum; 6 pont: kép háttér és többféle típusú vagy színű betű, több kép és egyéb objektum; 7 pont: harmonikus kép háttér, részletgazdag színek, áttűnések, több kép és egyéb objektum; 8 pont: egyedi benyomást keltő, részletgazdag színek, áttűnések, több kép vagy egyéb objektum; 9 pont: művészi benyomást keltő, megnyerő színek, áttűnések, több kép vagy egyéb objektum; 10 pont: az oldalhoz visszatérésre ösztönző művészi benyomást keltő, megragadó, máshol nem tapasztalt kiemelkedően megnyerő megoldások.

¹³ Magyar Ügyvédi Kamara, Országos Ügyvéd Nyilvántartás,
<http://www.magyarugyvedikamara.hu/tart/index/1/1>

A tudománymetriában kutatók értékelése, idézettségi mutatók, indexek, publikációk értéke körében vagy egyetemi rangsorok terén hasonlóan nehéz objektív szempontrendszer kialakítása és nem lehet mentes számtalan esetlegességtől és kritikától. Éppígy a különböző szempontokat figyelembevevő és súlyozó ranglisták csupán próbálkozások lehetnek teljesítmények osztályozására. Mindazonáltal a különböző szempontok alapján levont következtetések mégis sok esetben – akár az egyetemi sorrendek átfedései – hasonló végkövetkeztetésekre vezetnek. Sporthasonlaltal élve¹⁴ a bajnokságban legjobb gólaránnyal és labdabirtoklási mutatóval, legtöbb eredményes passzal, kapura lövéssel, kaput eltaláló lövés mutatóval vagy épp legnagyobb nézőszámmal büszkélkedő csapatok egyben jó eséllyel a bajnokság dobogósai is.

A tartalomelemzés elvégzését követően az alábbi adatokat kaptam az 1-100. találatban. A felállított skálák alapján a honlapok pontszámai 30-tól 88-ig terjedtek 58,4 pontos átlagértékkel. A budapesti irodák találati elsősége felülreprezentált még az országos nyilvántartásban lévő magas számarányhoz képest is¹⁵: 82 budapesti (54 pesti, 28 budai) és 2 külföldi iroda mellett csupán 16 vidéki (e körben kivétel nélkül vagy budapesti agglomerációs település vagy megyei jogú város). A budapesti kerületi székhelyek közül kiemelhető az V., XIII. és II. kerület 22, 11 és 9 képviselővel, mely némileg megfelel egyúttal e budapesti kerületekben lévő legmagasabb számoknak. Ügytípus profilban 73 polgári és egyéb mellett 19 vegyes profilú, büntető ügy vállalását is hirdető iroda és csupán 8 döntően büntetőjoggal foglalkozó kolléga jelenik meg. Érdekes a nő és férfi arány valamivel kiegyenlítettebb volta a szakmai „kiválóság” adataihoz képest (Gentleman magazin: 9-91, Haszon magazin 24-76) a tényleges számarányok felé némileg közeledve 32 nő és 68 férfi irodavezető jelenléte utalhat arra, hogy női ügyvédek egyre inkább felvéve a versenyt igyekeznek megfelelni a digitális kor kihívásainak. Átlagérték pontokat tekintve a női és férfi irodavezető ügyvédek honlapjai gyakorlatilag megegyeznek 58,2 és 58,5, míg a design és formai összbenyomás pontok összegzése terén a nemi sztereotípiák ellenére 13,6 ponttal szemben 14,6 pontos átlagértékeket mértem szintén a férfi ügyvédek javára.

Előfeltevéseimre válaszokat keresve az alábbi végkövetkeztetések vonhatók le:

1) Első hipotézisemet a kutatás igazolta, a digitális prioritással ritkán jár együtt a szakmai kompetencia magas foka, a szinkronitás esetleges. A találati lista 1-100. helyén a legjobbnak tartott kollégák alig jelennek meg (nyolcan) – bár hárman az első oldalon.

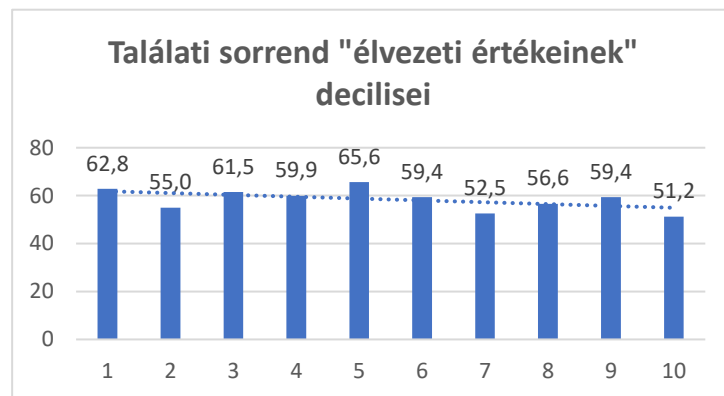
2) Második hipotézisem csak részben igazolódott, bizonyos esetben a virtuális kép minősége illeszkedik a szakmai kiválósághoz, hasonlóan látványos megoldások jellemzik; míg más esetben bár a találati lista 1-100. tagja között is szerepel, de az elismert kolléga nem törekszik – talán nincs rá szüksége – a technika és látvány, stb. szintek hasonlóan magas fokának elérésére.

¹⁴ Fábri Gy.: Az egyetem értelme I. Az egyetem értéke. Felsőoktatási rangsorok és egyetemi teljesítmény. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó. 2016. 51.

¹⁵ lásd 12. pont, 2018. december 2-ikai lekérdezés: 11194 aktív ügyvéd találat, 6131 budapesti, 539 Pest megyei, 414 szegedi, 402 debreceni, 384 B-A-Z. megyei, 383 Bács-Kiskun megyei, 377 Gy-M-S megyei, 333 pécsi, stb.

Megjegyzendő ugyanakkor, hogy azon esetekben, ahol figyelem van a megjelenésre, az elismertségben is kitűnő kollégák virtuális megjelenései a legmagasabb értékeket kapták, egyúttal külön kiemelendő, hogy a 100 pontos skálán csak ők voltak 80 fölött; szintén közös, hogy a legjobbak nagyobb, nemzetközi, feltételezhetően tőkeerős, nem egyéni irodák, a vezető „senior partner” nevével fémjelezve: Lakatos, Köves és Társai Ügyvédi Iroda, SBGK Ügyvédi Iroda, Sár és Társai Ügyvédi Iroda.

3) Harmadik hipotézisem nem, ill. csekély részben igazolódott: a Google találati sorrendje és a honlapok „élvezeti értéke” (dizájn, tartalom, stb.) között nincs összefüggés e körben az 1-100. találat során. Bár a találati lista elején lévő weblapok átlagértéke némileg magasabb, a trendvonal minimálisan lejt (lásd 1. sz. alábbi ábra).

A BIZTOSÍTÁS ALAPGONDOLATÁNAK FEJLŐDÉSI IRÁNYAI

*dr. Certicky Mária**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Bevezetés

Az információs technológia (IT) elmúlt években mutatott rohamos fejlődése számos kaput nyitott meg a pénzügyi világ innovatív törekvéseinek előmozdítására. A prosperitás olyan úton indult el, amellyel szükségszerűen lépést kell tartania a gazdaság valamennyi szereplőjének. A pénzügyi technológiákat (Fintech – Financial Technologies) érintő innovációk nem kizárólag a banki szektorban jelennek meg, hanem lehetőségek tárházát biztosítják a biztosítási szektor modernizálására is. A lehetőségek kiaknázásával – főképpen a szükséges személyi feltételek hiánya miatt – elsősorban nem a biztosítási szektor szereplői foglalkoznak, hanem az ún. startup¹ vállalkozások. E vállalkozások fő jellemzője, hogy alapításukat követően rövid időn belül képesek nagy fejlődési ívet bejárni, amely során a termék-, vagy üzleti modell fejlesztésére irányuló tevékenységüket² főképpen online fejtik ki.

Jelen tanulmány célja, hogy röviden összefoglalja azokat az innovatív (insurtech - insurance technologies) megoldásokat, amelyek a biztosítási szektorban hasznosíthatók lehetnek. A fejlődési irány alapvetően két irányú. Egyik, hogy az informatikai fejlesztések lehetőséget adnak arra, hogy a biztosítás alapeszméjét képező veszélyközösségen alapuló kockázatvállalást új alapokra helyezték. A másik fejlődési irány az új kockázatok biztosítási fedezetbe vonása. E kockázatok két körbe sorolhatók: i) ún. „minimálkockázatok”, amelyek bekövetkezése alapvetően nem jár nagy mértékű vagyoni veszteséggel, de mivel a bekövetkezésük nagy tömegeket veszélyeztet, így a biztosítás iránti vágy növelésével kialakítható a veszélyközösségük; illetve ii) a magas kockázattal járó tevékenységekhez kapcsolódó felelősség szigorítása miatt nagy veszteséggel járhat, így igény van ennek biztosítási fedezetbe vonására.

* Témavezető: Dr. Barta Judit PhD egyetemi docens.

¹ A startup vállalkozások magyar elnevezése: korai fázisú vállalkozások, amelyek speciális szabályait a korai fázisú vállalkozások és a korai fázisú vállalkozásokat támogató vállalkozások nyilvántartásba vétel iránti eljárásának részletes szabályairól szóló 331/2017. (XI.9.) Korm.rendelet határozza meg.

² E vállalkozások tevékenységének meg kell felelnie a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló 2014. évi LXXVI. törvény 3.§ 6. pontjában meghatározott innováció fogalmának: „a gazdasági tevékenység hatékonyságának, jövedelmezőségének javítása, a kedvező társadalmi és környezeti hatások elérése érdekében végzett tudományos, műszaki, szervezési, gazdálkodási, kereskedelmi műveletek összessége, amelyek eredményeként új vagy lényegesen módosított termék, eljárás, szolgáltatás jön létre, új vagy lényegesen módosított eljárás, technológia alkalmazására, piaci bevezetésére kerül sor, ideértve azokat a változásokat, amelyek csak adott ágazatban vagy adott szervezetnél minősülnek újdonságnak”

A veszélyközösség alapjainak újragondolása

A közösségi gondolat és annak eredete

A biztosítási eszme³ kialakulását a közösségi gondolat⁴ elterjedésében és középpontba kerülésében találhatjuk. Magyarországon elsőként a XV-XVI. századtól kezdődően⁵ beszélhetünk biztosítási jelleget hordozó „jelenségekről”, amely a gildék, céhek ún. társládáiban nyilvánult meg.⁶ Ezekben gyűjtötték a céhek dolgozóitól – illetve magától a munkáltatótól – származó befizetéseket, amelyet előre meghatározott esemény⁷ bekövetkezése esetén felhasználtak, illetve ebből fizettek a tagok részére – akár járadék formájában is – bizonyos pénzösszeget. Ez alapján láthatjuk, hogy az azonos közösséghez tartozó személyek szolidaritási alapon⁸ történő segítkezésével – amely a kockázatkezelés egy kezdetleges módjának tekinthető⁹ – enyhítették a céhek dolgozóit fenyegető veszélyek következményeit. Ezt követően a XVIII. századtól kezdődően folyamatosan alakultak ki és terjedtek el a biztosítási tevékenységgel üzletszerűen foglalkozó biztosító társaságok, amelyek szerződés alapján átvállalták a biztosítottat érintő kockázatokat és szükség esetén fedezték az ebből eredő veszteségeket.¹⁰

Mindezekből látható, hogy a biztosítás jegyeit viselő „ösi” jogintézmények alapját a *közösségi gondolat* hatotta át, amely azt jelentette, hogy az azonos közösséghez (értsd: céhhez, bányásztársasághoz stb.) tartozó személyek szolidaritásból viselték a társakat érintő vagyoni veszteségeket. A (veszély)közösség szervezését tehát nem egy a személyektől külön álló szervezet végezte, s a személyek tömörülésének alapját nem a veszélynek kitettség képezte, hanem kizárólag a közösség tagjainak egymáshoz való szolidaritása, amelyet összekötött a munkájuk.

³ Biztosítási eszme alatt értem a biztosítás által nyújtott – főképpen anyagi – „biztonság (érzet)” iránti kereslet és kínálat egymásra találását, a későbbiekben üzletté válását.

⁴ A veszélyközösség gondolatának csíráit már az ókori görög jogban lévő Lex Rhodia de Iactu intézményében is felfedezhetjük.

Ugyanígy az ókori római hajókölcson (fenus nauticum) intézményében is megfigyelhetők a mai értelemben vett biztosítás fogalmi elemeit képező jellemzők megjelenése (különösen a kockázatvállalás), azonban e jogintézményből pont a veszélyközösség kialakítása, a közösségi gondolat hiányzott. Bővebben lásd: Földi A.: A biztosítási szerződés előképe a római jogban. Jogtudományi Közlöny, 1990/6. sz.

⁵ Ugyanez a nyugat-európai társadalmakra már a X. századtól jellemző volt.

⁶ Ezt megelőzően a XIV. századtól kezdve a bányások is – rendkívül veszélyes mesterség lévén – ún. bányatársládákat hoztak létre.

⁷ Ilyen esemény volt pl. valamely tag megbetegedése vagy halála. Ezeket tekinthetjük tehát a biztosítási eseményeknek, amelynek bekövetkezése esetén a tagok viselték a felmerült költségeket.

⁸ Ugyanígy szolidaritási alapú kockázatelosztásnak volt tekinthető a római jogban ismert collegium funeraticium intézménye, amely társasági keretek között osztotta fel a tagjait terhelő kötelezettségeket, elsősorban a halál bekövetkezése esetén az eltemetés költségeit. Ezt tekinthetjük az életbiztosítás egyik kezdetleges formájának.

⁹ Várad Á.: A biztosítás fogalmi elemei és fejlődési tendenciái. Lásd: <https://dfk-online.sze.hu/images/optimi%20nostri/2009/v%C3%A1radi.pdf>, letöltve: 2018.12.01.

¹⁰ A biztosító intézetek és a biztosítás intézményének történeti fejlődését remekül mutatja be: Tamás G.: A biztosítás története Magyarországon – A kezdetektől 1857-ig. Sangrey Biztosításkutató Kft., Budapest, 2013.

Veszélyközösség ma és „holnap”

A biztosítás intézményének vizsgálatakor el kell különíteni a biztosítási szerződést és a biztosítási tevékenységet. Előbbi kétségtelenül az utóbbi része, hiszen a biztosítási jogviszony létrejöttének alapjául szolgáló szerződésben manifesztálódik a biztosítási tevékenység, e nélkül értelmét és lényegét veszítené a tágabb értelemben vett biztosítás. Igaz az is, hogy egy izolált biztosítási szerződés önmagában nem képezheti a biztosítás eszméjét. Azt ugyanis nem a veszélynek szerződésen alapuló átvállalása adja, hanem a vagyoni hátrányban jelentkező veszély „*lenyűgözése*” képezi. Ez pedig csak úgy érhető el, ha az egyes szerződéseket tömörítő személy az azonos érdekű személyek között elosztja a kockázatokat.¹¹ A biztosítási tevékenység vizsgálatakor alapvetően a biztosítást vállaló személyét kell szemügyre vennünk, hiszen a tevékenység végzésére a biztosító szervezeti keretein belül kerül sor. A biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény (a továbbiakban: Bit.) a következőképpen határozza meg a biztosítási tevékenység fogalmát: „*biztosítási szerződésen alapuló kötelezettségvállalás, amely során a tevékenységet végző megszervezi az azonos vagy hasonló kockázatoknak kitett személyek közösségét (veszélyközösség), matematikai és statisztikai eszközökkel felméri a biztosítható kockázatokat, megállapítja és beszedi a kötelezettségvállalás ellenértékét (díját), meghatározott tartalékokat képez, a létrejött jogviszony alapján a kockázatot átvállalja és teljesíti a szolgáltatásokat (...)*”.¹²

A tanulmány témájához igazodva a fogalmi elemek közül a veszélyközösség megszervezése és a biztosító szolgáltatásáért beszedett biztosítási díj meghatározásának alapjául szolgáló együttthatókat kell górcső alá venni, tekintettel arra, hogy az információs technológia fejlődése ezeket az intézményeket érinti, érintheti a legjobban.

A veszélyközösség az azonos vagy hasonló kockázatnak kitett személyek közössége, amelyet a biztosító szervez azáltal, hogy az egyes – relatív jogviszony alapján – átvállalt kockázatokat egyesíti és a közösség tagjai között diverzifikálja. Ennek alapját tehát az azonos kockázat képezi, amelynek átvállalásáért ellenértékként a szerződő fél biztosítási díjat fizet. Az ellenérték kiszámítását több egymással egyébként összefüggő tényező befolyásolja, így a veszély bekövetkezésének valószínűsége, a veszélynek kitett személyek száma, a veszély bekövetkezése esetén a várható szolgáltatás nagysága, illetve egyes biztosítások – így különösen a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás – esetén a biztosított személyében rejlő szubjektív tényezők. Ez utóbbi figyelembevétel nélkülözhetetlen azon biztosítások esetében, amelyeknek alapját olyan veszélyek átvállalása képezi, amelyek bekövetkezését a biztosított magatartásával befolyásolhatja. Ilyen biztosításnak tekinthető a felelősségbiztosítás, s különösen a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás, amely esetében a gépjárműből, mint veszélyes üzemből eredő kockázatokat a biztosított személyében megbújó veszélyek egészítik ki, így ezek is a díjszámítás alapját képezik. A díjszámítás abszolút szubjektív tényezőkön alapuló módja a biztosítás népszerűségét csökkenti, főképpen a biztosítási védelmet kereső személyek fiatalabb korosztályában, akik igazságtalannak tekintik az ilyen alapú díjszámítást, mivel az jellemzően rájuk nézve magasabb díjakat eredményez. A biztosítást érintő e bizonytalanság elosztatására nyújtanak segítő kezet az egyes

¹¹ Túry S. K.: A biztosítás jogfilozófiai vonatkozásai. In: Magyar Jogi Szemle, 1927/5. sz. 169 – 180.

¹² Bit. 4.§ (1) bekezdés 11. pont

insurtech megoldások, amelyek különösen a gépjármű-felelősségbiztosításban¹³ hasznosíthatók legjobban, ezért a tanulmány erre a területre összpontosít.

A kárelosztás elvét megreformáló startup cégek olyan az információs technológián alapuló elvet dolgoztak ki, amelyben a begyűjtött objektív adatok, mint együtthatók figyelembevételével történik a díjszámítás. A megoldás alapját egy új kockázatközösség kialakítása képezi, amelyben a közösség tagjai olyan technikai eszközöket vesznek igénybe, amely elemzi a gépjármű közlekedését. Ehhez ún. telematikai eszközöket vesznek igénybe, amely GPS alapú eszköz, rácsatlakoztatva a gépjármű központi elektronikai rendszerére. A műszer elemzi a gépjármű forgalomban való részvételét, vizsgálja különösen a sofőr vezetési stílusát, különösen azt, hogy betartja-e az egyes sebességkorlátokat, megfelelő sebességgel kanyarodik, illetve a fékhasználatot. A díjszámítás alapját tehát azok az adatok képezik, amelyet a telematikai műszer a gépjármű közlekedéséből képez. Ezek a közösség szempontjából abszolút objektív tényezők, hiszen mindenkinek lehetősége van azonos módon részt venni a forgalomban. A befizetett díj – leegyszerűsítve – egy alapdíjből és abból a díjből tevődik össze, amelyet az adatok alapján számítanak ki. Minél biztonságosabban vesz részt egy gépjármű a forgalomban annál alacsonyabb díjat kell majd fizetnie¹⁴ az üzemben tartónak. Amennyiben a gépjármű nem vesz részt a forgalomban úgy az alapdíjon kívül nem kell más díjat fizetnie, így tehát teljes mértékben használat alapúvá alakítják a díjbeszedést. Minél nagyobb lesz ez a kockázatközösség, annál alacsonyabb alapdíjat kell befizetnie¹⁵ az üzembentartónak. A rendszer hiányosságaként értékelhető, hogy nem tud különbséget tenni az egyes közlekedési szituációk között, így például, ha rajtunk kívül álló ok miatt a megfelelőtől eltérő vezetési stílus választunk. (pl. a kormány gyors elrántása, hirtelen fékezés egy baleset elkerülése érdekében).

A rendszer működtetésével egy új kockázatközösséget hoznak létre, amelyhez egy online platformra, vagy az ahhoz tartozó applikációba történő regisztrációval lehet csatlakozni. Regisztrációkor meghatározható az a maximális pénzösszeg (limit), amelynek kifizetését kéri a tag károkozása esetén. A kockázatközösség valamennyi tagjának teljesítenie kell a befizetést, hiszen csak ekkor lesz jogosult arra, hogy a

¹³ Kétségtelen, hogy a gépjármű-felelősségbiztosítás (természetes személyek és vállalatok tekintetében egyaránt) az egyik olyan terület, amelyben feltétlenül hasznosítani lehet ezeket a megoldásokat, de ugyanígy a gépjárműre kötött kárbiztosítás alapja is lehet. Mivel mindez alapját a gépjármű használat képezi, amely nem kizárólag a felelősségbiztosítást érinti, ezért a szállítási (szállítmányozás és fuvarozás) és raktározási ágazatban is feltétlenül hasznosíthatók ezek az innovációk.

¹⁴ Nem utolsó sorban kutatások azt is megállapították, hogy a jobb vezetési stílussal nagy mennyiségű üzemanyagot is megtakaríthatunk. vö. Kánya – Szalay: A vezetési stílus hatása az üzemanyag fogyasztása haszongépjárművek nehezített városi üzeme esetén. Lásd: <http://kitt.uni-obuda.hu/mmaws/2009/eloadasok/day3/6-szekcio/004.pdf>, letöltve: 2018.12.01.

¹⁵ A befizetéssel kapcsolatosan is többféle megoldás létezik. Egyik, hogy mögötte ténylegesen egy biztosító vállalja a kockázatot és szedi be a díjakat. Ilyen biztosítást kínál pl. a Kriph.io startup vállalat. vö.: <http://kriph.io/>, letöltve: 2018.12.02. Létezik azonban olyan megoldás is, amelyben a saját virtuális tárcánkba tesszük félre a díjat és a közösség tagjaként vállaljuk, hogy hozzájárulunk más káranak a megtérítéséhez, amely természetesen kölcsönös a többi taggal. vö.: https://insurtech.blog.hu/2018/04/22/kozossegi_kockazatvallas_a_biztositas_uj_formaja, letöltve: 2018.12.02.

kockázatközösség helytálljon, e mellett valamely tag károkozása esetén a bejelentés, illetve a károsultnak történő kárkifizetés is online történik.¹⁶

A fiatalabb korosztály (18-35 év) számára ez sokkal előnyösebb, mint a mai díjszámítás, így várhatóan az ő biztosítási vágyukat is növelni fogják az ilyen innovációk esetleges bevezetése. Mi több, olyan felhasználói élményt növelő lehetőségek is rejlenek benne, amelyek még izgalmasabbá tehetik a fiatalok számára az alkalmazást. Ilyen például a gamifikáció, amely játékosá, versenyszerűvé teszi a fiatalok számára, így növelve az iránta való érdeklődést.¹⁷

Látható tehát, hogy a kárért való helytállás átvállalása nem biztosítási szerződésen alapul, mi több nem is beszélhetünk biztosítóról sem, hiszen teljesen eltérő szervezeti keretek között működik. Ez abszolút úgy értékelhető, hogy visszatér a közösségi gondolat és a szolidaritási alapon történő helytállás. A kérdés jelen esetben az, hogy a jogalkotó, valamint a biztosítók mikor és hogyan reagálnak erre az új megoldásra. A nyugati társadalmakban a biztosítók különösen nagy potenciált látnak az insurtech megoldások alkalmazásában, így Magyarországon is hasznosnak tartanám az ilyen innovációkba történő befektetést, hiszen az ilyen startup vállalkozások egyre nagyobb "veszélyt" jelentenek a hagyományos biztosítókra nézve.¹⁸

Új kockázatok biztosítása

A biztosítás népszerűsítésének egyik lehetséges formája, ha a kereslet igényeinek megfelelően olyan új kockázatokat is biztosítási fedezet alá vonnak, amelyek eddig a biztosítási védelem szempontjából ismeretlenek voltak. Ehhez azonban az szükséges, hogy a biztosítók az igényeknek megfelelő biztosítási feltételeket alakítsanak ki és kínálják e termékeket.

Új kockázatok alatt értem azokat, amelyek a technika fejlődésével, vagy jogszabály változás folytán keletkeznek – tehát modern kockázatok –, ilyennek tekintem pl. az adatvédelmi felelősség szigorításával felmerülő adatkezelőket érintő kockázatokat. E mellett olyan kockázatok biztosítására is lehetőség lenne, amelyek bár rendkívül sűrűn fordulnak elő, nagyon kis mértékű vagyonsökkenést okoznak, vagy egyébként szokatlan eseményekhez kötődnek. A kínai Zhong An biztosító társaság – amely egyébként főképpen online fejt ki¹⁹ tevékenységét és kínálja termékeit – ilyen kockázatok biztosításával óriási szerződésszámot produkált és ezzel együtt nagy mértékű bevételt is termelt. Ilyen kockázat pl. az elektromos eszközök képernyőinek védelme, vagy a legnépszerűbb az e-kereskedelemben vásárolt termékek

¹⁶ vö.: https://insurtech.blog.hu/2018/04/22/kozossegi_kockazatvallalas_a_biztositas_uj_formaja, letöltve: 2018.12.02.

¹⁷ Pl. kihívások teljesítése. Ismerősökkel való versengés abban, hogy ki vezet biztonságosabban. A hónap legjobbait rangsorolják, s nyilvánosságra hozzák a közösségben. Ez ösztönzően hat a közösség tagjaira, hiszen mindenki a saját nevét szeretné látni a rangsor elején. E mellett pl. kedvezményeket lehet biztosítani a legjobbak részére pl. a hónap első helyezettjének az alapdíjat nem kell befizetnie.

¹⁸ lásd: http://www.biztositasiszemle.hu/cikk/hazaihirek/gazdasag/veszelyben_a_biztositok_piaca.7115.html, letöltve: 2018.12.02.

¹⁹ A speciális működésének köszönhetően inkább IT cégnek tekinthető, mint biztosítónak. A munkavállalói 52%-a informatikus, rengeteget költenek informatikai újításokra, fejlesztésre.

visszaküldésével felmerülő költségek fedezetére vonatkozó biztosítás. Ezekkel főleg olyan vásárlói, főleg fogyasztói köröket céloz meg, akik a hagyományos biztosítási termékekkel nem érnek el, ez lényegében a fiatalabb (18-35 év közötti) korosztály.²⁰

A biztosítók, s különösen a hazánkban működő intézmények, véleményem szerint azért kerülnek az ilyen termékek kialakítását, mert nem rendelkeznek a kockázat nagyságának kiszámításához szükséges megfelelő statisztikai háttérrel. Az is hátráltató körülmény lehet, hogy egy új termék bevezetése esetén a megfelelő nagyságú kockázatközösség kialakításához szükséges feltételek teljesítése során (pl. termékértékesítés) túl sok költség merül fel, amelyet előzetesen a biztosítónak kell megelőlegezni úgy, hogy annak kockázatát is vállalnia kell, hogy a termék kereslete nem lesz olyan nagy, hogy az profitot termeljen. E kockázatok kezelésének egyik módja, hogy a biztosító e költségeket beépíti a biztosítási díjba, amely ettől sokkal magasabb lesz. Ez azt eredményezheti, hogy a tényleges szerződést kötő személyek száma kisebb lesz, mint amennyien ténylegesen igényelnék a biztosítási védelmet.²¹

Zárszó

A XXI. századi információs technológiai fejlődésének köszönhetően új kihívásokkal néz szembe a pénzügyi szektor valamennyi szereplője. A biztosítók számára is kihívást jelentenek az innovatív megoldásokat alkalmazó vállalkozások. Láthattuk, hogy az egyes startup cégek olyan technológiai fejlesztéseket vezettek be, amelyek jelentős mértékben megreformálnák a biztosítási tevékenységet, a hagyományos biztosítási eszmét és visszahoznák a régi idők biztosításának alapját képező közösségi gondolatot. Véleményem szerint olyan újításokat figyelhetünk meg, amelyek a rugalmas és egyben „bátor” (értve ez alatt a kockázatvállalást) biztosítók által történő átvétele esetén – figyelembe véve az ilyen innovációkat már alkalmazó intézmények pozícióját – jelentős piaci előnyt eredményezne számukra. Mindenképpen indokoltnak tartom azt, hogy a Magyarországon működő biztosítók ilyen innovációkba befektessenek és fejlesztéseket hajtsanak végre annak érdekében, hogy a kor technológiáit kihasználva a biztosítás intézményének intenzifikálását végre hajtsák. A fejlődési irány tekintetében elmondható, hogy az mindenképpen öröndetes, amely véleményem szerint a biztosítás intézményének előnyére válik majd.

Az új kockázatok tekintetében is úgy gondolom, hogy a biztosítóknak nyitniuk kellene, amellyel a fiatalabb korosztály igényeit jobban ki tudnák szolgálni. E körben – az említett okok miatt – valószínűleg visszafogottabb előrelépés várható.

Összességében úgy gondolom, hogy a biztosítás intézménye pozitív fejlődés alatt áll, azonban ahhoz, hogy ez hatékony legyen a biztosítóknak kell lépniük.

²⁰ https://insurtech.blog.hu/2018/03/06/biztositas_kinai_modra_zhong_an_sztori, letöltve: 2018.12.07.

²¹ Tipikusan ilyen biztosításnak tekinthető az új terméknek tekinthető adatvédelmi felelősségbiztosítás. Az adatkezelők, azaz a potenciális károkozók száma óriási, azonban annak ellenére, hogy az adatvédelmi tudatosság a GDPR hatályba lépése óta sokkal nagyobb, mint azt megelőzően, nagyon kevesen kötnek ilyen jellegű biztosítást. Ez egyúttal azt is eredményezi, hogy a biztosítási díj nagyon magas, körülbelül 200-250.000,- Ft. egy biztosítási időszakra. E termék ismertetése, illetve az ezzel kapcsolatos aggályaim fejtegetése egy külön tanulmány tárgya lehetne.

A BRIEF INTRODUCTION: CHINA'S LEGAL SYSTEMS ON CYBERSPACE GOVERNANCE

*Dawei Song**

PhD student

University of Debrecen

Definitions of basic norms in this research

Definition of 'Cyberspace'

The term 'Cyberspace' first appeared in the late 1960s. At first, the cyberspace was just on managing the space. It had no connections with something digital, and space here was concrete and physical.¹ By the using of the Internet, networking and digital communication growing dramatically, the cyberspace started to represent something new related to the Internet.² However, the definition of the term Cyberspace has not been unified around the world. There are 28 different definitions of the Cyberspace.³ There is an official definition of the Cyberspace which is made by the National Security Presidential Directive 54 / Homeland Security Presidential Directive 23 in the United States that the Cyberspace is "the interdependent network of information technology infrastructures, and includes the Internet, telecommunications networks, computer systems, and embedded processors and controllers in critical industries."⁴ According to this definition, the cyberspace is a kind of virtual environment where people communicate and interact with each other.⁵ This paper agrees with the definition that the cyberspace is the virtual environment based on the Internet and the local area network, the system, and some applications thereof. In this paper, the cyberspace is, generally, the Internet environment somehow. It consists of the physical devices, such as the computers, wires, routers and so forth; the provided services online, for example, search engine; the information or data existed in the creation and distribution between the users; and the users.

* Témavezető: Dr. Madai Sándor, PhD egyetemi docens

¹ Lillemose, J., & Kryger, M.: The (re)invention of cyberspace. 2015.

Retrieved from <http://www.kunstkritikk.com/kommentar/the-reinvention-of-cyberspace/>

² Strate, L.: The varieties of cyberspace: Problems in definition and delimitation. *Western Journal of Communication*, 1999, 63(3), 382-412.

Retrieved from <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10570319909374648>

³ Wikipedia contributors. (2018). Cyberspace.

Retrieved from <https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Cyberspace&oldid=866280032>

⁴ The White House: National Security Presidential Directive 54/Homeland Security Presidential Directive 23. Cybersecurity Policy. DOCID: 4123697, 2008.

⁵ Kremling, J., & Parker, A. M. S.: *Cyberspace, cybersecurity, and cybercrime*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 2017

Definition of legal system

In general, the legal system refers to a procedure and process for the interpreting and enforcing the law. There are three primary legal system in the world, the civil law, the common law, and religious law.⁶ In this paper, I will define the legal system in a different way. It is synthesis which consists of all kinds of institutions for disposing of actual problems existed in the society by legal principles and regulations which are supported by constitutions, criminal law, civil law, and so forth laws; all kinds of perspectives, theories, methods, procedures, technologies, traditions, customs, and so on; in the process of legislation, law enforcement, and judiciary. In short, the legal system is a combination of the official normative documents or regulatory documents. It is the summation of valid regulatory documents in a period of a sovereign state.

Then, in this article, the legal system of cyberspace governance is that, in a particular period, all the official normative documents which can support the governance of cyberspace, a virtual environment based on the internet where people communicate and have interactions with each other.

Summary of China's Legal System

Central national political structure

The only way to understand the legal system of China is to know the political structures therein. The power operation of China can be divided into two parts, the central government, and the regional government. This paper mainly focuses on the central government. The reasons are as followed: the first, central government system is more integrated and representative; the second, cyberspace governance is not a regional thing in general. It needs the central government to deal with the problems and challenges with a whole nation's viewing angle.

Generally, a government consists of at least three parts, organs of legislation, law enforcement, and judiciary. It based on the theory of separation of powers. The powers of legislation, administration, and judiciary are independently exercised by three different organs and mutually balanced.

⁶ US LEGAL. (2018). Legal system law and legal definition. Retrieved from <https://definitions.uslegal.com/l/legal-system/>

In China, its system is very different from the one of separation of powers. It is like a hierarchy system. All the administrative, supervisory, judicial, procuratorial organs are created by the People’s Congress. In the central level, they are created by the National People’s Congress. “The National People's Congress of the People's Republic of China is the highest organ of state power. Its permanent body is the Standing Committee of the National People's Congress.”⁷ The President, State Council, Supreme People’s Court (SPC), Supreme People’s Procuratorate (SPP), National Supervisory Commission, and Central Military Commission are created by and responsible to the National People’s Congress. According to the Constitution, the State Council can set many ministries to exercise the power of governance in particular areas. Then, we can have a brief look over China’s political structural system. See figure 1.

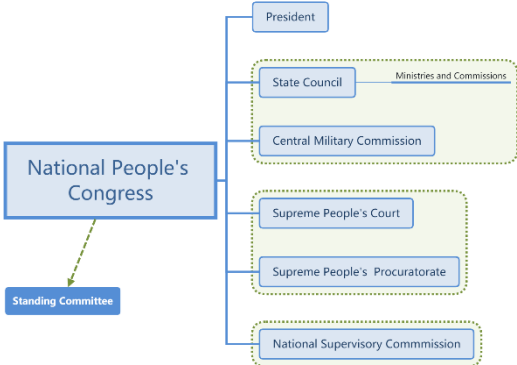

Figure 1 Structure of Central Political System in China

China’s Legal System

According to the definition of the legal system which is applied in this paper, it is the summation of the normative documents. In China, the so-called legal system consists of the different types of normative documents, i.e., the Laws, Administrative Regulations, Departmental Rules, Departmental Regulatory Documents, and Judicial Interpretations. The principal difference among these different types of normative documents are the different authorities which made them. The laws are created by the National People’s Congress and its standing committee. The administrative regulations are enacted by the State Council. The departmental rules are made by the component ministries or commissions of the State Council. The departmental regulatory documents are not natural resources of the law in general. But, the departmental regulatory documents, which are formulated by the same subject as the departmental rules, have the force of law. The judicial interpretations are made by the SPP or the SPC. The judicial interpretations can only interpret the laws which are made by the National People’s Congress and its standing committee. The judicial interpretations aim at deposing of the problems in the application of laws. They can just give the explanation of the existed law rather than make new rules beyond the laws. But the other normative documents can make some new rules which haven’t been written in the law but with high demand in the society.

⁷ See. Constitution of the People’s Republic of China, Article 57.

Because of the different situation of the power of the different organs, the different normative documents have a hierarchy system. See figure 2. Normative documents with a higher position have a higher legal effect than the other documents below them.⁸

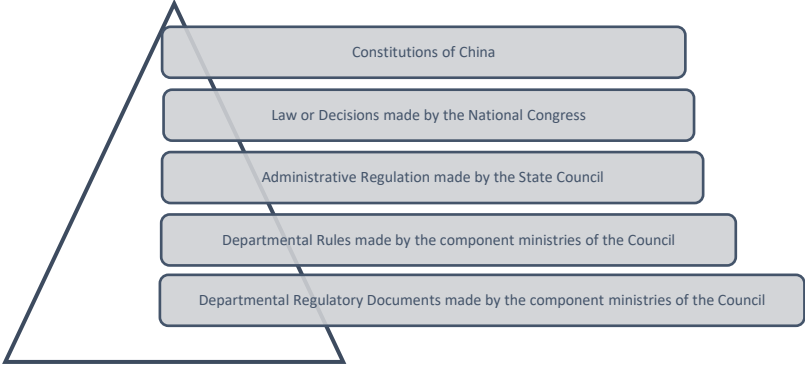

Figure 2 Hierarchy of China's Legal System

China’s Legal System on Cyberspace Governance

Overall Normative Composition

As we talked above, China’s legal system consists of Constitutions, Laws, Administrative Regulations, Departmental Rules, some Departmental Regulatory Documents with the force of law, and Judicial Interpretations. This paper collects the data of these normative documents by the database, *pkulaw.cn*. When searching the normative documents about the cyberspace governance, this paper considers three variables of the particular type of the document, the quantitative dimension, the time dimension, and the hierarchy dimension. The quantitative dimension cares about the number of relevant documents. The time dimension shows the development of the documents every five years. The hierarchy dimension indicates the different levels of the normative documents.

⁸ See. Legislation Law of the People’s Republic of China, Article 78-79.

Then, if we choose the term Internet as the title keyword and search in the database, we can get the results as followed. See figure 3.

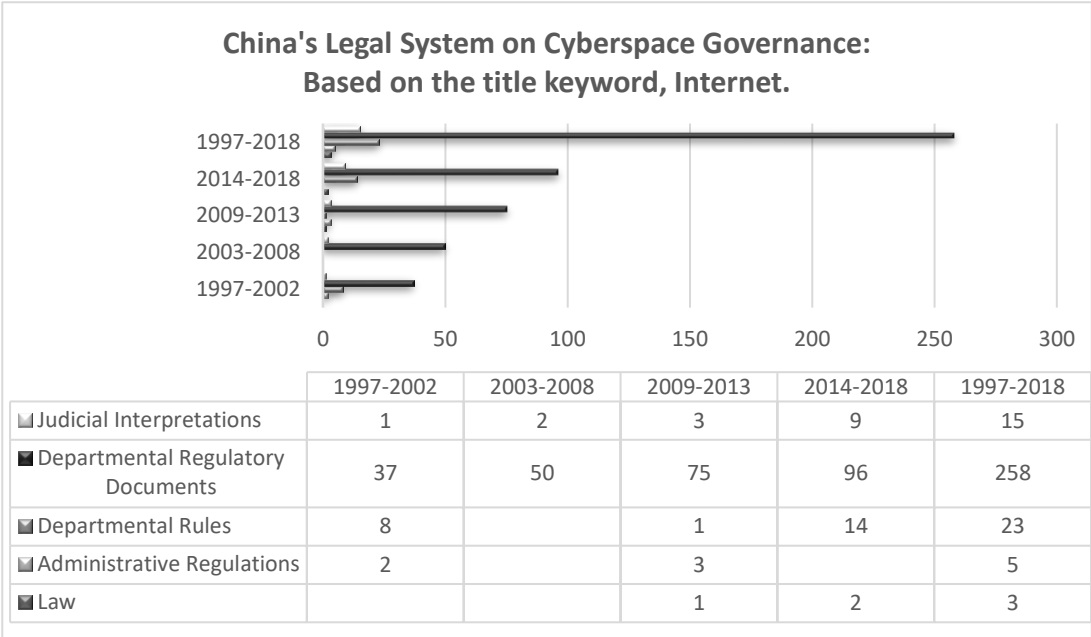

Figure 3 China's Legal System on Cyberspace Governance: Based on the title keyword, Internet.

If we choose the term Internet or Network as the text keyword and search in the database, we can get the results as followed. See figure 4.

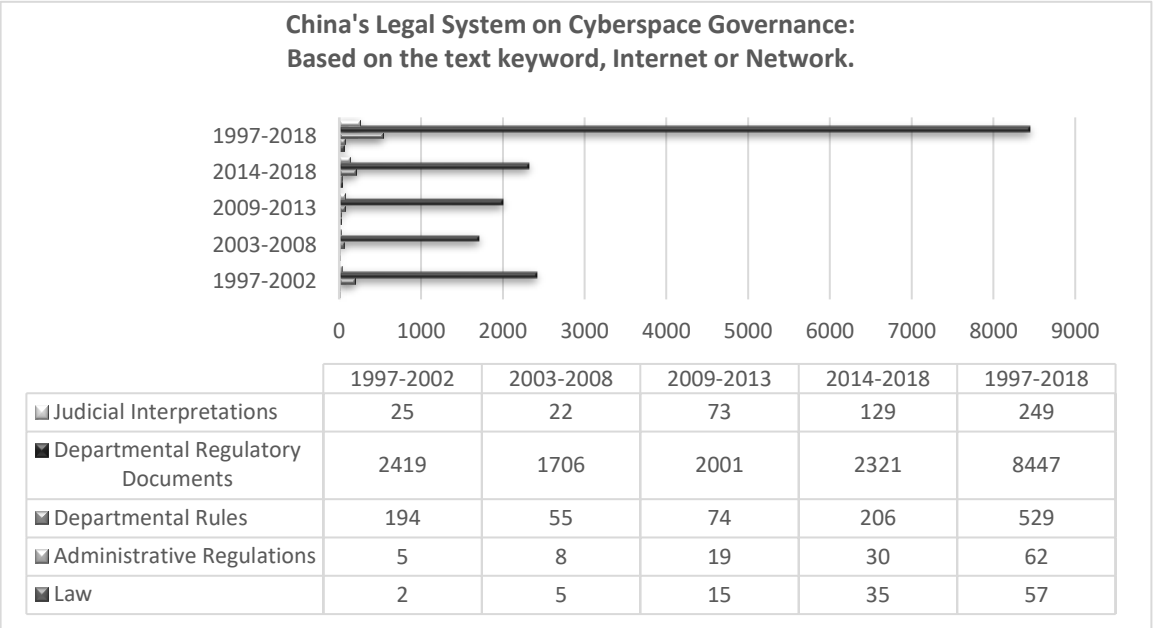

Figure 4 China's Legal System on Cyberspace Governance: Based on the text keyword, Internet or Network.

From the two charts above, we can find that: 1) China has already promulgated many normative documents on the governance of cyberspace; 2) Departmental regulatory documents occupied a vast proportion of all the normative documents; 3) the number of the law on cyberspace governance is increasing continuously; 4) all types of normative documents have a prominent increase in the last five years.

In my opinion, the four characteristics reflect some situations or problems. First, the ascending number of normative indicates that China's government pays more attention

to the cyberspace. On the one hand, it may be that the cyberspace is increasingly essential in the society. On the other hand, it indicates that more problems about cyberspace appeared, and need some measures. Second, departmental regulatory occupies too much proportion of all the normative documents. The process of making departmental regulatory documents is relatively easier and simpler than the other types of documents. Then the departmental regulatory documents have more chances to violate the upper hierarchy regulations. It may not happen every time. But, there is the risk which cannot be ignored.

Core Normative Analysis

In May 2011, China's government established the Office of Central Cyberspace Affairs Commission as the highest institution in managing the cyberspace affairs in China. The office screened out 49 normative documents as the core normative ones of China's legal system on cyberspace governance.⁹ Among these 49 documents, 6 ones are laws¹⁰; 9 of them are administrative regulations¹¹; 10 of them are departmental rules¹²; 15 of them

⁹ Office of the Central Cyberspace Affairs Commission. (2011). 'Zheng ce fa gui' (policies and regulations). Retrieved from <http://www.cac.gov.cn/xzfg.htm>

¹⁰ The six laws are: (1) Cybersecurity Law of the People's Republic of China (06-01-2017); (2) E-Commerce Law of the People's Republic of China (08-31-2018); (3) Electronic Signature Law of the People's Republic of China (2015 Amendment); (4) Criminal Law of the People's Republic of China (2014 Amendment); (5) Decision of the Standing Committee of the National People's Congress on Strengthening Information Protection on Networks (12-28-2012); (6) Decision of the Standing Committee of the National People's Congress on Safeguarding the Internet Security (12-29-2000)

¹¹ The nine administrative regulations are: (1) Regulations of the People's Republic of China on Protecting the Safety of Computer Information Systems (2011Revision) (01-08-2011); (2) Implementation Rules for Provisional Regulations of the Administration of International Networking of Computer Information in the People's Republic of China (02-13-1998); (3) Administrative Measures for the Security Protection of Computer Information Networks Linked to the Internet (2011Revised) (01-08-2011); (4) Telecommunication Regulation of the People's Republic of China (2016 Revision) (02-06-2016); (5) Administrative Measures for Internet Information Services (2011Revision) (01-08-2011); (6) Provisions on the Administration of Foreign-funded Telecommunications Enterprises (2016 Revision) (02-06-2016); (7) Regulation on Computers-Software Protection (2013 Revision) (03-01-2013); (8) Regulations on the Administration of Business Premises of Internet Access Service (2016 Revision) (02-06-2016); (9) Regulation on the Protection of the Right to Communicate Works to the Public over Information Networks (2013 Revision) (03-01-2013)

¹² The ten departmental rules are: (1) Measures for the Administration of Internet Domain Names (11-01-2017); (2) Provisions for the Administration of Internet News Information Services (06-01-2017); (3) Provisions on the Administrative Law Enforcement Procedures for Internet Information Content Management (06-01-2017); (4) Provisions on Administration of Provision of Financial Information Services in China by Foreign Institutions (06-01-2009); (5) Provisions on Protecting the Personal Information of Telecommunications and Internet Users (09-01-2013); (6) Several Provisions on Regulating the Market Order of Internet Information Services (03-15-2012); (7) Interim Provisions on the Administration of Internet Culture (2017 Revision) (12-15-2017); (8) Provisions on the Administration of Internet Audio-Visual Program Service (2015 Revision) (08-28-2015); (9) Measures for the Administration of the Publication of Audio-Visual Programs through the Internet or Other Information Network (08-28-2015); (10) Interim Measures for the Administration of Online Games (12-15-2017)

are departmental regulatory documents¹³, and there are also 9 judicial interpretations thereinto¹⁴.

If you check the name of all these 49 documents in the footnotes, you can find out, in light of macro method, that: (1) the perspective changes from the dealing of the Internet to the governance of cyberspace. The concept of cyber-security and cyber-economy-environment are put forward; (2) China's government pays more attention to the mobile communication terminals from the traditional Internet terminals, computers; (3) China's government lay more emphasis on the internationalization of the cyberspace; (4) China's government sets the cyberspace governance as a part of national development strategies; (5) greater emphasis is placed on the protection of personal information and intellectual property.

¹³ The fifteen departmental regulatory documents are: (1) Provisions on the Administration of Microblog Information Services; (2) Measures for the Administration of Content Management Practitioners Working for Internet News Information Service Providers; (3) Provisions on the Administration of the Safety Assessment of New Technologies and Applications for Internet News Information Services; (4) Provisions on the Administration of Internet User Public Account Information Services; (5) Provisions on the Administration of Internet Group Information Services; (6) Provisions on the Administration of Internet Comments Posting Services; (7) Provisions on the Administration of Internet Forum and Community Services; (8) Detailed Rules for the Licensed Management of Internet News Information Services; (9) Provisions on the Administration of Internet Live-Streaming Services; (10) Provisions on the Administration of Mobile Internet Applications Information Services; (11) Provisions on the Administration of Internet Information Search Services; (12) Provisions on the Interview of Entities Providing Internet News Information Services; (13) Provisions on the Administration of the Release of Information on Dangerous Goods over the Internet; (14) Provisions on the Administration of Account Names of Internet Users; (15) Interim Provisions on the Administration of the Development of Public Information Services Provided through Instant Messaging Tools

¹⁴ The nine judicial interpretations are: (1) Provisions of the Supreme People's Court on Several Issues concerning the Application of Law in the Trial of Cases involving Civil Disputes over Infringements upon Personal Rights and Interests through Information Networks; (2) Interpretation of the Supreme People's Court and the Supreme People's Procuratorate on Several Issues concerning the Specific Application of Law in the Handling of Defamation through Information Networks and Other Criminal Cases; (3) Interpretation of the Supreme People's Court and the Supreme People's Procuratorate on Several Issues concerning the Concrete Application of Law in the Handling of Criminal Cases of Making, Reproducing, Publishing, Selling and Spreading Pornographic Electronic Information by Means of the Internet, Terminal of Mobile Communications and Sound Message Stations; (4) Interpretation (II) of the Supreme People's Court and the Supreme People's Procuratorate of Several Issues on the Specific Application of Law in the Handling of Criminal Cases about Producing, Reproducing, Publishing, Selling and Disseminating Pornographic Electronic Information via the Internet, Mobile Communication Terminals and Sound Message Stations; (5) Provisions of the Supreme People's Court on Several Issues concerning the Application of Law in Hearing Civil Dispute Cases Involving Infringement of the Right of Dissemination on Information Networks; (6) Opinions of the Supreme People's Court, the Supreme People's Procuratorate and the Ministry of Public Security on Several Issues concerning the Application of Law in the Handling of Telecommunications Network Fraud and other Criminal Cases; (7) Opinions of the Supreme People's Court, the Supreme People's Procuratorate and the Ministry of Public Security on Several Issues concerning the Application of Law in the Handling of Criminal Cases of Internet Gambling; (8) Opinions of the Supreme People's Court, the Supreme People's Procuratorate, and the Ministry of Public Security on Several Issues concerning the Application of Criminal Procedures in the Handling of Cyber Crime Cases; (9) Interpretation of the Supreme People's Court on Application of Laws in the Trial of Civil Disputes Over Domain Names of Computer Network

The progress is clear. We, however, cannot ignore the contradictions between the cyberspace governance and human rights protections. This is not the particular problem existed only in China's legal system but also around the world. In China's legal system on cyberspace governance, for example, an increasingly disputed question is about the Internet-real-name system. It is abandoned for the violation of the right of free speech of constitutions in South Korea, but it is flourishing in recent China. The cyber-security law and some departmental regulatory documents have already provided the legal basis for this policy. May China will find a better solution to dissolve the contradictions between the Internet-real-name system and the protection of free speech. But, before this, it is better to maintain vigilance at the application of Internet-real-name policy.

A SZOCIÁLIS BIZTONSÁGI RENDSZEREK EURÓPAI GYÖKEREI

*Dezse Tivadar**
PhD hallgató
Miskolci Egyetem

Szociális biztonsági rendszerek alatt az európai szociális jogi terminológia nem kizárólag a köznapi értelemben használt társadalombiztosítási – úgymint a többé-kevésbé biztosítási elven működő nyugdíj- és egészségbiztosítási – rendszereket érti, hanem a bőven értelmezett szociálpolitikai alrendszer egészét: a családpolitikát, a munkanélküliek ellátórendszerét, az időskorúak szociális ellátórendszerét, az egészségkárosodást szenvedettek ellátásait, sőt a munkajogi szabályozás széles spektrumát (benne a létszámleépítés, a sztrájkjog, a csődeljárás szabályozását). A szociális biztonsági rendszerekből kapható ellátások alapvető jellemzője, hogy összefüggnek a keresőtevékenységgel: a kezelt kockázat mindig összefüggésbe hozható a keresőtevékenység elvesztésével és az ebből következő jövedelemkieséssel.

Jelen dolgozat a szociális biztonsági rendszerek eredetét és az európai szabályozásának lépcsőfokait kívánja bemutatni a kezdetektől az XX. század végéig.

Szociálpolitika az Európai Gazdasági Közösségben

A szociális gondolat a szervezett társadalmak történetének már a korai szakaszaiban megjelent: a bibliai Ószövetségben, a Talmudban és az Újszövetségben is megtalálhatóak gondolatok a szűkölködők megsegítéséről, a jótékonykodásról, a felebaráti szeretetről. A rászorulókról való gondoskodás jellemzően mikroszinten, települési, vallási csoportokon belül szerveződött. A középkorban, a céhes kereskedelem fellendülésével foglalkozási csoportszinten történt az egymásról való gondoskodás megszervezése, például a bányászatban vagy a tengerészetben.

Az újkori emberi jogi deklarációk voltak azok, amelyek felemelték a szociális gondolatot állami, alkotmányos szintre: az Amerikai Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata, majd a francia forradalom után létrejövő francia alkotmány¹, illetve a XIX. század folyamán kibontakozó ipari forradalom, a nagyipar kialakulása következményeként törvényi szabályozással széles körben elsőként a bismarcki törvényhozás². A porosz kancellár nevével fémjelzett törvényeket Európa számos országában követte hasonló jogalkotás, és indult meg a szociális biztonsági rendszerek

* gjodezse@uni-miskolc.hu Témavezető: Dr. Barta Judit PhD egyetemi docens

¹ Az 1793-as alkotmány 21. cikke: „A közsegély szent adósság. A társadalom köteles eltartani szerencsétlen polgárait, akár úgy, hogy munkát szerez számukra, akár azáltal, hogy biztosítja a létfenntartáshoz szükséges eszközöket a munkaképtelenek számára.”

² Első volt a betegségi biztosításról szóló törvény (1883), ezt követte a baleseti biztosításról szóló törvény (1884), végül az öregségi és rokkantsági biztosításról szóló törvény (1889).

kiépítése. A második világháború, valamint annak emberi jogi és gazdasági borzalmi hatására kezdődött meg a szociális biztonsági rendszerek újabb, intenzív fejlődési szakasza.

A Római Szerződés (1957) az Európai Gazdasági Közösség egyik alapító dokumentuma, így a Közösség elsődleges jogforrása. A Szerződés szerint a Közösség célja elsődlegesen a közös piac létrehozása, vámunió kialakítása, a kereskedelmi korlátok eltörlése. A Szerződésnek érdemi³ szociális vonatkozásai nem voltak: az uralkodó gazdasági felfogás szerint a tagállamok gazdasági színvonalának egymáshoz közelítése, az életszínvonal és az életkörülmények növekedése miatt szükségtelen a közösségi szociálpolitika kialakítása.⁴ A Szerződés a bérek, az élet- és munkakörülmények, valamint a szociálpolitika harmonizációja témakörét csak olyan mértékben érintette, amennyire az elsődleges cél, a gazdasági integráció elősegítéséhez feltétlenül szükséges volt. A Szerződés 3. cikk i) pontja a munkavállalók életszínvonalának emelése és a munkaerő szabad áramlásának elősegítése céljával létrehozta az Európai Szociális Alapot.

Az Európai Szociális Alap a Strukturális Alapok része: a strukturális politika ezeken keresztül valósult meg. A strukturális politika céljai között tartozott a munkaerő szabad áramlásával összefüggésben felmerülő társadalmi és foglalkoztatási költségek finanszírozása az Európai Szociális Alapon keresztül, ezáltal javítva a foglalkoztatási lehetőségeket a közösség belső piacán. Az Alap 1962-ben kezdte meg működését, és a század végéig több reformon ment keresztül.

Az Alapot működésének kezdeti, az első átfogó reformot megelőző időszakában teljes mértékben a tagországok hozzájárulásaiból finanszírozták: az egyes országok munkaerőpiaci struktúrájának, és így támogatási igényének különbözősége miatt azonban lényeges aránytalanságok mutatkoztak a források elosztásakor és felhasználásakor. Az Alap utólagos finanszírozása, a rendszer bürokratikus és lassú működése miatt a közösségi források felhasználása nem volt hatékony, ráadásul a folyamatosan változó gazdasági és társadalmi környezet állandó megújulási kényszer elé állította az Alapot.

Az 1970-es években a legfőbb változtatási kényszer a foglalkoztatottság, illetve a munkaerőpiac válsága volt: leginkább a fiatal munkavállalók körében és a hátrányos helyzetű térségekben öltött aggasztó méreteket a munkanélküliség. Az Alap első átalakítása 1971-ben a hátrányos helyzetű munkavállalói csoportok támogatását és az elmaradott térségekre koncentrált fejlesztés koncepcióját célozta meg, hogy közben növelték a forrásokat és a közösségi intézmények befolyását a döntéshozatalban. Megfogalmazódott a cél, hogy az Alap forrásai nem csupán egyes tagországok érdekeit szolgálják, hanem a közösségi foglalkoztatási politika eszközévé válhassanak. Az 1977-es és az 1983-as reform a migráns munkavállalók és hozzátartozóik, a 25 évnél fiatalabb munkavállalói csoportok és a nők munkaerőpiaci helyzetét kívánta javítani: az 1984-

³ A Közösséget létrehozó Római Szerződés, és a Közösség előszervezetének tekinthető Európai Szén- és Acélközösséget létrehozó Párizsi Szerződés (1951) is bár tartalmazott szociálpolitikai rendelkezéseket, azok leginkább a létszámleépítéssel érintett munkavállalók munkaerőpiaci reintegrációját voltak hivatottak elősegíteni, illetve a nemek közötti egyenlő bérezés témakörében fogalmazott meg célokat.

⁴ Bujalos I.-Nyilas M.: Az új jobboldal és a jóléti állam. Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest. 1996. 147-176.

ben hatályba lépő változások értelmében az Alap kedvezményezettjeinek a 75 %-a 25 évnél fiatalabb kellett, hogy legyen.

Radikális változásokat hozott az Alap működésében az Egységes Európai Okmány (1986), illetve a Maastrichti Szerződés (1993) elfogadása. Egyrészt a munkahelyteremtő támogatások felől a szakképzési támogatások felé terelődött a hangsúly, másrészt a hozzájárulás helyettesítő jellege kiegészítő jelleggé változott, ezzel a tagország saját finanszírozási szerepe felértékelődött.⁵

Az Európai Szociális Karta nemzetközi egyezmény, amelyet az Európa Tanács 1961-ben nyitott meg aláírásra, és amelyet mára az európai országok nagy része ratifikált⁶. A nemzetközi jogi dokumentumok között a Karta az ENSZ Gazdasági, szociális és kulturális jogok egyezségokmánya mellett szerepel, mint a gazdasági és szociális jogok fundamentuma. A Karta 19 alapvetőnek tekintett, úgynevezett második generációs szociális és gazdasági alapjogot rögzített, amelyeket továbbiakkal egészítettek ki a Karta 1966-os módosításakor, illetve az összesen három kiegészítő jegyzőkönyvvel (1988-ban, 1991-ben és 1995-ben).⁷

A Karta személyi hatálya kiterjed a részes tagállam minden munkavállalójára – a munkavállaló fogalma nincs definiálva, így a hatály általában kiterjed a vállalkozókra, állami tisztségviselőkre, mezőgazdasági idénymunkásokra egyaránt. A személyi hatály tekintetében állampolgársági kitétel nincs, azaz a részes tagállam területén jogszerűen munkát vállaló, nem részes tagállam állampolgáira is kiterjed.

A Karta a foglalkoztatás feltételei, a szociális kohézió és a diszkrimináció tilalma témakörei köré csoportosította az alapjogokat: cikkei rögzítik többek között a munkához való jogot, a tisztességes díjazáshoz való jogot, a társadalombiztosításhoz való jogot, az anyák védelmét, és az idősek szociális védelemre való jogát.⁸

Az 1960-as évek markáns változásai⁹ felhívták a figyelmét az EGK vezetőinek – különösen német, francia, angol részről – a társadalom széles rétegeiben érezhető szociálpolitikai változások szükségességére. Ebben az időszakban született meg a pénzügy unió, a fogyasztóvédelmi és környezetvédelmi közös szabályozás gondolata, és erre az időszakra esik az Közösség első nagy bővítése, Nagy-Britannia, Írország és Dánia csatlakozása is.

A közös szociális kezdeményezések a Szociális Akcióprogramban testesültek meg 1974 elején: az Akcióprogramot intenzív konzultációs időszak előzte meg. Általános, de széles területeket érintő célokat fogalmazott meg, amelyek vezérfonalai a foglalkoztatási helyzet, valamint a munka-és életkörülmények javítására irányult. A nemzeti szociálpolitikák elé kitűzött célokkal, irányokkal kívánta a közös szociálpolitika fejlődését elősegíteni. Az Akcióprogram jelentősége abban áll, hogy az elfogadását követő években indult meg az a másodlagos jogalkotási folyamat, amellyel számos, a Közösség egységét meghatározó szociális vonatkozású irányelvet sikerült megalkotni a következő területeken: jobb munkakörülmények biztosítása, a nemek közötti

⁵ Albert L.-Gyulavári T.: Az Európai Szociális Alap. Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest, 1999.

⁶ Magyarország a Kartát 1991. december 13-án írta alá és 1999. júniusában ratifikálta.

⁷ Könczei Gy.: Mi is az Európai Szociális Karta? Fundamentum. 1998/3.

⁸ Magyarország 1999-ben a felsoroltakból csupán a munkához való jogot és az anyák védelemhez való jogát ratifikálta.

⁹ A 60-as években növekvő munkanélküliség, az Európai Szociális Karta ratifikációja, de ide sorolható az évtized végi tüntetések hatása is.

egyenlőség biztosítása, a szociális biztonsági rendszerek koordinációja. Az Akcióprogram jogalkotási hatása több, mint tíz évig kitartott: még a nyolcvanas évek elején is születtek olyan javaslatok és határozatok, amelyek a közösségi szociálpolitika fejlődését segítették: a munkaidő szabályzásának reformjáról, a rugalmas nyugdíjazás lehetőségéről.

Európai szociális tér: az Európai Unió szociálpolitikája

Az európai szociális tér kifejezés Jacques Delorstól származik, aki az 1980-as években az Európai Bizottság elnöke volt. Az ő elnöksége alatt zárult le az Európai Szociális Karta és a Szociális Akcióprogrammal fémjelzett, úgynevezett második korszaka a közösségi szociálpolitikának. Delors a szociális teret a belső piac természetes elemének tekintette, a szakszervezeteket és a munkáltatókat a közösségi politika aktív, cselekvő tényezőinek tekintette. Elnöksége alatt a közösségi szociálpolitika új prioritásává a foglalkoztatottság, azon belül pedig a munkavállaló és a munkáltató közötti szociális párbeszéd erősítése vált.

Az európai integráció 1986-ig tartó szakaszát meg-megújuló szociális reformszándékok és reformkísérletek jellemezték, a látványos eredmények azonban elmaradtak. A közösségi szociálpolitika fejlődésében meghatározó volt az Egységes Európai Okmány életbe lépése 1987-ben. Az Okmány több fontos kérdésben módosította a Római Szerződést, megfogalmazta és beemelte a szövegébe például a munkavállalók biztonságának és egészségvédelmének javítására, az európai szintű szociális párbeszéd kialakítása irányuló szándékot. Ezzel együtt megfogalmazódott a szándék egy a minimális szociális jogokat összefoglaló javaslat kidolgozására, amely új lendületet adhat a szociális jogalkotásnak. A jogalkotók belátták, hogy a tagállami szociális biztonsági rendszerek közötti különbségek akadályozzák az integrációs törekvések érvényesülését.

A Közösségi Kartát 1989-ben hozták nyilvánosságra, vitatták meg és fogadták el. A Kartával a Bizottság célja az volt, hogy közösségi szintűre emelje az alapvető szociális jogokat, amelyre építve alkothatja meg és működtetheti minden tagország a saját szociális ellátórendszerét. A Közösségi Karta 12 fejezetben foglalja össze a szociális jogokat: többek között a szociális védelem, a szakképzés, az időskorúak, a fogyatékkal élők, a fiatalok védelmét, a nemek közötti egyenlő bánásmód jogát. Elvei olyan korábbi szociális dokumentumokon alapulnak, mint az Európai Szociális Karta, amely nemcsak sok tekintetben átfogóbban határozza meg a szociális jogok körét, hanem kikényszerítő mechanizmusával és kötelező jogi erejével markánsabban képviseli a jogvédelmet, mint a kényszerítő erővel nem rendelkező Közösségi Karta.

A Közösségi Karta hangzatos céljai ellenére nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. Kudarcának oka két tényezőben keresendő: egyrészt a Margaret Thatcher által vezetett brit konzervatív kormány ellenállásában, másrészt a szubszidiaritás elvének érvényesülésében. A britek saját munkaerőpiaci stratégiájuk ellehetetlenítését látták a Kartában: ők ugyanis a munkaerőpiac rugalmassá tételével és munkajogi deregulációval gondolták a versenyképességet növelni és a munkanélküliséget szabályozni. A szubszidiaritás elvéből következően az Európai Közösségben a szociális ellátórendszerek uniformizálása nem lehetséges, és nem is szükséges – a szociális

ellátórendszer szabályainak kialakítása a tagállamokat illeti meg. Mindezek miatt a Közösségi Karta csak hangzatos szólam maradt.

A munkahelyteremtés az Európai Gazdasági Közösség egyik legfőbb gazdasági és szociális célja volt a kezdetektől fogva. Ennek ellenére a foglalkoztatottság folyamatosan csökkent az 1970-80-as években – a 90-es évek elejére már a munkanélküliség volt a legnagyobb szociális kihívás a Közösség országaiban. A foglalkoztatottság fellendítését célzó tagországi programok és reformok, ahogy igyekeztem bemutatni, többnyire sikertelenek voltak. Az 1990-es évek elejére megfogalmazódott a Bizottságban, hogy a tagországi szinten motivált munkahelyteremtés és foglalkoztatás-politika helyett közösségi megoldásban és ösztönzőkben kell gondolkodni.

Az Európai Bizottság 1993-ban jelentette meg a Növekedés, versenyképesség, foglalkoztatás című Fehér könyvét azzal a céllal, hogy megtalálja a munkanélküliség közösségi szintű kezelési módjait. A dokumentum háromféle munkanélküliséget különböztet meg: ciklikus, strukturális és technológiai. A gazdaság ciklikussága, a növekedés vissza-visszaesése, a magas munkaerőköltség és passzív foglalkoztatás-politika, valamint a technológia folyamatos fejlődése miatt nyitottabb, decentralizáltabb és versenyképesebb gazdaság megteremtését tűzte ki célul. Eszközéül az „aktív szolidaritást” nevezte meg, annak is négy alfaját: a generációk közötti, valamint a foglalkoztatottak és a munkanélküliek közötti szolidaritást, a fejlődő és a visszamaradott régiók közötti, valamint a társadalmi kirekesztettekkel szembeni szolidaritást.¹⁰

A Fehér Könyv kitörési pontokat határozott meg a versenyképesség megteremtése és a munkanélküliség csökkentése céljából. Ezek többek között: befektetés az oktatásba és a továbbképzésbe, rugalmas munkaerőpiac megteremtése, átfogó foglalkoztatási stratégia, betanított és bér munka költségek csökkentése. Mindehhez a Fehér Könyv szerzői a tagállami munkaügyi szolgáltatások hálózatának jelentős növelését, és az egyes programok nagyvonalú finanszírozását javasolta a tagállamoknak: érvelésük szerint a költségek három éven belül megtérülnének a munkanélküliségre fordított állami támogatások és költségek csökkenése révén. A tagországok azonban nem támogatták a forrásköltségek átcsoportosítását, így a Fehér Könyv javaslatai és programja megvalósíthatatlan maradt. A közösségi szinten finanszírozott foglalkoztatási projektek helyett közösségi szintű foglalkoztatási koordinációban állapodtak meg.

A Fehér Könyv kudarca után az évtized végéig még számos alkalommal próbált az Európai Bizottság különböző elképzelésekkel és foglalkoztatási csúcstalálkozókon¹¹ a munkaerőpiaci esélyegyenlőség, a foglalkoztathatóság javítása érdekében célokat és programokat megfogalmazni, átütő sikerek nélkül. Mégis ki kell emelni az Amszterdami Szerződés (1997) jelentőségét, amely a foglalkoztatás-politikát prioritásként kezelte és beemelte a Római Szerződésbe: így a célokat meghatározó cikkbe bekerült a „foglalkoztatás és a szociális védelem magas fokának biztosítása” szövegrész, és megfogalmazták a magas szintű foglalkoztatottság elérését, mint célt. Emellett újraszövegezték a Római Szerződés szociálpolitikáról szóló cikkeit, utalva az Európai Szociális Karta és a Közösségi Karta szociális rendelkezéseire is.

¹⁰ Gyulavári T.-Kardos G. (szerk.): Szociális jogok az Európai Unióban. Integrációs Stratégiai Munkacsoport. Európai Tükör Műhelytanulmányok. Budapest. 1998, 127-150.

¹¹ Időbeli sorrendben: Essenben, Luxemburgban, Cardiffben, Berlinben, és Kölnben.

Az Európai Gazdasági Közösséget létrehozó államok kezdettől fogva a Közös Piac létrehozását és a munkaerő szabad áramlását tekintették a Közösség legfőbb céljának. Ennek érvényesülését segítő hozták létre az Európai Szociális Alapot, dolgoztak ki reformokat, finanszíroztak projekteket. A szociális biztonsági rendszerek harmonizációját, azaz a tagállamok ellátórendszerei szabályainak és ellátási színvonalának egymáshoz közelítését azonban kezdetektől elvetették.

A munkaerő szabad áramlásának szociális korlátait azonban szándékukban áll lebontani: nem kérdéses, hogy egy tagállam szociális rendszerében szerzett jogosultságokat nem szívesen hagyna veszni egy munkavállaló egy másik tagállamba költözésekor, azaz a szociális jogosultságok korlátoznák a munkaerő szabad mozgását. A szociális biztonsági rendszerek koordinációja azt hivatott kizárni, hogy hátrányt szenvedjenek a szabadon mozgó munkavállalók: az egyes tagállamok elhagyásakor megszerzett szociális jogosultságaik megmaradnak, nem vesznek el.¹²

A koordináció legfontosabb alapelvei: az egyenlő bánásmód elve, a lakóhelytől független kifizetés elve, az összesítés elve és az átfedések tilalmának elve. Az egyenlő bánásmód elve azt hivatott kifejezésre juttatni, hogy azon személyek között, akik a rendeletek hatálya alá esnek, tilos a megkülönböztetés – a migráns munkavállaló ugyanazon jogokat élvezzi és kötelezettségeket viseli, mint az adott állam saját állampolgára. A lakóhelytől független kifizetés azt jelenti, hogy a megszerzett jogosultságokat akkor is biztosítani kell, ha a jogszerző személy állandó lakóhelye más tagállam területén van. Az összesítés elve talán a legfontosabb alapelv: egy, a szociális ellátórendszerből kapható ellátás jogosultsági szabályainak vizsgálatakor, amennyiben szükséges, a más tagországban szerzett jogosultságokat is figyelembe kell venni, be kell számítani. Az átfedések tilalmának elve azt szabályozza, hogy ne lehessen jogosultságokat halmozni, azaz kizárni hivatott a párhuzamos jogosultsági időket.

A koordinációs rendeletek személyi hatálya minden tagállami munkavállalóra kiterjed: azaz nemcsak a tagországi állampolgárokra, hanem más országok állampolgáira, vagy akár hontalanokra, menekültekre is. A rendeletek tárgyi hatálya az öregségi, özvegyi, rokkantsági, hozzátartozói, betegségi, anyasági, munkanélküli ellátásokra, illetve a munkahelyi balesettel és foglalkozási megbetegedéssel összefüggő ellátásokra terjed ki. Nem terjed ki a tárgyi hatály a rászorultsági alapon, illetve a nem járulékfizetésen alapuló ellátásokra.

A Közösségen belül mindig is vita tárgya volt, hogy a tagállamok szociális rendszereinek egymáshoz közelítésekor harmonizációt vagy koordinációt alkalmazzanak-e. A koordináció lényegében megvalósult és jól működik, teljesíti a célját, azaz, hogy ne érje szociális hátrány a munkavállalót a szabad mozgás és a szabad munkavállalás során. A harmonizáció feltételül szükséges lenne ahhoz, hogy nemzetek feletti szociális biztonsági rendszer alakulhasson ki a Közösségen belül, azonban a szociális ellátórendszerek szabályainak nagyfokú eltérései, valamint a tagállamok eltérő gazdasági és életszínvonala miatt ez még megoldhatatlan feladatnak látszik.

¹² A szociális biztonsági rendszerek koordinációját szabályozó első rendeletek 1959. január 1-jétől a 3/58. és a 4/58. számú rendeletek. Ezeket váltotta 1972. októberétől az 1408/71 EKG rendelet és az 574/72 EKG rendeletek. Ma a 883/2004 EK rendelet és a 987/2009 EK rendelet van hatályban.

CONTROL ACTIVITIES IN PUBLIC ADMINISTRATION: PROSECUTORS AS PROTECTORS OF PUBLIC INTEREST

*dr. Nikoletta Dobos-Balogh**

PhD student

University of Miskolc

Introduction

Since the beginning of the development of the attorney organization, criminal justice activities have served as the major functions of prosecutors. Nonetheless, prosecutors, as abstract subjects under public law, have wide range of powers nowadays in the field of administrative law, as well as of civil law. This paper aims to present briefly the multi-faceted role of prosecutors in administrative actions and legal proceedings related to administrative law.¹

Foundation of tasks and competencies beyond the scope of criminal law are provided under the *Article on the Prosecution*, under the *Fundamental Law of Hungary*. This Article provides the basic functions of the Prosecutor General and the Prosecution Service: beyond criminal justice activities, “*the Prosecutor General and the Prosecution service shall perform, being the protector of public interest, other tasks and exercise other competencies specified by the Fundamental Law or other laws.*”² Activities beyond the scope of criminal justice are provided in detail under *Act on the Prosecution Service*³ and under other acts and secondary statutory provisions.⁴

Administrative activities of the prosecution service: prosecutorial control

Prosecutors as contributors to administrative justice shall perform other tasks that are not related to criminal justice. They contribute to restore justice primarily with their right to initiate legal proceedings and administrative actions, besides their right to submit remedies (prosecutorial actions).⁵

* Supervisor: Dr. habil. János Ede Szilágyi, university docent.

¹ Administrative activities of prosecutors cannot be delimited precisely from their role fulfilled in the territory of civil law; however there is no room within the framework of this paper to present that aspect. Nevertheless, it is to be emphasized that criminal law, administrative law and civil law activities of prosecutors are bound up with each other and they effectively interweave during practice.

² Article 29 of the Fundamental Law of Hungary.

³ Act CXLIII of 2011 on the Prosecution Service.

⁴ See demonstration of statutory provisions and concerned competencies in the following chapters.

⁵ Article 26 (1) of Act on the Prosecution Service.

*The Prosecutor General provides in detail on the scope and instruments of the prosecutors' public interest protection activity under a normative directive.*⁶ It is defined under the directive that prosecutors shall participate in making administration of justice available for those not being capable to enforce their rights for any reason, as well as in applying laws properly in legal proceedings. By means of the latter, prosecutors shall also participate in developing jurisdiction and in ensuring consistent case-law at courts. Moreover, prosecutors shall contribute to enforce the rights of minors. Under the scope of reviewing legality, prosecutors shall exercise control over administrative actions, decisions, certain organizations and bodies.⁷ They shall act in the interest of legality, when the body, obliged to put an end to an infringement, is not willing to take any necessary measures despite its statutory obligations and an immediate prosecutorial act is necessary to put an end to the infringement.⁸

The right to initiate a legal proceeding

Under law, prosecutors may be entitled to initiate legal proceedings in particular when it is related to: (a) a provision on national wealth, (b) illegal spending of public funds, (c) termination of infringement in public interest caused by a contract null and void, (d) data recorded in certified public registers, (e) protection of environment, nature and land, (f) contest of consumer contracts of individuals (standard contractual clauses), and (g) change of family status.⁹ When prosecutors are entitled to initiate a legal proceeding under a statutory provision, public interest of the proceeding shall be presumed.¹⁰

Initiation of administrative actions

Prosecutors may initiate criminal, disciplinary or infringement procedures, besides other administrative actions when a case of infringement or omission of lawful rights come to their notice. The addressee of the initiative shall convey one copy of the decision on the merits of the case to the prosecutor immediately.¹¹

Right to remedies

Prosecutors shall be entitled to the right to remedies in legal proceedings and non-contentious proceedings, which proceedings shall be reported to them in any way, as well as in certain other cases, when the prosecutor was not involved in the proceeding as a party or it was not obligatory to report the decision to him.¹²

⁶ Normative Directive 3/2012 of the Prosecutor General on Prosecutors as Protectors of Public Interest (hereinafter: Normative Directive of the Prosecutor General).

⁷ Article 1 of Normative Directive of the Prosecutor General.

⁸ Article 3 of Normative Directive of the Prosecutor General: 'An immediate prosecutorial measure shall be issued, in particular, to terminate a situation jeopardizing human life or health, as well as to reduce its consequences or when delay would cause considerable or irreparable damage.'

⁹ See Standardisation Decision 2/2012 of the Administrative-Labour-Civil Council of the Hungarian Curia on Exercising the Rights of the Parties by the Prosecutor.

¹⁰ Article 27 (5)-(6) of Act on the Prosecution Service.

¹¹ Article 5 (1) Act on the Prosecution Service.

¹² Article 27 (4) of Act on the Prosecution Service.

Prosecutorial activity related to certain administrative actions and measures

Prosecutors shall supervise the legality of individual decisions and measures made by administrative authorities and other non-judicial implementation bodies. When the prosecutor notices an infringement affecting the merit of the administrative decision, he may appeal to put an end to this infringement in a maximum term of one year after the decision became effective or after the enforcement was issued. In so far as this appeal fails, prosecutors may challenge the effective decision made in the case before court.¹³

Judgment of applications to prosecutorial measures

The prosecutor supervises the lawfulness of the applications, notifications and warnings referring to infringements against authoritative decisions, measures and infringing omissions. In case the prosecutor finds that the application is unfounded, he dismisses it with a reasoned resolution. In that case, the applicant may appeal to the superior prosecutor's department in eight days after the resolution was delivered.¹⁴

Investigation by prosecutors

Unless it is provided under law otherwise, the prosecutor shall carry out an investigation *ex officio* so as to establish his measure, when data or other circumstances come to his notice refer to well-founded, grave infringement, omission or an illegal state.¹⁵

Major fields of administrative measures of prosecutors

The major fields of the prosecutors' administrative measures are environment protection, consumer protection and minor offence cases.

Environment protection activity

Environment protection highlights the connection between criminal justice and administrative justice activities of prosecutors excellently, since the cases related to the protection of natural resources are complex. Under *Act on the Prosecution Service*, the right to initiate legal proceedings, in connection with the protection of environment, nature and land, shall be a significant function.¹⁶

¹³ Article 29 of Act on the Prosecution Service.

¹⁴ Article 5 (3) of Act on the Prosecution Service.

¹⁵ Article 26 (2) of Act on the Prosecution Service. The effective provisions break up with that former practice, where the prosecutor had an unlimited discretionary authorization to initiate investigations.

¹⁶ Prosecutors are authorized to protect environment based on many statutory provisions, in particular Act LIII of 1995 on the General Rules of Environmental Protection, Act LIII of 1996 on the Protection of Nature, Act C of 2012 on the Criminal Code and Act XXVIII of 1998 on the Protection and Consideration of Animals.

Consumer protection

Prosecutors shall have the right to initiate a legal proceeding (action in the public interest), when the illegal activity of a company infringes a wide and determined scale of consumers or causes damage with considerable value and the proceeding falls under the jurisdiction of the court.¹⁷

Prosecutorial activity in connection with infringement procedures

Prosecutorial jurisdictions in terms of infringement procedures are provided under *Act on the Prosecution Service* and *Act II of 2012 on Minor Offences, Infringement Procedures and Minor Offences Record System*. These jurisdictions, *inter alia*, are the following: (a) when the minor offence authority judged a crime as a minor offence, the prosecutor may appeal against the decision in the term of limitation, (b) he decides on complaints filed against the measure of the minor offence authority, (c) when it is provided under law, he may appeal against the effective judicial decision,¹⁸ (d) he exercises control over the legality of procedures of minor offence authorities, and (e) he exercises legal supervision over the minor offence record system.¹⁹

One of the most efficient and significant measures of prosecutors is the *possibility of calling someone to account for acts in a parallel manner*.²⁰ In many cases this account – where repaying of the administrative fine shall not exempt the offender from the legal consequences of a criminal or an infringement procedure – serves as the most effective manner of the protection of public interest. That is the reason why prosecutors functioning as the protectors of public interest initiate regularly criminal and infringement procedures in practice. Based on the practical experience, administrative fines imposed during administrative authority procedures have stronger retentiveness than punishments or measures imposed during a criminal proceeding. The prosecutor proceeding in the criminal procedure based on his statutory obligations shall notice the prosecutor having administrative functions, who shall initiate the administrative authority procedure promoting that the offender cannot exempt from making him liable in a parallel manner.

Administrative measures of prosecutors with regard to the standards of the European Union

Prosecutors provide with different competencies in different countries of Europe as for their functions not related to criminal justice. While in certain countries prosecutors have extended rights as far as these functions are concerned, in other countries they have only few functions (or nothing at all) in terms of administrative or civil measures. Administrative and civil functions of prosecutors are not significant in Denmark, Finland, Germany, Italy, Norway, Sweden, Switzerland and in Northern Ireland.

¹⁷ Article 39 (1) of Act CLV of 1997 on Consumer Protection.

¹⁸ Article 30 of Act on the Prosecution Service.

¹⁹ Article 43 (1) of Act on Minor Offences.

²⁰ Polt-Varga Zs. (2013), *ibid.*, p. 1378.

However, like in Hungary, prosecutors have an independent right to initiate a proceeding in Belgium, Croatia, the Czech Republic, Portugal, Monaco, Lithuania and in Slovakia.²¹

In terms of the reason of existence of the functions of prosecutors beyond criminal justice, different approaches can be found among the opinions of the Council of Europe and its bodies. One opinion is represented by the resolutions of the Parliamentary Assembly and the Venice Commission, which does not prohibit prosecutors exercising functions beyond criminal justice; however these documents seek to exclude prosecutors from territories outside of criminal law. According to the opinion of the Committee of Ministers and Consultative Council of European Prosecutors, there are no hindrances to that prosecutors have functions beyond criminal justice, with special regard to control and supervise public administration, when determined circumstance are guaranteed.²²

Summary

Based on the experience of the prosecutors' proceedings related to administrative law, those rules cause the greatest number of problems, which prescribe that the prosecutor may only institute an investigation with regard to an initiative reason, such as announcement or notice of individuals and authorities respectively. By paying attention to the fact that in the bulk of the cases there is no interest of the parties to notice the prosecutor, prosecutors have difficulties in getting proper information to initiate a proceeding in the future. Nevertheless, under effective statutory provisions, the instruments of prosecutors have extended, therefore the legal background is given for prosecutors to proceed efficiently in preventing and eliminating infringements.

²¹ On European conclusions on the functions of prosecutors beyond criminal justice see in detail András Varga Zs.: Jelentés az európai ügyészségek büntetőjogon kívüli tevékenységéről az Európai Legfőbb Ügyészek Konferenciájának 6. budapesti ülésére. In: Romániai Magyar Jogtudományi Közöny, 2005/2. pp. 53- 61.

²² Recommendation 1604 (2003) of Parliamentary Assembly of the Council of Europe on the role of the public prosecutor's office in a democratic society governed by the rule of law. See in detail Tamás Tisza: Az Európa Tanács testületeinek állásfoglalásai az ügyész közizgatást ellenőrző szerepével kapcsolatban. In: Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, 2014/32. pp. 227–236.

BEVEZETÉS AZ ISZLÁM JOG GONDOLATVILÁGÁBA

*Domokos Tibor**
PhD hallgató
Miskolci Egyetem

A téma aktualitása

Bátran állíthatjuk, hogy Európa multikulturális társadalom, ahol különböző nemzetek, vallások és kultúrák vannak jelen. Sőt mi több ez annyira elfogadott tény, hogy az oktatás is hangsúlyt fektet az integráció jegyeiben a multikulturális nevelésre.

Hazánkban elismert multikulturális neveléssel foglalkozó szakember *Czachesz Erzsébet* úgy fogalmazott, hogy a nemzetközi pedagógiai szakirodalomban az interkulturális nevelés szinonimájaként használják, és a demokratikus országok a multikulturális oktatáspolitikai koncepció révén akarják elérni az eltérő rasszok, kultúrák, vallási felekezetű, társadalmi csoportok integrációját.¹

A történelmi egyházak a missziót átgondolva, valamint a multikulturális társadalom növekvése égetőbbre tette, hogy inkulturáció szemléletben folytatassák tovább tevékenységüket. Azaz az evangéliumot a megszólított kulturális közegbe építsék be úgy, hogy a misszionáriusok közben hátra hagyják saját kultúrájuk, szülőhazájuk életkörülményeit és szemléleteit.²

A fent említett tendenciák mindegyike az előítéletek mértékének csökkenését szeretné elérni, hogy a különböző rasszok, vallási és kulturális csoportok egymás mellett érvényesülni tudjanak.³ A tradicionális és létszámban nagyobb nemzeti csoportok határozták meg elsődlegesen elvárásaikat és az integráció irányát, - ez igaz volt Európára is.

A nemzetállamok kisebbségi jogszabályokkal, törvényekkel próbálták védeni az adott csoport kultúráját, vallási érdekeltségét, valamint anyanyelvük használatát, közben megfogalmazva, hogy az államon belüli egységet az alkotmány elfogadása teremti meg.⁴ De ennek megvalósítása a legtöbb esetben kulturális, de leginkább vallási

* Témavezető: Prof. Dr. Sáy Pál, egyetemi tanár

¹ Czachesz E.: Multikulturális nevelés. In Báthory Z. – Falus I. (főszerk.): Pedagógiai lexikon. II. kötet. Keraban Könyvkiadó, Budapest, 1997, 499–500.

² Magyar Katolikus Lexikon I. „inkulturáció” in

<http://lexikon.katolikus.hu/I/inkultur%C3%A1ci%C3%B3.html>

³ Torgyik Judit: Multikulturális társadalom, multikulturális nevelés,

<http://ofi.hu/tudastar/multikulturalis-090617-1>

⁴ „Jóllehet az emberi jogok tiszteletben tartása mind a nemzeti, mind a nemzetközi jogban több évszázadra tekinthet vissza, a kisebbségi jogok védelmének rendszere – mely a nemzetközi jog jelenlegi állása szerint az általános emberi jogok védelmének része - ugyanakkor csupán pár évtizede kezd körvonalazódni, és napjainkra ölt az európai unió tagállamai által is elismerhető jogi formát. Bár számos példa igazolja, hogy a kisebbségi jogok tiszteletben tartásának már vannak markáns megnyilvánulásai az Unió rendszerén belül, ezek az intézkedések azonban még mindig nem eredményeztek közös, jogilag kötelező határozatokat. A kisebbségek védelmére vonatkozó szabályok az

akadályokba ütközik azokban az Európai Unió országokban, ahol a vallás gyakorlása a társadalmi mibenlétre kihat, és önmegvalósításuk szokásjogon alapszik,⁵ illetve annak akarnak érvényt szerezni, amely elemeiben ellentétes az adott ország alkotmányával.

2015 óta folyamatosan növekvő migrációs áradat Európa nemzetállamaiban az előbbieken tárgyalt konfliktushelyzetet idézett elő. Azaz a létszámban kisebb kulturális csoport, a vallási ideológiában gyökeredző szokásjogok összességének érvényesítésével figyelmen kívül hagyta és hagyja a nemzetállam alkotmányát, törvényeit, amelyek az ott élő multikulturális társadalom egységét teremtették meg. A keletről beáramló iszlám közösségek nem inkulturáció jegyében léptek be az Európai Unió területeire és a Schengeni övezetbe.

Dr. Jany Jánossal a Közel-Kelet, azon belül is elsősorban Irán jog,- társadalom- és vallástörténete, a keleti jogi kultúrák kutatójával készített interjú során arra a kérdésre, hogy az iszlám jog és a nyugati jogrendszer közelíthető-e egymáshoz?- egyértelmű válaszként fogalmazta meg, hogy: „Meg lehet próbálni, de csak kudarcélményeink lesznek.”⁶

Talán a legkézenfekvőbb ellentét, amit a társadalom is megél az a nőekkel való bánásmód az iszlám közösségekben. A Bűnügyi és büntető igazságszolgáltatási statisztika⁷ alapján Európai országokban 2008-tól 2015-re az erőszakos közönségek száma 47% nőtt. Továbbá a torinói David Hume Alapítvány⁸ által közölt kutatási statisztika, valamint a Hídfő által közölt adatok⁹ helyet közel megegyeznek a migránsok által elkövetett nemi erőszakokat illetően. Mindkét esetben radikális növekedés mutatható ki. A legtöbb nemi erőszak 2015-ben a migrációs hullámmal egy időben jelenik meg.

Az előbb taglalt adatok rámutattak arra a társadalmi krízisre, amely az Európai Unióra hatnak és megoldást követelnek. Ezek miatt válik aktuálissá az iszlám jog, vallásosság és kultúra mihamarabbi megértése és megismerése.

Az iszlámmal való találkozás nem új keletű, hiszen a történelem folyamán is akár a honfoglalás idejére gondolva vagy a törökökkel folytatott csaták során találkoztunk

alapvető emberi jogokat és szabadságokat tartalmazó dokumentumokban, a tagállamok belső alkotmányos elveiben, különböző nemzetközi kötelezettségvállalásokban található, melyeket a strasbourgi Európai Emberi Jogok Bíróság, valamint a luxemburgi Európai Bíróság joggyakorlata egészít ki.” in dr. Szepesházi Péterné dr. Tóth Katalin: Emberi Jogok és Kisebbségvédelem az Európai Unióban, <http://www.jogiforum.hu/publikaciok/428>

⁵ 1893. évi XVIII. tv. 63§ „...továbbá a helyi és különleges szokások, valamint a helyhatósági szabályok csak akkor bizonyítandók, ha a bíróság nem ismeri azokat. A bíróság azonban a jogszabályok megismerése végett felhasználhat a felektől fel nem hozott forrásokat is és az e végre szükséges lépéseket hivatalból is megteheti.

⁶ Darvas T.: „Az iszlám jog és a nyugati jogrendszer közelíthetetlen egymáshoz” 2016. jún.1. –in <https://arsboni.hu/az-islam-jog-es-a-nyugati-jogrendszer-kozelithetetlen-egymashoz/>

⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Crime_statistics/hu#Er.C5.91szakos_szexu.C3.A1lis_b.C5.B1ncselekm.C3.A9ny

⁸ Kutatás: nő a migránsok általi bűncselekmények száma Olaszországban in http://mandiner.hu/cikk/20180626_olasz_bunelkovetesi_statisztikak

⁹ Németországban naponta tíz nőt erőszakolnak meg a migránsok in <http://www.hidfo.ru/2017/07/nemetorszagban-naponta-tiz-not-eroszakolnak-meg-migransok/>

Allah imádatával.¹⁰ Az iszlám nem korlátozódik egyetlen népre vagy népcsoportra, hanem hite alapján az egész világot átfogó vallásként szemléli.

Ebubekir Ferenci művében az iszlámközösségekről így nyilatkozik: „hibát követnek el azok, akik az iszlámot csupán egyetlen népre – régebben például a törökökre, mostanában pedig az arabokra – korlátozzák, hiszen „nem minden muszlim arab és nem minden arab muszlim”. A mai muszlimok között Indonéziától-Marokkóig, Európától-Amerikáig számos nép fiai és lányai megtalálhatók. A mintegy 1,2 milliárdnyi muszlim népesség összlétszámát tekintve, az arabok részaránya mindössze alig 25-30 százalék.¹¹

A jog az isteni kinyilatkoztatás

Amikor az iszlámról beszélünk, akkor egyértelműen két dologra kell gondolni, hiszen a kifejezés magába foglalja a *vallást* és az *életformát*.

Az iszlám arab kifejezés الإسلام amely a sz-l-m سلم hárombetűs szógyökből származik., szó szerinti jelentése: béke, alávetés, megadás. Az iszlám hívőnek békében kell élni önmagával és környezetével, valamint alá kell vetnie magát Allah parancsainak, az Egyedüli Istennek, aki iránt alázatot, engedelmességet, odaadást kell tanúsítani. Vallási értelemben az iszlám kifejezés jelentése nem más, mint Allah törvényeinek való engedelmesség.

A XIX. század legnagyobb orientalistájánál ezt olvashatjuk: „Az iszlámban minden törvény vallási törvény, így az egyes előírások az imáról, a mosakodásról, a bűjtöletről és a zarándokltról éppen úgy, mint ahogyan a bérleti szerződésről, az adásvételi szerződés megkötése alapján az opció tartamáról, a bankcsődről, a házasságkötésről, avagy a bírósági eljárásról és büntetőjogról szóló rendelkezések.”¹²

A Korán 114 szúrát (fejezetet) tartalmaz és 6348 áját (verset). A szúrák felépítésüket tekintve tartalmazznak elbeszélő, intő – figyelmeztető verseket, valamint törvényeket. Több mint 300 ája nevezhető jogi előírásnak.¹³

Mindegyik ája feltételezi, hogy a hívő szabad akarattal rendelkezik, választási és cselekvőképességgel áldatott meg, ezért Allah igazságosan kérheti rajta számon tettét. A nagy bűn az, ami büntetést von maga után. Például az okatlan emberölés,¹⁴ a lopás, a paráznaság, a szülők elhanyagolása, a csalás és a rosszindulat.

¹⁰ A magyarságnak, Magyarországnak, a Magyar Királyságnak az iszlám világgal és vallással való kapcsolata évezredek múltja nyúlik vissza. A magyar jogtörténetben ebből a szempontból három, egymástól jól elhatárolható korszakot különböztetünk meg: I. a legrégebbi időktől a XIII. század végéig, II. 1541-től 1687-ig, III. 1878-tól 1918-ig. in Hamza Gábor: Iszlám vallás és magyar jogrendszer – történeti- jogi áttekintés, Jogelméleti Szemle, http://jesz.ajk.elte.hu/2016_1.pdf

¹¹ Ferenci D. Ebubekir: Bevezetés az iszlám gondolkodás világába 2. rész in https://www.academia.edu/1079726/Bevezet%C3%A9s_az_iszl%C3%A1m_gondolkod%C3%A1s_vil%C3%A1g%C3%A1ba?auto=download

¹² Hegedős Soma: Az iszlám jog egyes alapproblémái in http://epa.oszk.hu/02300/02363/00029/pdf/EPA02363_themis_2018_jun_079-102.pdf

¹³ U.o.

¹⁴ „Egy hívő sosem ölhet meg egy másik hívőt, csakis tévedésből. És aki tévedésből ölt meg egy hívőt, [annak] egy hívő rabszolgát kell felszabadítania, és vérdíjat átadnia [az áldozat] családjának, kivéve, ha azt ők adakozásképpen elengedik” (Korán 4: 92).

A döntés Allah kezében van. Ha akarja, megbünteti, s ha akarja, megbocsát a bűnösöknek. Erről tanúskodik a következő Korán idézet is: „Allah nem bocsátja meg, hogy társítanak mellé. Ami ez alatt van, azt megbocsátja annak, akinek akarja...”¹⁵

Az iszlám jog célja

Öt jogi tárgy védelmét határozzák meg az iszlámrendeletek:

1. a vallás
2. az élet
3. a leszármazás
4. a tulajdon
5. a racionalitás¹⁶

Ebben az öt jogi pillérben le lehet meg általánosan nézve az iszlám hívőnek joga és kötelessége, amelyet négy nagycsoportra oszthatunk:

- a. Isten jogait, amelyeket mindenkinek tiszteletben kell tartania.
- b. Azokat a jogokat, amelyeket az ember saját magával szemben bír.
- c. Azokat a jogokat, amellyel a többi ember rendelkezik az egyénnel szemben.
- d. Azon erők és dolgok jogait, amelyeket Isten az ember szolgálatába állított és amelyeket az ember saját javára használhat.¹⁷

Ezek közül a továbbiakban a c. ponttal foglalkozunk. Ebben a részben találkozunk a hazugság tilalmával, a lopással, a rablással, az uzsorával, a gyilkossággal, a rendzavarással, a rombolással és még sok más jogi rendelkezéssel. Érdekességként emelném ki a házasságtörés tilalmát, hiszen hitük szerint a paráznak „nemcsak a morált rontják és károsítják az elkövetők egészségét, hanem elkorcsosulást és erkölcstelenséget hoznak a társadalomba, nemi betegségek kialakulását okozzák, vagy a közegészséget veszélyeztetik, rontják a jövő generáció egészségét.”¹⁸ Itt szeretném megjegyezni, hogy Mohamed próféta kedvenc feleségét Ajsa bint Abu Bakr –t 6 éves korában jegyezte el majd 9 évesen vette feleségül.¹⁹

A lopás, rablás, uzsora, a csalás szigorúan tilos, hiszen a haszonra úgy tesz szert az elkövető, hogy másoknak hátránya és kára keletkezik. A rágalmozás, a pletyka és mások

¹⁵ Korán 42 hadisz

¹⁶ Prieger Adrienn – Mátyás Imre: Az Iszlám Jog, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII., 2014, 108.

¹⁷ Magyarországi Muszlimok Egyháza: Az Iszlám alapelvei. Magyarországi Muszlimok Egyháza, 2007, 124. <http://mek.oszk.hu/13500/13527/13527.pdf>

¹⁸ Magyarországi Muszlimok Egyháza: Az Iszlám alapelvei. Magyarországi Muszlimok Egyháza, 2007, 130-131.

¹⁹ Aisha mondta: „A Próféta (béke legyen vele) hatéves koromban jegyzett el. Medinába mentünk és Bani-al-Harith bin Khazraj házában laktunk. Beteg lettem és kihullott a hajam. Később újra kinőtt és anyám, Um Ruman odajött hozzám, amikor épp néhány barátnőmmel hintáztam. Hívott, hogy menjek vele, de nem tudtam miért. Kézen fogott, s hamarosan ezután a ház ajtaja előtt álltam. Elakadt a lélegzetem, s mikor visszaállt egy kis vízzel megdörzsölte az arcomat és a fejemet. Bekísért a házba. Ott néhány Ansari asszony Allah áldását kívánta nekem, s jó szerencsét. Majd anyámmal együtt felkészítettek a házasságra. Váratlanul Allah Küldötte jött be hozzám, még akkor délelőtt, s anyám kézen fogott ismét, s hozzá vezetett. Ekkor kilencéves voltam.” In www.islam.com

megsértése ugyan úgy tilos, akár csak a fogadás, a sorshúzás, a spekuláció, a szerencsejáték minden fajtája, mert szintén más emberek kárára nyerhetünk. Azok a kizsákmányoló kereskedelmi formák, amelyekben az esetleges veszteség csak az egyik üzletfelet terhelné, ugyanúgy elítélendőek, mint a tisztességtelen monopóliumok, a készlethalmozás, a feketepiaci üzletek, a földbirtok műveletlenül hagyása és az egyéni vagy társadalmi hatalom kiterjesztésének minden más megjelenési formája.

Voltak, akik a jogi szabályozásban csak az isteni törvénykezést vélték felfedezni és elítélték az emberi érdekek mellett állást foglalókat, mert úgy vélték hogy Allah joga az emberi érdekektől függetlenül létezik. Ezért minden jogi rendelkezés csakis Isten kiváltságos joga, de az ember kötelessége megérteni, felfedni és alkalmazni azokat.

A szunnita iszlám jogban négy lépésben történik meg egy jogi döntés meghozatala:

Első lépésként ki kell deríteni, hogy a tényállást illetően van-e a Koránba olyan áj, amelynek megfelelően kell eljárni. Ennek hiányában meg kell vizsgálni a jó és hiteles hagyományokat, amelyek az első és második iszlám közösségektől származnak. Ha ebben sem találunk olyan tényállást, amelyet alkalmazni lehetne, akkor következik be a harmadik lépés a szokásjogok figyelembe vétele, valamint racionalitás elve és a kortárs jogtudósok véleménye.²⁰

Összegző gondolatok

Számos kérdés merül fel, amelyet az Európai Uniónak és a nemzetállamoknak meg kell válaszolni. Többek között, hogy integrálható-e a multikulturális nevelés által egy olyan rassz, vallási csoport, akik az Egyedül Istentől kapott törvényeket magasabb rendűnek tartják bármelyik alkotmánynál, amely ez idáig megvalósította az egységet országokon belül. Másfelől elérhető-e az inkulturáció, hogy az Európa területén élő kultúrák, vallási identitások ne csorbuljanak. Mindezekről nem elegendő beszélni, hanem szabályozásokra van szükség, hogy a továbbiakban élhető legyen az alkotmány által megteremtett egység.

²⁰ Prieger A. – Mátyás I.: Az Iszlám Jog, Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXXII., 2014, 108.

PRIVACY AZ ÚJ SZABÁLYOZÁS TÜKRÉBEN, AVAGY A MAGÁNÉLETHEZ VALÓ JOG PILLANATNYI ÁLLAPOTA

*dr. Halász Csenge**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Elöljáróban

Samuel Warren és Luis Brandeis, amerikai jogtudósok 1890-ben megjelentették a Harvard Law Reviewban „*The right to privacy*” című tanulmányukat. A szerzők szerint az egyes korszakokban megjelenő gazdasági és szociális változások új jogok elismerésének az igényét vetik fel. Éppen ebből a szükségletből fakadóan tanulmányozták a privacyt, amelyet olyan jogként határoztak meg, amely biztosítja az egyén számára a külvilág kizárásának a lehetőségét.¹ Az emberi személyiség kibontakozásának elősegítése, az egyéni integritás hangsúlyozása, valamint a szerzők azon felismerése, hogy a magánszférába tartozó tények nyilvánosságra hozatala nem vagyoni kárt jelenthet a sérelmet szenvedő fél számára, elsöprő jelentőségűnek bizonyult. A tanulmány súlyát a korabeli tudományos élet is elismerte, Harry Kalven Jr. egyenesen „*minden idők legnagyobb hatású jogi tanulmányának*” nevezte a Harvard Law Review-ban megjelent írást.² A kiindulási alap ezennel tehát létrejött, továbbgondolására és fejlesztésére pedig számos kísérlet született és születik napjainkban is. A különböző definíciók a privacy más és más, (egyenként is jelentős) vetületeit ragadják meg. Mindössze néhány példával élve, Milton R. Konvitz szerint a privátszféra azt a „*helyet*” jelenti, amelyben az ember önmaga lehet és önmaga maradhat³, Charles Fried, a Harvard Law School professzora a privacy egyetlen aspektusát ragadta meg: a rólunk szóló tudás feletti ellenőrzés gyakorlásával azonosítja⁴, Ruth Gavison, aki számos tanulmányában foglalkozott a privacy mibenlétével, az egyénhez való korlátozott hozzáférésként határozta meg a fogalmat.⁵ A fogalmi meghatározások sokszínűségéből egyértelműen érezhető, hogy egy határozatlan jogfogalom vizsgálatával foglalkozunk, melynek egyetlen szóval nyelvünkre történő lefordítása lehetetlen feladatnak ígérkezik. A törvényi szabályozásban magánéletként, a vonatkozó jogirodalomban magán-és privátszféraként is szerepel. A továbbiakban, e jogosultság jogrendszerben elfoglalt helyének rövid áttekintése után a hozzá kapcsolódó jogértelmezési problémák rövid felvázolására törekszünk.

* Témavezető: Dr. Barzó Tímea, PhD egyetemi docens

¹ Warren, S. – Brandeis, L.: *The right to privacy*, Harvard Law Review, Vol IV, 1890, 193-203.

² Simon É.: Egy XIX. századi tanulmány margójára, *Információs Társadalom*, 2005/2, 34.

³ Szabó M. D.: Kísérlet a privacy fogalmának meghatározására a magyar jogrendszer fogalmaival, *Információs Társadalom*, 2005/2, 46.

⁴ Szabó M. D.: i.m. 46.

⁵ U.o.

A magánélethez való jog a hazai jogrendszerben

A magánélet a jog által védendő értékek körében igen előkelő helyet foglal el, így a védelmét szolgáló normák több jogág szabályanyagában is megjelennek. Első ízben rögzíteni kell, hogy a magánélethez való jog több nemzetközi egyezményben is deklarált alapvető jogosultság. Többek között az Emberi Jogok Európai Egyezményében, a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányában és az Európai Unió Alapjogi Chartájában is rögzítésre került.⁶

A hazai Alkotmány *expressis verbis* nem deklarálta a jogosultságot, viszont e körben kiemelhető az Alkotmánybíróság jogfejlesztő tevékenysége, mivel a testület több alkalommal, például már egy 1994-es határozatában is foglalkozott a magánélethez való jog lényegi elemeinek a feltárásával.⁷ Alkotmányos szinten az Alaptörvény hazánkban először részesíti védelemben e jogosultságot, amikor IV. cikke kimondja, hogy „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák*”. Ezzel a szabállyal a magánélethez való jog Alaptörvényben rögzített alkotmányos joggá vált, amely kizárólag más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.⁸ E jogosultság gyakorta kerül kollízióba más alapvető jogokkal, de adott esetben kérdéseket vet fel más személyiségi jogok mellett és ellenében való érvényesülése is. Az alapvető jogok közül leggyakrabban a véleménynyilvánítás szabadságával vagy az abból fakadó valamely kommunikációs alapjoggal kerülhet kollízióba. E tekintetben kiemelhető az Emberi Jogok Európai Bíróságának a tevékenysége, amely az EJEE alapján végzett ítélkező munkája során számos, a hazai jogalkalmazás számára is iránymutatásul szolgáló döntést hozott.

A jogi védelem alkotmányos szintjének garantálása mellett, a magánélet védelméhez nyilvánvalóan az egyes ágazati szabályok szolgáltathatnak hatékony eszközt. A Büntető Törvénykönyv az emberi méltóság és az egyes alapvető jogosultságok elleni bűncselekmények körében szabályozza a zaklatás tényállását, melynek egyik tényállási elemét jelenti a más magánéletébe illetve napi életvitelébe történő önkényes beavatkozás.⁹

A polgári jogi szabályozás és gondolkodás vizsgálatát illetően rögzíthető, hogy már a Szladits-féle Magyar Magánjogban is találunk érdekes, a magánélethez való joggal rokonítható gondolatokat, melyeket Balás P. Elemér jegyez. Fontos megállapítások olvashatóak az ún. „*titokszféráról*”, amelynek a lényegét akképpen határozta meg, hogy bizonyos tények tekintetében a személyiségnek annyira túlnyomó a jelentősége, hogy ezek a tények nem számítanak a külső világ tárgyai közé jogi szempontból, a

⁶ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 8. Cikke rögzíti, hogy mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán és családi életét tiszteletben tartsák. A Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmányának 17. cikke deklarálja, hogy senkit sem lehet a magánéletével, családjával, lakásával, levelezésével kapcsolatban önkényes vagy törvénytelen beavatkozásnak alávetni. Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. Cikke deklarálja a magán-és a családi élet tiszteletben tartásához való jogot.

⁷ Lásd. hozzá: 56/1994. (XI. 10.) AB határozat, továbbá 1115/B/1995. AB.

⁸ Alaptörvény I.cikk (3) bekezdés

⁹ 2012.évi C. törvény a büntető törvénykönyvről, 222.§ (1) bekezdés

személyiség függvényének kell őket tekinteni. Ilyen belső ténynek tekinthető minden nem közismert és nem közszelhető tény, melyekről az érintett személy maga sem akarja, hogy azokká váljanak.¹⁰ Az egyéni integritás, a titokban tartás és a rejtve maradás jogára való utalás olvasható e sorok között. Sólyom László 1983-ban megjelent, alapvető jelentőségű, „*A személyiségi jogok elmélete*” című művében foglalkozik a privacy fontos kérdéseivel. Ő maga ugyan nem alkot fogalmat a privacy-re vonatkozóan, ugyanakkor többféle fogalmi megközelítést ismertet és felhívja a figyelmet a jog általános személyiségi joggal való viszonyára, határozatlanságára és az abból eredő esetleges problémákra is.¹¹ A rendszerváltás valamint a vele együtt járó társadalmi és technikai átalakulások helyezték új szintre a személyiségi jogokkal kapcsolatos diskurzust. A Polgári Törvénykönyv Szakértői Javaslatának a 2:114. §-a rögzítette a magánszféra tiszteletben tartásához való jogot, amikor kimondta, hogy a személyhez fűződő jogok védelme kiterjed a magánszféra védelmére. Ezt követően a Ptk., igaz a Javaslatól eltérő módon, de hazánk történetében először tartalmazza nevesített személyiségi jogként e jogosultságot. Rögzíti, hogy a személyiségi jogok sérelmét jelenti különösen a személyes szabadság, a magánélet, a magánlakás megsértése.¹² Ezzel a szabállyal egy határozatlan jogfogalmat emel törvényi szintre a kódex, kiemelt szerepet hárítva a jogalkalmazásra. A kommentár irodalom hivatkozik arra, hogy a legújabb bírói gyakorlat az általános személyiségi jog fogalma alá vonja a magánszférához való jogot.¹³ A Legfelsőbb Bíróság egyik döntése alapján általános személyiségi jogot sért az egyén magánautonómiájába történő beavatkozás.¹⁴ De kiemelhető a Fővárosi Ítéltábla azon megállapítása is, mely szerint a magánszférához való jog nem más, mint az egyén jogosultsága ahhoz, hogy maga dönthesse el, hogy mi lesz a sorsával, mit tesz önmagával, a testével és a rá vonatkozó ismeretekkel.¹⁵ A bírói gyakorlat számos határozatában foglalkozott a magánélet körébe tartozó különböző információk és az azokat sértő cselekmények jogi minősítésével, használva ezzel a konkrét jogesetek kapcsán rugalmasan működő jogosultság adta lehetőséget.¹⁶ Viszont ez a rugalmasság és meghatározhatatlanság számos kérdést vet fel. Egyrészt vizsgálat tárgyát kell, hogy képezze a magánülethez való jog általános személyiségi joghoz való viszonya, hiszen nem tisztázott, hogy az általános generálklauzula és a magánülethez való jog azonos vagy eltérő jelentéstartammal bírnak-e. Álláspontom szerint az is kérdéses, hogy önmagában a magánülethez való jog érvényesülhet-e vagy csak valamilyen konkrét személyiségi jog (például képmás, becsület, jóhírnév) sérelmében manifesztálódik.

¹⁰ Balás P. E.: Harmadik Fejezet, Személyiségi jog, in: Szladits K. (szerk.): Magyar Magánjog I., Általános Rész, Személyi Jog, 639.

¹¹ Sólyom L.: *A személyiségi jogok elmélete*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1983., 41-42. és 211-215.

¹² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban Ptk.), 2:43.§ b.

¹³ Petrik F.: Személyiségi jogok, in: Petrik F. (főszerk.), Wellmann Gy. (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata I/VI.*, HvG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2013, 150., Fézer T.: Személyiségi jogok, in: Osztovits A. (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*. Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014., 264.

¹⁴ Barzó T.: II. Fejezet, Egyes nevesített személyiségi jogok, in: Bíró Gy. (főszerk.): *Általános Tanok és Személyek Joga* Novotni Alapítvány, Miskolc, 2013.

¹⁵ A Fővárosi Ítéltábla 2.Pf.20.429/2010/3. számú ítélete.

¹⁶ Fézer T.: i.m.265.

Ezt az egyébként sem egyszerű képet tovább árnyalja a jogalkotás egyik nívója, mégpedig a magánélet védelméről szóló 2018. évi LIII. törvény. A jogszabály preambulumban deklarálásra kerül, hogy a magánülethez való jog minden embert megillet és azt a közügyek szabad vitatása során is tiszteletben kell tartani. Lényeges nívót jelent az infokommunikáció korszerű eszközeire történő utalás is, hiszen azok olyan jelentősen megváltoztatták a napi kommunikációt, hogy a magánülethez való jog védelmét a materiális valóságon túl, az online térben is biztosítani szükséges. A törvény a magánülethez való jogot a személyiség szabad kibontakoztatásához való jog részeként szabályozza és a korlátozását az Alaptörvénybe foglalt szabállyal rendezi.¹⁷ Ezt követően a Polgári Törvénykönyvben nevesített egyes személyiségi jogokat a magánülethez való jog kiemelt területeiként nevesíti, és e körben szabályozza a családi élet tiszteletben tartásához való jogot, az otthon tiszteletben tartásához való jogot és a kapcsolattartás tiszteletben tartásához való jogot is.¹⁸ Ezen szabályozás tükrében úgy tűnik, mintha a magánülethez való jog egyfajta általános személyiségi jogként funkcionálna, amely egyébként a Polgári Törvénykönyvben, a magánülethez való jogtól függetlenül, az emberi méltóságból került levezetésre és generálklauzulaként került szabályozásra. Ekképpen a fentebb említett probléma ismét fennáll: nem látható át teljes egészében a magánülethez való jog pontos mibenléte és keretei.

Álláspontom szerint az új törvényi szabályozás különösen érzékenyen érinti a közéleti szereplők helyzetét. Már a preambulumban rögzítésre kerül, hogy a közéleti ügyek vitatása nem járhat a magán- és családi élet, valamint az otthon sérelmével.

Majd deklarálásra került, hogy a közéleti szereplő magán- és családi életét a nem közéleti szerepet vállaló jogalanyéval azonos szintű védelem illeti meg.¹⁹ Ez a szabályozás nem követi a sem a hazai bírósági esetjog, sem az EJEB által következetesen kialakított elveket, melyek szerint egy közéleti szereplőt fokozott tűrés kötelezettség terhel más jogalanyokhoz képest. Az új szabályozás alapján igen nehézé válhat annak az eldöntése, hogy mi tartozik e személyi kör védett magán- és családi életébe, vagyis, hogy milyen jellegű tevékenységei képezhetik nyílt véleménycseré tárgyát. A közéleti szereplők magánéletével kapcsolatos adatok nyilvánosságát tekintve elmondható, hogy ezen jogalanyok privát szférájának is szükségképpen létezik egy olyan magja, amelynek zárva kell maradnia a kíváncsi szemek elől. Véleményem szerint, a közéletben szereplő személyeknél ez a „*belső mag*” jelenti a magánéletük védett körét. Tehát az ítélezési gyakorlatnak a továbbiakban a magánélet tartalmának szűkítő értelmezését célszerű alkalmaznia annak érdekében, hogy a közéleti szereplők bírálhatósága megvalósuljon. Ez a szűkítő értelmezés azt jelentheti, hogy a közéleti szerepet vállaló jogalanyok magánéletének védett körébe a személyiség legszenzitívebb elemei tartoznának, mint például a nemi irányultság, szexuális szokások, egészségügyi adatok stb.

Ezen felvetés szükségességét tekintve érdemes néhány szemléletes példával élnünk. Érdekes helyzetet teremthet, ha egy közszereplő a nyilvánosság előtt elkötelezi magát bizonyos eszmerendszer és értékrend mellett, a magánéletében viszont ezen értékekkel teljesen ellentétes életet él. Az ő közéleti tevékenységét nyomon követő jogalanyoknak van jogosultságuk tudni arról, hogy „*magánemberként*” mennyiben viselkedik a

¹⁷ 2018. évi LIII. törvény 2.§ (1)-(2) bekezdések

¹⁸ 2018. évi LIII. törvény 8-11.§

¹⁹ 2018. évi LIII. törvény 7.§ (1) bekezdés

nyilvánosan felvállalt és hangsúlyozott értékeknek megfelelően? Az új szabályok tükrében szintén aggályos a közéleti szereplőkkel szembeni büntetőeljárások nyilvánossága. Álláspontom szerint egy politikai közhatalmat gyakorló személlyel szembeni büntetőeljárásról való sajtóban való beszámolás akkor is a véleménynyilvánítás szabadsága körébe tartozik, ha egyébként az adott bűncselekményt a közszereplő nem a hivatali vagy politikusi minőségében követte el. A magán-és családi élet tekintetében a különböző családi, baráti és gazdasági kapcsolatok is jelenthetnek olyan köteléket, amelyek nyilvánosságra tarthatnak, ha azoknak olyan szereppel bírnak, amely hatással van a közhatalom gyakorlására vagy a közpénzek kezelésére. A közéleti szereplők magánéletének tágran történő értelmezése a véleménynyilvánítás szabadsága és a belőle fakadó kommunikációs alapjogok aránytalan korlátozását jelentené.

Záró gondolatok

A magánélethez való jog kiemelt jelentőséggel bír a személyiségi jogok körében. Már a „*magánélet*” mint fogalom értelmezése számos kérdést felvet, az eltérő időszakokban és az eltérő társadalmi berendezkedésű államokban más-más jelentéstartalommal rendelkezhet. A hazai jogi szabályozást tekintve elmondható, hogy az alkotmányos védelem garantálása mellett az egyes ágazati szabályozásokban manifesztálódik a jogi védelem. A Ptk. a nevesített személyiségi jogok körében szabályozza a jogosultságot. Azonban az, hogy önállóan is képes lesz-e érvényesülni, vagy csupán más személyiségi jogok megsértésén keresztül érvényesülhet a jövő bírói gyakorlatának címzett kérdést jelent.

A téma szempontjából kiemelkedő újdonságot jelent a magánélet védelméről szóló 2018.évi LIII. törvény, melynek rendelkezései tovább árnyalják e jogosultság érvényesülési kereteit. E tekintetben néhány gondolatébresztő felvetés ismertetésére törekedtünk, különös figyelmet fordítva a közéleti szereplők helyzetére. Fontos azonban megjegyezni, hogy a magánélethez való jog számos más tekintetben való érvényesülése is vizsgálendő, elegendő például a közösségi média felületein egyre gyakrabban megvalósuló személyiségi jogsértésekre vagy például a pilóta nélküli légi járművek (drónok) által elkészíthető felvételek jogosulatlan felhasználására gondolni. De kiemelhetők az egyes élő online közvetítések és bizonyos családjogi jogvitákkal összefüggő kérdések is. Így egyetlen dolog bizonyos: a magánélethez való jog olyan elméleti és gyakorlati kérdéseket hoz magával, melyek további vizsgálata szükséges.

A PUBLIC PRIVATE PARTNERSHIP HAZAI VONATKOZÁSAI A KEZDETEKTŐL NAPJAINKIG

*Herczegné dr. Kőmíves Henrietta**

PhD hallgató

Széchenyi István Egyetem

Bevezetés

Az elmúlt évtizedek jellemző tendenciája volt szerte a világon az állami feladatok és a közszolgáltatások terjedelmének újragondolása. A társadalmak előregedési folyamatával összefüggésben, a munkaképes korú lakosság csökkenésével, a jelentős mértékű munkanélküliséggel küzdő államok egyre növekvő társadalmi igényekkel találták szemben magukat. A világban zajló gazdasági és társadalmi változások hatására a kormányok feladatává vált olyan megoldások keresése, melyben kevesebb pénzből magasabb színvonalú szolgáltatásnyújtás valósul meg. Ezzel a közszolgáltatások teljesítéséhez a szűkös állami források mellé elkezdődött külső források bevonása.¹

A PPP fogalma

Elmondható, hogy napjainkra a PPP (Public Private Partnership) globális szinten elterjedt, ismert fogalommá vált, melyet elsősorban különböző infrastrukturális beruházásokkal hoznak összefüggésbe. *De mit is jelent pontosan a PPP kifejezés? A fogalom pontos, egységes meghatározása nehézségekbe ütközik, hiszen a hazai és nemzetközi szakirodalom tanulmányozása során is számos definíciót találunk. Példaként említve az Állami Számvevőszék 2007-ben készített jelentésében használt definíciót: „A PPP a köz- és magánszféra olyan – többnyire fejlesztési – együttműködését jelenti, amelyben a közfeladathoz kötődő tervezési, építési, működtetési és finanszírozási feladatokat az állam a megszokottnál nagyobb vagy teljes mértékben, jellemzően komplexebb módon bízta a magánszektorra.”² Az ilyen megállapodásokra jellemző még a hosszú, akár 20-30 éves időtáv. A PPP fogalmát tágran értelmezem, véleményem szerint magában foglalja valamennyi köz- és magánszektorbeli partner között, közfeladat-ellátási céllal, hosszabb időtávra létrejövő megállapodást.*

* e-mail: komiveshenrietta@gmail.com. Témavezető: Dr. Bende-Szabó Gábor, CSc egyetemi docens

¹ Állami Számvevőszék Fejlesztési és Módszertani Intézet: A köz-és magánszféra együttműködésével kapcsolatos nemzetközi és hazai tapasztalatok, 2007, 3, <https://www.asz.hu/storage/files/files/Szakmai%20kutat%C3%A1s/2007/t134.pdf?ctid=737>, 2018. október 22.

² Uo. 13.

A PPP megjelenésének okai

Az angol elnevezés alapján azt hihetnénk, hogy valamilyen külföldi, újszerű intézmény hazai adaptációjáról van csupán szó, azonban a konstrukció alap gondolata – a magánszféra erőforrásainak bevonása – nem mondható új keletűnek hazánkban sem. A köz- és magánszféra közötti együttműködés a huszadik század végére újra elterjedt jelenséggé vált az állami feladatok ellátásának újragondolása kapcsán. Az egyes országok, mint például Anglia, Írország, Portugália és Spanyolország gyakorlatában igen népszerű pénzügyi konstrukcióvá vált. Hazánkban is a nemzetközi trendekkel összhangban a 2000-es években fogalmazódott meg a PPP konstrukció gondolata, azonban amíg 2000-ben kedvező makrogazdasági körülmények között döntöttek ilyen jellegű beruházások mellett, addig 2004-ben a kiadások visszafogásának kudarcja miatt határoztak PPP-beruházások mellett.³

A jogintézmény hazai alkalmazásának vizsgálata

A köz- és magánszféra együttműködésének első hazai tapasztalatainak értékelésében a korábban már említett ÁSZ Jelentés szolgál segítségül, melyben néhány nagyberuházás (a Budapest Sportaréna, a Művészetek Palotája, és az M5-ös autópálya első szakasza) döntési, illetve megvalósítási folyamata került bemutatásra. Mindegyik beruházás sikeres PPP-projekt keretében is megvalósulhatott volna, azonban a felkészültség hiánya miatt nem sikerült a konstrukcióban rejlő lehetőségeket, előnyöket kamatoztatni az állam számára. Az első hazai kezdeményezéseket vizsgálva látható, hogy elsősorban pénzhiány, illetve „kényszerhelyzet” esetén került sor PPP konstrukció alkalmazására, azonban egyik esetben sem sikerült elérni, hogy a beruházások költsége ne terhelte volna az adott évi költségvetést, valamint az adósságmutatókat. Összefoglalva az első próbálkozásokat, megállapítható, hogy a magántőke bevonásával sem teljesült a hatékonyság és a költségtakarékosság kritériuma, míg a közszféra számára veszteséggel jártak, addig a másik fél jelentős nyereséget realizált a beruházásokkal.⁴

A PPP-projektek alakulása az EU csatlakozást követően

Az Európai Unióhoz való csatlakozáshoz, felzárkózáshoz számos területen szükség volt fejlesztésekre, beruházásokra, melyekhez kevés állami forrás állt rendelkezésre. További problémát jelentett a magas államadósság, az államháztartás magas deficitje, az adócsökkentési kényszer, így nyilvánvalóvá vált olyan megoldások keresése – a magántőke bevonásával –, melyek nem terhelik tovább a hazai költségvetést. Az Unióhoz való csatlakozást követően intenzívvé vált Magyarország kapcsolata az Európai Beruházási Bankkal (European Investment Bank, továbbiakban EIB). Az EIB a világ egyik legjelentősebb hitelintézete, az Unióban a PPP szerződések fő finanszírozója. Így számos hitelügylet született az állam és intézményei, valamint a

³ Varga M.: A PPP Magyarországon – Árt nekünk vagy használ? Elemzés a PPP szerepéről, megítéléséről, hazai használatáról, in Pénzügyi Szemle, 2005, 50/1. szám 56, 63.

⁴ ÁSZ: i.m. 60-62.

hazai vállalkozások és az EIB között egyebek mellett gazdaságélénkítés, regionális különbségek csökkentése, életszínvonal javítása céljából. A projektek közül az M6-os autópályát szeretném kiemelni, melynek finanszírozásában az EIB 2004 óta részt vett.⁵

Mi vezetett a PPP konstrukciókat elutasító (közpolitikai) állásponhoz? - 2010 utáni helyzet

Az állami feladatellátás e szerződéses együttműködések nélkül napjainkra elképzelhetetlen volna, a hazai támogatottsága azonban 2010 után megszűnt a működő projektek ellenére is. A PPP beruházások hasonlóan más közfeladat-ellátásba épített menedzseri eszközökhöz leképezik azok torzulásait. E folyamat annak tudható be, hogy a kelet-közép-európai országok – ahogyan hazánk is – a nyugati mintát „egy az egyben” emelték át a gyakorlatba, miközben az angolszász gyökerekkel rendelkező eszközök, intézmények alkalmazása a kontinentális jogi hagyományokkal rendelkező államokat újabb kihívások elé állította. A 2008-ban kirobbant gazdasági világválság hatásai, valamint a több oldalról érkező költségvetési nyomás azt eredményezte, hogy a közpolitikai döntéshozók PPP konstrukciókkal kapcsolatos támogatottsága megszűnt. Összességében az ÁSZ által készített jelentésekből, hazai, illetve nemzetközi tanulmányokból valószínűsíthető, hogy a PPP negatív megítélése nem annak alkalmatlanságára, sokkal inkább az előkészítettség – a piaci igényeket felmérő kimutatások, költségkalkulációk – hiányára, a megfelelő jogi szabályozás, illetve a monitoringot biztosító garanciarendszer és ezáltal a transzparencia elmaradására vezethető vissza.⁶

Megállapítható, hogy a PPP egy lehetséges megoldást kínál az állami szereplők részére nagyobb költségvonzatú infrastrukturális beruházások, fejlesztések megvalósítására. Az eddig megvalósult legtöbb hazai PPP-projektről azonban elmondható a rosszul előkészítettség, átláthatatlanság, amelyeket a rövid távú költségvetési problémák miatt hoztak létre, nem pedig a konstrukciókban rejlő, hosszú távon realizálható előnyök miatt. További problémát jelent, hogy a konstrukciók a nyilvánosság számára nem hozzáférhetőek, valamint gyakran egymásnak ellentmondó információk állnak rendelkezésre. Ezért kiemelten fontos lenne kellő figyelmet fordítani a konstrukciók átláthatóságára, ellenőrizhetőségére, továbbá a versenyfeltételek biztosítására.⁷

A PPP intézménye napjainkban

Annak ellenére, hogy volt olyan időszak, amikor úgy tűnt, mintha magát a kifejezést is törölni akarták volna, a PPP konstrukció napjainkban is alkalmazott jogintézmény. Közismert tény, hogy amíg 2003/2004-2008. között gyakran alkalmazott megoldás volt,

⁵ Uo. 63.

Varga J.: A partnerség (PPP) szerepének változása a közpénzügyek jogában, PhD Értekezés, 2016, DE Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 118, 123.

⁶ Uo. 193.

⁷ Varga M.: i.m. 67.

a PPP szerződések ezt követően veszítettek népszerűségükből, hiszen 2010-ben az akkori kormányzat megkezdte a szerződések felülvizsgálatát, majd pedig felszámolását. Elmondható, hogy ugyan a politikai szándék nem preferálja a PPP ügyleteket, a jogalkotó nem lehetetleníti el a szerződések létrejöttét. A köz- és magánszféra közötti szerződéses együttműködés hazánkban is közszolgáltatások nyújtásának, közösségi igények kielégítésének szerves része, így a jogrendszerből való teljes eltűnése elképzelhetlenné vált napjainkra. A téma kapcsán, Varga Judittal egyetértve, a gazdasági és politikai igényektől függően, de a PPP ilyen, vagy olyan formában továbbra is megtalálható lesz a hazai gyakorlatban.⁸

A PPP alkalmazásának új területeire példaként szolgál az Európai Unió Horizont 2020 kutatási és innovációs keretprogramja.⁹ A Horizont 2020 keretprogram (2014-től 2020-ig terjedő időszakban) a PPP-t a kutatásfejlesztés területébe kívánja bekapcsolni, hiszen a keretprogramban rögzített célok elérésének egyik eszközeként tekint a köz- és magánszféra közötti együttműködésre. A Horizont 2020 keretprogram az EU eddigi legnagyobb kutatási és innovációs programja, mely segíteni kíván az Unió versenyképességének fokozásában, illetve megerősítésében, a gazdasági fejlődés fenntarthatóságának biztosításában környezetvédelmi célok figyelembevételével. A keretprogramban az EU, mint közszektorbeli szereplő a PPP szerződések által aktív módon kapcsolódik be a gazdaságélénkítésbe. A Horizont 2020 keretprogram így hazai pályázók részére is lehetővé teszi, hogy ilyen megállapodásokat kössenek az Unióval.¹⁰

Összegzés

A hazai projekteket vizsgálva megállapítható, hogy sok esetben a megalapozatlan előkészítés, a piacfelmérés, hatástanulmány, gazdaságossági számítások elmaradása, esetlegesen a finanszírozási konstrukcióváltás mind a megvalósítás gazdaságosságát és hatékonyságát kedvezőtlenül befolyásolta. Megfigyelhető, hogy már a korábbi (2010 előtti) szakmai tanulmányok, publikációk is megfogalmazták a PPP ügyletek „hibáit”, gyengeségeit, de azok elsősorban a konstrukcióban rejlő lehetőségeket hangsúlyozták. 2010 után azonban tapasztalható a PPP-vel szembeni kritikák, bírálatok megerősödése. A PPP projektek leggyakrabban hangoztatott kritikája – transzparencia hiánya – véleményem szerint is jogos kritika. Ez azonban nehezen orvosolható, hiszen a közérdek és a magánpartnerek esetén az üzleti titok védelméből keletkező érdekkonfliktust nehéz feloldani, mivel egyiket sem lehet előnyben részesíteni a másikkal szemben. Megoldást jelenthet az üzleti titok bizonyos fokú védelme a közvélemény legalapvetőbb tájékoztatása mellett, közpénzfelhasználásról lévén szó.¹¹

⁸ Varga J.: i.m., 218.

⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 1292/2013/EU rendelete az Európai Innovációs és Technológiai Intézet létrehozásáról szóló 294/2008/EK rendelet módosításáról

¹⁰ Európai Bizottság: Horizon 2020 rövid bemutatása – Az EU kutatási és innovációs keretprogramja, Az Európai Unió Kiadóhivatala, Luxemburg, 2014, 5-7, https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/sites/horizon2020/files/H2020_HU_KI0213413HUN.pdf

Varga J.: i.m. 205.

¹¹ Uo. 230.

A PPP konstrukciókkal kapcsolatban gyakran az elvi viták „elhomályosítják” a megvalósítást segítő javaslatokat, ötleteket. Sok esetben vita tárgyát képezi, hogy valóban szükség van-e erre az eszközre (PPP, mint közfeladat-ellátási eszköz), holott célravezetőbb lenne a megfelelő jogszabályi keretek kialakítása, valamint azon területek feltárása, ahol célszerű lehet alkalmazása. Fontos lenne a hazai körülmények vizsgálatánál az érdekkonfliktusok felismerése, mely regionális szinten, iparáganként, vagy akár szektoronként is eltérő lehet. A jogszabályi bizonytalanságok megszüntetése, valamint a projektek átláthatóságát garantáló kötelezettségek pontos meghatározása, az előkészítéshez szükséges erőforrások hatékony felhasználása, mind hozzájárulhat ahhoz, hogy hosszú távon is előnyös megállapodások jöjjenek létre az állami szervek és a magánszféra között. További segítséget jelenthetnének például mintaszerződések kidolgozásai, vagy formális feltételek kialakításai, valamint egy központi intézmény létrehozása, amely segítséget nyújthatna a PPP projektek előkészítésétől egészen a projektek megvalósításáig. Az intézmény független szakértői által tett javaslatok elfogadása, a konstrukcióba történő beépítése elősegíthetné a projektek hatékony megvalósulását.¹²

Meglátásom szerint az elmúlt évek tapasztalatai, illetve a projektek utólagos értékeléséből levonható tanulságok alapján megfontolás tárgya lehet a közpolitikai döntéshozók részéről a PPP konstrukció újraértelmezése.

¹² Varga M.: i.m. 64, 67.

A KÖZSZEREPLŐ FOGALMÁNAK VÁLTOZÁSA A MAGYAR ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN, AVAGY KÖZSZEREPLŐ-E A CELEB?

*dr. Juhász Krisztián**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Előszó

Talán még emlékszünk az általános iskolai biológiaórák egyik kulcsmondatára, amely szerint: „*Minden bogár rovar, de nem minden rovar bogár*”. De vajon elmondható-e ugyanez a közszereplők kapcsán? (ti., hogy minden celeb közszereplő, de nem minden közszereplő celeb?) Mielőtt azonban eljutnánk ennek a kérdésnek a megválaszolásáig, fel kell tennünk a kérdést, hogy kit tekint ma a magyar jog(rendszer) közszereplőnek? Létezik-e erre jogi definíció, és ha igen, akkor milyen hatókörrel (milyen tárgyi és személyi hatállyal)? Végezetül témánk legfontosabb kérdése, hogy az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint ki tekinthető közszereplőnek?

A címben szereplő kérdésfeltevés ugyanakkor magában rejt egyfajta (igaz nem jogi jellegű) választ is, hiszen a közfelfogás szerint közszereplőnek tekinthető az, aki médianyilvánosságot kap. Ez a válasz azonban nyilvánvalóan félrevisz, hiszen valójában a médiaszereplőt azonosítja a közszereplővel. (Gondoljunk bele, hogy így közszereplőnek kellene tekintenünk mindenkit, aki feltűnik egy televíziós, rádiós adásban, függetlenül a megszólaló közszereplő voltától és a megszólalás tartalmától. Példának okáért úgy vélem senki sem tekintene közszereplőnek egy olyan családapát, aki egy magyarországi síterepen arról nyilatkozik, hogy örül a hét közben lesett hónap, mert így ide tudtak jönni a gyerekekkel síelni és nem kellett külföldre utazniuk.) A fentiek viszont rávilágítanak arra, hogy a közszereplői minőség fakadhat egyfelől a megnyilatkozó személyéből (ő maga közszereplő) és a megszólalás témájából (közügyről van szó). Ez viszont már valóban jogi kérdés, amelynek megválaszolására tesztek próbát az alábbiakban.

A közszereplő jogszabályi fogalma

Ha megnézzük a hatályos magyar jogszabályokat, akkor meglepően kevés olyan jogi normát találunk, ahol megjelenik a közszereplő kifejezés. Ráadásul a közszereplő fogalmát összesen két törvény definiálja. Az egyik a 2003. évi III. törvény az elmúlt rendszer titkosszolgálati tevékenységének feltárásáról és az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára létrehozásáról (a továbbiakban: Ügynöktörvény), míg a másik a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló 2017. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Pénzmosás elleni

* Témavezető: Prof. Dr. Bragyova András, egyetemi tanár

tv.). Az Ügynöktörvény szerint az a személy közszereplő, aki közhatalmat gyakorol, gyakorolt vagy közhatalom gyakorlásával járó tisztségre jelölték, illetve aki a politikai közvéleményt feladatszerűen alakítja vagy alakította.¹ A törvény azonban nem nyújt valós támpontot annak meghatározására, hogy ki tekinthető ma közszereplőnek. Egyrészt azért, mert a törvény célja² a múlt megismerése, másrészt azért mert csak speciális céllal rögzíti a közszereplés személyi körét. A közszereplői minőség csak azért fontos, mert amennyiben a kérelmező olyan levéltári adatot kíván megismerni, amely közszereplőhöz köthető, akkor a Levéltár az érintett közszereplőt nyilatkozat tételére hívja fel a tekintetben, hogy közszereplő minőségét elismeri-e. Az elismerés hiányában az adat nem adható ki.³

A Pénzmosás elleni tv. értelmező rendelkezései között már kifejezetten a kiemelt közszereplőt határozza meg, ami egyértelműen az alkotmánybírói gyakorlatot tükrözi vissza. E szerint a kiemelt közszereplői körbe tartoznak a fontos közfeladatot ellátó természetes személyek, e körbe tartoznak többek között a legfőbb állami tisztviselők, a politikai pártok vezetői, a legfelsőbb bírói fórumok bírái, a fegyveres szervek vezetői, a diplomáciai testületek vezetői, állami vállalatok vezetői.⁴ A törvény célja azonban szintén jól körülhatárolható, a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozásának megakadályozása.⁵

Mint látható, az említett két törvény kifejezetten egy-egy célra fókuszálva definiálja csak a közszereplő fogalmát, nem kívánva azt kiterjeszteni a jogrendszer egészére.⁶ Más törvények⁷ nem is próbálkoznak definíciót adni, egyszerűen csak használják a politikai közszereplő kifejezést, adottnak tekintve, hogy a közszereplő politikai céllal nyilvánul meg (tulajdonképpen a politikust azonosítják a közszereplővel). E rendelkezések többségének célja a közszereplőkkel szembeni erősebb kritika lehetőségének biztosítása a mentelmi jog kiterjesztésével, ha a közszereplővel szembeni becsületsértés,

¹ Ügynöktörvény 1. § (2) bekezdés 13. pont

² A törvény indokolása szerint az állambiztonsági szervek közszereplő hivatásos alkalmazottainak és hálózati személyeinek, valamint közszereplő operatív kapcsolatainak megismerhetősége révén a törvény garantálhatja, hogy megszűnhet a közéleti szereplőkkel kapcsolatos politikai zsarolás lehetősége.

³ A közszereplő nyilatkozatával szemben biztosított a jogorvoslat, így végső szót a bíróság mondja ki az adat nyilvánosságra hozhatósága tekintetében. [Ügynöktörvény 5. § (6) bekezdés]

⁴ Pénzmosás elleni tv. 4. § (2) bekezdése

⁵ „E törvény célja, hogy a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása tilalmának hatékony érvényesítése érdekében megelőzze és megakadályozza a büntetendő cselekmények elkövetéséből származó pénznek vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dolognak a pénzmosás szempontjából veszélyeztetett tevékenységeken keresztül történő tisztára mosását, valamint a terrorizmusnak pénzzel vagy pénzben kifejezhető értékkel bíró dologgal való támogatását.” Pénzmosás elleni tv. preambuluma

⁶ A Pénzmosás elleni tv. az európai parlament és a tanács 2015. május 20-i (EU) 2015/849 irányelve (a pénzügyi rendszerek pénzmosás vagy terrorizmusfinanszírozás céljára való felhasználásának megelőzéséről, a 648/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról, valamint a 2005/60/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv és a 2006/70/EK bizottsági irányelv hatályon kívül helyezéséről) által használt definíciót veszi át szó szerint, Irányelv 3. cikk 9. pontja

⁷ 2011. évi CLI. törvény az Alkotmánybírósról 14. § (2) bekezdés; 2011. évi CXCV. törvény Magyarország gazdasági stabilitásáról 20. § (2) bekezdés; 2010. évi CIV. törvény a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól (Smtv.) 15. § (3) bekezdés c) pont, 2011. évi CLXII. törvény a bírák jogállásáról és javadalmazásáról 2. § (4) bekezdés

rágalmazás elkövetése miatt indul büntetőeljárás.⁸ Megállapítható tehát, hogy a magyar jogban nincs a közszereplésnek, a közszereplőnek általános, az egész jogrendszerre kiható definíciója.

A közszereplő fogalma az Alkotmánybíróság gyakorlatában

A mára hivatkozási alappá és kiindulóponttá vált 36/1994. (VI. 24.) AB határozatban (a továbbiakban: Abh.) foglalkozott a közszereplés fogalmával, megállapítva, hogy közszereplőnek azok a személyek tekinthetők, akiknek a tevékenysége érintik a közügyeket és a közhatalom gyakorlását, a közfeladatok ellátását, illetve a közéleti szerepvállalást. A határozat alapkérdése, hogy hogyan oldható fel, ha a közügyek vitatása során a sajtószabadság – tágabb értelemben véve a véleménynyilvánítás szabadsága – és az emberi méltósághoz való jog kerül összeütközésbe egymással. Az Alkotmánybíróság szerint a véleménynyilvánítás szabadsága ebben a kiélezett helyzetben különleges védelmet élvez. Ennek pedig az az oka, hogy: *„[a] demokratikus társadalom létezésének és fejlődésének nélkülözhetetlen eleme a közügyek vitatása, amely feltételezi a különböző politikai nézetek, vélemények kinyilvánítását, a közhatalom működésének bírálatát. A demokratikus hagyományokkal rendelkező társadalmak tapasztalatai szerint is e vitákban esetenként kellemetlen, éles, esetleg igazságtalan támadásokat intéznek a kormányzat és a közhivatalnokok ellen és nyilvánosságra kerülnek olyan tények is, amelyek a közéleti szereplők becsületének csorbítására alkalmasak.”* Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint: *„[...] kiemelkedő alkotmányos érdek az állami és a helyi önkormányzati feladatokat ellátó szervek és személyek tevékenységének nyilvános bírálhatósága, valamint az, hogy a polgárok bizonytalanság, megalkuvás, félelem nélkül vehessenek részt a politikai és társadalmi folyamatokban, a közéletben.”*⁹

Mint látható, a határozat a közéleti vitát, a közügyek megvitatását helyezi középpontba annak megállapításakor, hogy közszerepléssel állunk-e szemben. De legalább ugyanilyen fontos, hogy csak minősül közszereplőnek, aki (akár állami, akár helyi önkormányzati) közhatalom gyakorlásában vesz részt. Ugyanakkor a határozatra hivatkozók általában figyelmen kívül hagyják, hogy az Alkotmánybíróság e határozatában a véleménynyilvánítás szabadságának kettős igazolását adta. Úgy tűnik, mintha csak e jog demokratikus igazolása jelenne meg és ennek fontosságát hangsúlyozná a határozat. Holott a taláros testület a jog individuális igazolását is kiemelte, csak a téma szempontjából a demokratikus igazolás nyert jelentőséget.¹⁰ Hosszú ideig az Abh.-ban lefektetett keretek között maradt az Alkotmánybíróság, és csak az 57/2001. (XII. 5.) AB határozatban vizsgálta először a véleménynyilvánítás

⁸ Kivétel ez alól az Smtv., amely szerint a politikus közszereplő nem vonhatja vissza azon nyilatkozatát, amelyet közmegegyezésének ellátásával összefüggésben tett.

⁹ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat (ABH 1994, 219, 229.)

¹⁰ *„Az egyéni véleménynyilvánítási szabadság szubjektív joga mellett az [Alkotmány 61. §-ából](#) következik a demokratikus közvélemény kialakulása feltételeinek és működése fenntartásának biztosítására irányuló állami kötelezettség.”* 36/1994. (VI. 24.) AB határozat (ABH 1994, 219, 222.)

szabadságának korlátozását olyan vonatkozásban, hogy a korlátozás nem az állam bírálatával állt összefüggésben.¹¹

Majd az Alaptörvény hatálybalépését követően, annak IX. cikkének (4) bekezdésére¹² tekintettel változott meg alapvetően a közszereplés megítélése. A megváltozott gyakorlat szerint a véleménynyilvánítás szabadsága már nem önmagában az érintett személy státuszának a függvénye, vagyis nem ez dönti el az alkalmazandó alkotmányossági mérce kiválasztását,¹³ hanem azt is vizsgálni kell, hogy a megszólalás közügyeket érint-e. Előfordulhat ugyanis, hogy a megszólalók maguk nem közszereplők (nem gyakorolnak közhatalmat), azonban véleményük a közügyeket érinti.¹⁴

Mindezek alapján felmerül a kérdés: két, közhatalmat nem gyakorló, de közismert személy (celeb) vitája minősülhet-e a fentiek szerint közszereplésnek? A 3145/2018. (V. 7.) AB határozat szerint ennek az a további feltétele, hogy a vita közéleti tárgyú legyen. Nem minősül tehát közszereplésnek, ha két médiaszemélyiség a vitáját a köz előtt (televízió, rádió, közösségi internetes oldalak) folytatja, ennek további feltétele, hogy a vita közéleti témákat érintsen. További kérdés persze, hogy mit tekintünk közéleti tárgyú vitának. Az adott ügy egyik szereplője azt állította a „médiapszichopátának” minősített másik személyről, hogy „zavaros körülmények között” jutott köztévés szerződésekhöz. Ez utóbbi személy fordult – a bírósági út igénybevételét követően – alkotmányjogi panasszal az Alkotmánybírósághoz, kérve annak megállapítását, hogy emberi méltóságában érte sérelem. Az Alkotmánybíróság szerint ebben az esetben nem annak volt döntő jelentősége, hogy az indítványozó közhatalmat gyakorló személy-e, vagy közszereplő politikus-e, hanem azt értékelte, hogy a médiában tevékenykedő, széles körben ismert személyként az indítványozó tevékenységét érintő kritika széles társadalmi érdeklődést, közéleti vitát válthatott-e ki. Így ennek alapján ítélte meg az ügyet és minősítette közszereplőnek az indítványozót. Az ügy érdekessége még, hogy a Pénzmosás elleni tv. fogalmait használva – korábbi gyakorlatának megfelelően – *kiemelt közszereplőnek* minősítette a testület a közhatalmi jogosítvánnyal rendelkező személyeket, közszereplő politikusokat. Az adott ügy indítványozóját viszont *egyedi közszereplőnek* minősítette. Az Alkotmánybíróság meghatározó jelentőséget

¹¹ E határozatban az Alkotmánybíróság a Ptk.-nak a sajtó-helyreigazításra vonatkozó szabályainak tervezet módosítását (a válaszadás jogának bevezetését) vizsgálta a köztársasági elnök előzetes normakontroll indítvány alapján.

¹² A véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása nem irányulhat mások emberi méltóságának a megsértésére.

¹³ Tény ugyanakkor, hogy egyes esetekben a személyi minőség meghatározó jelentőséggel bír. Az Alkotmánybíróság ezért hangsúlyozza egyes határozataiban [pl. 1/2015. (I. 6.) AB határozat], hogy a közhatalmat gyakorlók és a közszereplő politikusok esetében státuszuk alapján jellemzően megállapítható, hogy a tevékenységüket, személyiségüket ért kritikák a közügyek vitatásához tartoznak. Ugyanakkor még e személyek esetén sem hagyható figyelmen kívül annak vizsgálata, hogy a konkrét bírálat valóban a közügyek, vagy a közérdeklődésre számot tartó kérdések szabad vitatásához kapcsolódik-e, illetve hogy – amennyiben indokolt a vizsgálat – sérti-e az emberi méltóságot a nyilvános közlés. 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [63]

¹⁴ „A közügyek megvitatása körében elhangzó véleménynyilvánítás és a rá vonatkozó védelem fókuszában elsődlegesen nem a szólással érintett személyek státusza áll, hanem az, hogy a megszólaló valamely társadalmi, politikai kérdésben fejtette ki nézeteit. A közéleti véleménynyilvánításra vonatkozó alkotmányos szempontok eszerint egyfelől tágabb körben lehetnek irányadók, mint a közhatalom gyakorlóit vagy a hivatásszerűen közszereplést vállalókat érintő vélemények köre, másfelől viszont nem állítható, hogy a közéleti szereplőket érintő bármely - köztük a közügyekkel semmilyen kapcsolatban nem álló - közlést e szempontok szerint kell megítélni.” 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [47]

tulajdonított annak, hogy „[...] az indítványozó egy széles körben ismert személy, aki az általa készített és országosan jelentős nézettséggel rendelkező műsorokban fontos társadalmi kérdéseket mutat be, jelentősen befolyásolva ezáltal egy-egy területen a közéleti kérdések megvitatását. A személyi minősége vizsgálata során ezért ki kell emelni azt is, hogy az általa önként vállalt média tevékenysége, és ezáltal a közélet önként vállalt alakítása folytán kell a személyét ért kritikai megjegyzéseket az átlagosnál fokozottabban tűrnie.”¹⁵ A többségi döntés tehát közszereplőnek minősítette az indítványozót, arra tekintettel, hogy a média közismert alakja, akinek műsora(i) fontos társadalmi kérdésekkel foglalkoznak, így e médiatevékenysége által kiváltott vita maga is közéleti jellegű. A határozathoz fűzött párhuzamos indokolások azonban azt jelzik, nem mindenki tekintette ennyire egyértelműnek a kérdést. Dr. Hörcherné dr. Marosi Ildikó alkotmánybíró asszony egyrészt kiemelte, hogy itt két magánszemély vitájába szólt bele az Alkotmánybíróság, ugyanakkor az alapjog csak az állammal szemben érvényesíthető, magánszemélyek személyiségi jogi vitájának elbírálása elsősorban a polgári bíróság feladata. Az Alkotmánybíróság csak azt vizsgálhatja, hogy a bírói döntés figyelemmel volt-e az adott ügy alapjogi érintettségére. A kritika másik része pedig az adott vita közéleti jellegét érintette: a bíró asszony is elismerte, hogy a közéleti szereplők lehetnek a „médiaszereplők”, azonban a tárgyi ügyben felmerült vitát nem tekintette közéletinek.¹⁶

Összegzés

Hosszú utat járt végig az Alkotmánybíróság a közszereplői minőség meghatározása kapcsán. A közhatalmat gyakorló személyektől eljutott a médiaszereplők (ha tetszik: celebek) közszereplői minőségének elismeréséig, ugyanakkor nem engedett abból a szigorú álláspontjából (helyesen), hogy a közszereplésnek közéleti tárgyúnak kell lennie. A címben feltett kérdésre tehát nem lehet igennel vagy nemmel felelni, hiszen a celeb is csak akkor lehet (legalábbis alkotmányjogi értelemben) közszereplő, ha

¹⁵ 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [79]

¹⁶ „Az ügy „újdonságát” – az általánosság szintjén – a határozatban „médiaszereplőként” megnevezett személyi kör vélemény szabadsággal szembeni „tűrési kötelezettségének” vizsgálata jelentette. Egyetértek részben azzal, hogy ez a személyi kör eltérő megítélést követel a közvéleményt formáló egyéb szereplőkhöz képest, másrészt pedig osztom a határozatban kimunkált, a speciális személyi kör sajátosságaihoz igazított megállapításokat a „tűrési kötelezettség” körében is. Ugyanakkor véleményem szerint a konkrét ügyben arra a következtetésre kellett volna jutni, hogy a per tárgyává tett közlések („mindannyiunk életét megkeserítő pszichopata”, „zavaros körülmények között jutna köztévés szerződésekhez”, „egy médiapszichopata jogi terrorja”) nem képezik közéleti vita tárgyát. Olyan kijelentések voltak tehát, amelyek nem tartoztak a vélemény szabadság fokozott védelmi köréhez, ugyanakkor tartalmukat tekintve nem érték el az emberi méltóság korlátozhatatlan aspektusát, azaz nem vonták kétségbe az indítványozó felperes emberi mivoltát. Következésképpen a kijelentések nem tették szükségessé az Alkotmánybíróság beavatkozását. Álláspontom szerint azok a megállapítások, amelyek szerint „az indítványozó médiatevékenységét érinti”, vagy, hogy az indítványozó „széles körben ismert tevékenysége, az általa készített médiatartalmak olyan közéleti kérdéseket érintenek, amelyek a társadalomban jelentős véleményformáló hatásúak” stb. elfedik azt a kérdést, hogy a szóban forgó ügyben történt megszólalásnak valójában nem is volt közéleti relevanciája, s ezért abban a közéleti szólások esetére kialakított speciális teszt sem volt alkalmazandó.” 3145/2018. (V. 7.) AB határozat, Indokolás [98-99]

megszólalásának tárgya közéleti tárgyú. De hogy mi minősül annak, azt csak az Alkotmánybíróság alakuló gyakorlata ismeretében állapíthatjuk meg.

OKOS-ESZKÖZÖK SZEREPE AZ E-KERESKEDELEMBEN*

*dr. Kiss Lilla Nóra***

doktorjelölt, tudományos segédmunkatárs
Miskolci Egyetem

Bevezetés

Az okos-telefonok (mint legelterjedtebb ICT – infokommunikációs technológiai – eszközök) jelentősen megváltoztatták az innovatív társadalom mindennapjait, mivel alapjaiban alakultak át kommunikációs és vásárlási szokásaink, gyakorlatilag életünk elengedhetetlen részévé váltak ezen eszközök. Ehhez számos felhasználási lehetőségük nagymértékben hozzájárult, hiszen többek között megkönnyíthetik banki-pénzügyi tranzakciókat, segítik a navigációt a közlekedés során, segítségünkre vannak az online/internetes vásárlásban, de talán legnagyobb szerepük az emberi kapcsolatok építésében és megtartásában jelentkezik. Egyértelműen kijelenthető, hogy óriási kényelmet biztosítanak a felhasználóknak. Ennek köszönhetően napjaink információ alapú innovatív társadalmában egy fokozódó fejlesztési folyamat figyelhető meg, melynek alapja az információs és kommunikációs technológiák folyamatos fejlődése. A *Pew Research Center* által 2015-ben végzett felmérés¹ szerint az okos-telefonok tulajdonosi aránya az elmúlt két évben jelentősen emelkedett. Ez a felmérés azt is mutatja, hogy az okos-telefonok tulajdonjogának 68% -t 11 fejlett országban, többek között az Egyesült Államok és Kanada, valamint a nagy nyugat-európai államok között találhatjuk meg.

Az okos-telefonok növekvő száma a mobil alkalmazások bővülő piacát vetíti elő. A mobil alkalmazások kifejezetten a mobil eszközökhöz kifejlesztett programok. A *Google Play Store*, a legnagyobb mobilalkalmazás boltja, ahol a rendelkezésre álló alkalmazások számának jelentős növekedését figyelték meg, hiszen 2009 decemberében hozzávetőleg 16.000 db, míg 2016 szeptemberében már 2.400.000 db alkalmazás volt elérhető. A második legnagyobb „alkalmazás bolt” az *App Store (Apple)*, mely 2016 júniusában körülbelül 2.000.000 mobilalkalmazást biztosított a felhasználók számára. Kezdetben a kereskedelmi szektorban terjedtek el ezek a szolgáltatások, mint például a zeneszolgáltatások, majd alkalmazásuk mindennaposá válása ösztönzően hatott a közszférában történő alkalmazásra is, tekintettel a benne rejlő lehetőségekre.

* A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

** Témavezető: Dr. habil. Angyal Zoltán, egyetemi docens.

¹ Poushter, J.: Smartphone Ownership and Internet Usage Continues to Climb in Emerging Economies. Retrieved October 13, 2016, from <http://www.pewglobal.org/2016/02/22/smartphone-ownership-and-internet-usage-continues-to-climb-in-emerging-economies/> (letöltve: 2017.12.28.)

Az internetes technológiák Web 1.0-ról a Web 2.0²-re történő fejlesztése, a vezeték nélküli internet megjelenése, majd gyors ütemű terjedése hamar megmutatta az e-kereskedelemben rejlő előnyöket is, melyeket a technológia magánszférában történő rohamos terjedését követően a közigazgatás is felismert. Fontos volt ez lépés, hiszen a digitális térben történő kereskedelem is alapvetően jogszabályok adta keretrendszerben történhet csak meg. Ennél a pontnál érdemes talán megjegyezni, hogy „*a politikai döntéshozókon múlik, hogy egy-egy technológia adta lehetőséget ki tudnak-e használni, vagy sem.*”³ Tehát a politika teremti meg az irányokat, majd ezek a stratégiai célok jogszabályok formájában adják meg a gyakorlat számára a kereteket. A kérdés, hogy egy állam vezetői mikor ismerik fel a technológia adta lehetőségeket, s milyen mértékben engedik be a közszférába azok alkalmazását.

Bár az okostelefon-alkalmazásokat a kormányzatok többsége még nem alkalmazza, az azokat már kipróbáló-használó kormányzatok, illetve főként vállalkozások elégedett visszajelzéseket adtak. Az elégedettség oka, hogy számos más kommunikációs csatornával összehasonlítva extra előnnyel rendelkeznek ezek az „*új megoldások*”, mint például az idő-és költséghatékonyság növelése a személyes vásárlási folyamatok csökkentésével (kihagyásával), azáltal, hogy szinte bárhonnán, bármikor elvégezhetővé válik a termékek nagy százalékának a beszerzése. Mindez a hatékonyság, az átláthatóság és az állampolgári szerepvállalás növelésével a nyitottabb állami alkalmazhatóságot is előmozdíthatja.

A *siker titka* számos körülményben keresendő. Az okos-telefonok különböző érzékelőkkel vannak felszerelve, például kamerákkal és GPS-ekkel, amelyek lehetőséget biztosítanak a felhasználóknak a valós idejű információk és a környezet adatainak rögzítésére is, nem csak azok eléréséhez, megtekintéséhez. Ha ezeket a Web 2.0 technológiákkal kombináljuk, akkor az okos-telefonok használói (a felhasználók) adatfeldolgozókká is válnak. Különös mértékben igaz ez a térinformációkra, ahol az adatgyűjtés és elemzés soha nem látott mértéket ölthet, melyet már nem csak az erre kifejezetten specializálódott szakértők végez(het)nek, hanem az okos-telefon tulajdonosok is (akár tudtuk nélkül is). Gyakorlati előnye ennek olyankor jelentkezhet, amikor az okos eszközünk által elküldött GPS információk alapján a rendszer automatikusan felkínál több, a közelben elérhető üzletet, éttermet, illetve akár már foglalási, vásárlási folyamat kezdeményezésére is lehetőséget biztosít.

Az okos telefonok gyors fejlődése és a mobiltelefonok mindennapos használata ösztönzi a kormányokat a mobil technológiák elfogadtatására és használatára a közigazgatás során, melynek keretében például a fogyasztók védelme érdekében dolgozó hatósági szervek is igyekeznek alkalmazkodni a modern kor szokásaihoz, így például applikációkon keresztüli panaszbenyújtási, bejelentési lehetőséget nyújtanak az azt igénybe venni kívánó személyek számára. Ennek oka véleményem szerint, hogy az e-közigazgatás is az internetre és egyéb ICT eszközök használatára támaszkodik, így talán kézenfekvő lehet az információ és szolgáltatások nyújtásra szolgáló legújabb,

² A web 2.0 kifejezés olyan [internetes](#) szolgáltatások gyűjtőneve, amelyek elsősorban a közösségre épülnek, azaz a felhasználók közösen készítik a tartalmat vagy megosztják egymás információit. Ellentétben a korábbi szolgáltatásokkal(Web 1.0.), amelyeknél a tartalmat a szolgáltatást nyújtó fél biztosította az ügyfelek/felhasználók számára.

³ Simon. B. – Budai B.: Elektronikus-közigazgatás modernizáció; Nemzeti Közszoigalati Egyetem, 2015.

mobil technológiákat felhasználó mobil közigazgatást is az e-közigazgatás szerves részévé tenni, hiszen az e-kereskedelem szinte ezt követeli. Ennek számos indoka, előnye lehet, mely alapvetően járulna hozzá a közigazgatás fejlesztési programokban, stratégiákban megfogalmazott célok eléréséhez. Meglátásom szerint ezen célok közül feltétlen szükséges kiemelni a legfontosabbakat.

Hatékonyság, mint célkitűzés

A hatékonyság alatt érthetünk költség-hatékonyságot és időbeli hatékonyságot (gyorsaságot) egyaránt. Elsősorban azt mondhatjuk, hogy „*az e-kereskedelmi kezdeményezések növelik az egész kereskedelem hatékonyságát, a szolgáltatásnyújtás sebességét és a költség megtakarítási oldala is számottevő lehet.*”⁴ Az internet és más fejlett ICT eszközök is gyorsabban működnek, mint a hagyományos módszerek, ezáltal egyrészt növelve a szolgáltatásnyújtás sebességét a kereskedelemben is. Az ügyfél elégedettebb, ha a vásárlást gyorsabban, személyes közreműködés nélkül is sikerül elintéznie. A kereskedelmi szolgáltatások elektronikus, kifejezetten applikáció alapú platformra helyezése lehetővé teszi, hogy az ügyfél távolról, munkából vagy otthonról, regisztrációt követő azonosításával könnyedén intézze bevásárlásait, számítógép nélkül is. A folyamat pedig az állam (immár, mint szolgáltatást nyújtó) szerepét is megváltoztatja. A webalapú szolgáltatásnyújtás – például a dokumentumok feldolgozása és fizetési szolgáltatások – csökkenthetik az adminisztratív költségeket. A szolgáltatások applikációs szintre történő integrálása a manuális feladatokat is minimalizálja, mely redukálja a belső működési költségeket is. Gondolok itt például arra, hogy az m-kereskedelem eredményeként a „klasszikus áruházi munkavállalók” munkaterhei csökkennek, feladataik köre átalakulhat. Tehát a gyorsaság munkaidőben mérhető kapacitásokat szabadít fel, mely alacsonyabb fenntartási és működési költségeket generál a vállalkozások számára. Hosszútávon nemcsak az ügyfél, hanem a kereskedelmi szektorban dolgozó személyzet is elégedettebbek lehetnek. A költséghatékonyság másik aspektusa az ügyfél oldalán jelenik meg. A személyes vásárlás mellőzése utazási költségeket (és időt is) szabadít fel. Legalábbis a személyes jelenlétet nem igénylő vásárlások (pl. műszaki cikkek). Ezekhez elegendő ellátogatni egy áruház weboldalára, anélkül, hogy felkeresnénk az üzletet. Az m-kereskedelmi szolgáltatások tehát az e-kereskedelem elérhető szolgáltatásainak mobil eszközökkel való alkalmazásait jelentik.

Az okos-telefonok növekvő népszerűsége kétségtelenül az egyik, ha nem a legfontosabb tényező a tekintetben, hogy az okostelefon-alkalmazások közigazgatási alkalmazásának folyamata szélesedjen. Az okos-telefonok széles körű használata megváltoztatta az emberek közötti kommunikáció módját, ami szintén lehetőséget adott a kormányoknak, hogy egy új csatornát hozzon létre a polgárokhoz való kapcsolódás korábbi, hagyományos megoldásai mellett. Véleményem szerint az emberek egyre kevésbé használják okos-telefonjaikat klasszikusan telefonhívásokra, ehelyett inkább e-mailekkel, közösségi médiaszolgáltatásokon keresztül (pl. *Facebook, Twitter, stb.*)

⁴ Csáki Gy. B.: Az elektronikus közigazgatás tartalma és egyes gyakorlati kérdései, HVG-ORAC, Budapest, 2010 ISBN: 978 963 258 092 0

teremtnek kapcsolatokat és az okos-telefonok által kínált egyedi funkciókat, applikációkat használva intézik napi ügyeiket (pl. banki tranzakciókat).

Az applikációk alkalmazásának pozitív hatásai

Az emberek okos-telefon használati szokásait figyelembe véve az egyik legfontosabb előny az, hogy az okostelefon-alkalmazások megkönnyítik a mindennapjaikat. Gondolhatunk itt akár a kommunikációs tevékenységekre, akár az információ-továbbításra, a fotók készítésére, a GPS alapú helymeghatározásokra, navigációs szolgáltatásokra és természetesen az online áruházakban történő vásárlásokra is. Ezen kívül az okostelefon-alkalmazásból érkező információk strukturáltabbak, gazdagabbak a többi csatornán, különösen az e-mail csatornán keresztül beérkező információkhoz képest. Az alacsonyabb költségek a telefonhívásokhoz képest szintén komoly előnyt jelentenek az okostelefon-alkalmazások esetén, ami tulajdonképpen a potenciális ügyfelek (okos-telefonnal rendelkező állampolgárok) nagy számára való tekintettel szintén elsődleges fontosságú szempont. Ha összehasonlítjuk az alkalmazások használatát egy telefonos vásárlási szolgáltatással, hamar beláthatjuk, hogy a növekvő szolgáltatási lehetőségek miatt, az ügyintézők/operátorok leterheltsége is nőhet. Ezzel szemben a mobiltelefonos applikáció egy kvázi *önkiszolgáló* csatorna, amely teljesen a rendszerbe van integrálva. Ez a központi rendszerben való integráció további költségmegtakarítást jelent, mivel a gazdag és strukturált adatok, információk ilyen módon történő gyűjtése is előny, és pénzt takarít meg azért, hogy kiküszöbölje a helyszíni megjelenés kötelezettségét és az ott esetleg felmerülő problémák értékelését.

Az okostelefon-alkalmazások lehetővé teszik az állampolgárok számára, hogy bármikor és bárhol kapcsolatot kezdeményezzenek, kérvényt nyújthassanak be, eljárást kezdeményezhessenek és természetesen, hogy vásárolhassanak, ami jelentős, főként időbeli és költség-takarékossági előnnyel jár a többi kommunikációs csatornával szemben. Az állampolgárok azonnal jelenthetik a problémákat (pl. termékhiba, hibás csomagolás, stb.) is, ha észlelik azokat és nem kell várniuk arra, hogy otthon legyenek, vagy az adott szerv weboldalára ellátogassanak. Egy további érv az m-megoldások mellett a fogyasztók szemében az is, hogy okos-telefonjukon keresztül azonnal, bármely helyszínről intézkedni tudnak. Ha vissza kell menniük az otthonukba, munkahelyükre és be kell jelentkezniük a számítógépükre vagy telefonhívást kell kezdeményezniük, hogy kapcsolatba lépjenek a szervekkel, áruházakkal a probléma kapcsán, akkor kevésbé valószínű, hogy ezt is meg is teszik, s ez hosszútávon fogyasztói érdekeiket is hátrányosan érintheti. A mobiltelefonok és a webes alkalmazások előnyeit ötvözve az online szolgáltatások földrajzi korlátozások nélkül érhetőek el, ami egyben a kereskedelemben érintett szervek szolgáltatási tartományának bővítését is jelenthetik. Feltehetjük azt a kérdést is, hogy lehet-e gyorsabb a szolgáltatás applikációkon keresztül?! A válasz azt gondolom, hogy nagyon sok esetben igen.

Az m-vásárlási szokások napjainkban

Az előbbieken bemutatott előnyöknek köszönhetően egyre nagyobb százalékban figyelhetőek meg hazánkban is az okos-telefonokról érkező vásárlások. Erre az egyik legdinamikusabb példa talán a hazai autópálya-matrica értékesítés. Ugyanis fokozatosan kezdenek átalakulni az autópálya matrica vásárlási szokásaink⁵. Az adatokból jól láthatóan az rajzolódik ki, hogy a 18-59 éves, személygépjárművel rendelkező, autópálya matrica vásárló lakosság 30%-a választ valamilyen alternatív módot a matrica megvásárlására. Ennek oka, hogy a hazai autósok kezdik felfedezni az online vagy mobilon történő vásárlás (korábban bemutatott) előnyeit. Ezek közül kiemelve a legfontosabbak továbbra is a kényelem és a gyorsaság, mint elsődleges döntési szempontok. A felmérés szerint⁶ az elektronikus úton vásárlók 69%-a vélekedik így. Ezt követi a vásárlási folyamat egyszerűsége, amit az elektronikus úton vásárlók 66 százaléka jelölt. Figyelemreméltó adat, hogy az elmúlt egy évben 13 százalékponttal, 23%-ról, 36 %-ra növekedett azok száma, akik megbízhatónak tartják az online vagy mobilon történő vásárlást. Részletesebben vizsgálva az alcsoportokat kiderül, hogy legalább ugyanolyan arányban bíznak ebben a vásárlási módban (mobil-applikáció alapú), mint a hagyományosnak mondható benzinkúton történő vásárlásban.

A beérkező adatok szerint 2018-ban nőtt azok száma, akik okos-telefonjuk segítségével, applikáción keresztül vesznek autópálya matricát. Jellemzően a férfiak körében népszerű ez a vásárlási mód, ugyanis az adatok szerint az applikációval matricát beszerzők közel háromnegyede férfi. Életkori megoszlás tekintetében a 18-39 éves korosztály használja okos-telefonját útdíj vásárlásra, a válaszadók 63 %-a érkezik ebből az életkori csoportból. Az elégedett vásárlók számának növekedése egyértelmű jelzés lehet ezen szegmens, illetve sok más online kereskedelmi szereplő számára, hogy az okos-telefonok elterjedtsége igenis szükségessé teszi ezen vásárlási módok folyamatos fejlesztését is, melyet az *OTP Bank Zrt.* egyik vezetője is megerősített egy interjú során.

„Az tapasztaljuk, hogy mint sok másban, az autópálya matricák vásárlásában is egyre inkább a mobiltelefonjukra hagyatkoznak a fogyasztók. Ezt támasztják alá a saját adataink is, hiszen csak az év utolsó hónapjában közel 18 000 darab matricát vásároltak a Simple alkalmazáson keresztül. A kedvező értékesítési eredmények egyik jól érzékelhető oka, hogy folyamatosan növekszik a mobilos vásárlásba vetett bizalom a fogyasztók körében. A mi célunk pedig, az hogy még egyszerűbb, még kényelmesebb, még inkább felhasználóbarát megoldásokat fejlesszünk számukra” – mondta el Benyó Péter, az *OTP Mobil* ügyvezető igazgatója.⁷

Ugyancsak a növekvő mértékű okos-eszközökkel történő vásárlások tényét bizonyítja a *MasterCard* cég által bemutatott egyedülálló toplista, a *Mobile Top App Index*, amely 36 európai ország legjobb mobilvásárlási alkalmazásait vonultatja fel. A *Mobile Top App Index* 19 kiskereskedelmi kategóriában mutatja be a legjobb vásárlási

⁵ Az OTP Mobil és az NRCKözösen végzett, a hazai fogyasztói szokásokat vizsgáló kutatása szerint. <http://brandtrend.hu/kutatas/2018/01/31/atalakuloban-a-vasarlas-szokasaink> (utolsó megtekintés: 2018.11.30.)

⁶ Az OTP Mobil és az NRCKözösen végzett, a hazai fogyasztói szokásokat vizsgáló kutatása szerint. <http://brandtrend.hu/kutatas/2018/01/31/atalakuloban-a-vasarlas-szokasaink> (utolsó megtekintés: 2018.11.30.)

⁷ <http://brandtrend.hu/kutatas/2018/01/31/atalakuloban-a-vasarlas-szokasaink> (utolsó megtekintés: 2018.11.30.)

alkalmazásokat és rávilágít a legfontosabb ágazati trendekre. A teljes szektort vizsgáló felmérés⁸ feltárja a vásárlók és a fejlesztők szokásait, és azt, hogy milyen a kapcsolatuk a kereskedőkkel.

A legjobb mobilvásárlási applikációk közül kiemelhető az *Argos* (Egyesült Királyság - általános webáruház), a *BlaBlaCar* (Franciaország - lakossági szolgáltatások), a *BiTaksi* (Törökország - Taxi), a *Booking.com* Hotel Reservations (Hollandia – szállás) és az *easyJet* (Egyesült Királyság - repülőjegyek) többek között.

Az index eredményei azt mutatják, hogy a legjobb megoldások az Egyesült Királyságból és Németországból érkeznek. A legjobb 19 applikáció közül öt az Egyesült Királyságból, öt Németországból, és kettő Törökországból származott. Az előbbi két ország nem csak az alkalmazások minősége, hanem a mennyisége miatt is kiemelkedik a többiek közül, hiszen mind Egyesült Királyságban, mind Németországban több mint hetven elérhető mobilvásárlási alkalmazás van, míg Európában országonként harminc applikáció volt az átlag.

Alapjában véve elmondható, hogy gyorsan változnak a vásárlási szokásaink. *„Világszerte gyorsan változnak a vásárlói szokások. Itt Európában szeretnénk jobban megismerni, hogy a kereskedők – legyen szó akár tradicionális kereskedelmi formáról, akár a legmodernebb csatornáról – munkájuk során hogyan használják a technológiát arra, hogy könnyebbé tegyék az emberek életét. A MasterCard Top App index az európai innovációt és sokszínűséget dicséri, miközben bemutatja, hogy milyen sok ország jár élen a biztonságos és egyszerű vásárlási élmények megalkotásában, amelyek előnyeit így – a mobiltelefon segítségével - bárhol élvezhetjük”⁹.*

Egyfajta új árucikk bemutatási platformként is tekinthetünk az okos-eszközökre, amelyek tulajdonképpen digitális kirakatként működnek. *„Jóllehet a kereskedők egyre fontosabbnak tartják, hogy mobiltelefonos platformon is elérhetőek legyenek, sok alkalmazás csupán úgy tekint a mobiltelefon képernyőjére, mint egy kirakatra. Az alkalmazások egy részénél azonban jól használják a lehetőségeket egyszerű vásárlási folyamat mellett éppen elegendő információt nyújtva a termékről vagy a szolgáltatásról ahhoz, hogy a vásárlási élmény könnyen illeszkedjen a mobil életstílushoz”¹⁰.* *„A kereskedők számára fontos az innováció, általa tudnak szolgáltatásaik bővítésével magasabb szintre lépni, és az online alkalmazással mindenki számára elérhetővé válni. A felhasználói élmény lenyűgöző volt számos applikációnál, kíváncsi vagyok, hogy a fejlesztők hova jutnak el az alkalmazásokkal a jövőben, és hogyan tudják megkülönböztetni magukat a versenytársaktól.”¹¹*

A *MasterCard* Index azt is megmutatja számunkra, hogy az európai kiskereskedők és az applikációk fejlesztői jelenleg leginkább mely területeken érzik leginkább a lehetőséget a további fejlődésre, illetve az elérhető legnagyobb alkalmazottságra. Alapvetően hét kategóriát lehet felállítani, melyekben megtaláljuk a legelterjedtebb, legtöbb alkalommal igénybe vett applikációkat. Ezek a statisztikák szerint az applikációk mintegy 65%-át teszik ki. A hét kategória az ételszállítás, taxi-szolgáltatás,

⁹ Javier Perez, a MasterCard Europe elnökének véleménye szerint.

¹⁰ Dr Carsten Sørensen, az LSE (London School of Economics and Political Science) egyetemi docense, a digitális innováció szakértőjének véleménye.

¹¹ Jennifer Copestake, a BBC újságírójának megjegyzése.

tömegközlekedési jegyek vásárlása (vonat, busz, stb.), média (könyvek, folyóiratok, stb.), szállás, parkolás és szórakozás (mozi, színház, fesztiválok, sportesemények, stb.).

Az okos-eszközökön történő vásárlási hajlandóság növekedését bizonyítja többek között az elmúlt hónap „*Black Friday*” alkalmával tapasztalt mobil eszközön keresztüli vásárlások számának emelkedése. Az egyik vezető internetes áruház, az *Emag* adatai szerint összesen 2,7 millió látogatót regisztrált a Magyarországon megrendezett *Black Friday*-en, melyek 65%-a mobilról érkezett. Az immár ötödik alkalommal megrendezett *Black Friday*-en, az év talán legjobban várt értékesítési eseményén az *eMAG* 6,8 milliárd Forint értékben könyvelhetett el megrendeléseket Magyarországon, ami majdnem 19 százalékkal ugorja meg a tavalyi év *Black Friday* forgalmát. Az oldal 2,7 millió látogatót regisztrált, ami 40 %-al haladja meg az előző év adatait, a látogatók összesen 253.859 terméket rendeltek az oldalról. „*Az eMAG a magyar e-kereskedelem legdinamikusabban fejlődő szereplőjévé nőtte ki magát. Az idei Black Friday igazolta a fogyasztók eMAG-ba vetett bizalmát és az online piac térnyerését, a rekordmennyiségű kártyás vásárlás, mobilforgalom és Marketplace megrendelések formájában. Az eMAG Black Friday-en több, mint 1300 eladóhoz érkeztek megrendelések, ami rávilágít arra, hogy a fogyasztók élvezik az online kereskedelem kínálta előnyöket: a termékek sokszínűségét és a vásárlás átláthatóságát*”.¹²

Tisztán látható tendencia a fogyasztói viselkedésben, hogy a vásárláshoz és az oldal látogatáshoz is egyre gyakrabban használják okos-telefonjukat: a teljes látogatottság 65 %-a érkezett mobiltelefonokról¹³, ami 8 %-al több, mint a tavalyi évben.

Úgy gondolom, hogy ezen példákból is jól látszik, hogy komoly igény mutatkozik a vásárlás ezen formája mellett. Jelen tanulmány során az okos-telefonos applikációk egyre növekvő kereskedelmi alkalmazottságát vizsgáltam. Az okos-telefonok növekvő penetrációjával és a kereskedelemben használható okostelefon-alkalmazások egyre szélesebb körű használhatóságával kapcsolatban várható, hogy ezen új kommunikációs csatorna a hatékonyság, az átláthatóság és az állampolgári szerepvállalás javításával hozzájárulhat a nyitottabb és sikeresebb kereskedelmi szolgáltatásnyújtáshoz. Az új csatorna által megvalósított jobb szolgáltatásminőség, a szélesebb körű választási lehetőségek, illetve nyomon követhetőség növelheti az állampolgárok életminőségét, a vállalkozásokkal szemben érzett bizalmukat, elégedettségüket. Ennek pozitív, fejlesztő hatása is lehet, hiszen a jól működő m-kereskedelmi gyakorlat ösztönözően hathat az m-ügyfélkör bővülésére is, hiszen a jó gyakorlatot egyre több ügyfél/vásárló alkalmazni fogja. Ezért az m-kormányzat megvalósítása, fejlesztése kölcsönösen biztosítana előnyöket mind az ügyfelek, mind a gazdasági szektor szereplői számára is.

¹² Catalin Dit, az eMAG magyarországi országvezető igazgatójának nyilatkozata szerint.

¹³ <https://www.emag.hu/blog/2018/11/black-friday-2018-eredmenyek/> (utolsó megtekintés: 2018.11.30.)

AKÁR AZ ISTEN*

Kovács Sándor**

PhD hallgató
Miskolci Egyetem

Korábbi tanulmányaim közül kettőben kísérletet tettem napjaink államainak, a modern állam kialakulásának általam értelmezett folyamatai felvázolására.¹ Ezek során arra a következtetésre jutottam, hogy a XVIII-XIX. században lezajlott ipari forradalom keletkeztetett olyan mértékű társadalom-szerkezetváltozásokat, melyek alapjaiban írták felül az addig gyakorlatilag évszázadokon keresztül megváltoztathatatlan tünő közösségi és egyéni életviteli gyakorlatot. Ebben és következő tanulmányaimban arra keresem a választ, hogy a végbement változások részleteiben hogyan jelentek meg a mindennapok gyakorlatában, hatnak-e napjainkban is és ha hatnak, hogyan.

Az ipari forradalom hatására felbomlottak a korábbi zárt közösségek, az addig jellemzően a mezőgazdasági és manufaktúrális kötött társadalmi szerkezet és megszokottság darabjaira esett szét. A mai szemmel „özönvíz előttinek” tekintett, de akkoriban ördögien újszerű és végtelen munkabírásúnak látszó gépek (a kezdetekben jellemzően Nyugat-Európában, illetve Észak-Amerikában.) feldúlták az emberi közösségek szerkezetének addigi megszokásait. A technológia az élet gyakorlatilag minden pontját átszabályozó fejlődésében érintett országok lakosságának jellemzően az iparosodott városokban élő, illetve városokba költözni kényszerülő sokasága számára még az addigiakhoz mérten is különösen embert próbálóvá vált a puszta létfenntartás. Még annak ismeretében is, hogy Európa története az ezt megelőző időkben sem az általános jólét legszélesebb körű elterjesztésének igényén alapult volna. Még annak ismeretében sem, hogy a polgárság, ahogy mai nevén nevezzük, a középosztály fogalma már korábban sem és azokban az időkben sem volt ismeretlen társadalmi forma.

Nem kitérve itt részleteiben a jelen szempontból nem teljesen mellőzhető, de e helyen mélyebb kifejtést nem igénylő, a technológia okozta népesség-mozgásokra és társadalmi struktúrák felszakadásából következő urbanizációra, megállapíthatónak látszik, hogy a minden gondjával és problémájával magára maradt, az iparosodott környezetből

* Robin Cook 1983-ban, eredetileg *Godplayer* címen megjelent regénye alapján. Fordította: Fencsik Flóra Budapest, Európa Kiadó 1986. A regényben egy szívsebész miután munkája eredményeként megmenti mások életét, saját elvei alapján eldönti, hogy a műtétek után ki méltó arra, hogy tovább élhessen és azokat, akiket nem talál erre érdemesnek, orvostechikai eszközökkel megöl. Miután kollégái gyanakodni kezdenek súlyos magatartására, hatáskörébe sorolt kisebb orvosi beavatkozások során velük is végez, illetve a halál közelébe viszi őket. A címben utaltak szerint eljuttassa az Istent, aki dönt életről és halálról.

** Témavezető: Prof. Dr. Szabó Miklós egyetemi tanár.

¹ Doktoranduszok Fóruma 2016. november 17. A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi kar Szekciókiadványa: Political representation in the modern state 159-163. o. illetve Doktoranduszok Fóruma 2017. november 16. A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi kar Szekciókiadványa: A modern állam kialakulása 52-56.

megélni kényszerülő sokaság körében a legalapvetőbb és addig szinte megkérdőjelezhetetlen tényezők éppen olyan gyorsan váltak a szinte semmivé, ahogy a gyárak ezrei nőttek ki a földből. Ebben az elhagyatottságban az addigi egyik meghatározó rendezőelv, az emberek gondolkodását alapvetően meghatározó egyházak és maga a vallás is marginális kérdéssé vált a kilátástalanságba sodródott sokasága számára. Érdekes módon, hiába volt szinte általános az írástudatlanság, az iskolázatlanságból eredő, a saját helyzet felismerése való képesség hiánya, mégsem ebből társadalmi rétegben jelent meg az egyháznak és magának Istennek a kétségbe vonása. A mai értelemben vett középosztály vált először nagyon gyorsan fogékonyra az egyházat és az Istent semmibe vevő gondolatok számára. A legkézenfekvőbbként elegendőnek látszik Friedrich Wilhelm Nietzsche szinte teljes munkásságának megemlítése. E gondolatok ugyanakkor szinte futótűzként terjedtek szét a városba zsúfolódó, minden problémájukban magukra maradó sokaság körében.

„A közönséges ember hatalmi körét az a mindennapi világ határozza meg, amelyben él. De még ebben is – munkájában, családi körében, társaságában – gyakran úgy érzi, olyan erők irányítják, amelyeket nem ért, s amelyek felett nincs hatalma. A 'nagy változások' ugyan kívül esnek hatáskörén, de – ettől függetlenül – befolyásolják magatartását, szemléletét. Már maga a modern társadalom szerkezete is bizonyos, számára idegen célkitűzések korlátai közé szorítja, s ezen felül a tömeg-társadalom tagjaira manapság minden oldalról nehezedő változások azt az érzést keltik benne, hogy céltalanul él egy olyan korban, mely nem nyújt neki semmi hatalmat.”²

Érdekes módon, vagy másképp fogalmazva „Emberi, nagyon is emberi”³ módon mindentől és mindenkitől, de a valamihez való kötődés megélésének igényétől különösen Istentől magára hagyatva közönséges emberek (értsd a hétköznapi emberek) millióinak élete válik céltalanná az emberi életformának egy olyan különleges időszakában, amikor az addig látottakhoz mérten sosem tapasztalt módon jelenik meg a megvalósítható életcél, a kiemelkedés lehetősége az emberek számára. Nevezzük ezt az önmegvalósítás lehetőségének, vagy a lehetőségek korának, tulajdonképpen mindegynek látszik. Azt különösebben nagy bátorság nélkül ki lehet mondani, hogy a közönséges emberek jelentős többsége nem tud, talán nem is akar élni annak a korszaknak az összes lehetőségével melyben él. (Legyen az sok vagy kevés.) Mások, akik nyitott szemmel és füllel járnak, de nem jeleskednek az új lehetőségek adta kiemelkedés üzleti- gyakorlati képességeivel, ügyesen meglátják a lehetőséget: még a lehetőségektől elzárt sokaság számára is új társadalmi erő jelenik meg a politikai közösségek képében, melyek képesnek látszanak pótolni a hitet, akár magát az Istent is. Ennek az igénynek a meglátása az azt felismerők körében, ha az találkozik az adott személy, vagy személyek személyiségének varázsával egyrészt megélhetést kínál „rész” felismerők számára másrészt kapaszkodót azoknak, akik hinni, függeni akarnak, magyarázatot és megoldást várnak másoktól. Sajátos mód nyílik új istent tárni a sokaság elé, aki, ami erővel bír. Felkínálva a legalább látszólagos részt a sokaság számára a hatalomban való részvételre olyan politikai közösségeket alapítanak, melyek felkínálják az új hitet, az ideológiát. Ha másért nem, hát azért, mert lehetőség nyílik rá és igény

² Mills C., W.: Az uralkodó elit, A felsőbb körök. 2. kiadás Budapest, Gondolat Kiadó 7. Az eredeti mű címe: The Power Elite, New York, Oxford University Press 4. 1960. Fordította: Kaposi Tamás.

³ Nietzsche, F. W.: Emberi, nagyon is emberi II. Budapest, Cartaphilus Kiadó 2012. Fordította: Horváth Géza.

jelenik meg iránta. Hiszen milyen könnyű azt mondani a reménytelenség kétségbeesésével küzdő sokaságnak, hogy bízzanak bennük és a problémáik akár néhány éven belül megoldást találnak. Miközben az egyház szigorú keretek között csak az életen túli időkre ígéri az örök tündöklést mindazoknak, akik a földi élet siralomvölgyében csak az egyre elviselhetlenebb nyomort és kilátástalanságot tudhatják magukénak. A politikai közösségek is ígérnek, mint az egyház. Csak rövidebb lejáratra.

Azonnal kínálkozik is a felismerés: *„Félmeztelen, írástudatlan, éhező és betegségekkel sújtott embereknek politikai jogokat adni vagy megvédeni őket az állam beavatkozásától, nem egyéb, mint gúnyolódás a helyzetükön.”*⁴ A politikai közösségek felmérve a társadalmi „célterületben” esetlegesen mutatkozó vákuumot, a nem kitöltött, vagy nem teljesen lefedett „réseket” megfogalmazzák és önmagukat és közvetítő szolgáltatásaikat felkínálják a teljes sokaság, vagy akárcsak egy célzott társadalmi réteg felé. Akár az egyház az Isten felé. Berlin gondolata különösen azon politikai közösségek esetén bírnak nagy jelentőséggel, melyek a legelesettebbeknek kínálják fel a hatalom egy általuk elérhetőnek látszó szeletét, egy relatív istent. Vagy csak az egy kicsivel jobb élet lehetőségét. Hiszen milyen nagy esemény egy hétköznapi ember számára az, hogy részesülhet a bebeszolás egy darabjával, még ha közvetítón keresztül is. Megélni valami hasonló lehet, mint birtokolni egy nagy lehetőséget, amilye valójában nincs, nem volt és nem is lesz sosem. Egy illúzió. A folyamat során a közvetítő közeg megjelenítői, a politikai szereplők a szándékaik érvényre juttatása időszakában éppen azzá az állammá válnak, amely minden lehetséges eszközzel beavatkozik még azok életébe is, akik még a lehetőség esélyét sem adták meg arra, hogy mások, vagy éppen ők képviseljék az ügyeiket.⁵ Másrészt, a lehetőségekhez való hozzáférések során, ugyanúgy elidegenedik a politikai közösség akár teljes egésze is az őket helyzetbe hozók sokaságától, mint a hétköznapi munkás más munkásoktól, más munkások munkájától és mások munkájának eredményétől.⁶ Azzá válnak, akikről el lehet mondani: *„Ők azok, amik mi nem vagyunk.”*⁷

Természetesen ezek a politikai közösségek nem minden előzmény nélkül jönnek létre a pusztta semmiből. Valamiféle képviseleti formát minden már az ipari forradalmat megelőző korok is képesek voltak felmutatni. Jelentős különbség abban a tekintetben mutatható ki jelen vonatkozás vizsgálata során, hogy a legalsóbb rétegek ebben a korszakban válnak képessé jelentékenynek tekinthető társadalmi erővé szerveződni. Egy sajátos kiválasztódási folyamat során a társadalmi „rét” ügyesen felmérők közül, az ’ők azok, amik mi nem vagyunk’ egyfajta ellensúlyaként megjelenik az elfogadásnak az a fajta kifejeződése, ami elismeri, hogy ők voltaképpen azok, akik közülünk valók. Éppen ebben az elfogadásban rejtőzik talán a pártosodásból levezethető képviseleti demokrácia minden későbbi problémájának egyik legalapvetőbb gyökere: képviseleti

⁴ Berlin, I.: Négy esszé a szabadságról. Budapest, Európa Könyvkiadó 1990. 347.

⁵ Lásd Thomas Hobbes Leivatanja, mely megfogalmazza a közakaratot megtestesítő ésszerű polgári állam működésének részleteit, mely a sokaság nevében és megbízásából lép fel a sokaság érdekében. Hatalma korlátlaná válik és bár célja megvédeni azokat, akiknek nevében és megbízásából fellép, mégis maga alá gyűri mindazokat, akik fölött lehetőségekkel bír.

⁶ Niedenzu, H. J.: A materialista társadalomelmélet – Karl Marx In.: Szociológia-elmélet Szerk.: Julius Morel, Eva Bauer, Tamás Meleghy, Heinz-Jürgen Niedenzu, Max Preglau, Helmut Staubmann (Budapest, Osiris Kiadó, 2000) 111.

⁷ Burkhardt, J.: Force and Freedom. New York, Pantheon Books Publisher 1943. 303.

elven alapuló és működő politika az ügyes szónokok terepévé válik.⁸ Ahol közkeletű kifejezéssel élve nem szükségeltetik bármely a közéletben résztvevő számára az, hogy a józan belátóképességét bármiféle szakmai hozzáértés el legyen képes homályosítani. Az alapvetően tiszteletre érdemes elképzelés, hogy a széles sokaság érdekei is kifejeződésre jussanak a vállalás szerint mindenkit képviselő politikai döntéshozatalban, a minden egyes személyre egyaránt érvényes jogok és kötelezettségek magalkotása során, akár olyan réteg, társaság, kör kezébe kerülhet, amely minden további nélkül lehet a szó szoros, vagy átvitt értelmében teljességgel írástudatlan. A politikai szereplőé így ebben a tekintetben a ma ismert társadalmak egyetlen olyan elismert pozíciója, melynek betöltéséhez semmiféle hozzáértést igazoló tanúsítványt nem kér senki. Mégis egyfajta papság ők. A teológia tudása nélkül.

Érdekes jelensége ennél fogva a képviselői demokráciának, általában véve mindenféle politikai berendezkedésnek a politikai szereplő. Megjelenése az esetek döntő többségében hozzárendelhető valamely politikai közösség önmaga által megfogalmazott, magát definiálni képes, világlátásbeli elkötelezettséget mutató csoportjához. E világlátás lehet összetett, vagy akár a végletekig lesilányított.⁹ Ez a világlátás az, amit az adott politikai közösség magáról megfogalmaz, amit a közösség „vallásának”, ideológiájának tekinthetünk. Az a fajta hit, amit felkínál az adott politikai közösség a minden másban hitüket vesztett embereknek és „papjain”, a politikai szereplőkön keresztül a sokaság sorai közé visz. Az ipari forradalmat követő társadalmak ugyanakkor összetettek. Széles sokaság vesztette el a hitét a vallásban és tekint egyfajta új vallásként a politikai közösségekre, de sokan megmaradtak az Istenhitükben, a hagyományosnak tekinthető vallásaik jelentette keretek között. Oly módon, hogy a megváltozott társadalmi életükben hitet képesek tenni egy-egy társadalmi, politikai ideológiát hirdető politikai közösség mellett is. Érdekes módon, sem előbbi, sem utóbbi karaktert sem különösebben zavarja, ha az őt képviselő politikai szereplők sem a szellem pallérozottsága, sem a szakami hozzáértés terén nem kínálnak semmiféle kiemelkedőt. Csupán az a fontos, hogy egy egyéni meggyőződéssel vállalható politikai közösség sikeres tagja legyen és hajlandónak mutakozzék arra, hogy személyében megjelenítse mindazokat, akiknek a hivatalát köszönheti. Külön érdekessége a dolognak, mely további vizsgálatok alapját és szükségességet adja, hogy a politikai szereplők a hivataluk elnyerésért folytatott küzdelmük során a közjó iránt a legmesszebbmenőkig elkötelezett embereknek tekinthetők, de a napi valóság „Leviatánja” egy ettől jelentősen eltérő megjelenési formában egységesíti, uniformizálja őket: napjainkban leginkább az állami fenntartású fekete autókból kiszálló, senkivel szóba nem álló, vagy ha mégis, fölényes, mellébeszélő, az állam valamely szintű elnyomó szerepében pózoló politikusait láthatjuk ilyennek. Esetleg azokat, akik egy példa okáért 1975 tavaszán addig elképzelhetetlen brutalitással kívánták elfojtani Amsterdamban a metróépítkezés okozta rombolás nyomán kialakult állampolgári tiltakozásokat. Afféle aprócska istenné képes válni a korábban közülünk való.

A legkülönbözőbb kommunikációs eszközök közvetítésében láthatjuk, hogy a nem egy esetben minden hozzáértési szűrőt és az érdem szerinti kiemelkedést nélkülöző jelleg rendkívül gyorsan kínálja fel a szerencselovagok egyéni karrierjének szinte végtelen lehetőségét. Miközben azok, akik „hivatalaikba” küldték, de legalábbis

⁸ Doktoranduszok Fóruma, 2016, 160.

⁹ Doktoranduszok Fóruma, 2016, 160-161.; Feyerabend, Mannheim.

engedték őket, kénytelen-kelletlen elviselőivé válnak az alkalmasint viharos gyorsaságú egyéni karrierutak szükséges és kellő tudással nem rendelkező ügyes szónokaik apoteózisának.¹⁰ Felkínálva és egyben előre is vetítve annak a lehetőségét, hogy az esetlegesen képzetlen, de szerencsés politikai szereplők egy, a munkáját professzionálisan végző, jól képzett államigazgatáson¹¹ keresztül vigyék érvényre a saját, vagy politikai közösségük azon akaratát is, amely azoktól származik, akik a lehetőségeket a rendelkezésére bocsátották. A politikai szereplő hivatalába kerülését követően megköveteli, az autoritás igényének teljesülését, hogy az utasításainak mások engedelmessé váljanak.¹² Hogy az állásfoglalásait, döntéseit ne csupán azok fogadják el, akiktől magát a felhatalmazást kapta, hanem azok is, akik éppenséggel arra sem méltatták, hogy meghallgassák a politikai szereplővé válása előtti állásfoglalásait. Akiknek rendelkezésére áll ugyan a tiltakozásuk kifejezése, de alá kell vessék magukat többségi akarat által hivatalba küldött politikai szereplők döntéseinek.¹³

„A társadalom össze fog roppanni a 'kollektív közepszerűség' súlya alatt. Mindent, ami gazdag és sokrétű, agyon fog nyomni a szokás hatalma, az emberek konformizmusra való állandó hajlama, amely a 'képeségek elsoványodásához', elgyötört és bornírt, satuba szorított és megcsonkított embertípushoz vezet.”¹⁴ Talán visszajára lehet fordítani a gondolatokat: ők már azokká váltak, akik nem mi vagyunk és ők gúnyolódhatnak a hozzájuk mérten félmeztelen, éhes, beteg és írástudatlan embereken.

„A hatalmi elit olyan emberekből áll, akik pozíciójuk révén képesek felülemelkedni a hétköznapi emberek hétköznapi környezetén: abban a helyzetben vannak, hogy döntő súlyú elhatározásokat hozhatnak. Annál azonban, hogy hoznak-e ilyen elhatározásokat, vagy sem, sokkal nagyobb jelentőségű az a tény, hogy ténylegesen kezükben tartják ezeket a kulcspozíciókat, és ha nem cselekszik, nem hoznak döntéseket, az gyakran súlyosabb következményekkel jár, mint maguk a hozott intézkedések. Ők tartják kezükben a modern társadalom legfontosabb hierarchiáit, szervezeteit. Ők a nagyvállalatok urai. Ők irányítják az államapparátust, maguknak igénylik az ezzel járó kiváltságokat. Ők irányítják a katonai szervezeteket. Ők foglalják el a társadalmi rendszer stratégiai pontjait, parancsnoki állásait, amelyekben ma a hatalom mindenható eszközei, a gazdaság és a presztízs összpontosulnak.”¹⁵ Hatalmuk van, uralommal bírnak.¹⁶

Mills megfogalmazásában a hatalmi elit tagjai a nagyvállalatok urai. Ők azok, akik jellemzően nem a sors kegyének, vagy ilyen-olyan társadalmi berendezkedés által megalkotott választási rendszereknek köszönhetően a pozícióikkal járó lehetőségeiket,

¹⁰ Lásd France, A.: Az istenek szomszédai. Budapest, Európa Könyvkiadó 1961. (Fordította: Bajomi Lázár Endre) Évariste Gamelin jellembrázolása a közepszerű embertől az élet-halál uráig.

¹¹ Max Weber ide vonatkozó gondolatai: Uralom és igazgatás. A demokratikus igazgatás lényege és korlátai In: Politikai szociológia. Budapest, Helikon Kiadó 2009. 83-84.

¹² Györfi T. - Hegyi Sz.: Autoritás és legitimitás. In: Bódig Mátyás – Györfi Tamás (szerk.), Államelmélet, A mérsékelt állam eszméje és elemei. II. Alepelvek és alapintézmények. Bíbor, Miskolc, 2002. 47.

¹³ Lásd France, A.: Az istenek szomszédai. Budapest, Európa Könyvkiadó 1961. (Fordította: Bajomi Lázár Endre) Beletörődés a közelgő halálba, a bakó várása 218.

¹⁴ Berlin: i.m. 353.

¹⁵ Mills, C. W.: i.m. 7-8.

¹⁶ Weber M.: Gazdaság és társadalom. A megértő szociológia alapvonalai 1. Szociológiai kategóriáiban Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987. 77.

hanem vagy egy hosszabb ideje fennálló arisztokratikus rétegből származnak, vagy önerőből küzdötték fel magukat azokba a pozícióikba, ahol lehetőségeik, akaratuk gazdasági hatalommal párosul. Emberek ezreinek, tíz-, esetenként százezreinek munkaadói, akiknek döntéseitől akár milliók életének jóra-, vagy rosszra fordulása függhet. Vélelmezhető, hogy nehezen találni köztük pozícióik ellátására képzetlen és alkalmatlan embereket. Jellemzően nem ők a választott politikai szereplők, de gazdasági súlyuknál fogva nem megkerülhető személyek a társadalmak mindennapjaiban.

A címben hivatkozott regényíró kórházi szívsebésze rendkívül képzett orvos. Emberek életét teszi hosszabbá, élhetővé. Alkalmassá dacolva a természet rendjével, talán magának az Istennek az akaratával is. A regényíró szívsebészét nem a közakarát emelte hivatalába. E szívsebész tanult és tapasztalt személy. És mégis felüti a fejében magát a gondolat, hogy tudása és képessége révén a lehetőségeivel párosulva életről-halálról döntsön aszerint, hogy kit tart arra személyes benyomásai és érdekei alapján alkalmasnak. Nem született arra, hogy teremtsen, de fenn tud tartani fenntarthatatlannak látszót és kellően elszánt, hogy pusztítson. Egyfajta élő Isten a saját világában. A saját erejéből egyfajta elit részévé vált személy.

A politikai szereplő, ha belekerül hivatalába, rendszerbe foglalt és jogilag szabályozott úton és módon akár bármiféle tudás nélkül szavaz meg olyan törvényeket, amiket ugyan hozzáértők alkotnak meg minden szükséges tartalmi és formai előírást betartva, de hogy miről és hogyan szól a megszavazásra kerülő tervezet, azt a politikai érdek határozza meg és fogadtatja el a törvényhozásban az arra jogosultakkal. A politikai szereplő a társadalom szívét tartja mozgásban, fenntart, de nem uralja a gazdaság testét, miközben az igazgatás működtetésében való részvételével szászerek életviszonyainak a meghatározója. (Irányított)Döntéseivel egy egész ország életét befolyásolja. Ha jó szónok, befolyása szinte korlátlanul látható, de a gazdasági környezet diktálta elvárásoktól csak szavakban tudja függetleníteni magát és politikai környezetét. De a politikai szereplő a látható személy. Ő néz vissza ránk a tévében, ő adja át az adott nemzetek színeit megjelenítő szalag átvágásával a közösség számára készült infrastruktúrát és ő vesz részt a sokaságot érintő jog fenntartásában, vagy megváltoztatásában. Ő látszik, rá lehet úgy tekinteni, mint egyfajta élő Istenre, aki szándékai jóságában reménykedik a sokaság. De olyan isten ő, akinek mivolta adható és visszavehető, aki idővel visszakerül a halandók sokaságába, ha romlást hoz a munkája.

VASUTAT MISKOLCNAK! – A VÁROS BEKAPCSOLÁSA AZ ORSZÁG KÖZLEKEDÉSÉBE

*Kovács Zsuzsanna**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Miskolc város jellegére és fejlődésére földrajzi helyzete a kezdetektől befolyást gyakorolt. A Bükk-hegység lábánál, részben a Szinva völgyébe beszorítva alakult ki a település, amely helyzeti adottság meghatározta a városon belüli út- és közlekedési hálózat kialakulását is.

A dualizmus időszakában megfigyelhető népességrobbanást¹ nem követte ipari, gazdasági téren megfelelő fejlődés, mert a város társadalma jellegét tekintve inkább „kisvárosi-mezővárosi” képet mutatott. Zömében kisiparosok, kiskereskedők, mezőgazdasági foglalkozásúak csoportjaival találkozhatunk, amely személyi és foglalkozási összetétel nem felelt meg a nagyarányú ipari fejlődésnek. Miskolcon nem voltak jelentős vagyonok, Miskolc nem rendelkezett komoly „tőkearisztokráciával”. A város vezető pénzügyi elitje – túlnyomórészt bevándorolt kereskedők, földbirtokosok – néhány évtizedes múlta visszatekinthető vállalkozásoknak köszönhetően gazdagságukat, amelyek mértéküket tekintve – országos összehasonlításban – zömében középvagyonnak minősültek.²

Ellenben mint kereskedelmi központ, a lakosságnövekedése maga után vonta az infrastruktúra fejlesztését is. A fejlődés gyorsan, rövid idő alatt valósult meg, így ellenőrizhetetlen, tervezhetetlen volt, olykor ellentmondásokkal terhes. Sokszor elegendő volt egy – viszonylag jelentéktelen ügyben is hozott – rossz döntés ahhoz, hogy annak következményeként létrejött végeredmény évtizedekre meghatározta a város arculatát. Az új beruházások esetleges magas költségei, amelyek a kivitelezések során inkább nőttek, mint csökkentek, jelentősen korlátozták a város gazdasági működésének képességét, mozgásterét.

Mindez példázza azt a koncepciót, hogy 1860-as években miért merült fel a városi honatyák és a városlakók gondolatában a tömegközlekedés megvalósításának igénye.

A vasutak kérdésével hazánkban először az 1832-36. évi országgyűlés foglalkozott. Kijelölte a vasúti hálózat főbb vonalait is, amelyek közül az egyik Pestről – Miskolc érintésével – Galíciába vezetett volna. Lichtenstein József a Miskolcot érintő első vasútvonal megépítése előtt már húsz évvel fejtegette annak szükségességét³. Álláspontja szerint forgalma nagyobb lett volna, mint a pest-szolnok-debreceni

* Témavezető: Dr. Koncz Ibolya Katalin, PhD egyetemi docens

¹ 1869. évben 21.000 fő, 1910. évben 50.000 fő lakos

² Somorjai L.: „Nagy-Miskolc” koncepció a XX. század elején. In: Levéltári Évkönyv XII-XIII., Miskolc, Forma Nyomdaipari Kft., 2005. 199-200.

³ „Rövid vázlat az azon hasznoknak, melyek a Pesttől Debreczenig fölállítani szándékolt vasutnak Miskolczon keresztül viteléből kínálkoznak...” In: Társalkodó, 1838. 59.

vonálnak, valamint az építéshez szükséges anyagok és az üzemeltetéshez nélkülözhetetlen szén is rendelkezésre álltak. A Magyar Középponti Vasút Társaság engedélyt kapott a Debrecenig tervezett vonal Rakamazig történő meghosszabbítására, és az ehhez csatlakozó miskolci szárnyvonal megépítésére. Ezen döntés ellen Borsod vármegye és Miskolc városa egyaránt tiltakozott, és egyben indítványozták a tervezet általuk kedvezőnek minősített megváltoztatását, azonban a kívánt eredményt még Szemere Bertalan sem tudta elérni. Andrassy György gróf⁴ 1847 őszén Kassára hívta az északi vármegyék képviselőit, ahol azonban Borsod vármegye küldötte nem jelent meg. A gróf terve az volt, hogy a középponti vasút pest-szolnok-debreceni vonalát összekötötte volna egy új szárnyal, amely közvetlen kapcsolatot jelentett volna a bécs-krakkó-lemergi Kaiser Ferdinand Nordbahnnal. A megbeszélésen jelenlevők bizottságot alakítottak a középponti vasúttal történő tárgyalásra, akciójuk azonban nem vezetett eredményre.

Széchenyi István a Pestről Galícia felé vezető vonalat Miskolc érintésével ajánlotta megvalósítani⁵ és elgondolása szerint ebből ágazott volna le a tokaji szárnyvonal.⁶

Elképzeléseinek megfelelően az 1848. évi XXX. törvénycikk kimondta, hogy a Pestről kiinduló hat vasútvonal egyike Pest-Miskolc-Galícia fővonal.⁷ A szabadságharc és az utána következő gazdasági és politikai elnyomás késleltette a várost érintő vasútvonal kiépítését. Az ügy csak akkor kapott újra lendületet, amikor profitszerzés céljából a Rothschild bankház érdekkörébe tartozó bécsi Kreditanstalt és a termelvényei jobb értékesítési lehetőségeit remélő magyarországi nagybirtokosság létrehozta a Tiszai Vaspálya Társulatot⁸. A Társulat átvette a pest-debreceni vasútvonal építését, és kimondottan a saját üzleti megfontolásai alapján – amelynél figyelmen kívül hagyta a kassai és miskolci érdekeket – kiépítette. 1859. május 24-én üzembe helyezte a debrecen-nyíregyháza-miskolci vasútvonalat, amelynek révén Miskolc városa is bekapcsolódott az ország vasúti vérkeringésébe.

Az építést és az Indóház⁹ elhelyezését komoly és majdnem nyílt ellenségeskedéssé fajult vita előzte meg a miskolci Községtanács és a Társulat tagjai között. A Községtanács a vasútépítéshez nem adott ingyenes földterületet, és rossz anyagi helyzete miatt mindössze két részvényt jegyzett. Ezt némileg ellensúlyozta, hogy a város tehetősebb polgárai 54 részvényt vásároltak¹⁰. Ennek a rossz kapcsolatnak hátrányos következményei lettek.

A Társulat, hogy az építkezés költségeit csökkentse, az Indóházat a várostól távol, mintegy 2,2 kilométerre telepítette.¹¹ Ez a lakosságot, az iparosokat és kereskedőket sújtotta, mert lovas kocsikat kellett igénybe venniük, amely megdrágította a vasúton

⁴ Sáros vármegye főispánja, a térség legnagyobb vasiparosa és nagybirtokosa

⁵ Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezésére, Pozsony, 1847., 54-57.

⁶ Zsadányi G.: Miskolc és környéke közlekedésének fejlődése, Miskolc, 1964., A Közlekedéstudományi Egyesület Miskolci Szervezetének kiadása, 32-33.

⁷ CJH 1848: XXX. törvény-cikk. A felelős ministerségnek a közlekedési tárgyak iránti teendőiről. A rendelkezéseket az 1848. évi kormány nem hajtotta végre és ennek folytán hatályukat veszítették.

⁸ kaiserliche und königliche privilegierte Theiss-Eisenbahn Gesellschaft

⁹ Ma: a Tiszai pályaudvar

¹⁰ Összesen 11.200 pengő forinttal járult hozzá Miskolc az építkezéshez.

¹¹ A város akkori széle a mai Ady-híd környékén volt. A város későbbi fejlődése és a lakosság szempontjából az Indóház kedvezőbb helye mintegy 1,5 km-rel hosszabb vasúti pályát és egy Szinva-híd megépítését tette volna szükségessé.

való utazás és szállítás költségeit. A város belső közlekedési hálózatának kialakításakor és településének fejlesztésekor sok nehézséget okozott a vasútállomás elérésnek biztosítása, több esetben kényszermegoldásokat kellett a város vezetőinek igénybe venni.¹²

A vasútvonal Zsolca felől vezetett be Miskolcra, ahol itt fejállomás építését tervezték. A Társulat számára az volt a legkedvezőbb, ha az állomás minél közelebb kerül Zsolcához, mert így rövidebb vonalat kellett nekik a saját költségükön kiépíteni. A döntés ellen a Községtanács panasszal fordult a bécsi kereskedelmi minisztériumhoz, kérvén az Indóház városhoz közelebbi elhelyezését. Beadványukra választ nem kaptak¹³. Ha a város által javasolt helyen¹⁴ állították volna fel a pályaudvart, az állomás beilleszkedett volna a városszerkezetbe és szükségtelenné vált volna a Gömöri-pályaudvar megépítése.

A debrecen-nyíregyháza-tokaj-miskolci vonalon Debrecenből 1859. május 24-én 7 órakor indult el a Tisza nevű mozdony és 11.30 órakor érkezett Miskolcra. Valószínűleg az országban példátlan esetként tartják számon, hogy a megnyitás alkalmából Miskolcon nem volt sem ünnepség, sem díszbéd.¹⁵ Tovább nehezítette a vasúti közlekedést, hogy Pestet csak Debrecenen és Cegléden keresztül lehetett megközelíteni, amely utazási időben és viteldíjban is kedvezőtlen helyzetet teremtett.

1860-ban megnyílt a Zsolcáról elágazó kassai vonal is – amely jelentősebb forgalmat bonyolított, mint a pesti – így Miskolc két irányú vasúti kapcsolatot kapott.

A Debrecenen keresztüli vasúti közlekedéssel kapcsolatban sok panasz merült fel¹⁶, ráadásul a sajtó – mint a korszak legfontosabb mediuma – igyekezett napirenden tartani a közvetlen pest-miskolci vonal ügyét.

A miskolci vasútállomáson 1868-ban a felszálló utasok száma 22.547 fő, a felvett áruk mennyisége 42.560 tonna, az árubevétele pedig 292.668 forint volt. Ezt a Társulat állomásai közül csak Debrecen, Arad és Nagyvárad forgalma haladta meg.¹⁷ Ebben az időben a Pest-Debrecen-Miskolc vonalon naponta 2 személy- és 6 tehervonat közlekedett.¹⁸ Ezen adatok is igazolták a befektetők számára, hogy már a kezdetektől az egyik legjobban jövedelmező beruházást valósították meg.

A vasútfejlesztés urbanizációt elősegítő hatását tükrözte a lakosság számának rohamos növekedése¹⁹, amely nagy hatással volt a belső közlekedési igény alakulására is.²⁰

¹² Meszléri Z.: 75 éves a miskolci tömegközlekedés, Borsod megyei Nyomdaipari V., Miskolc, 1972., 5-6.

¹³ Az aktára ez a megjegyzés került: „...aus strategischen Himsichten wird hiemit dem Gesuche der Stadtgemeinde Miskolcz keine Folge gegeben” – Hadászati okokból Miskolcz város kérése nem teljesíthető. Idézi: A Miskolci Vasútvonalak Építésének története 1859-1959. Kéziratként kiadta a Közlekedéstudományi Egyesület Miskolci Szervezete, felelős kiadó: Csabai Rudolf, szerkesztette: Hábel György, Miskolc, 1959. (a továbbiakban: Kézirat), 8. o.

¹⁴ A „Szinva és a kassai töltés közötti térre”, ma: a Zsolcai kapu, Bajcsy-Zsilinszky út és Széchenyi utca találkozási

¹⁵ Kézirat, 9.

¹⁶ A 182 km-re történő szállítás esetén 359 km-re kellett fuvardíjat fizetni.

¹⁷ Zsadányi G.: i. m. 34-35.

¹⁸ Kézirat, 10.

¹⁹ 1850. évben 21.000 fő, 1869. évben 30.000 fő, 1880. évben 33.000 fő, 1890. évben 42.500 fő, 1900. évben 61.174 fő, 1910. évben 76.234 fő volt.

²⁰ Meszléri Z.: i. m. 7.

A felelős magyar minisztérium az 1868. évi XII. törvénycikk²¹ alapján megkezdte a hatvan-miskolci vonal építését. Az Északi Vasút csődbejutott, vonalát a Magyar Államvasutak vették át. Az abban az időben alakuló kincstárnak pénze még nem volt, a vasútépítés finanszírozását Weikersheim bécsi bankárra bízta, aki megfelelő biztosítékok és kamatok kikötése mellett erre vállalkozott. A vonal 1870. január 8-án nyílt meg ünnepélyesen, forgalmát a MÁV bonyolította le. Miskolc már nem volt fejállomás, a vonalak azonban két különböző vállalat tulajdonában voltak, így a sokszor ellentétes érdekek problémákat okoztak.²²

A 19. század közepén Magyarország nyersvas-termelésének mintegy fele származott a Gömörben működő 40 nagyolvasztóból, így szorgalmazták a Sajó-völgyében a vasút megépítését. Miskolc pedig azt kezdeményezte, hogy a gömöri iparvidéket érintő vasútvonalat ne Fülekről, hanem Miskolcra kezdjék el építeni.²³

Lichtenstein József képviselő 1869 februárjában ismertette a főbíróval belső használatra nyert információját, amely szerint az északi vonal „*kiindulva a régi pályaudvarból, felkanyarodik egészen a mostani vágóhídig, s onnan tovább jobbra folytatva a volt sóház²⁴ és a gőzmalom közt halad át az országúton, s megy tovább a halickai réteken keresztül Gömör felé*”.²⁵

Ezt a vonalat 1871. július 13-án átadták a forgalomnak, amellyel Miskolc négy irányban²⁶ kapott vasúti összeköttetést. 1873-ban megépült a Rendezőpályaudvar a Gömöri állomással összekötő vágány, amely lehetővé tette, hogy a tehervonatok a Tiszai-pályaudvar érintése nélkül közlekedhessenek.²⁷

Tömegforgalmi igényt támasztó körülmény volt az is, amikor a Diósgyőri Vasgyárat a Szinva szűk völgyébe, a város és az akkor még önálló Diósgyőr község közé telepítették 1868-ban. A gyárnak állandóan növekvő anyag- és áruszállítása indokolta a közvetlen vasútvonallal való összeköttetést, amelyet a felettes hatóság, a Pénzügyminisztérium el is rendelt. Több javaslatot megfogalmaztak, amelyek megvalósításuk esetén a város akkori személy- és áruszállítási igényeit is kielégítették volna, azonban a vonal kiépítéséhez anyagilag nem járult hozzá a város, így nem valósulhattak meg. A Vasgyár a gőzüzemű vasúti összeköttetését 1872-73-ban Hejőcsabán – a várost elkerülve – építette ki.²⁸

A város és a körzetéhez tartozó, akkor még különálló községek közötti nagy távolságok állandóan növekvő személyforgalmi igényeket váltottak ki, amelyek kielégítésére abban az időben csak bérkocsik álltak rendelkezésre. Egykori feljegyzések szerint 1871-ben 36 egy-, illetve kétfogatú bérkocsi közlekedett a városban, és a főutcán négy helyen állomásoztak. Működésüket a városi rendőrkapitányság által kiadott rendelet szabályozta.

²¹ CJH 1868: XII. törvénycikk a Zákánytól Zágrábig és a Hatvantól Miskolczig terjedő vasútvonalak építése tárgyában

²² Zsadányi G.: i. m. 36.

²³ Dudás J.: A vasúti közlekedés kialakulása, fejlődése Északkelet-Magyarország területén, In: Miskolc a Millecentenárius évében 2., FORMA GMK, 1997., 152.

²⁴ Ma: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság

²⁵ Kapusi K.: Miskolci városrajzolatok 1867-1871, In: Levéltári Évkönyv, XIV, Miskolc, 2006. Borsodi Nyomda Kft. 227.

²⁶ Pest, Kassa, Debrecen, Bánréve

²⁷ Zsadányi G.: i. m. 37.

²⁸ Meszléri Z.: 7.

A növekvő közlekedési igényeket a bérkocsik nem tudták kielégíteni, ezért megjelent a nagyobb teljesítőképességű, lóval vontatott jármű, az omnibusz. 1862-ben a város és Tapolca-fürdő között, majd menetrend szerint a város, Diósgyőr és a Tiszai Indóház között közlekedtek. Sok panasz merült fel a magánvállalkozók által iparszerűen fenntartott társaskocsi-közlekedés ellen, ezért a város vezetősége 1884-ben működésüket szabályrendelettel egységesítette.

Az omnibuszok kötött útvonalon, viszonylag menetrendszerűen közlekedtek, a bérkocsiknál több utast szállítottak, ennek megfelelően alacsonyabb viteldíjért. Az omnibusz kisipari formában működött, esetenként előfordult, hogy egy tulajdonos több kocsit tartott üzemben. A társaskocsi-ipar, az omnibusz közlekedés rendszabályainak kidolgozására 1884-ben került sor, a szabályzatot csak 1911-ben módosították.²⁹ Az omnibuszok a forgalmasabb utcákon lévő állomáshelyekről indultak menetrend szerint, akkor is, ha nem volt utasuk. Az utasok jelzésére álltak meg a fel- és leszálláshoz. A kocsikat ki lehetett bérelni bármilyen útvonalra, ezt a lehetőséget főként kiránduláshoz használták a miskolciak. Fő útvonaluk a belváros és a két pályaudvar mellett Tapolcára és Hámorba vezetett. Az útvonalról az utasokat a kocsik oldalára függesztett tábla tájékoztatta.³⁰

Az omnibusz ellen sok panasz volt. A személyzet visszaéléseket követett el, a menetrendet nem tartották be, a lovak és a járművek rossz állapotban voltak, valamint a meglévő néhány járművel nem lehetett az egyre növekvő városi forgalmat kiszolgálni. Nem oldotta meg a helyzetet a szabályrendelet kiadása sem.³¹

Az omnibusz-közlekedés a gépkocsi megjelenésének esett áldozatul, az említett 1911. évi rendszabályokban már megjelent a „géperejű társaskocsi” meghatározás és a megjelenést követően hamarosan elfoglalta a lóvontatta omnibusz helyét az autóbusz.³² A vasút nagy hatással volt Miskolc város fejlődésére, amely folyamatban a vasút csupán eszköz. A fejlődés alapját a kedvező földrajzi adottságok biztosították.

Miskolc hosszú küzdelmet folytatott a vasúti közlekedés lehetőségének megteremtéséért, amely váltakozó szerencsével zajlott és sok, jelentős eredménye mellett tévedést és félmegoldást is magával hozott. Alig akad olyan magyar város, amelynek vasúti létesítményeivel kapcsolatban annyi probléma merült volna fel, mint Miskolcon.³³

A város fejlődése szempontjából lényeges fordulat volt az 1860-ban megépült kassai vasútvonal, az 1870-ben megnyílt – Pesttel közvetlen összeköttetést biztosító – hatvani, majd 1871-ben a gömöri vasútvonal.

²⁹ B.-A.-Z. m. Lt. IV. 1920. 9/14.

³⁰ Szegőfy A.: A városi közlekedés évszázados története, In: Miskolc a Millecentenárium évében 2., FORMA GMK, 1997., 126.

³¹ Zsadányi G.: i. m. 50.

³² Szegőfy A.: i. m. 127.

³³ Kézirat, 20.

PÉNZÜGYI SZUVERENITÁS ÉS A PÉNZÜGYI FELSÉGJOG KONFLIKTUSA A NEMZETKÖZI ILLETVE NEMZETI ADÓJOG VISZONYÁBAN

*dr. Krauss András**
PhD hallgató
Miskolci Egyetem

Tanulmányomban nem a teljesség igényével igyekszem a nemzeti adójogot definiálni illetve a nemzetközi adójog keletkezését bemutatni. Kísérletet teszek az adójogi jogviszony keletkezésének illetve ezeket szabályozó pénzügyi jogi normák típusainak bemutatására. Végül a címben bemutatott szuverenitás illetve felségjogok konfliktusára térek ki.

A nemzeti adójog

Az adó mint hatalmi-vagyoni viszony a közszükségletek fedezésére létrehozott vagyoni mozgás, amely a modern államban a központosított újraelosztás legfontosabb eszköze.¹ Ezen típusú törvényes legitimációval rendelkező kényszerszolgáltatások, elsősorban pénzszolgáltatások, amelyek közfeladatok megvalósításával kapcsolatos kiadások fedezésére, vagy a közvagyon gyűjtésére szolgálnak.² Ideális esetben címzett feladatok mellé rendelt és eszerint nevesített bevételek formájában.

Az adó természete szerint közjogi szolgáltatás ellenszolgáltatásai (Terhalle)³. Főszabályként mégsem jelenthetjük ki, hogy a közjogi szolgáltatás közvetlen, viszont a költségvetésen keresztül a közjavára történő felhasználás ideális esetben megvalósul. Megvalósulhat a közvetlen feladathoz rendelés, mint például az adónak 1% ról nyilatkozunk vagy a TAO⁴ támogatás céljáról döntünk.

Minden állam működtet adórendszert, amely az alkalmazott adók összessége. Ennek a karakterisztikáját az uralkodó államhatalom akarata határozza meg. Ideálisan működő adórendszerek tulajdonságai összhangban vannak Adam Smith⁵ téziseivel melynek a 4 fő tétele:

- az állampolgároknak fizetőképességük szerint kell az adó terhét viselniük;
- az adónak határozottnak kell lennie;

* Témavezető: Dr. Erdős Éva, PhD egyetemi docens

¹ Földes G.: Pénzügyi Jog I. Osiris kiadó 2007, 357.

² Nagy T.: Pénzügyi Jog. ELTE Jogi továbbképző intézet, Budapest, 2004. 26

³ Fritz Terhalle Német közgazdász 1889 október 20született Vreden 1962, Szeptember 08 München Elhunyt.

⁴ 1996. évi LXXXI. törvény a társasági adóról és az osztalékadóról

⁵ Adam Smith (1723. június 5., Kirkcaldy – 1790. július 17., Edinburgh) skót klasszikus közgazdász és filozófus

- az adózó olyan időben fizethesse az adót, amely gazdasága természete szerint számára a legalkalmasabb;
- az adózóknak a legkisebb mértékben kelljen többet fizetniük, mint azt az összeget, amellyel a kincstár az adó révén bevételhez jut.⁶

A nemzetközi adójog

A szuverén államok önálló adójoggal rendelkeznek, mely adórendszerek különféle elveket követnek. Az elvek és az adóztatási módszerek nem egyszer egybe esnek, ami a nemzetközi kapcsolatokban méltánytalansághoz, pl. kettős adóztatáshoz vezet. Az egybeesés oka, hogy egy nemzetközi elemet is tartalmazó jogügylet esetén több joghatóság is az adó kivetési jogát szeretné érvényesíteni. Ez természetesen nézeteltéréshez vezet. A nemzetközi adójog feladata ezen konfliktusok kezelése annak érdekében, hogy a kettős vagy többszörös adóztatás elkerüljük. A kettős adóztatás nem jogtalan, de méltánytalan és szemben áll a nemzetközi és nemzeti adójog elveivel. A nemzetközi adójog sajátossága, hogy nincs a nemzetközi adó és nincs nemzetközi adóhatóság sem.⁷

Viszont a nemzetközi adójog is rendelkezik jogforrással, ami segítségével gyakorolható a jogszolgáltatás pontosabban a kollíziós szabályozás. Ezek a sajátosan nem az adó mértékét határozzák hanem a több nemzeti jogszabály közül ténylegesen melyiket kell alkalmazni.

A forrás 3 fontos csoportja:

- annak az országnak a hazai adójoga, amelyik részt vesz a nemzetközi ügyletben,
- a másik- ugyancsak résztvevő államnak a joga
- és a releváns, szóba jöhető adóegyezmények az államok között.

A hazai adójogszabályok meghatározzák a fő alapjait az alkalmazandó jognak. A nemzetközi szabályok pedig meghatározzák azt, hogy tesz-e különbséget nemzetközi vagy hazai ügylet között az adójog.⁸

Megállapíthatjuk, hogy nemzetközi adójog- eltérően a nemzetközi magánjogtól – nem kollíziós jog, hanem az egyes államok adóztatási jogának korlátozására szolgáló szabályokat tartalmazza.⁹ A magánjogi szabályoktól eltérően nem lehet megválasztani a joghatóságot illetve az alkalmazandó jogot. Mivel ebben az esetben egy közjogi alá és fölé rendelt viszonyról beszélünk és nem a felek konszenzusáról. A nemzetközi adójog nem hoz létre önálló adó tényállás. A kialakult adótényállás alapján az adóztatás jogát osztja meg kettő állam között. Nem az adóalany döntésétől függ, hogy melyik államnak van adóztatási joga. Viszont az adó tényállás kialakításában vagy annak tervezésében a jogforrások ismeretében lehetőség van az adóalanynak, hogy a tevékenységét ami adó jogilag releváns saját maga tervezze meg. Mivel az anyagi jogi adókötelezettség létrejöttéhez az adó tényállás megvalósulása szükséges. A tényállás megelőzi az adó kötelezettséget időben. A tényállás tervezhető és saját elhatározáson alapszik. Az adó

⁶ Smith: Vizsgálódás a nemzetek jólétének természetéről és okairól, 1940]:

⁷ kivétel képez az EU adóharmonizációs irányelvi jogalkotása

⁸ Dr. Erdős Éva PUBLICATIONES UNIVERSITATIS MISKOLCIENSIS . CESTUO JURIDICA ET POLITICA TOMUS XI. Miskolc 1995 .III. A nemzetközi adójog forrásai 43-46 old.

⁹ Simon István Pénzügyi jog II. Osiris Kiadó Budapest 2012 500 old.

bevállása és megfizetése önkéntes alapon történik. Annak meghatározása, hogy a bevállás illetve a teljesítés milyen állam nemzeti adójoga alapján történjen nyújt iránymutatást a nemzetközi adójog.

Az adóügyi jogviszony

Az adó jogviszony alanyai egy részről az adóztató közhatalom, önkormányzat illetve felhatalmazott más szervek vagy ezen szervek képviselőiben eljáró adó hatóságok. Másrészről ezekkel szemben álló kötelezett adóalany, mint természetes személyek illetve szervezetek, akit a konkrét adónemek szabályai megjelölnek. Adó jogviszony két fő típusaként az anyagi jogviszony és az eljárási jogviszonyt jelölhetjük meg.

Az adójogszabály közvetlenül önmagában nem hoz létre adójogviszonyt. Ahhoz, hogy jogviszonyok keletkezzenek, jogi tényekre van szükség.¹⁰ Mit az fentebb is említettem a természetes személyek és szervezetek az anyagi és eljárási jogi normákra tekintettel alakítják a magatartásukat ami keletkezteti a jogi tényeket. A jogi tények alapján keletkezett Adójogviszony alanyai között mint az adóztató hatalom és az adóalany között nem jellemző az akarategység. Nemzetközi adójogviszony esetén egyenrangú rivalizáló közhatalom között helyezkedik el az alárendelt viszonyban álló adóalany. A konszenzus kialakítása a kettő állam feladata. Az adóalany a kialakult megállapodás alapján kerül egyik vagy másik adó kivetésére jogosult közhatalommal adójogviszonyba.

Az adóügyi jogviszony tárgya

-Az adófizetési kötelezettség teljesítése folyamán tanúsítandó alanyi magatartás. Mindkét adóalany magatartását felöleli.

-Az adózónak az adófizetés keretében meghatározott kapcsolata (magatartása).

Ez a magatartás, kapcsolat kétirányú:

Egyrészt az adó tárgyával, másrészt az adófizetéssel való viszonyt öleli fel.

Az adó tárgya nem egyenlő az adóügyi jogviszony tárgyával. Az adóügyi jogviszony tárgya az adó tárgyán túlmenően az alanyok magatartási elemeit is magában foglalja.

Az adó tárgya: az az objektum vagy, amelyet az állam az adóztatás céljából kiválaszt.¹¹

Nemzetközi Adójogban annak van jelentősége, hogy hol és ki által realizálódik ez az objektum ami majd az adófizetéssel járó jogviszonyt határozza meg.

Az adóügyi jogviszonyt jogszabály keletkezteti amely lehet absztrakt illetve konkrét. Az állam absztrakt adóügyi jogviszonyban van mindenkivel, aki a hatásköre szerint adóalanynak számít. Ez a típusú jogviszony hasonlóan a tulajdonjogviszonyhoz abszolút szerzetű. Mindenkivel szemben kötelezettséget feltételez. Ebben az általános jellegű jogviszonyban az állam mindenkivel szemben jogosult. Amikor az abszolút szerzetű relatív szerzetűvé válik akkor beszélünk konkrét jogviszonyról. Konkrét jogviszony esetén meghatározott jogszabály alapján, konkrét adóalanyok között létrejött kapcsolat, melynek tárgya az adózás. Az adójogviszonyt az állam hozza létre jogszabállyal

¹⁰ Földes G.: Pénzügyi Jog I. Osiris kiadó, Budapest, 2007, 475.

¹¹ Erdős É.: Pénzügyi jog. Bíbor kiadó Miskolc 2001, 22.

(absztrakt jogviszony) és „keresi, hozzá az embert”, aki pl. egy jelzett tényállást megvalósított (jövedelmező tevékenységet kezd). A jogviszony tehát jogi tényekkel lesz konkrét¹² Meg kell említenünk az anyagi jogviszonnal együtt megjelenő eljárási adójogviszonyt aminek a jelentősége akkor érvényesül, ha az önadózás nem valósul meg és eljárási cselekményre van szükség. Nemzetközi adójogi jogviszony esetén elsődleges kihívás annak a megállapítása, hogy melyik állam jogszabálya alapján keletkezett az adóügyi jogviszony. Konkrét adóügyi jogviszonyról csak abban az esetben beszélhetünk, ha az nem tartalmaz külföldi elemet.

Adójogi norma

A jogi norma: meghatározott magatartást ír elő kötelezettjeinek, megvalósulandó céllal. Minden normának van tehát társadalmi feladata, rendeltetése célja, ezek sajátosságait tükrözi a norma, amely szerkezetével és tartalmával „fedi a jogviszonyt” és véd szankciókkal. Az adójogi normák létrehozzák a jogviszonyokat és kijelölik az alanyok részletes teendőit. Az adójogi norma fő célja a közbevételek biztosítása.

Az adójogi norma szerkezete szerint tartalmazza a hipotézist amelyben megfogalmazott feltételek fennállása esetén az adójogi norma hatálya alá tartozó személynek a diszpozícióban előírt magatartást kell tanúsítania, ellenkező esetben számolhatunk a jogkövetkezéssel (szankció).

Az adójogi norma szerkezete hipotetikus, mindenkire, de legalábbis a címzettek szűkebb vagy tágabb csoportjához szól. így fennál az az ismétlődés lehetősége. Az adójogi norma sajátosságai közé tartozik, hogy a hipotézisben megállapított feltételek ténylegesen az adójogi norma címzettjei által alakíthatóak. Ez természetesen nem jelenti, hogy a normát, legalább is annak a hipotézisét az adófizető állapítaná meg. Az adójogi normák tényállásai azonban rendszerint egymással párhuzamosan több – vagylagos – hipotézist tartalmaznak, amelyek közül ténylegesen csak egy vonatkozik az adózóra. Az adózó magatartása következtében határozható meg a számtalan hipotézis közül a reá vonatkozó magatartás-előírás (diszpozíció) is.

A norma diszpozíciója kvantitatív módon fejezi ki a jogalkotó akaratát, a teherviselő képessége (teljesítőképessége) különbözőségének következményeit anélkül, hogy megsértené a jogegyenlőséget.

A diszpozícióban előírt magatartás tanúsítása vagy éppen annak hiánya esetére a jogalkotó kétféle joghatást helyezhet kilátásba: negatív joghatást, azaz szankciót (jogkövetkezémenyt) vagy pozitív joghatást. Pozitív joghatás esetén ami jelenthet adómentességet vagy adókedvezményt összeolvad a diszpozíció a szankcióval.¹³

Pénzügyi szuverenitás és a pénzügyi felségjog

A pénzügyi felségjog része az állam felségjogának – közelebbről azon része, amelynél fogva az állam pénzügyi joghatóságot gyakorol. Tartalmát az állam deklarálja, hogy tényleges hatalma van a pénzügyek felett (államháztartás, adóügyek) az idevágó

¹² Nagy T.: Pénzügyi jog, ELTE Továbbképző intézet, Budapest, 2004, 99.

¹³ Földes G.: Pénzügyi Jog I. Osiris kiadó; Budapest, 2007. 463.

döntések meghozatalában. A pénzügyi felségjog hatalom kérdése, csak addig terjed, amíg az állam érvényt tud szerezni saját jogának.

Az alkotmányok története tanúsítja, hogy a polgárság ezért a pénzügyi felségjogért harcolt. Akaratát és befolyását érvényesíteni kívánja a közpénzügyekre az államhatárain belül, s amennyire lehet még azon kívül is, mint a külföldön tartózkodó polgárok adóztatásában.

Megállapíthatjuk, hogy a pénzügyi felségjogon az alkotmányjog és a pénzügyi jog „intézményeit” értjük. Ezen felül az állampénzügyi rendszer önálló megszervezését, berendezését is jelenti az államhatáron belül. A pénzügyi felségjog elvben korlátlan, mivel az állam olyan pénzügyi rendszert épít ki amelyet célszerűnek tart. A pénzügyi felségjog gyakorlását csak a legmagasabb rendű jogszabály deklaráhatja ami az alkotmányok feladata.¹⁴ A pénzügyi felségjog határa a másik állam felségjog határán helyezkedik el. Modern szuverenitás elméletek szerint az ország felségjoga kapcsán beszélhetünk belső pénzügyi szuverenitásról. Abban az esetben, ha más állam is gyakorolni kívánja felségjogát azonos objektumon akkor beszélhetünk adójogi konfliktusról és kettős adóztatás jön létre, vagy az adókikerülés esete. Tehát pénzügyi külső szuverenitás alatt az államjogot és a nemzetközi pénzügyi jogot értjük.

A pénzügyi felségjog nem csak adóügyi jogviszonyokra vonatkozik, hanem Gustav Lippert szerint az államhatalom pénzügyi jogköre a bevételek megállapításán felül annak felosztására és felhasználásra is kiterjed.¹⁵ Nagy Tibor szerint a korábbi pl. szocialista jogtudomány nem tettek különbséget felségjog és szuverenitás között.

Ha figyelembe vesszük Lippert okfejtését akkor megállapíthatjuk, hogy a pénzügyi szuverenitás esetében nem beszélhetünk az újrafelosztásról. Az államok közötti bilaterális kettős adózás elkerülését szabályozó megállapodások ami az államok adójogi szuverenitásának a kereteit határozzák meg nem rendelkeznek a felosztás és felhasználás feltételeiről.

Összegzés

Dolgozatom összefoglalásában kiemelném, hogy a korábban bemutatott nemzeti és nemzetközi adójog a tétéles jog segítségével egyértelmű iránymutatással szolgál. Ha a vizsgálódásomat az Európai adójogra kiterjesztem, akkor egy sokkal összetettebb joggyakorlattal találkozunk. Az európai adójog felfogható a nemzetközi adójog azon eszközeinek, amellyel a tagállami adószabályok ütközéseit próbálja feloldani az adóharmonizáció eszközeivel, mint irányelvi harmonizációval. a „soft law” eszközeivel, mint irányelvi harmonizációval.¹⁶

Viszont az Európai unió nem csak az összeütközéseket oldja fel hanem egy szupranacionális szervezatként a nemzeti pénzügyi felségjogot is korlátozhatja a Bizottság határozataival illetve a bírósági döntésekkel. Jogesetként megemlíteném a

¹⁴ Dr. Nagy Tibor. ACTA FACULTATIS POLITICO-IURIDICAE UNIVERSITATIS SCIENTIARUM ABUDAPESTINENSIS DE ROLANDO EÖTVÖS NOMINATAE TOMUS V.FASCICULUS 2. (Különlenyomat) Budapest 1963. 37.old.

¹⁵ Gustav L.: Das Internationale Finanzrecht (die Finanzhoheit in internationalen Beziehungen c fejezet) Wien 1912. 73-92.

¹⁶ Erdős É.: Miskolc University Press 2007 Tomus XXV/I. 270.

2016. november 9-én benyújtott kereset – Írország kontra Bizottság (T-778/16. sz. ügy). Az eset szerint Írország egyedi megállapodás alapján adókedvezmény biztosított az Apple Inc európai leányvállalatainak (Apple Sales International (ASI) és az Apple Operations Europe (AOE)) 2003-2014 között. A Bizottság kötelezte Írországot, hogy közel 14 milliárd Euro elmaradt adót szedjen be a vállalattól. A döntést a Curiánál a fent nevezet keresettel Írország megtámadta. Az jogeset a korábban felvázolt nemzetközi adójogi normatanhoz képest teljesen eltérő gyakorlatot mutat. Mivel a döntés következménye nem az alperest érinti hátrányosan, hanem egy olyan vállalatot aki, jóhiszeműen gyakorolta a jogát több mint 10 éven keresztül.

A döntést a bíróságnak arról kell meghoznia, hogy jutott adókedvezményt jogosan gyakorolta Írország vagy nem. Illetve a Bizottság az állami támogatásokról szóló jogszabályok alapján rendelkezhet -e hatáskörrel arra, hogy a tagállamok adóztatási joghatóságának földrajzi hatályának és terjedelmének kérdésében egyoldalúan a saját álláspontjával váltsa fel a tagállamok álláspontját.

Természetes igény a pozitív adójogi diszkrimináció és a káros adóverseny visszaszorítása. De ez az igény nem sértheti az igazságos és kiszámítható joggyakorlatot ami a nemzetközi és nemzeti adójogszabályokat jellemzi.

A CSALÁDI VAGYONJOGI SZERZŐDÉSEK PERSPEKTÍVÁI EURÓPÁBAN*

*dr. Kriston Edit***

doktorjelölt, tudományos segédmunkatárs
Miskolci Egyetem

A családtagok személyi és vagyoni viszonyai jelentősen megváltoztak az utóbbi években. A társadalmi változások hozadékaként a családi kapcsolatok rendszere jelentős átalakuláson ment keresztül, de ami ennél is fontosabb, hogy a jogszabályi környezet is jelentősen megváltozott. A korai magyar magánjogban a családtagok közötti vagyoni viszonyokat kizárólag a házastársak egymás közötti, illetve a házastársak és kívülálló harmadik személyek közötti vagyoni viszonyok jelentették. Az ezen jogviszonyokat szabályozó normák összessége képezte a házassági vagyont, ami számos egyedi jellegzetességgel bírt. 1953. január 1-én lépett hatályba a *házasságról, családról és gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény* (a továbbiakban: Csjt.), amely vagyoni rendelkezéseinek újítása, hogy szakított a korábbi szabályozási modellel és törvényes vagyoni rendszerként a házastársi vagyontársaságot vezette be. A Csjt. házassági vagyoni szabályainak további jellemzője, hogy a jogalkotó igen kevés rendelkezést iktatott be a normaszövegbe. Hat szakaszban került összefoglalásra a házastársak egymás közötti, valamint külső, harmadik személyekkel szemben fennálló jogviszonya. Hiányzott ezek közül a vagyoni passzív elemeinek jogi sorsa, a házastársak kölcsönös képviselői jogának rendezése, a közös rendelkezési jog megsértéseinek jogkövetkezményei¹, az értékváltozások figyelembe vétele, vagy akár az alvagyoni gyűlése miatt keletkező megtérítési igények rendezése.² Ezen hiányosságokat a bírói gyakorlat igyekezett pótolni és a hosszú ideig be nem következett jogalkotói beavatkozás hiánya miatt a vagyoni igények rendezésekor a tétel jog és a joggyakorlat együttes alkalmazására került sor.

A házassági szerződés korai magánjogunk azon jogintézménye, amelyben a házasulandók és a házastársak az egymás közötti vagyoni viszonyait szabályozhatták. A házassági szerződéseket a joggyakorlat honosította meg³, aminek legszembetűnőbb bizonyítéka, hogy tétel jogi szabályozást csak az *1874. évi XXXV. törvény* tartalmazott róla először.⁴ Ennek oka, hogy a megállapodást tisztán kötelmi jogviszonyként

* Az Emberi Erőforrások Minisztériuma ÚNKP-2018-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

** témavezető: Dr. Barzó Tímea, PhD egyetemi docens

¹ Lásd részletesebben: Kőrös A.: A házastársak közös rendelkezési joga és e jog megsértésének jogkövetkezményei. *Családi Jog* 2011/2. szám 1.-6

² Kőrös A.: A házastársak jogai és kötelezettségei. In: Kőrös András (szerk.): *A családjog kézikönyve*. HVG-ORAC, Budapest, 1995. 122.

³ Jancsó Gy.: *A magyar házassági vagyoni jog*. Hornyánszky Viktor Könyvnyomdája, Budapest, 1890. 273.

⁴ Zlinszky I.: *A magyar magánjog mai érvényében, különös tekintettel a gyakorlat igényeire*. Franklin-társulat, Budapest, 1897. 781.

definiálták, aminek csupán a szerződés alanyai és a szerződés tárgya tekintetében voltak egyedi jellemvonásai.⁵ A szerződéses vagyonrendezés a korai időkben nem volt szokás hazánkban, ugyanis ahogy Herczeg is megfogalmazza „Magyarország kezdettől óta mindig kitűnő lovagiassággal viseltetett a nőnem iránt, tiszteletreméltó állást vívott ki részére törvényeiben; férje házában nemcsak személyileg, de vagyoni is különös pártfogásban részesült mindig s ezek folytán oly anyagi előnyt nyert, milyent a legkedvezőbb házassági szerződések sem eszközölhetek...”⁶ vagyis a kedvező jogi környezet nem tette szükségessé a jogintézmény tömeges alkalmazását. A tételes joganyag hiánya, valamint a bírói gyakorlat iránymutatásainak folyamatos változása azonban a szerződéses vagyonrendezés előtérbe kerülését eredményezte.⁷

A Csjt. sokat változtatott a szerződéses vagyonjog megítélésén, hatálybalépését követően ugyanis a családjogi szabályozás kógenssé vált. A 27.§ egyértelművé tette, hogy a felek nem köthetnek olyan megállapodást a házasságkötés előtt, amelyben a házastársi vagyonközösséget kizárják. Egy ilyen szerződés megkötése ugyanis jogszabályba ütköző, aminek következtében nem képes a felek által kívánt joghatás kiváltására.⁸ A Csjt. által bevezetett kógenziát az 1986. évi IV. törvény oldotta fel, hatálybalépését követően ugyanis lehetővé vált, hogy a házastársak az egymás közötti vagyoni viszonyaikról szabadon megállapodhassanak.⁹

2014. március 15-én lépett hatályba a *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (A továbbiakban Ptk.), melynek sok más egyéb mellett, az egyik legnagyobb újítása a családjogi szabályozás inkorporációja. A jogalkotó nem tartotta szükségesnek a továbbiakban a korábbi szeparált rendszernek megfelelő megoldás fenntartását, inkább beépítette a családjogi szabályanyagot a Ptk. rendszerébe. Ezt meghaladóan jelentős lépéseket tett a házasságon kívüli egyéb párkapcsolati formák vagyoni megállapodásainak szabályozási irányába is, hiszen a házastársak vagyoni szerződése mellett, helyet kapott a de facto élettársak vagyoni megállapodásainak normarendszere is, illetve a *bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. törvény* (a továbbiakban: Bét. tv.) utalószabályainak¹⁰ köszönhetően a bejegyzett élettársi kapcsolatban élők vagyoni kontraktusai is megjelentek.

Az Európai Unió szabályozási metódusai a magyar szabályozáshoz hasonló elveket tükröznek. Az Európai Unió Bíróságának joggyakorlata (az Emberi Jogok Európai Bíróságának joggyakorlatával egyetemben) igyekszik a modern családi kapcsolatok valamennyi formáját preferálni és jogalkotásával támogatni, ami részben megvalósul a vagyonjog területén is. Történeti megközelítésben megállapítható, hogy az Európai Unió is a tradicionalitáshoz ragaszkodott nagyon sokáig, így az első vagyoni jogi

⁵ Kolosváry szerint a házassági szerződésekben is jogokat szereznek és kötelezettségeket vállalnak a felek, viszont a „megállapításaik hatálya” a kettejük közötti vagyoni viszonyokra vonatkozik. Lényegében tehát a házassági szerződés nem különbözik egyéb szerződéses viszonyoktól „a miért is az ezekre nézve általában fennálló szabályok alá van vetve”. – Kolosváry B.: Házassági vagyonjog. Grill Károly Cs. És Kir. Udv. Könyvkereskedése, 1898. 11.

⁶ Herczeg M.: Magyar családi és öröklési jog. Eggenberg-féle Könyvkereskedés, Budapest, 1885. 43.

⁷ Zlinszky I.: i.m. 781.

⁸ Szigligeti V.: Házassági vagyonjog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1959. 22-23.

⁹ Csúri É. K.: A házassági vagyonjog gyakorlati kérdései. Complex Kiadó, Budapest, 2006. 25.

¹⁰ Bét tv. 3.§

jogharmonizációs kísérletek is a házasság jogintézményével összefüggésben születtek meg. Az egyik korai próbálkozást a házassági vagyoni jogi rendszerekre alkalmazandó jogról szóló, 1978. március 14-ei Hágai Egyezmény jelentette, melyet azonban csak Franciaország, Luxemburg és Hollandia ratifikált. Az egyezmény elsősorban kollíziós szabályokat rögzített, az anyagi jogok közelítése szóba sem került.¹¹

Az eredménytelen kísérletet követően, már az 1998-as bécsi cselekvési terv is kiemelt figyelmet szentelt a házassági vagyoni jog közösségi szintű joganyagának megerősítésére, majd ezt követően 2000. november 30-án elfogadásra került az a program, mely már előirányozta a joghatóságra és a határozatok elismerésére, valamint végrehajtására vonatkozó jogi aktus elfogadását. 4 évvel később a Tanács felkérte a Bizottságot egy Zöld Könyv összeállítására, mely a házassági vagyoni jogi rendszerekre vonatkozó lehetséges kollíziós problémákról tartalmazott összefoglalást, de komolyabb előrelépést ez sem eredményezett. 2009-ben a stockholmi programban ismét kiemelt szerepet szántak a házassági vagyoni jogi szabályok közelítésének, valamint azt is előirányozták, hogy a szabályanyagot ki kell terjeszteni a nem-házastársak különválásának vagyoni jogi jogkövetkezményeire is. Ezek után 2011-ben két különálló rendelettervezet született: az első a házassági vagyoni jogi ügyekkel kapcsolatos joghatóság, alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása tekintetében tartalmaz rendelkezéseket.¹² A másik a bejegyzett élettársak vonatkozásában fogalmazza meg a fentebb említett elemeket. E két vagyoni jogi rendelet ma már (igaz csak megerősített együttműködés formájában és az elfogadó tagállamok vonatkozásában) irányadó.¹³ Az uniós rendeletek fő célkitűzése a megnövekedett mobilitás és az ennek következtében kialakult határokon átnyúló vagyoni jogi viták hatékonyabb kezelése. Az Európai Unió egy olyan jogi keretet kívánt létrehozni, amiben egyértelműen tisztázásra kerül a joghatósággal rendelkező bíróságok meghatározása, valamint az alkalmazandó jog kérdése. Ezen kívül további cél a határozatok és jogi aktusok tagállamok közötti mozgásának megkönnyítése. Ennek érdekében elsősorban eljárásjogi szabályok¹⁴ kerültek megalkotásra a rendeletekben. Az Európai Unió is elismeri azt a tényt, hogy az anyagi jog teljes uniformizálása kivitelezhetetlen lenne, a tagállami szuverenitás nagymértékben sérülne ezáltal, viszont az alkalmazandó jog és a joghatósági kérdések egységesítése jelentősen megkönnyíteni a határokon átnyúló

¹¹ Zöld Könyv a házassági vagyoni jogi rendszerekre vonatkozó kollíziós szabályokról, különös tekintettel a joghatóságra és a kölcsönös elismerésre, COM (2006)400, 4. o.

¹² Wopera Zs.: Az Európai Családjog Kézikönyve. HVG-ORAC, Budapest, 2012. 218-223.

¹³ Az említett jogforrás a Tanács (EU) 2016/1103 rendelete (2016. június 24.) a házassági vagyoni jogi rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (a továbbiakban HVr.). Az ezzel párhuzamos jogforrás a Tanács (EU) 2016/1104 rendelete (2016. június 24.) a bejegyzett élettársi kapcsolatok vagyoni jogi hatásaival kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról (a továbbiakban BÉVr.). – Szeibert O.: Határtalanul – A házasság felbontása és annak járulékai az európai uniós rendeletek és az új nemzetközi magánjogi törvény fényében, kitekintéssel a legújabb EUB döntésekre. Családi Jog 2018/3. szám 7-8. Megjegyzendő, hogy Magyarország egyik vagyoni jogi rendelet vonatkozásában sem tagja a megerősített együttműködésnek.

¹⁴ A kivételt a HVr. és a BÉVr. 25. cikke képezi, amely a vagyoni jogi megállapodások alaki követelményeit rögzíti.

családjogi viták rendezését. Álláspontom szerint azonban vannak olyan kérdések, amelyek az anyagi jog szintjén is harmonizálhatóak.

Az *Európai Családjogi Bizottság* (Commission on European Family Law; a továbbiakban *CEFL*) 2001-ben került megalakításra Utrechtben a családjoggal foglalkozó és a különböző európai államokat képviselő egyetemi professzorokból. A tudományos alapokon álló és működő szervezet célja, hogy elősegítse a családjog európai szintű harmonizációját.¹⁵ A *CEFL* munkássága során céljaira tekintettel több családjogi kérdésben is készített olyan elvi jellegű javaslatot, amelyek elősegíthetik a harmonizáció kialakítását nem kizárólagosan az eljárásjogi, hanem azzal párhuzamosan az anyagi jogi szabályozás terén is. A párkapcsolati formák vonatkozásában azonban csak a házassági vagyoni jog témakörében készült ilyen iránymutatást szolgáló anyag „Az *Európai Családjog alapelvei különös tekintettel a házastársak közötti vagyoni kapcsolatokra*”¹⁶ elnevezéssel. Ebben az anyagban külön fejezetet képez a házastársak vagyoni viszonyait rendező megállapodásokra vonatkozó elvi alapú rendszer. A fejezet első rendelkezése rögzíti a házassági vagyoni szerződés fogalmát, ami a magyar szabályozáshoz képest jóval szigorúbb követelményeket támaszt. Ez alapján ugyanis a házastársak kizárólag a házasságkötés előtt köthetnének egymással ilyen megállapodást és csak a jövőre nézve rendezhetik benne vagyoni viszonyaikat. Ezt a rendkívül nagy szigorot azonban feloldja a rendelkezés (2) bekezdése, mely szerint a házasság ideje alatt a felek egyező akarattal módosíthatják a megállapodás tartalmát.¹⁷ A másik fontos kérdés, amit már az uniós dokumentumok is előtérbe helyeznek, illetve deklarálnak, az a szerződésekkel szemben támasztott alaki követelmények.¹⁸ A *CEFL* ajánlása szerint a megállapodásokat közjegyző által ellenjegyzett vagy más magasszintű okirattípusnak megfelelő formában kell megtenni, ami a magyar szabályozásban a közokirat vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat formájával egyeztethető.¹⁹ Ezen túlmenően további követelmény, hogy a vagyoni jogi megállapodás megfelelő formában nyilvánosságra kerüljön. Ezt a cél szolgálják a több tagállamban is bevezetett vagyoni jogi nyilvántartások, illetve a nemzeti szabályozások azon rendelkezései, melyek a felek hitelezőjének tájékoztatására utalnak.²⁰ A *CEFL* ajánlásának további rendelkezései a megfelelő joghatással is kiegészítik a nyilvánosság tétele kötelezettségét. Ez alapján a házastársak és harmadik személy közötti jogviszony csak akkor kötelező erejű, ha a jogviszony keletkezésének időpontjában

- a HVSZ-szel kapcsolatos minden információ nyilvánosan dokumentált (amit a tagállami nyilvántartások biztosítanak)

¹⁵ Az Európai Családjogi Bizottságról lásd részletesebben: Szeibert Orsolya: A családjogi harmonizáció kérdései és lehetőségei Európában. HVG-ORAC, Budapest, 2014. 25-31.o.

¹⁶ Principles of European family law regarding property relations between spouses – a dokumentum teljes anyaga elérhető angol, francia, német és Holland, svéd és spanyol nyelven az alábbi honlapon: <http://ceflonline.net/principles/>

¹⁷ Principles 4:10 - <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (letöltve: 2018.10.16.)

¹⁸ A szerződés kötelező alakiságára vonatkozó szabályok szinte minden tagállam normaanyagában megtalálhatók és valamennyi a legnagyobb bizonyító erővel rendelkező okirattípus alkalmazását preferálja.

¹⁹ Principle 4:11 - <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (letöltve: 2018.10.16.)

²⁰ Ilyen például a Ptk. 4:65. § (2) bekezdés vagy a Német Polgári Törvénykönyv (Bürgerliches Gesetzbuch) 1412.§-a

– tudomással bírnak a szerződés releváns részeiről (hitelezői tájékoztatás).²¹

Az ajánlás vagyoni jogi megállapodásokra vonatkozó fejezetének utolsó rendelkezése kiemelt jelentőségű álláspontom szerint. A 4:15. számú elv a méltányosság alkalmazásának lehetőségét rögzíti, mely szerint „*ha valamely körülményváltozás által a házassági vagyoni jogi szerződés megszűnik a felek között vagy később emiatt átalakul, az illetékes hatóság méltányolható okból megállapíthatja a szerződéstől eltérő vagy arányos vagyoni jogi következményeket*”.²² Ez a rendelkezés elsősorban a körülményváltozásra hívja fel a figyelmet, vagyis a bíróságok számára csak olyan esetekben és annyiban engedi a beavatkozást a felek vagyoni viszonyaiba, amennyiben az a körülményváltozás eredményeképpen valamelyik felet méltánytalan helyzetbe hozza. Nem tisztáz azonban olyan eseteket, amikor a felek a vagyoni jogi szerződésük megkötésekor már egy eleve méltánytalan vagyoni jogi rendelkezést állapítanak meg. Az ajánlás 4:10. számú rendelkezése ugyanis szó szerint akként fogalmaz, hogy a felek „*vagyonjogi rendszert választanak*” megállapodásukban, így ebben az esetben helytálló lehet a 4:15 pontban megfogalmazott méltányosság gyakorlása. Mindazonáltal a magyar szabályozás sajátossága, hogy a házastársak vagyoni jogi szerződésükben nem csupán vagyoni jogi rendszert választhatnak, hanem bármely formában eltérhetnek a Ptk. rendelkezéseitől. Ennek következtében az általam fentebb felvetett problémát nem küszöbölné ki a 4:15 pontban megfogalmazott elv, hiszen nem ad megoldást olyan esetekre, mint az eleve egyensúlyhiányos vagyoni jogi megállapodások. A méltányossági rendelkezés álláspontom szerint a legvitathatóbb pontja a *CEFL* ajánlásának, ugyanakkor az európai jogharmonizációt álláspontom szerint az általános jellegű alkalmazása segíthetné elő. A méltányosság gyakorlása ugyanis teret enged a bírói mérlegelés tágabb alkalmazhatóságának és összeegyeztethetőbbé válnak a tagállamok anyagi szabályai is. Hazánkban a jogirodalom²³ akként foglal állást, hogy a családi jogvitákban kiemelt jelentősége van a méltányosság érvényesülésének. Ha ugyanis a szabályok szigorú alkalmazásához ragaszkodna a jogalkalmazás, az valamelyik féllel szemben nagyfokú méltánytalansághoz vezetne. A családi kapcsolatok jellegére tekintettel a jogviták rendezése során – legyen szó akár a személyes, akár a vagyoni viszonyokról – nem lehet „győztes-vesztes” pozíciókról beszélni és valamelyik fél számára kizárólagosan igazat adni, hanem a bíróságoknak arra kell törekednie, hogy a felek mindegyike elégedett legyen a meghozott döntéssel. Ehhez azonban a méltányosság alkalmazása elengedhetetlen feltétel.

A másik javaslatom a vagyoni jogi ajánlás kiterjesztésére irányulna, hiszen ahogy fentebb is hangsúlyoztam mind az Európai Unióban, mind a tagállamokban egyre jelentősebb a házasságon kívüli partnerkapcsolatok jogi megítélésnek előtérbe helyezése, illetve a házasság jogintézményével való egyenrangúvá tétele. Ennek megfelelően szükséges lehet a *CEFL* vagyoni jogi ajánlásának kiterjesztése, illetve olyan formában történő átalakítása, mely alkalmazhatóvá tenné az európai szintű jogviták elrendezésére is.

²¹ Principle 4:14 - <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (letöltve: 2018.10.16.)

²² Principle 4:15- <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Principles-PRS-English1.pdf> (letöltve: 2018.10.16.)

²³ Kőrös A.: Alapelvek. In: Petrik Ferenc (szerk.): Polgári Jog – Családjog. Az új Ptk. magyarázata III/VI. HVG-ORAC, Budapest, 2013. 30-31.

ISTORIA INFRAȚIUNILOR ADMINISTRATIVE ȘI DE CORUPȚIE

Zita Lengyelné Bús*
Doctorand, anul II., Fără frecvență
Universitatea Miskolc

Introducere

În lucrarea de față doresc să prezint o analiză amănunțită a istoriei infraționilor administrative și de corupție, care pot avea o importanță deosebită atât în privința temei cercetate cât și în activitatea mea zilnică, ca notar.

Tema mea de cercetare este prezentarea schimbării rolului statutului de notar , și legat de aceasta am ales ca bază a acestei lucrări, analiza corupției precum și a infraționilor din seveciul de administrație publică.

Istoria infraționilor administrative și de corupție

Corupția¹, ca atare, a existat și în cele mai vechi civilizații . Însă, deoarece în societățile antice nu putem vorbi de un aparat administrativ public, în sensul celui de azi, sau cel mult de o formă rudimentară , legislația de atunci nu oferă o reglementare unitară referitoare la aceste forme de infrațione.²

Din istoria antică, putem aminti codul de legi a lui Hammurapi, în care printre regulile de legislație penală găsim texte care reglementează imparțialitatea³ judecătorilor.

În dreptul roman , mai ales în perioada Republicii existau decrete menite să pedepsească abuzurile din administrația publică. Un astfel de decret a fost așa numitul *crimen pecuniarum repetundarum* (procedură penală în privința returnării sumelor avansate), care reglementează a cazurile de șantaj și de acceptare de recompense de către demnitarii romani numiți în diferite funcții administrative.⁴

* Coordonator de temă: Dr. Koncz Ibolya Katalin docent universitar, dr. Turkovics István adjunct universitar

¹ Despre prevenția corupției din țară: Fodor Krisztina - Veress Gáborné - Tőreki Sándor

A közszolgálat hatékonyságának feltétele a magas szintű szervezeti integritás. Integritatea organizațională de nivel ridicat este condiția eficienței serviciului public. Aplicarea legii. 2016/1. 5-42.

² Kőhalmi László: Problemele de bază ale dreptului penal. PTE Facultatea de drept Institutul de cercetare economică a dreptului penal, 2012. 229–235. o.

³ Legile lui Hammurapi (traducere: Kmoskó Mihály). Uniunea mureelor din Transilvania Cluj/Napoca, Tipografia Ajtai K. Albert, 1911. 29. o. <http://mek.niif.hu/07200/07287/07287.pdf> (2018. augusztus 10.)

⁴ Pókecz Kovács Attila: Judecata corupției magistraturii(șantajul) în epoca Comunei Romane. In: Volum memorial, în cinstea adjunctului universitar, Bodnár Imre. Universitatea din Pécs, Facultatea de drept, Pécs, 2015.

La noi în țară reglarea penalizării cazurilor de corupție apare odată cu statul maghiar, în decretul regelui Ștefan cel Sfânt. În capitolul II. al decretului II. al lui Ștefan cel Sfânt apar referiri la corupția administrativă: „*Iar judecătorii și funcționarii din administrație să fie înțelegători cu capii bisericii în stabilirea adevărului, cum poruncește legea Domnului...Și legea adevărată să nu fie încălcată în nici un caz ,nici pri minciuna cuiva, nici prin încălcarea credinței sau primirea de recompense.*”⁵

Conform codului de legi, numit „Tripartitum-ul lui Ștefan Werbőczy”, „dacă s- ar afla despre cineva că a luat parte într- un un caz penal în dublă calitate: de judecător regal și de avocat: atunci să i se retragă remunerarea în favoarea persoanei a cărei avocat este sau a fost.”⁶ Vorbim de comiterea de infracțiuni în serviciul administrației publice când un funcționar public exercită abuz de putere, în timpul exercitării atribuțiilor oficiale. Vechimea de mai multe secole a cazurilor de corupție, este demonstrat și de faptul că erau reglementate deja în codul de legi Csemegi. În Decretul nr. V din anul 1848, privind infracțiunile și delicturile, funcționarul public este definit în felul următor: „sunt considerați, funcționari publici toți cei care potrivit statutului oficial, sau a unei misiuni speciale temporare, au obligația de a se ocupa cu problemele administrației de stat, sau de justiție sau cu probleme legate de exercitarea autorității legislative sau de probleme legate de administrația publică; deasemenea și cei care sunt angajați ca supraveghetori, medici, funcționari publici sau slugi. la fundații publice, spitale, ospicii aflate sub jurisdicția statului, justiției sau a serviciului de administrație publică. Notarii regali sunt considerați deasemenea funcționari publici.”⁷

În codul de legi Csemegi⁸ găsim numeroase reglementări cu privire la infracțiunile din serviciul administrativ. Sunt referiri la cazuri de detenție ilegală, deasemenea era pedepsită captura ilegală a unei persoane prin abuz de putere, arestarea unei persoane, cât și ținerea în arest a prizonierului, peste perioada hotărâtă. Clasificarea cazurilor era legată de durata detenției ilegale, și de modul de comitere a ultrajului sau a atrocității. Funcționarii publici aveau obligativitate de denunț. Conform legii „ funcționarul public care își încalcă datoria în timpul exercitării atribuțiilor oficiale, cu scopul de a obține un beneficiu ilegal sau de a provoca pagubă cuiva sau alt fel de injurie, este vinovat de abuz de putere.” Era pedepsit de lege, cel care refuza exercitarea puterii, deasemenea era pedepsit prin lege funcționarul care comitea maltratarea cuiva sau încuraja actul de maltratare, în timpul exercitării puterii. Conform legislației era pedepsit de lege și funcționarul care utiliza metode ilegale, de constrângere sau încuraja utilizarea acestora, cu scopul de a obține mărturii sau declarații de la acuzat, de la martor, de la expert, în mod forțat.⁹ Codul de legi Csemegi reglementa ambele aspecte ale mituirii: mituirea activă și cea pasivă.

⁵ Kránitz Mariann: Corupția. Editura BM, Budapesta. 1986. 66.

⁶ Mai pe larg: Csiky Kálmán: Ștefan Werbőczy și Tripartitumul. Budapesta. Societatea Franklin. 1899. <http://mek.oszk.hu/06900/06940/06940.pdf> (2018. augustus 10.)

⁷ Kóhalmi László: Corupția. Acta Criminalia. 2015/3. Textul complet: <http://real.mtak.hu/29753/1/K%C5%91halmi%20L%C3%A1szl%C3%B3-A%20korrupci%C3%B3-2015---.pdf> (2018. augustus 10.)

⁸ Mai pe larg: Horváth Tibor: Primul cod penal maghiar: Csemegi Károly. https://www.ajk.elte.hu/file/Kodifikacio_HorvathTibor.pdf (2018. augustus 18.)

⁹ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál: Dreptul Penal II. HVG-ORAC. Editura de cărți și reviste, 472.

Importanța dogmatică a acestei reglementări constă în faptul că cele două aspecte ale mitei apar ca delict independente în legislație. Pe lângă aceasta definiția juridică a celui vinovat de mituire pasivă are o importanță majoră și din punct de vedere a politicii juridice. Cu această definiție, puterea legislativă numește de fapt, cercul de activități sociale, în care dorește pedepsirea corupției.

Modul de conduită în cazul comiterii mituirii pasive este: „pretinderea, acceptarea sau nerespigerarea promisiunii de cadouri și alte recompense pentru efectuarea sau omiterea unor atribuții legate de activitatea publică administrativă”. Acceptarea mutuală a cadourilor era considerată de asemenea infracțiune. Subiectul mituirii pasive putea fi doar funcționar public, dar numai în cazul în care infracțiunea de corupție era în legătură cu un caz aparținând de activitatea sa publică. Modul de conduită în cazul comiterii mituirii active era următorul: „cel care oferă sau promite cadouri sau alte recompense unui funcționar public cu scopul ca acesta să își încâlce datoria.”¹⁰ Subiectul mituirii active putea să fie oricine.

Codul penal din anul 1961 reglementează, în articolul II., capitolul XI. infracțiunile din administrația publică. În legislație, abuzul de putere din administrația publică, era întregit cu un element referitor la: „dobândirea de avantaje ilegale pentru sine sau pentru o altă persoană”, și erau punctualizate modurile de conduită referitoare la comiterea infracțiunii. Era reglementată maltratarea în timpul procedurii oficiale, mărturia prin constrângere, precum și detenția ilegală, de asemenea spijinirea complicității, cu două moduri de comitere a acesteia- comiterea de acțiuni cu scopul de a dejuca rezultatul procedurii penale și eschivarea de sub o pedeapsă legală.

Codul Penal anterior reglementa abuzul de putere în administrația publică, maltratarea în timpul procedurii oficiale, mărturia luată prin constrângere și detenția ilegală. Legea nr. LXXXVII din anul 1998 cu privire la modificarea decretelor penale a făcut posibilă penalizarea achiziționării ilegale de informații secrete. Legea nr. CXXI. din anul 2001, completează decretul privind mărturia luată prin constrângere, interzicând modificarea mărturiei sau a declarației anterioare. Legea nr. CXXX. din anul 2003, privind cooperarea juridică penală cu statele membre ale Comunității Europene completează cercul autoritar cu membrii autorităților juridice sau penale din alte state care desfășoară o activitate oficială pe teritoriul Ungariei. Legea nr. LXXIX din anul 2008 a introdus în procedura oficială privind infracțiunea de maltratare, faza de pregătire.¹¹

Câteva referiri la infracțiunea de corupție

Pe unu ianuarie 2013 a intrat în vigoare legea nr. C din anul 2012 privind Codul Penal, care ridică noțiunea de „corupție”, la rangul de concept de cod penal. În legătură cu noțiunea de „corupție” putem afirma că nu există o interpretare unitară a acesteia, fapt pentru care o putem privi ca o „noțiune sac”.¹²

¹⁰ Wiener A. Imre: Reglementarea infracțiunilor de corupție începând cu codul de legi Csemegi și până azi. In: Györgyi Kálmán volum festiv. (ed.: Gellér Balázs). Bibliotheca Iuridica.. Libri Amicorum 11. KJK-Kerszöv Editura de Drept și Comerț Kft. Budapesta, 2004. 631.

¹¹ Belovics - Molnár - Sinku: i. m. 472.

¹² Horváth Dávid: Infracțiuni de corupție în noul Cod Penal. Aplicarea legii. 2016/1. 54-64. 54.

Hankiss Elemér oferă următoarea definiție conceptului de corupție: „Corupția este un act, în cursul căruia împărțirea bunurilor, fixată de societate, este încălcată în favoarea cuiva, de o persoană răspunzătoare de această împărțire, și pentru acest abuz de putere primește sau cel puțin așteaptă în schimb o compensație, de la persoana favorizată”¹³

Gombár Csaba a făcut următoarele constatări: „ corupția ca atare nu poate fi captată în codul de legi, încadrată în comportamentele incriminate de codul penal, deoarece nu conceptele juridice definesc corupția, ci tocmai concepția tipică a unui act de corupție atrage după sine penalizarea și permite codificarea juridică a unui comportament concret.”¹⁴ Infracțiunile de corupție¹⁵ pun în pericol funcționarea adecvată a societății. Corupția există de secole lungi și este întotdeauna actuală .

Putem privi corupția¹⁶ ca un „preț al democrației” și în acest preț trebuie să includem creșterea dimensională a criminalității și schimbarea calitativă a acesteia, precum și transformarea specifică a corupției. Corupția se leagă strâns de acel context politic, economic și social în care își face apariția.¹⁷

În Uniunea Europeană ne întâlnim cu numeroase infracțiuni comise în prejudiciul¹⁸ bugetului monetar. Uniunea Europeană dispune de un buget propriu, independent de statele membre. Conceptul de corupție cel mai potrivit este conceptul creat de Uniunea Europeană, și este redactat cel mai bine în primul proces verbal întocmit cu ocazia adoptării în anul 1995 a convenției privind protejarea intereselor financiare ale Comunităților Europene, menționând deosebirea dintre corupția activă și cea pasivă. Corupția activă definită în convenție este: „infracțiunea comisă de un funcționar public care oferă sau promite mită”, în timp ce corupția pasivă este :” infracțiunea comisă de un funcționar public care acceptă mita”.¹⁹

În general, despre infracțiunile de corupție, putem afirma că în infracțiuni sunt implicați persoane care deserveșc funcții în viața statului, în viața publică, administrativă sau oficială și în opoziție cu ei se află întotdeauna un alt client. Una din părți oferă avantajul, iar cealaltă acceptă avantajul oferit. În aceste infracțiuni subiectul pasiv apare rar, deoarece putem vorbi de pasivitate doar în cazul în care avantajul oferit este refuzat.²⁰

¹³ Horváth: i. m. 54.

¹⁴ Horváth: i. m. 54.

¹⁵ Hollán Miklós: Noutăți în reglementarea infracțiunilor de corupție. MTA Law Working Papers. 2015/16. 1-17. https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2015_16_hollan.pdf (2018. augusztus 10.)

¹⁶ Török Zsolt: Problemele actuale ale practicii judecătorești în infracțiunile de corupție administrativă. Ügyészek Lapja. 2010/2. 5-12; și Eperjes Krisztián: Problemele de anchetă ale celor mai specifice infracțiuni comise de membrii corpului justițiar și executiv. Börtönügyi Szemle. 2007/3. 87-102.

¹⁷ Kránitz Mariann: Ultimele douăzecișicinci de ani ale corupției din Ungaria. Ügyészek Lapja. 2006/5. 26-28.

¹⁸ Raportul Comisiei către Parlamentul Uniunii Europene. Apărarea intereselor financiare ale Uniunii Europene. Raportul din 2016 despre lupta împotriva fraudei, COM(2017) 383. Udvarhelyi Bence: Apărarea intereselor financiare ale Uniunii Europene în Codul Penal ungar. Miskolci jogi szemle. 2014/1. 170-188.

¹⁹ Articolele 2- 3. ale primului proces verbal întocmit despre contractul din 26 iulie 1995, cu privire la apărarea intereselor financiare ale Comunităților Europene(1995)

²⁰ Belovics Ervin- Molnár Gábor Miklós- Sinku Pál: Codul Penal II. HVG-ORAC, Editura de Cărți și Reviste

În toate aceste cazuri obiectul infracțiunii îl constituie avantajul²¹ (ilicit).

Încheiere

În această lucrare am avut ca intenție prezentarea corupției și a infracțiunilor din administrația publică. În timpul scrierii lucrării am ajuns la concluzia- în concordanță cu cea a lui Gombár Csaba- că modurile de conduită în comiterea infracțiunilor de corupție și de administrație publică pot apărea în cele mai diverse forme. Deoarece sunt de natură universală, nu le putem defini concret prin normele de drept penal, depind întotdeauna de modul de concepere a corupției într-o anumită societate. Pentru găsirea elementului comun, faptul juridic al mituirii poate constitui un punct de sprijin, fiind o infracțiune penalizată prin lege în toate cazurile.²²

²¹ Kiss Patrik: Dificultăți privind interpretarea penală a infracțiunilor de corupție. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica. 2014/32. 305-312. 306-307.

²² GOMBÁR Csaba: Corupția, ca un rău public In: Despre corupție. Helikon-Korridor, Budapesta, 1998.

ISTORIA SERVICIULUI PUBLIC

*Zita Lengyelné Bús**

Doctorand, anul II., Fără frecvență
Universitatea Miskolc, Facultatea de Drept de Stat

Introducere

În lucrarea de față doresc să fac o prezentare a formării sistemului de serviciu public. Am ales această temă deoarece pe de o parte lucrez de mai mulți ani, ca notar și tema mea de cercetare este ”Schimbări privind rolul notarului, cu începutul secolului XIX, în Ungaria”, deci consider de o importanță deosebită, scrierea acestei lucrări. Mă străduiesc să fac o prezentare descriptivă și analitică a tematicii alese.

Gânduri privind dezvoltarea serviciului public

„Dreptul serviciului public este o ramură separată a sistemului juridic, care reglementează relațiile serviciului public și statutul juridic al angajaților din serviciul public, cu alte cuvinte: reglementează pragmatismul serviciului public.”¹

În capitolul de față doresc să prezint aspecte ale sistemelor de administrație publică caracteristice diferitelor perioade istorice.

Separarea autorității administrative a apărut deja în statele antice. Domnitorul se înconjura de oameni specializați, ca oamenii de litere, cu cunoștințe de specialitate deosebite. În acest fel s-a format un strat social de o importanță deosebită. De-a lungul istoriei aceasta a fost unica perioadă, în care a început formarea unui sistem închis. În unele state acest strat social constituia o grupare complet izolată și trecerea dintr-un grup în altul sau accesarea grupului, era aproape imposibilă. În ceea ce privește statele antice consider necesară menționarea a trei state, întrucât sistemul de administrație și de personal a acestor state constituie un exemplu relevant privind formarea administrației din prezent. Aceste trei state au fost cel egiptean, chinez și roman. Inițial s-a format un grup minoritar de funcționari publici, care a crescut odată cu înmulțirea sarcinilor. La început apartenența de serviciu public era considerată un privilegiu. Când apariția personală a domnitorului nu era posibilă, domnitorul era reprezentat de acest strat social. Deoarece în antichitate sarcina primordială a statului era strângerea impozitelor și administrarea acestora, aceasta a devenit sarcina primordială și cea mai determinantă a serviciului public.² Între anii 2800 și 2500 î.e.n. în Egipt s-a format un corp operativ de

* Coordonator de temă: Dr. Koncz Ibolya Katalin docent universitar, dr. Turkovics István adjunct universitar

¹ György István: Dreptul serviciului public. Budapesta: HVG-ORAC Editura de Reviste și CarteKft., 2007. 18.

² Mélypataki Gábor: Problemele teoretice și practice ale unificării serviciului public și legătura cu dreptul privat al muncii. Teză de doctorat. Miskolc. 2016. <http://midra.uni-miskolc.hu/document/24234/19627.pdf> (2018. augusztus 13.) 110.

funcționari, a cărei sarcină primordială era stângerea de impozite și taxe și efectuarea sarcinilor de administrație.

Precum putem afla din unele însemnări, funcționarii erau considerati prietenii faraonului, iar funcționarii de frunte erau singurii prieteni. Formarea elementelor de bază ale sistemului administrativ a început odată cu separarea acestuia de sistemul de guvernare. Odată cu dezvoltarea statului a crescut³ și corpul de funcționari⁴. Perioada de înflorire a administrației romane se datează în perioada Republicii, caracterizată de numirea de funcționari în mai multe ramuri administrative. Conducerea statului era atribuția consulului, pretorii aveau atribuții de judecător și de înlocuire a consulului. Pe lângă sarcinile de aplicare a legii se ocupau și de emiterea edictelor. În perioada târzie a Imperiului Roman magistrații au preluat îndatoririle de administrație.

Conform lui Gábor Mélypataki, sistemul administrativ format în perioada târzie a Imperiului, poate fi privit ca o imaginea anticipată a sistemului administrativ din epoca nouă, a cărei structură oficială era închisă, dar în multe alte privințe era un sistem deschis. Sistemul închis se referă la faptul că funcționarii erau aleși numai dintr-o anumită clasă socială. Deschis deoarece nimic nu se afla în opoziție cu Împăratul, în deciziilor privind alegerea personalului.⁵

Până la începutul epocii feudale majoritatea sistemelor de administrație sau prăbușit, a slăbit și puterea organelor de stat și a domnitorului. Era caracteristică reformarea organelor centrale și locale, însă domnitorul avea o influență foarte puternică asupra poziției acestora. Mai târziu a apărut Cancelaria, care a restabilit poziția domnitorului și rolul administrației publice. Emitere de diplome și redactarea altor documente era sarcina de bază a Cancelariei, despre care putem afirma că împreună cu creșterea rolului scrierii, au stat la baza birocrăției de atunci.⁶

Administrația publică din Epoca Medievală diferă sub multe aspecte de sistemul de administrație publică din prezent. Sfera statală încă nu se separa de sfera de domnie, era tipică lipsa administrației și a personalul administrativ, și deasemenea a centralizării. Au luat ființă regate patrimoniale, având ca bază pământul. Deja în timpul domniei lui Ștefan cel Dintâi era specifică această formă de regat, unde regele era privit ca cel mai mare proprietar de pământ. Deasemenea dreptul de legislație și de justiție erau în competența regelui. Se observă amestecarea elementelor de drept public și de drept privat. Acest „amestec” este bine oglindit de faptul că cei mai mulți funcționari fără remunerare, proveneau din curtea regală.⁷

Cea mai importantă caracteristică a perioadei ordinelor este formarea Sfatului Regal, care la început avea dreptul de a formula propuneri, sfaturi. Au apărut schimbări importante conform cărora, județele nobiliare au luat locul județelor regale⁸. În fruntea județelor nobiliare se aflau executorii, aleși dintre nobilii devotați regelui. Ei îl reprezentau pe rege, însă funcționarii județeni erau aleși de adunarea generală județeană.⁹

³ În Atena noțiunea de archon însemna creșterea numărului de funcționari de stat

⁴ Mélypataki: i. m. 2016. 111.

⁵ Mélypataki: i. m. 2016. 112.

⁶ Mélypataki: i. m. 2016. 115-116.

⁷ Mélypataki: i. m. 2016. 116-117.

⁸ Mai pe larg: Mezey Barna (red.): Istoria Constituției Maghiare. Editura Osiris . Budapesta. 2003. 395-427.

⁹ Mélypataki: i. m. 2016. 117.

Imaginea anticipată a administrației publice moderne a apărut în perioada absolutismului iluminat. În timpul domniei Mariei Terezia și a lui Josif al II-lea au apărut funcționarii publici angajați în administrația de stat. În 1769 Maria Terezia a introdus obligativitatea examenului de specializare pentru avocați, dorind ca în administrația publică să lucreze persoane cu studii de drept, deasemenea funcționarii publici au dreptul la pensie din timpul Mariei Terezia.¹⁰

Josif al II-lea avea idei noi în privința organizării și construcției statului. A decis ca funcționarii din administrația de stat să aibă cel puțin studii de bază în drept, și a făcut posibil ca și cei care nu proveneau din straturile nobiliare să poată fi angajați ca funcționari publici. A apărut un nou strat și în rândul nobilimii, constând din acele persoane, care în ciuda rangului nobiliar nu aveau dreptul de a lucra în administrația de stat, dar conform noii reglementări puteau ocupa funcții în administrația județeană. Josif al II-lea și-a prezentat ideile în două patente. Primul poate fi interpretat ca o scrisoare deschisă, în care erau prezentate condițiile stabilite, pe care un funcționar public trebuia să le îndeplinească. Însă această concepție nu a avut succesul așteptat, astfel sa emis un nou patent, care conținea deja reglementări mult mai severe.¹¹

Adevărata dezvoltare se datează în perioada epocii de reformă și a dualismului. Schimbarea s-a produs în timpul reformei din anii 1848 și 1849, perioadă de când putem vorbi de administrația publică în adevăratul sens al cuvântului. Separarea puterilor de stat a avut o contribuție importantă în acest sens. Articolul de lege nr. XXIX din anul 1848 a prescris: „Trebuie înființate funcții bazate pe numiri statale”.

În anul 1847 a fost emis Regulamentul de Serviciu Financiar, care făcea deosebire între administratorul de stat, subofițer și furnizor. Este considerat funcționar în administrația de stat persoana „numită într-o funcție, enumerată printre cele cu o remunerare stabilită prin lege, de către o putere având drept de numire¹², care depune jurământ oficial și ia parte în activitatea de administrație de stat sau în administrația proprietății de stat. Funcționarii din administrația de stat erau numiți în funcții cu o remunerare fixată prin lege¹³, depinzând de nivelul de calificare și de experiența profesională. (tabela de retribuții se referă la salariul funcționarilor publici din ziua de azi). Statutul juridic al funcționarului din administrația de stat începea odată cu numirea în funcție și depunerea jurământului¹⁴, asemănător cu modul de numire în funcție din prezent.¹⁵

Conceptul de funcționar public este definit în codul de legi Csemegi, în capitolul intitulat „infracțiuni și delikte administrative și juridice”, conform căruia „Sunt

¹⁰ Tuza Csilla: Serviciul de stat și serviciul de administrație de stat la mijlocul secolului al 19-lea. Baza de date personale a unei faze pregătitoare a a unei perioade absolutiste. Secole. 2016/5. 1341-1350. 1341. http://epa.oszk.hu/03300/03328/00005/pdf/EPA03328_szazadok_2016_5_1341-1350.pdf (2018. augusztus 10.)

¹¹ Mélypataki Gábor: Stațiunile istoriei dreptului serviciului public- Începând cu apariția oficială a serviciului public și până la prima jumătate a secolului XX. Publicationes Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Poltica. 2015/33. 175-191. 184.

¹² Domitorul este reprezentatul puterii de stat sau persoana desemnată de domnitor.

¹³ Mai pe larg: Tuza Csilla: Serviciul de stat și serviciul de administrație de stat la mijlocul secolului al 19-lea. Baza de date personale a unei faze pregătitoare a a unei perioade absolutiste. Secole. 2016/5. 1341-1350. http://epa.oszk.hu/03300/03328/00005/pdf/EPA03328_szazadok_2016_5_1341-1350.pdf (2018. augusztus 10.)

¹⁴ Prin depunerea de jurământ își exprimau loialitatea față de domnitor.

¹⁵ Mélypataki: i. m. 2015. 184-185.

considerați funcționari publici cei care sunt obligați prin funcție sau prin mandat special, la îndeplinirea unor sarcini ale administrației de stat sau ale justiției sau a unei autorități legislative sau comunitare; deasemenea și cei care sunt angajați ca supraveghetori, medici, funcționari sau slugi la fundații publice, spitale, ospicii aflate sub jurisdicția directă a statului, justiției sau a comunității. ” Numirea în funcție de către o persoană autorizată, conform legislației în vigoare constituia baza calității funcționarului. De fapt toți care erau în slujba statului erau considerați funcționari.¹⁶

În secolul XIX a apărut în Europa sistemul de administrație de tip închis sau carierist. În această perioadă serviciul public s-a separat de sfera competitivă. Revoluția industrială a avut un efect semnificativ și în separarea remunerării utilizate în administrația publică și în sfera competitivă.¹⁷

Din a doua jumătate a secolului XX, în serviciul public, s-au întâmplat schimbări la nivel global. A început formarea unei birocrății specifice atât în statele existente cât și în cele nou formate. A crescut rolul supranaționalității și a cooperării internaționale, al cărui rezultat este, formarea Uniunii Europene. Formele de aranjament statal au depins în mare măsură forța politică sub autoritatea căreia au ajuns statele după sfârșitul celui de al doilea război mondial. Aceste fapte au influențat în mod considerabil reglementarea personalului din serviciul public. Cauza principală a problemei a fost loialitatea față de Imperiul al III-lea. Una din caracteristicile serviciului public fiind loialitatea față de stat. După cel de al doilea război mondial, în țara noastră s-a pus problema devotamentului politic al funcționarilor publici. Cauza acestuia a fost centralismul, considerat ca bază a noului regim în curs de formare, în opoziție cu ideologia politică anterioară. Declinul serviciului public s-a observat mai ales în Germania, din cauza aspirațiilor care doreau ca serviciul public să devină, cât mai analog cu dreptul muncii.¹⁸

În anul 1951 în țara noastră a apărut noul Cod al Muncii, care reglementa într-un mod unitar relațiile de muncă a lucrătorilor. Relațiile privind angajații, separate până atunci, au ajuns sub jurisdicția aceluiași reguli, printr-o decizie politică. În consecință, reglementările privind funcționarii publici și angajații publici au devenit parte a dreptului muncii. Noul punct de vedere a șters cel existent anterior, conform căruia dreptul serviciului public ar fi un drept de rang superior. Se pot observa aspirații de ridicare a rangului dreptului muncii și de asimilare a dreptului de serviciu public.¹⁹ În Codul Muncii apărut în anul 1967 subiecții relației de angajare sunt lucrătorul și întreprinderea, adică angajatorul, împreună cu organele bugetare ale statului, având o activitate independentă.²⁰

După schimbarea regimului apare din nou necesitatea reformării sistemului de serviciu public.

În anul 2010 au avut loc din nou schimbări substanțiale în sistemul serviciului public. În 2010 s-a înființat statutul juridic al funcționarilor guvernamentali.²¹ În anul 2011 apare Programul de Dezvoltare a Administrației Publice- Zoltán Magyary²², apoi

¹⁶ Mélypataki: i. m. 2015.185.

¹⁷ Czékman: i. m. 3.

¹⁸ Mélypataki: i. m. 2016. 141-142.

¹⁹ În opoziție cu aceasta Iugoslavia aspira la un sistem de autoadministrare.

²⁰ Mélypataki: i. m. 2016. 161-162.

²¹ Mai pe larg: Mélypataki Gábor: Legea funcționarului guvernamental în oglinda dreptului european. [Publicaciones Universitatis Miskolcensis. Sectio Juridica et Politica](#). 2011/2. 483-502.

²² Mai pe larg: Bencsik András: Serviciul public în Programul Magyary. Jura. 2017/2. 44-53.

se adoptă legea nr. CXCIX din anul 2011 cu referire la statutul juridic al funcționarilor din serviciul public. În 1 ianuarie, 2017 a intrat în vigoare legea nr. LII din 2016 despre funcționarii de stat²³, sub jurisdicția căreia aparține statutul juridic al funcționarilor și asistenților guvernamentali a capitalei și a județelor.²⁴

Încheiere

În lucrarea de față am oferit o prezentare descriptivă a istoriei formării sistemului de serviciu public. Sistemul de serviciu public poate fi examinat din mai multe puncte de vedere, în lucrarea de față am prezentat reguli generale. Consider o metodă interesantă de cercetare, analiza poziției juridice a funcționarilor publici, a funcționarilor guvernamentali și a funcționarilor de stat. Într-o lucrare următoare doresc să examinez urmările reglementărilor de drept istoric a personalului asupra formării administrației publice. După această studiu, doresc să îmi exprim propunerile „de lege ferenda”.

²³Mai pe larg: Nyikos Bettina: Funcționarii de stat și rezolvarea simplificată a problemelor administrative. Codificare și direcție publică. 2017/1. 61-69.

²⁴ Áttv. 1. §

IMPACT OF DIPLOMACY ON REFUGEE ISSUES

*Luis Salvador Neto**

PhD student

Károli Gáspár University of the Reformed Church

Intruduction

It is not for the first time in history that people migrate from one country to another. Nowadays, they intend to reach European shores from different reasons and through different waters. Although people look for legal ways to do this, at the same time they are even prepared to risk their life, in order to escape political suppression, war and poverty.

The aim of the present study is to review the challenges of the refugee issue and pinpoint the basic impact of the ever more prevalent diplomacy. In this study I will first of all analyze the role of diplomacy in handling migratory pressures and its importance. Nothing shows better the actuality and relevance of this matter than the fact the by now the refugee crisis, which has resulted from global problems and is becoming always more critical, is drastically increasing, not only in the European Union, but worldwide, therefore migration crisis has become the „everyday problem” of our era. In my study I am searching for an answer to the question, which new solutions would be the most effective for the migration issue, on the basis of the experience and lessons from the practice and information activities of diplomacy. At present, more and more emphasis has been put on the migration issue, which can be associated with refugee crisis and immigration.

Due to the lack of a proper migratory regulation we experience that the refugee issue has come into the limelight worldwide, particularly in the European Union. When we speak of migration crisis, we should not forget that this is not only a European, but a global matter, therefore any solution to the problem should be shouldered by global cooperation and solidarity. At the same time diplomacy has to play a leading role in solving the problem. Although the issue urgently requires global solution and joint action to go hand in hand, there are currently considerable tensions in diplomacy regarding the solution to the problem. Migration can be triggered off by several reasons, therefore knowing the causes to it can play an essential role in successfully handle the matter. The different states not necessarily have the same point of view regarding the solution to the problems, therefore diplomatic intervention is required, one of the crucial players of it being the European Union.

* Supervisor: Prof. Dr. Rixer Ádám, University Professor

Refugee issue and diplomatic intervention

The basic functions of modern diplomacy were established in the Vienna Convention of 1961, according to which basic functions are: representation, gathering and giving information, negotiation, networking, as well as protecting the interests of its nationals in the receiving state.¹ In the last few decades we could observe considerable changes regarding these functions, which came to influence the tools of their use as well.

In case of the refugee issue the right of residence applies in the European Union and so in Hungary also, meaning as a first rule that refugees seeking asylum have a right to reside in the territory in question at least as long as a decision in their case is reached. But this right is not an absolute right, not irreparable. A joint refugee policy has to be based on the full and comprehensive application of the stipulations of the Geneva Convention of 1951 on the refugee status and other related international conventions.²

The migration problem, as an actual issue on the agenda of international relations requires an utterly complicated management, multiple tools and high professionalism in the field of diplomacy. This, on the other hand, has resulted in involving, apart from the ministries of foreign affair, other governmental authorities and umbrella organisations. As an example let us cite the measures against illegal migration, which depend to a considerable degree from the joint coordinated action between foreign relations', police' and judicial diplomacy. Presently, the importance of joint actions in diplomacy has become much more significant.³ Each state has a right to protect its nationals living abroad, if they are in danger, therefore the diplomatic mission plays an outstanding role in providing help and protection, in spite of the fact that, according to diplomatic law, the classical functions of the diplomatic mission are representation, negotiation, communication and cooperation between receiving and sending state. The consular functions in diplomacy have also changed. Thanks to the relaxation of the visa regime and the visa exemption in several states there is a reduced need to issue visas, while the border security functions and the combat against illegal migration are increasing.⁴

Causes of the migration process

The immigration waves which have reached Europe in the last few years are seen by many as a global migration phenomenon, which always existed, exists and will exist in future, only the proportion of those intending to immigrate to Europe has changed. Still, if we want to recall one by one the root causes of the migration process from the Middle East and North Africa, we find very different, inter-related, unprecedented factors, its joint impact resulting in the present immigration wave, which is in several aspects extraordinary.

¹ Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961. Article 3.

² Anneliese, B.: The Return and Removal of Irregular Migrants under EU Law: An Analysis of the Returns Directive. *European Journal of Migration & Law* 11, no. 1: 2009, 1-17.

³ Nyusztay L.: A diplomácia néhány vonása az új világtrendben. In: *EU WORKING PAPERS* 2/2009., 3. 4-5.

⁴ Nyusztay L.: i.m. 3.-15

The main reasons of the present migration process are: civil war, lagging in development of social, economic and political structures, deep poverty, economic inequalities and mass communication influence. According to the High Commisariat of the UN Refugee Agency (UNHCR) at the end of 2017 68,5 million people throughout the world were forcefully expelled from their homes.⁵ This figure of displaced persons was worldwide further increased to unprecedented heights by wars, violence and persecution, an unbroken trend which has been increasing since five years. In 2016 the sudden upsurge was caused by the crisis in the Democratic Republic of Congo, the war in South Sudan, as well as by the exode in the course of which hundreds of thousands have left Mianmar and sought refuge in Bangladesh. The crisis causing refugee waves have mainly struck developing countries.

The most important impact of diplomacy on migration issues

- The quality and efficacy of the communication improves;
- It is possible to open up new resources through inter-governmental cooperation;
- Widens tendencies to legal migration;
- Reduces encouraging illegal migration;
- Essentially contributes to a the refugees' better quality of life.

The primary aim and function of diplomacy is to establish inter-governmental relations, this has not changed since its conception. It's main tool is communication. Additionally, diplomacy strives to prevent international conflicts and aims at handling confrontations efficiently. The present migration crisis has revealed the deficiencies in the European refugee system, which calls for immediate action on the part of the EU.

Possible solutions

It is to hope that the European Parliament will establish a more fair-minded and efficient refugee policy. The EU has taken several measures to manage the crisis. These measures aim, among other things, at eliminating the root causes of the crisis and – within and outside of the EU borders – to considerably increase the assistance provided to people in need of humanitarian help. The European Union takes steps to trasfer within the Union asylum seakers who are already here, to settle in the EU territory those in need in the neighboring countries, and to send back those who do not qualify for asylum. Furthermore, it continually reinforces the security of its borders, takes action against human trafficking and offers safe possibilities for people to enter EU territory legally.⁶ At the biginning of the 21st century we may discover several impacts which influence diplomatic relations. Diplomacy has to make efforts at two levels: the existing refugee crisis and the prevention.

⁵ <https://www.unhcr.org/5b27be547>. Website Status on 1 December, 2018.

⁶ <http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/migration-crisis/hu/> Website Status on 1 December, 2018.

Importance of the 1951 Geneva Convention relating to the status of refugees

Many people in need of international protection come to the European Union to seek asylum. Asylum can be granted to people who have fled their country owing to a well-founded fear of being persecuted or who face serious danger, and who are unable to return to it. The international legal framework relating to refugee issues is regulated in the 1951 Geneva Convention and its 1967 Protocol, which was ratified by a total of 148 states.⁷

According to 1. article (2) of the 1951 Geneva Convention everybody has a right to be acknowledged as a refugee who, „owing to a well-founded fear of being persecuted for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it.” Article 33. forbids a country receiving [asylum seekers](#) from returning them to a country in which they would be in likely danger (non-refoulement principle), at the same time refugees must observe the laws of the receiving country (Art. 2.)

Apart from the Geneva Convention, the European Convention of Human Rights⁸ and the practice of the European Court of Human Rights play a special role in the EU states. According to these, it is for instance required to justify the imperativeness of the detention of asylum seekers; an exaggerated hurry may be against the requirements of a fair trial and access to the law; the low level of treatment provided, or the manner of detention (e.g. starvation) may even violate the ban on torture.

Reducing the root causes of illegal migration

There are several different reasons behind illegal migration, but it often ends with serious deception. Travelling often proves much more dangerous than expected and frequently depends on the goodwill of criminal organisations, which value profit more than human life. Those who do not qualify as refugees, have to face expulsion. Those who live in Europe illegally, endure insecurity and can easily be objects to exploitation. It is in the best interest of everyone to eliminate the causes which are at the root of the fact that people want to start a new life elsewhere, and to finish the human trafficking organisations, as well as to map out clear and unequivocal return policies.

⁷ 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi július hó 28. napján elfogadott egyezmény valamint a menekültek helyzetére vonatkozóan az 1967. évi január hó 31. napján létrejött jegyzőkönyv kihirdetéséről

⁸ 1993. évi XXXI. törvény az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről.

Asylum requests in the European Union

According to the report of the European Asylum Support Office 1,3 million asylum requests were submitted in the European Union in 2016, which represents a 7% decrease, compared to 2015. 32% of the asylum seekers are minors. 26% of the asylum seekers come from Syria, followed by refugees from Afghanistan, Iraq, Pakistan and Nigeria, their number increased by 51% compared to 2015. Most refugees from Syria, Eritrea and Iraq are granted the refugee status in the EU: 698 750 out of the 1 148 680 applications submitted were found to be justified in the first instance already.

As reported by the Office, the pressure is still considerable at the outside borders of the EU, last year authorities reported appr. 511 000 illegal border crossings. At the same time we can experience the effects of the EU–Turkey agreement: last year there were total 182 534 illegal border crossings at the Turkish borders, while one year earlier this amounted to 885 386.⁹ In 2017 more than 885 386 people applied for international protection in the EU. This is 44% less than the year before, when appr. 1,3 million people applied for asylum. In 2017, 25% less than in 2016. Most of them, one third of the refugees, came from Syria, to be followed by Afghanistan and Iraq. More than 70% of the appr. 176 thousand Syrians were accommodated by Germany.¹⁰ Hungary granted refugee status to 106 persons in 2017.¹¹

Conclusion

The European Union tries to solve the migration crisis through diplomatic channels in the first place. In crisis management they proceed on the basis of mutual understanding. Diplomacy continues its activities within the possibilities offered by aid and security policy.

Strategic partners in this fight against refugee crisis are governments, civil organizations and individuals, whose mobility and flexibility represent, even according to international recommendations, an invaluable asset, furthermore diplomats and politicians who act with deep responsibility. In order for the joint European migration policy to become a reality, all players: the member states, the Union's organizations, the international organizations, the civil society, the local authorities and the third countries, have to act together. We can conclude that the present migration crisis can turn into a humanitarian catastrophe, if the European countries, regardless of member states or not, do not cooperate. Therefore, the key to successfully manage the migration crisis is cooperation.

⁹ <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/eu-affairs/20171117STO88354/europai-menekultugyi-tamogatasi-hivatal-1-3-millio-menedekkerelem-2016-ban> Website Status on 2 December, 2018.

¹⁰ <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/society/20170629STO78630/a-migracios-valsag-szamokban> Website Status on 2 December, 2018.

¹¹ <https://444.hu/2018/01/31/106-embernek-adott-menekultstatuszt-2017-ben-magyarorszag> Website Status on 2 December, 2018.

LIVING WILL IN PRACTICE

*dr. Adrienn Makács**

PhD student

University of Miskolc

The right of self-determination as regulated in the Health Act¹ (the Nr CLIV Act of 1997 About Health Care, hereinafter referred to as: HA) is one of the most fundamental and most important rights patients are entitled to have. Based on his/her right of self-determination, the given patient possessing legal capacity can decide himself/herself whether he/she wishes to use any medical treatment, as well as which interventions he/she consents to or rejects. The regulating concept of the previous legislation (Nr II Act of 1972 About Health Care) was that the doctor, as someone possessing professional knowledge, made all the decisions related to medical treatment and care in the interest of the patient; the patient did not really have a role in the decision making process. In accordance with the previous legislation, within the framework of the healing-preventing activity, the doctor *himself/herself* chose the scientifically accepted examination procedures, therapies and medical tools; what is more, he/she was obliged to treat patients with the greatest care he/she considered incurable.² The previous act needed the consent of the patient as a condition only to consent to examination or healing procedures which were not yet sufficiently tested in medical practice or to reject operations. Coming into effect on 1 July 1998, the HA declared the protection of patients' rights, as well as stated that the patients' personal freedom and right of self-determination may exclusively be restricted out of health care considerations, only in cases as defined by law, as well as the method and degree of restriction has to be in proportion with the aim to be protected or with the significance of public interest. It has become a governing rule that the condition of any medical intervention is the patient's consent - in written form in case of more significant (invasive) interventions -, which is based on proper information, free from obligation and threatening and can be withdrawn at any time. The doctor is obliged to carry out life-saving or life-supporting interventions without the specific consent of the patient, however, the law allows for an exception³: according to this, the patient possessing legal capacity, - deriving from his/her right of self-determination- is entitled to the right to reject medical care, on the basis of which the person possessing legal capacity can decide with his/her legal declaration of the defied form which health care interventions he/she does not wish to use. It is a restriction that the patient can reject the treatment only if the lack of it does not endanger others'

* Supervisor: Dr. Barzó Tímea PhD university docent

¹ 15-19.§§; effective state on 10 November 2018

² Nr II Act of 1972, 43. § paragraph (2) and (3)

³ HA, 20. § paragraph (1): 'The patient possessing legal capacity – as defied in paragraph (2) and (3) and with the exception of the case defied in paragraph (6) is entitled to the right to reject medical treatment, except for the case when the lack of it endangers others' lives or physical integrity.' effective state on 10 November 2018

lives or physical integrity. The legislator restricts this rule by introducing the formal requirements described in the 20. §, paragraph (2) of the HA if the lack of the treatment would cause serious or permanent damage in the health state of the patient, therefore the patient is required to make a declaration of rejection at least in a private document of full probative value, or if he/she is not capable of writing, orally in the joined presence of two witnesses. The HA imposes further conditions to reject life-saving, life-supporting interventions: the patient is allowed to reject these interventions if he/she is suffering from such a serious disease which, according to the current state of medicine, would lead to death within a short period of time and is incurable – even with the appropriate medical treatment. Parallely with this, the legislator obliges health care institutions to set up a three-membered committee to examine the patient and to declare in writing within three days about the patient's capacity to consider things and whether the decision has been made aware of its possible consequences. Following this, on the third day after the decision of the medical committee, in the presence of two witnesses, the patient is required to repeatedly declare his/her will to reject the life-saving or life-supporting treatment. With the HA coming into effect, besides introducing several new legal institutions, the legislator has given the right to persons with legal capacity to make provisions in advance about their health care – *this is the so-called preliminary declaration* -, the essence of which is that recorded in the form of authentic instrument, they have the possibility to reject certain treatments, examinations, life-saving, life-supporting interventions defied by them in case they might suffer from an incurable disease and as a consequence of their disease, they would become unable to physically support themselves, or their pains cannot be alleviated even with the appropriate medical treatment, or they can appoint the person possessing legal capacity who will make declaration for them, who will practice the right to reject treatments. The legal institution of preliminary declaration, which is a legal instrument related to the topic of passive euthanasia, is commonly referred to both as 'living testament or living will'. The preliminary declaration was valid from the day the HA came into effect till 22 June 2014 exclusively if it had been recorded in the form of an authentic instrument and a psychiatric specialist certified in an expert's report not older than a month that the decision of the declarant had been made aware of the possible consequences and the declaration had to be renewed every two years. Following the proposal by Dr Vadász Gábor, retired head physician, The Constitutional Court ruled these provisions of the HA as against the Fundamental Law and annulled the legislation parts in question.⁴ Among others, the complaint considered the obligatory psychiatrist's expert report and the maximisation of the declaration in two years against the Fundamental Law. Among others in their decision the Constitutional Court emphasised that obtaining a psychiatrist's expert report is a unique condition in the Hungarian legal system, because the Hungarian law knows several declarations of intent and legal transactions involving serious legal consequences and in no other case does it require the declarant to prove his/her capacity to consent, although it has or may have a great significance; examples for this are the institutions of marriage or adoption, declaration of paternity, the last will or even a donation of high value. In many cases it is the clients themselves who insist on obtaining a medical certificate while a will or other documents of great importance are being prepared by a notary. This way they wish to support that they are in possession

⁴ 24/2014. (VII.22.) CC decision

of their capacity to consent and are not under any medical treatment that would influence this; thus in several cases further disputed situations can be prevented and legal disputes among heirs can be avoided. In health care law patients can make several declarations, too, but in no other cases are they obliged to prove their capacity to consent in the required way in order to be allowed to reject a treatment. The Constitutional Court stated that defining the validity of the living will to two years by the legislator is an unnecessary restriction of the right of self-determination; therefore it is against the Fundamental Law. Indeed, there is no rational reason that the law makes a declaration that can be withdrawn at any time valid for a determined period only, what is more it restricts a constitutional right to a relatively short time. The person making his living will makes decisions according to his/her own value system in his/her declaration and nothing justifies that that this value system expires within two years, like it becomes outdated; furthermore, the restriction is unnecessary also because the declarant can withdraw it and change his/her living will at any time – even within a shorter period than two years. Thus prior to 22 June 2014, it was a guaranteed rule that the declarations made in front of a notary were valid only if the notary recorded in the authentic instrument that the original expert's medical report proving that the person in question possesses full legal capacity and discretion had been presented, as well as he/she is properly informed about the consequences of his/her decision. The notary attached the expert's report to the original authentic instrument and the client was given its certified copy. Taking the complexity and expences of obtaining a psychiatric report into consideration, as well as the fact that the declarations have to be renewed every two years, plus the fee of recording the case into an authentic instrument, it can be said that patients hardly ever turned to a notary to have their preliminary declarations prepared. The lack of proper information also contributed to it to a great extent, because it can be said that the people concerned are not really aware of the possibility of making a preliminary declaration; but the practical enforcement of living wills is a further problem existing even today. It is far from certain that the dully given declaration of intention actually produces the intended legal effects and prevails. Due to the lack of records there is no guarantee that the preliminary declarations of patients will surface and it is not realistic either that in case of an emergency treatment the patient starts to look for the declaration that had been prepared in advance together with the arriving ambulance staff. The patient is not really able to make a declaration whether he/she is to be kept alive by machines or not; it will not turn out either whether he/she has made a declaration about rejecting the medical treatment at all. The notary is not informed about the fact that the patient had to be taken to hospital, but is tied by the obligation of secrecy. Thus the doctors are not informed about the document prepared by the notary. The related decree⁵ mentions the possibility that the patient can hand over the copy of the declaration to his/her general practitioner, who files in his/her medical records. When the patient is admitted to hospital – as long as he/she is able – he/she should inform the health care provider about the declaration, and should hand over one copy of the declaration to them as well. Unfortunately, in many cases the patient is no longer in such a state that he/she could do it. The lack of records about the declarations hinders their recovery and this way interferes with their use and application. It is a general phenomenon that in the above mentioned situations the

⁵ 117/1998. (VI.16.) Government Decree about the detailed rules of rejecting certain health care. Effective state on 10 November 2018.

preliminary rejecting declaration is not available, that is the person still possessing legal capacity unnecessarily makes the declaration recorded in an authentic instrument – if in case of his/her incapacity – the specialist or the health care worker has no knowledge about its existence or its location cannot be stated. The Hungarian National Chamber of Civil Law Notaries (hereinafter referred to as MOKK) has proposed several times that electronic records should be established which would allow health care institutions to access health care declarations prepared and archived by notaries through an electronic data base. These records would include all the declarations recorded in an authentic instrument by a notary that are permissible by the health care regulations. As far as the health care declarations are concerned, the MOKK would not like to establish records like any other electronic system kept by them (e.g. the National Register of Wills or the National Register of Marriage Contracts which provide information solely about the existence or the lack of legal declarations; in order to learn the content of them, one has to contact the notary preparing the document or the Archives of the MOKK to send the verified office copies or the verified copy of the declaration. The MOKK has suggested that it would be worth negotiate with the Hungarian Medical Chamber and the Hungarian Health Care Professionals Chamber about the establishment of a database which would be kept by the MOKK and by using it, via electronic inquiry the health care institutions would be able to clarify whether patients have a declaration prepared and kept by a notary, and at the same time, *their content* could also be learnt. As it is no use providing the location of an authentic instrument in case of a positive match if afterwards the notary preparing it has to be contacted to forward it and weeks later the content of the authentic instrument arrives at the person requesting it so that he/she learns the content. In situations when the doctor has to make a decision within seconds, this construction is unthinkable. So far there has been no progress towards consultation. Due to the lack of records to retrieve data from, the notary can only advise that the patient hands over the declaration to his/her general practitioner who stores it in the personal file; so if the general practitioner is asked, he/she is able to give information about the documents filed, but parallelly it is most practical if the declarant gives a copy of the declaration to the person who he/she has appointed to practice the right of rejection for him/her, perhaps to one of his/her close relatives. It is worth for the declarant to thoroughly consider who to appoint for the role to decide in case of his/her legal incapacity. Rejecting treatment is a unilateral declaration, that is, only the declarant has to make it in the presence of the notary. The person appointed does not have to agree to his/her ‘appointment’; furthermore, the law does not require that this person is even informed about it. It is not typical at all that clients entrust not a close relative or in the lack of this, a close friend and that they do not discuss it in advance with the given person, who in many cases accompanies the declarant to the notary. In his/her declaration the client can determine concretely the health care forms that he/she wishes to reject, but also can determine the duration after which he/she does not consent to the artificial prolongation of his/her life. It is worth asking for a doctor’s advice before the declaration, which is done by clients in each case. Which care forms are going to be rejected and who will be appointed to make a declaration has to be determined by the patient in each case. Practical experience shows that the concrete care forms and the future decision maker are indicated in the same document, this way ensuring the future implementation of the declaration. With the annulment of the above passages it has

become the task of the notary to examine whether the declarant is aware of the possible consequences while making his/her declaration. According to the law, the starting condition for the declaration is the existence of legal capacity. While preparing the previously required expert's report, the psychiatrist did not examine anything else than legal capacity presupposes: whether the declarant is able to assess the consequences of his/her decisions. The legal capacity demanded by the legislator presupposes that someone is able to foresee and assess and realise his/her actions and their consequences and is able to consider things and make decisions. Taking this into consideration, demanding the psychiatrist's expert report was nothing more than the duplicated proving of the legal capacity. In accordance with the 120 § paragraph (1) of the XLI Act of 1991 About the Notaries, notaries have to examine the legal capacity and the capacity to consent very seriously in case of each client very seriously, as well as whether the declaration suits the will and real intention of the declarant; and in each case the client is informed about the essence of the legal transaction and its legal consequences. Within the framework of it, prior to preparing any document, the notary has a discussion with the client so that he/ she can reassuringly clarify the client's legal capacity and intention. It can mean further security that the notary is required to check the identity of clients from central records; moreover, as an impartial control officer, he/she has to lecture the parties about the applicable legislation as well. Thus the security seems to be sufficient to examine the legal capacity of the declarant and to determine whether the declarant is able to assess the consequences of his/her decision. It is important to highlight that the preliminary declaration does not result in any legal consequences at the time of making it, as the occurrence of further facts and satisfying conditions are necessary for that. The application of the declaration will occur only if the declarant becomes legally incapacitated and unable to practice his/her right of self-determination (which might never happen, that is, the declaration will never be applied). However, we must not forget that demanding a psychiatrist's expert report was an important guaranteeing rule. The notary examines the legal capacity and real intention of the client in each case; however, he/she is not a doctor. It may happen that the client gives seemingly normal answers during the interview, but in certain situation it may turn out that he/she is unable to place himself/herself in space and in time and it is possible that only an expert is able to determine whether someone possesses legal capacity at all. It is a fact that making a preliminary declaration has become simpler by eliminating the psychiatrist's expert report as an obligatory instrument of validity; parallelly this element of guarantee has also ceased to exist. It can be stated that after annulling the above mentioned provisions more and more people wish to make preliminary declarations; likewise it can be said that clients do not simply wish to reject one or two interventions, but they try to exclude care forms designed to prolong their lives in general.

A MUNKAFEGYELEM JOGI ESZKÖZRENDSZERÉNEK MAGYARORSZÁGI MÉRFÖLDKÖVEI, FEJLŐDÉSE A HÁTRÁNYOS JOGKÖVETKEZMÉNY KISZABÁSA

*Makra Norbert**

PhD hallgató

Szegedi Tudományegyetem

A munka és a munkavégzés az ember egyik legősibb tevékenysége, mely együtt fejlődött az emberiséggel, a munkaviszony viszont már egy szerződés alapján történő munkavégzés, melynek az egyik feltétele a szerződésben foglaltak folyamatos teljesítése. A legtöbb magánjogi szerződéssel ellentétben a munkaviszony furcsasága, érdekessége, hogy nem szűnik meg a felek szerződészerű teljesítése esetén, hanem a folyamatos szerződés szerinti teljesítés az elvárt magatartás a szerződő felek részéről.¹ A munkaviszony alapját képező szerződés a legtöbb esetben hosszútávra szól és a felek közötti szerződésből származó jogok és kötelezettségek teljesítése nem minden esetben valósul meg. A jogokat és a kötelezettségeket nem csak a munkaviszony alanyainak a megállapodása határozza meg, hanem számos külső tényező is befolyásolja, így felmerül a kérdés, hogy mennyire vannak jelen a munkaviszonyban a közjogi elemek. A munkavégzést szabályait lefektető szabályrendszerben nem ritkák a kógens és közjogi jellegű szabályok, melyek kötelező jelleggel utasítás szerűen rendezik a létrejött jogviszony tartalmát.² A munkaszerződést kötő felek között sok esetben viták és konfliktusok alakulnak ki a szerződéses kötelezettségek teljesítése vagy épp nem teljesítése miatt. A továbbiakban a munkáltató fegyelmezési, felelősségre vonási jogának a magyar munkajogi mérföldköveit szeretném bemutatni, mely a munkavállalók kötelezettségszegése esetén alkalmazhat vagy alkalmazhatott a munkáltató. A munkavállalók felelősséggel tartoznak a kötelezettségek teljesítésért ezért a 19. század végétől már jogszabályban rögzítették a munkaviszony megszüntetésén kívüli egyéb hátrányos jogkövetkezményeket, melyeket a munkáltató megállapíthat a munkavállaló terhére a munkaviszonyból származó kötelezettségek vétkes megszegése esetén. A munkavállaló fegyelmi felelősségre vonásának a célja, hogy a munkavállaló fegyelmezetten az utasításokat betartva végezze a munkáját és a megfelelő magatartásra való nevelés.³

A munkavállalók kötelezettségszegés esetén a 19. század végétől a jogszabályokban foglaltak szerint a felmondáson kívül már, valamilyen hátránnyal és büntetéssel is sújthatta a munkáltató, melynek alapja a felek között létrejött szerződésen alapult. Természetesen a 19. század vége előtt is volt mód arra, hogy a munkavállalót

* Témavezetők: Prof. Dr. Hajdú József, egyetemi tanár, Dr. Majó-Petri Zoltán, PhD egyetemi docens

¹ Hajdú J. - Kun A. (szerk): Munkajog II. Patrocinium Kft, Budapest 2013. 19

² Kiss Gy.: Munkajog a közjog és a magánjog határán – egy új munkajogi politika kialakításának szükségessége. Jogtudományi Közlöny 2008/2. szám 74.

³ Kertész I. –Pál L. – Radnay J.: Munkajogi kézikönyv HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2005. 242.

kötelezettségzegés esetén fegyelmezzék, de azon fegyelmezési eszközök az adott kor sajátosságaihoz igazodva inkább büntetőjogi és nem a szerződéses kapcsolaton alapultak. A 19. század végétől fegyelemsértés esetén elsősorban a pénzbírságot alkalmazták, de szabályozták a fegyelmi büntetésként az elbocsátást is. Az 1876. évi XIII. törvénycikk a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról a gazdasági munkásokról és a napszámosokról 46.§-a szerint a gazda jogosítva volt a cselédjét megdorgálni és fizetésmegvonással is fenyeíteni. Az 1884. évi XVII. törvénycikk az Ipartörvény 113. §-a már szabályozta azt, hogy a műhelyekben munkarendnek kell kifüggesztve lenni, mely kötelező elemként a következőt is tartalmazta: a munkarend áthágóira szabott pénzbírság.⁴ Az 1914. évi XVII. törvénycikk a vasúti szolgálati rendtartásról 35.-45. §. –ai a fegyelmi bíróságok összeállítását és a fegyelmi eljárást eléggé pontosan szabályozták. Az 1932. évi VIII. törvénycikk 29.§-a rendelkezett az ipartestületi alkalmazottak szolgálati és fegyelmi szabályzatáról.⁵A fent leírtakon felül sok esetben előfordult, hogy a munkáltatók törvényben foglalt kötelezettség nélkül is saját elhatározásból készítettek szolgálati vagy fegyelmi szabályzatot. A fegyelmi büntetésből eredő vita esetén a bíróság ritkán vizsgálta felül azon fegyelmi határozatokat, melyek pénzbírságot vagy fizetéselvonást szabtak ki a legtöbb esetben csak azokat a fegyelmi határozatokat vizsgálták ki, melyben fegyelmi büntetésként az elbocsátást alkalmazták.⁶

A magyar munkajogban a 20. század második felében figyelhető meg legjellegzetesebben a munkáltató fegyelmezési joga. Első alkalommal egységes szerkezetben a munkaviszonyra vonatkozó a szabályrendszert a 1951. évi 7. törvényerejű rendelet a Munka Törvénykönyve foglalja össze, mely igazodik a kor politikai berendezkedéséhez és a szocializmus építését tartja a legfontosabb feladatának. A tervgazdálkodás időszakában az 1951. évi 7. törvényerejű rendelet 110. §-a alapvető célként deklarálja a munkafegyelmet, amit a fegyelmi felelősség intézményének bevezetésével kíván biztosítani, mégpedig úgy, hogy a munkafegyelem megtartása, minden dolgozó kötelezettsége és becsületbeli ügye. A szocializmus keretei között a vezetés, folyamatszervezés és a kontrolling, mind azt a célt szolgálja, hogy a különböző gazdálkodó szervezetek a nemzetgazdaság fejlődésének érdekében a legmagasabb színvonalon valósítsák meg a társadalmi rendeltetésükből adódó feladatokat és a terveket. A kor felfogása szerint a felelősség és a felelősségi szankció elsődleges célja a megelőzést szolgáló nevelés, melynek alkalmasnak kell lenni az egyén a vállalati kollektíva és a társadalom nevelésére. A munkahelyen belüli nevelésen túl egy másik sajátos követelménye a szocialista munkafegyelemnek az, hogy a munkavállaló a munkahelyén kívül sem tanúsíthat olyan magatartást, ami a munkaköréhez nem méltó.

Összegezve a szocialista munkafegyelem a munkáltató szervezett, fegyelmezett működését szolgálja az egész társadalom érdekeit szem előtt tartva.⁷ A munkafegyelem megsértése ezen időszak alatt főbenjáró bűn volt, a kor felfogása szerint veszélyeztette az állami normák végrehajthatóságát, ami gyakran büntetőjogi szankciókat is maga után vont. Mivel a fegyelmi és a büntetőjog a társadalmilag veszélyes magatartás megfékezésére irányult, a különbség csak annyi, hogy a fegyelmi a munkavégzés

⁴ Vincenti G.: A munka magánjogi szabályai. Grill Károly Könyvkiadó vállalata Budapest 1942. 128.

⁵ Vincenti G.: i.m. 127.

⁶ Vincenti G.: i.m. 128.

⁷ Weltner A.: A munkafegyelem, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1966. 7.

viszonyai között elkövetett rendbontás szankcióit szabályozza. A büntetőjogi felelősségre vonás sok esetben nem volt súlyosabb a fegyelmi büntetésnél, mivel egy megbélyegzett és elbocsátott munkavállaló a kor szellemisége szerint a társadalom kirekesztette és a perifériára szorult.⁸

Az 1960-as évek változást hoztak a mindennapi életbe viszont az ország vezetése, a politikai berendezkedést és az intézményrendszerét megtartva, már nem törekedett a totális diktatúrára és az emberek teljes körű ellenőrzésére. Ezen időszak alatt született meg az 1967. évi II. törvény a Munka Törvénykönyve, amelynek 55.§ és 56.§- a fegyelmi felelősségről szól. A legnagyobb különbség az előző időszakban hatályos szabályozással szemben, hogy fegyelmi eljárás csak a munkaviszonnal összefüggő vétkes kötelezettségszegés esetén indítható. Az új törvény már nem a társadalmilag veszélyes magatartást szankcionálta, és a büntetőjogi felelősségre vonást is hátrébe szorította, tehát ha a munkavállaló a munkafegyelmet, tervfegyelmet vagy a szocialista munkaerőcsere szabályait megsértette akkor nem számíthatott olyan súlyos szankcióra, mint az 1951. évi 7. törvényerejű rendelet hatálya idején. Az elmondható, hogy a fegyelmi büntetések célja még mindig a nevelő hatás elérése, mely hatást a fegyelmi büntetésen kívül egyéb nevelő jellegű intézkedésekkel is próbálta elérni a munkáltató. Előfordulhatott, hogy a munkavállalót a kollektíva előtt megszégyenítik, vagy megfosztják bizonyos juttatásoktól (vállalti üdülés, jutalom), de ezzel szemben rendszeressé vált a munkavállalók jutalmazása is, különböző kitüntetések, és plusz juttatásokon nyújtásán keresztül. Igaz, hogy a felelősségre vonás alapja már a munkavállaló vétkes kötelezettség szegése, de még mindig felismerhetők a kiszabott büntetésekben büntetőjogi elemek és a renitens munkavállalók megbüntetésére még mindig a törvény alap gondolata és a célja.⁹ A fegyelmi büntetést és az eljárás rendjét mind a 1951. évi 7. törvényerejű rendelet, mind pedig a 1967. évi II. törvény részletesen szabályozza. A kiszabható büntetések a következők voltak: megrovás, szigorú megrovás, meghatározott kedvezmények és juttatások csökkentése, illetőleg megvonása, a személyi alapbér csökkentése, áthelyezés és az elbocsátás.¹⁰ A kiszabott büntetéseket a munkakönyvben is rögzíteni kellett, így a jövőben minden munkáltató megtudhatta, hogy a munkavállaló az előző munkahelyén milyen kötelezettségeket szegett meg.¹¹ A fegyelmi eljárás szabályozása a jogszerű eljárás több elemét is tartalmazza, a fegyelmi eljárás indításához alapos gyanúra volt szükség és a kötelezettségszegés tudomásra jutása után három hónap elteltével nem lehet eljárást indítani és büntetést kiszabni. A fegyelmi eljárás során a munkavállalót tájékoztatni kellett, hogy milyen kötelezettségszegés miatt és milyen bizonyítékok alapján indítottak ellene eljárást.¹² A munkavállaló számára, biztosítani kellett, hogy a védekezését személyes meghallgatáson előadhassa, valamint a bizonyításról és a meghallgatásról jegyzőkönyvet kellett felvenni, valamint kötelezővé tette a határozat írásba foglalását és alkalmazta az elévülés fogalmát a hatályos jogszabály. A büntetőjogi elemek nem teljes mértékben tűntek el a fegyelmi eljárásból, mert például a tanúkat a kihallgatásuk előtt

⁸ Kertész I.: A fegyelmi vétségek új szabályozása. Jogtudományi Közlöny XII. évf. július- szeptember, 1957, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó Budapest 285.

⁹ Weltner A.: A magyar munkajog. Akadémiai Kiadó, Budapest 1978. 195-199.

¹⁰ Weltner A.: A munkafegyelmelem. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó, Budapest 1966. 67.

¹¹ Kertész I.: Szerződési szabadság és fegyelmi felelősség. Gazdaság és Jog, 1995/7-8. szám 38.

¹² Deák L.: A fegyelmi felelősség. Táncsics Könyvkiadó Budapest 1969. 26.

figyelmeztetni kellett az igazmondás kötelezettségére és arra, hogy a hatályos Büntető Törvénykönyv szerint, hogy fegyelmi ügyben a hamis tanúzás egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.¹³

A rendszerváltásig a fegyelmi szabályok fokozatosan enyhültek és a rendszerváltozást követően a megváltozott gazdasági és társadalmi viszonyok, megkövetelték az új Munka Törvénykönyve kidolgozását, melynek következtében az új szabályrendszer sok eleme köztük a fegyelmi felelősség kérdése is módosult. Az 1992. évi XXII. törvény szakított a szocialista felfogással és a munkáltató önálló döntési jogát a fegyelmi büntetések tekintetében teljesen megvonta, gyakorlatilag csak az elbocsátás lehetőségét hagyta meg a munkáltatónak, valamint a fegyelmi felelősség kifejezést már nem használja, helyette bevezette az egyéb jogkövetkezmények megállapításának lehetőségét a munkavállaló kötelezettségszegése esetén. Az új jogszabály szinte teljesen megszüntette a munkavállaló felelősségre vonásának a lehetőségét, valamint a folyamatban lévő fegyelmi eljárásokat, illetve a folyamatban lévő fegyelmi büntetések végrehajtását meg kellett szüntetni a jogszabály hatályba lépésekor.¹⁴ A fegyelmi büntetések az új törvénykönyv szerint csak kollektív szerződésben szabályozhatók a kollektív szerződés a munkavállaló kötelezettségszegése esetén a felmondáson kívül is kiszabhat fegyelmi büntetéseket és hátrányos jogkövetkezményeket. Az 1992.évi XXII. törvény hatályba lépése előtt az egyéni munkaszerződés és a szerződéskötésből származó munkavállalói kötelezettség vállalás adott alapot a munkáltató által indított fegyelmi eljárás lefolytatására. Az új szabályrendszer kialakításának az egyi oka az lehetett, hogy az állam tulajdonosi szerepe megszűnt és a munkáltatókra bízta a rend és a fegyelem betartatását. A törvény szigorú szabályokhoz köti a kötelezettségszegések miatt kiszabott jogkövetkezmények alkalmazását, valamint kiköti, hogy a kiszabott joghátrány nem sértheti a munkavállaló személyiségi jogait és emberi méltóságát, valamint a kiszabott hátrányok csakis a munkaviszonyhoz kötődő hátrányok lehetnek. A pénzbírság megállapításának a lehetőségét is kizárja, valamint a rendszerváltás előtti időszakhoz képest a fegyelmi eljárás menetét is szigorítja a munkavállaló jogi képviselőt is igénybe vehet a meghallgatása során és a munkáltatónak az írásbeli indoklással ellátott határozatában kötelező a munkavállalót a jogorvoslati lehetőségekről is tájékoztatni.¹⁵ A törvényalkotó azon elképzelése, hogy a fegyelmi büntetést csak kollektív szerződésben lehet szabályozni a mai viszonyok között szigorúnak, tűnhet viszont a törvény kidolgozása és a kihirdetése idején a kollektív szerződéssel lefedett munkáltatók száma jóval nagyobb volt. A tulajdoni viszonyok megváltozásával előtérbe kerültek a kis és közepes vállalkozások, ahol már a kollektív szerződés,¹⁶ sőt a munkavállalók érdekképviselői szervezkedése sem volt jellemző. A munkavállalóval szembeni fegyelmi büntetés kiszabásának a feltétele, hogy a kollektív szerződésnek három kérdést szabályozzon a kötelezettségszegést megvalósító magatartást, a kiszabható büntetéseket valamint az eljárás szabályait.¹⁷ A fegyelmi eljárás megindítását

¹³ Deák L.: A fegyelmi felelősség. Táncsics Könyvkiadó Budapest 1969. 27-28.

¹⁴ Arany J. – Dabis E. – Cséffán J.: A Munka Törvénykönyve és magyarázata. Mozaik Oktatási Stúdió 1992. 192.

¹⁵ Kertész I.: Szerződési szabadság és fegyelmi felelősség. Gazdaság és Jog, 1995/7-8. szám 38.

¹⁶ Rúzs Molnár K.: A hátrányos jogkövetkezmények alkalmazásáról. Munkaügyi Szemle, 2005/11. szám 47.

¹⁷ Cséffán J.: A Munka Törvénykönyve és magyarázata. Szegedi Rendezvényszervező Kft. Szeged 2005. 315.

a nem köti sem szubjektív sem objektív határidőhöz, egyedül azt emeli ki, hogy nem lehet a munkavállalóval szemben hátrányos jogkövetkezményt tartalmazó intézkedést hozni, ha a vétkes kötelezettségszegés elkövetése óta egy év már eltelt. Ez azt jelentette, hogy egy éven belül bármikor lehetett indítani fegyelmi eljárást, függetlenül attól, hogy a vétkes kötelezettségszegés egy éven belül mikor jutott a munkáltatói jogkör gyakorlója tudomására.¹⁸ Természetesen a kollektív szerződés az egy évnél rövidebb határidőt is kiköthetett, valamint a tudomásszerzéstől számított határidőt is szabályozhatta. A gyakorlatban nem volt ritka, hogy a kollektív szerződés a tudomásszerzéstől számított 15 napos határidőt írt elő a munkáltatói jogkör gyakorlója számára, hogy a vizsgálatot és az eljárást elindítsa, hasonlóképp, mint ahogy a rendkívüli felmondás jogát is csak a tudomásszerzéstől számított 15 napon belül gyakorolhatta a munkáltató.

A jogalkotó az új Munka törvénykönyvével - 2012. évi I. törvény – talán egy kicsit orvosolta a 1992. évi XXII. törvény által bevezetett szigorítást és újra lehetőséget biztosít, hogy a munkaszerződésben foglalt a munkavállaló által vállalt kötelezettségeket a munkáltatók kollektív szerződésen kívül is kikényszeríthessék és kötelezettségszegés esetén a munkaszerződésben foglalt hátrányos jogkövetkezményeket alkalmazzanak. Korábban garanciát jelentett, hogy a munkáltatónak kötelezően kollektív szerződésben kellett az eljárási szabályokat meghatározni a munkavállalói érdekképviselőkkel egyetértésben, ezzel szemben a törvény a munkavállaló vétkes kötelezettségszegésére alapított azonnali hatályú felmondás esetén sem ír elő sajátos eljárási kötelezettséget a munkáltató részére, így az enyhébb jogkövetkezmény alkalmazását megelőzően sem kötelező előzetes eljárás lefolytatása.¹⁹ Az új szabályozás segítségével a munkáltató talán könnyebben fenntarthatja a munkahelyi rendet és fegyelmet, de viszont sok veszélyt rejt az, hogy már nem kötelező semmiféle eljárás és vizsgálat a hátrányos jogkövetkezmény kiszabását megelőzően, ezekben az esetekben csak a bíróságon derül majd ki, hogy a munkáltató jogszerűen járt-e el. Véleményem szerint a kollektív szerződésben való szabályozás és a munkavállalókkal közösen kidolgozott eljárásrend, talán elfogadottabbá teszi a kiszabott büntetést és az eljárást a munkavállalók körében, mivel az a munkavállalói érdekképviselőkkel együtt kerül kidolgozásra és elfogadásra. A hátrányos jogkövetkezmények munkaszerződésbe történő rögzítése csak fokozza a munkavállalók kiszolgáltatottságát, mivel a munkavállaló aktívan szinte soha nem vesz részt a munkaszerződésének a kidolgozásában és a tartalmi elemeinek a meghatározásában. A 2012. évi I. törvény hatályon kívül helyezte az 1992. évi XXII. törvény azon rendelkezését is, mely szerint a hátrányos jogkövetkezmény kiszabására irányuló eljárásban biztosítani kellett, hogy a munkavállaló előadhassa a védekezését és jogi képviselőt vegyen igénybe.²⁰ Több társaság kollektív szerződése eljárás rendje részben megtartotta, sőt kötelezővé is teszi a munkavállaló meghallgatását, valamint a jogi segítség vagy a munkavállalói érdekképviseleti részvételt is engedélyezi az eljárás során vagy épp máshol kötelezővé is teszi. Szóval nem múlt el nyomtalanul és nem merült feledésbe a 1992. évi XXII. törvény e rendelkezése a hatályon kívül helyezése után sem.

¹⁸ Kertész I. –Pál L. – Radnay J.: Munkajogi kézikönyv HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest 2005. 255.

¹⁹ 2012. évi I. törvény 56. §-hoz fűzött miniszteri indoklás

²⁰ 1992. évi XXII. törvény a Munka törvénykönyve 109. § (5)

A REINTEGRÁCIÓS ŐRIZET SZABÁLYOZÁSA

dr. Menyhért Enikő^{*}

PhD hallgató
Miskolci Egyetem

Bevezetés

2015. április 1-jétől új lehetőségként jelent meg a fogvatartottak számára a reintegrációs őrizet. A 2013. évi CCXL. törvény¹ (továbbiakban: Bv. tv.) nómuma² részben osztrák példán, részben pedig a rendőrség által elektronikus távfelügyeleti eszközökkel végrehajtott házi őrizeten alapszik, azonban a feltételes szabadságra bocsátás intézményével is hasonlóságokat mutat.³ A jogintézmény lényegét megragadva egy olyan alternatív büntetés-végrehajtási formáról beszélhetünk, melynek során az elítéltek a szabadságvesztés büntetés egy részét a bv. intézeten kívül, az általuk megjelölt lakásban, lakóingatlanban tölthetik. Ez idő alatt korlátozottan ugyan, de visszanyerik a szabadságukat.⁴

A reintegrációs őrizet elhatárolása a feltételes szabadságra bocsátástól

Ahogy a bevezetésben utaltam rá, a reintegrációs őrizet hasonlóságokat mutat a feltételes szabadságra bocsátással, éppen ezért a reintegrációs őrizetre vonatkozó rendelkezések taglalása előtt röviden kitérnék az említett jogintézmények összehasonlítására.

A reintegrációs őrizetben, illetve a feltételes szabadságra bocsátásban közös, hogy mindkettő korábbi szabadulásra ad lehetőséget. A két jogintézményt az különbözteti meg egymástól, hogy míg a feltételes szabadságra bocsátás egy büntető anyagi jogi intézmény, amelynél a szabadságvesztés végrehajtása során tanúsított magatartás alapján a bíróság eltekint a büntetés meghatározott részének végrehajtásától, addig a reintegrációs őrizet egy hatékony átmeneti eszköz, ahol az elítélt valójában a szabadságvesztését tölti, csak a letöltés formája nem a büntetés-végrehajtási intézet keretei között történik.⁵

* Témavezető: Prof. Dr. Nagy Anita, egyetemi tanár

¹ 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

² A reintegrációs őrizetet a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény és ehhez kapcsolódóan más törvények módosításáról szóló 2014. évi LXXII. törvény hozta létre.

³ Bogotyán R.: A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl. Börtönügyi Szemle 2015/1. 35.

⁴ Bv. tv. 187/A. § (3) A reintegrációs őrizet az elítélt szabadságának teljes elvonását megszünteti, de mozgási szabadságát és a tartózkodási helye szabad megválasztásának jogát korlátozza.

⁵ Nagy A.: A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai. Büntetőjogi Szemle 2016/1-2. 63.

Kapcsolódásukat illetően megjegyezendő, hogy amennyiben a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítélt feltételes szabadságra bocsátásáról kell dönten, és a bv. intézet az előterjesztésben a feltételes szabadságra bocsátás engedélyezésére tesz javaslatot, a bv. bíró az elítélt meghallgatását mellőzheti. Ha a bv. bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását rendelte el, de a bv. intézet a feltételes szabadságra bocsátás esedékességének napjáig arról értesíti, hogy az elítélt a reintegrációs őrizet magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegte, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálta vagy használhatatlanná tette, a bv. bíró a feltételes szabadságra bocsátást újból megvizsgálja, és ennek alapján a végzését hatályon kívül helyezheti. Abban az esetben, ha a bv. bíró az elítélt feltételes szabadságra bocsátását mellőzte, úgy a reintegrációs őrizetet megszünteti és megteszi a szükséges intézkedéseket a szabadságvesztés fennmaradó részének a letöltése érdekében.⁶

A reintegrációs őrizet megalkotásának indokai

A reintegrációs őrizetnek kettős célzata van, egyrészt a szabadságvesztés céljaként is meghatározott társadalomba való visszailleszkedés elősegítése, másrészt a börtönök túlzásfóltóságának csökkentése.

A Bv. tv. a korábbinál jóval nagyobb hangsúlyt helyez az elítéltek nevelésére, a társadalomba való újbóli beilleszkedés elősegítésére, a társadalom, az emberek védelme érdekében. A reintegrációs őrizet bevezetésével bővült a büntetés-végrehajtási szervezet eszköztára, amelynek révén a társadalmi visszailleszkedés lépcsőzetesen valósulhat meg, tekintettel arra, hogy a teljes szabadságelvonás és a felelős önálló életvezetés közé belép egy, az állami szervek által felügyelt életszakasz.⁷

A túlzásfóltóság a magyar büntetés-végrehajtás, és egyben a magyar állam általános problémája is. Az elítéltek elhelyezése, illetve a megfelelő mozgástér biztosítása hatalmas terhet ró a bv. intézetekre. Nyilvánvaló, hogy a magyar büntetés-végrehajtásnak jelenleg nincs kapacitása arra, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikkének,⁸ továbbá az Európai Börtön szabályoknak⁹ teljes mértékben eleget tegyen. A reintegrációs őrizet bevezetésével azonban egy olyan jogintézmény született, mely képes kezelni a túlzásfóltóság problematikáját, az Emberi Jogok Európai Bírósága által több alkalommal sérelmezett helyzetet.

Az említett célok elérése mellett további pozitívuma a jogintézménynek, hogy általa lehetségessé válik a szükségtelen szabadságelvonások kerülése – amit egyébként feladatként rögzít a 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározat -,¹⁰ ez pedig költségcsökkenést is eredményez.

⁶ Bv. tv. 61/B. § (1)-(3) bekezdése

⁷ Répássy Róbert a reintegrációs őrizetről <http://www.kormany.hu/hu/igazsagugyi-miniszterium/parlamenti-allamtitkarsag/beszedekek-publikaciok-interjuk/repassy-robert-a-reintegracios-orizetrol> (letöltve: 2017.12.03.)

⁸ Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. cikk Kínzás tilalma: Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.

⁹ A Miniszteri Bizottság Európai Börtön szabályokról szóló R/2006/2 ajánlása a Tagállamok számára

¹⁰ A büntetés-végrehajtási intézetek nemzetközi elvárásoknak való megfelelésével összefüggő átfogó vizsgálat megállapításához kapcsolódó intézkedésekről szóló 1040/2011. (III. 9.) Kormányhatározat

A reintegrációs őrizet szabályozása

Reintegrációs őrizet alkalmazására akkor kerülhet sor, ha a szabadságvesztés céljának megvalósulása ilyen módon is biztosítható. A fogvatartott a feltételes szabadságra bocsátás esedékessége, illetve ennek kizárása vagy kizártsága esetén a szabadulás várható időpontja előtt gondatlan bűncselekmény elkövetése esetén legfeljebb egy évvel, szándékos bűncselekmény elkövetése esetén pedig legfeljebb tíz hónappal helyezhető reintegrációs őrizetbe.¹¹

Az elítélt által megjelölt lakásban, lakóingatlanban kerül végrehajtásra, így a szabadságot nem vonja el teljesen, csupán korlátozza azt. A korlátozás az elektronikus távfelügyeleti eszközön keresztül valósul meg, melyek segítségével a hatóságok nyomban tudomást szereznek arról, ha az elítélt elhagyja a kijelölt tartózkodási helyet és mozgási területet. Az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazhatóságának feltétele, hogy a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt ingatlan elektromos hálózattal és folyamatos tápellátással, továbbá az elektronikus távfelügyeleti eszközök adatforgalmazásához szükséges hálózati lefedettséggel és jelerősséggel rendelkezzen.¹²

Mivel a bv. intézetek légköréhez viszonyítva igen jelentős kedvezményről van szó, a jogalkotó az elítéltek csak egy meghatározott körének enged jogosultságot a reintegrációs őrizetbe helyezésre. A jogintézmény bevezetésekor az alábbi kritériumokat kellett teljesíteni:

- első alkalommal ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre,
- nem a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el,
- öt évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztését fogház- vagy börtönfokozatban tölti, és
- a reintegrációs őrizetbe helyezést vállalja.¹³

Az első három feltétel azért fontos, hogy csak azok az elítéltek részesülhessenek ebben a kedvezményben, akik a társadalomra kevésbé veszélyesek, illetve akikről okkal feltételezhető, hogy képesek lesznek visszailleszkedni a társadalomba, ezen felül lényeges, hogy az állampolgárok igazságszolgáltatásba vetett bizalma ne rendüljön meg. A fogvatartott önként vállalása szintén jelentős, mivel – bár a reintegrációs őrizet a hatóságok részéről nem jelent durva beavatkozást, kizárólag az elítélt szabálykövető magatartásának megfigyelésére szolgál – az elítéltre nézve mentális terhet jelenthet, hogy folyamatosan szemmel tartják őt. Emellett az önkéntesség szempontjából egy anyagi tényező is megjelenik, még pedig az, hogy az elítéltnak (pontosabban a reintegrációs őrizet végrehajtására megjelölt lakóingatlan tulajdonosának) kell vállalnia a távfelügyeleti eszközök rendeltetésszerű működésével kapcsolatban felmerülő esetleges költségeket.¹⁴

¹¹ Bv. tv. 187/A. § (1) bekezdés

¹² 10/2015. (III. 30.) BM rendelet az elektronikus távfelügyeleti eszköz működését biztosító rendszer létesítésének és üzemeltetésének, az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazásának, továbbá a büntetés-végrehajtási szervezet, valamint a rendőri szerv ezzel kapcsolatos feladatának részletes szabályairól 4. §

¹³ Bv. tv. 187/A. § (1) bekezdés /2017. január 1-jei módosításokat megelőzően/

¹⁴ Menyhért E.: A fogvatartottak társadalmi reintegrációja. In: Kékesi - Wopera - Dabasi-Halász (szerk.): Diáktudomány - A Miskolci Egyetem Tudományos Diákköri Munkáiból, Miskolci Egyetem Kiadó, Miskolc, 2016. 153.

A jogalkotó azonban utóbb – látva a jogintézmény sikerét - kedvezőbb feltételrendszert állapított meg, így egyrészt szélesebb személyi kör lett jogosult a reintegrációs őrizet igénybevételére, másrészt a reintegrációs őrizetben töltendő időt is hosszabb időtartamban határozta meg. 2017. január 1-jétől az az elítélt helyezhető reintegrációs őrizetbe, aki:

- vállalja,
- gondatlan bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, vagy ha szándékos bűncselekmény elkövetése miatt ítélték szabadságvesztésre, akkor
 - a) nem a Btk. 459. § (1) bekezdés 26. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítélték el,
 - b) első ízben ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő, és
 - c) öt évet meg nem haladó tartamú szabadságvesztést tölt.¹⁵

A reintegrációs őrizet elrendelésére a bv. intézet tesz előterjesztést a bv. bírónak. Egy alkalommal az elítélt és védője is jogosultak a reintegrációs őrizet elrendelésének kezdeményezésére. A kérelmet ez esetben a bv. intézet – értékelő véleményével és javaslatával – tizenöt napon belül továbbítja a bv. bírónak.¹⁶ A bv. intézet a reintegrációs őrizet esedékessége előtt három hónappal megvizsgálja, hogy az előfeltételek fennállnak-e. Amennyiben igen, nyilatkoztatja az elítéltet, hogy vállalja-e a reintegrációs őrizetet, ezt követően hivatalból indul meg az eljárás.¹⁷ Az engedélyezésről minden esetben bv. bíró dönt, tekintettel arra, hogy a személyi szabadság részbeni visszaállításáról kizárólag bíró dönthet. A bv. bíró jelöli ki az elítélt tartózkodási helyéül szolgáló lakást a reintegrációs őrizet elrendelése esetén. A végzésben meghatározza, hogy a kijelölt lakás és a hozzá tartozó bekerített hely milyen - elsősorban a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítását szolgáló, munkavégzési vagy gyógykezelési - célból és milyen időtartamban hagyható el.¹⁸

Az érintett elítéltet a reintegrációs őrizetbe történő szabadon bocsátást megelőzően legkevesebb egy munkanappal – dokumentáltan – oktatásban kell részesíteni a bv. bíró végzésében foglalt, továbbá az általánosan követendő viselkedési és az előírt magatartási szabályokról, a távfelügyeleti eszköz működtetéséről, működéséről, amit számára meg kell mutatni.¹⁹

Meghatározott időszakonként a bv. intézet, valamint a rendőrség szakszemélyzete szűrőpróbaszerűen köteles az elítélt lakóhelyét és életvitelét ellenőrizni. Releváns szerepet kap a bv. pártfogó felügyelő is, akinek beavatkozása a reintegráció sikeressége érdekében elengedhetetlen lehet.²⁰ A bv. szerv vezetője köteles haladéktalanul

¹⁵ Bv. tv. 187/A. § (1) bekezdés

¹⁶ Bv. tv. 61/A. § (1)-(2) bekezdés

¹⁷ Perényi N.: A reintegrációs őrizet

<http://www.mabie.hu/sites/mabie.hu/files/A%20reintegr%C3%A1ci%C3%B3s%20C5%91rizet.pdf>
(letöltve: 2017.12.02.)

¹⁸ Bv. tv. 61/A. § (3) bekezdés

¹⁹ A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 4/2017. (I. 23.) OP szakutasítása a büntetés-végrehajtási szervezet elektronikus távfelügyeleti rendszer működtetésével kapcsolatos feladatainak végrehajtásáról 4. pont

²⁰ Bogotyán R.: im. 39.

előterjesztést tenni a bv. bírónál a reintegrációs őrizet megszüntetéséről, ha annak tartama alatt:

- végrehajtandó szabadságvesztésről, új büntető ügyről érkezik értesítés,
- az elítélt a magatartási, illetve az elektronikus távfelügyeleti eszköz vállalt alkalmazási szabályait megszegi, az elektronikus távfelügyeleti eszközt megrongálja vagy használhatatlanná teszi,
- a kijelölt lakás az elektronikus távfelügyeleti eszköz elhelyezésére alkalmatlanná vált, vagy a befogadó nyilatkozatot tevő a nyilatkozatát visszavonta, és az elítélt nem tud megjelölni másik olyan lakást, amely a reintegrációs őrizet végrehajtási helyeként kijelölhető lenne.²¹

Összegzés

Az 1979. évi 11. törvényerejű rendeletet leváltó Bv. tv. jelentős változásokat eszközölt a magyar büntetés-végrehajtás területén, különösen a reintegráció vonatkozásában. Kiváltképp releváns a reintegrációs őrizet bevezetése. A reintegrációs őrizettel kapcsolatosan összegzésként elmondható, hogy az elérni kívánt célok megvalósítására alkalmas. A statisztikai adatok is igazolják sikerét, a reintegráció eredményességéhez mindenképpen hozzájárul. Jelentősen csökkenti annak a veszélyét, hogy az elítélt visszaessen, hiszen már a büntetés végrehajtásának idején biztosított az elítélt számára a munkakeresés, illetőleg a munkavállalás lehetősége, valamint tanulmányokat folytathat, továbbá az sem mellékes, hogy a családi és társadalmi kapcsolatait is erősítheti a reintegrációs őrizet hatálya alatt. A jogintézmény másik célját, nevezetesen a túlszűfolttság kezelését is képes elérni, tekintve, hogy az elítéltek szabadon bocsátása okán csökken a bv. intézetek leterheltsége. 2016-ban 364 fő, míg 2017-ben 533 elítélt hajtott végre eredményesen a reintegrációs őrizetet.²² Megjegyzendő azonban, hogy az elmúlt évek statisztikái alapján a fogvatartotti létszám mintegy 18 000 fő,²³ melyhez képest a reintegráció őrizetbe helyezettek száma elenyésző. Látni kell tehát, hogy a túlszűfolttság problematikáját önmagában e jogintézmény nem képes megoldani.

Azonban kétségkívül akadnak olyan nehézségek, melyek kiküszöbölésre szorulnak. Egy alapvetően jogalkotási problémát említenék, mely álláspontom szerint pontosításra szorul. A Bv. tv. úgy fogalmaz, hogy az az elítélt helyezhető reintegrációs őrizetbe, akit „*első ízben ítélték végrehajtandó szabadságvesztésre* vagy visszaesőnek nem minősülő bűnismétlő”. Kérdést vet fel azonban az a helyzet, amikor az elítéltet korábban felfüggesztett szabadságvesztésre ítélték, majd a későbbiekben a bíróság elrendelte annak végrehajtását. Álláspontom szerint a jogalkotó részéről mindenképpen indokolt, illetve szükségszerű lenne az egzaktabb megfogalmazás annak érdekében, hogy a bírói gyakorlat, a jogalkalmazás egységes legyen az említett eset megítélése vonatkozásában, illetve a jogbiztonság szempontjából is releváns, hogy az elítélt (vagy más érintett, így például az elítélt védője) tisztában legyen azzal, ki jogosult a reintegrációs őrizetbe helyezésre.

²¹ Bv. tv. 187/E. § (1) bekezdés

²² Évkönyv 2017, Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, 2017. 26. o.

²³ Börtönstatisztikai Szemle 2018/1., Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága, Budapest, 2018. 4.

REVIEW OF INTERNATIONAL REGULATIONS OF PEACEFUL USES OF NUCLEAR EXPLOSIONS

*dr. Nikoletta Tímea Nagy**

PhD student

University of Miskolc

Introduction

In the 20th century the solution of a number of economic, legal and political questions became justifiable by the discovery of atomic energy, which is due to the uses of atomic energy in military technology, as well as the co-operation between the states in the interests of cost-effectiveness, and also the negative impact of the damage which affects not only a particular country in the territory of which the nuclear activity is carried out, but also beyond its border.¹

The prevailing topicality refers to the importance of the topic both in our country and abroad.

The significance of the topic is based on its duality. On the one hand, this duality refers to the fact that in the twentieth century mankind gained a means that solves problems in connection with energy demand. On the other hand, we have a devastating weapon that is the reason for several international conflicts and can also be the cause of longlasting environment pollution.

With regard to this, atomic law is very important, and atomic energy plays a vital role in sustainable development, but strict control is needed both in the area of peaceful application and in relation to stopping the application of nuclear energy as a weapon. In this study I would like to review international legal steps regarding the peaceful uses of nuclear explosions.

International legal questions related to the peaceful application of nuclear explosions

Peaceful nuclear explosions mean a special area of nuclear energy application. These explosions need special legal regulations, as the materials that they use are identical to the explosive devices used in nuclear weapons. On the one hand, while making rules one has to take the principle of equality of the states into account, whether the state has nuclear weapons² or not, as states must receive equal opportunities from the preference

* Supervisor: Dr. Anikó Raisz PhD, university docent.

¹ Lamm V.: A nukleáris energia hasznosításának nemzetközi jogi kérdései. Közgazdaság és Jogi Könyvkiadó. Budapest. 1983. 15.

² Presently nine countries have nuclear weapons, they are as follows: the United States, Great-Britain, France, Israel, Pakistan, Russia, China, India, North Korea. See their arsenal in: Which countries have nuclear weapons and how big their arsenals are.

which originates from peaceful explosions. On the other hand, it is also important that states should not get access to nuclear weapons for this reason. In accordance with these regulations the Non-Proliferation Treaty³ of 1968 wished to order the question.⁴

Article 5 of the Treaty for the peaceful explosions lays down the following regulations: *"Each Party to the Treaty undertakes to take appropriate measures to ensure that, in accordance with this Treaty, under appropriate international observation and through appropriate international procedures, potential benefits from any peaceful applications of nuclear explosions will be made available to non-nuclear-weapon States Party to the Treaty on a non-discriminatory basis and that the charge to such Parties for the explosive devices used will be as low as possible and exclude any charge for research and development. Non-nuclear weapon states party to the Treaty shall be able to obtain such benefits, pursuant to a special international agreement or agreements, through an appropriate international body⁵ with adequate representation of non-nuclear-weapon states. Negotiations on this subject shall commence as soon as possible after the Treaty enters into force. Non-nuclear-weapon states party to the Treaty so desiring may also obtain such benefits pursuant to bilateral agreements"*.

The contract can be considered to be successful, because since its entry into force in 1970 the number of the states having nuclear weapon has slightly increased, as by signing the contract the states took a kind of self-restraint. Nowadays the contract is the most comprehensive non-proliferation convention, in which only five states (India, Pakistan, Israel, North-Korea⁶, South Sudan) do not participate.⁷

The provisions on peaceful explosion issues arrange this question exclusively between the contracting states – whether they have nuclear weapons or not. Therefore the convention does not refer to cases when a state not participating in the treaty, gives a preference to another state which originates from nuclear explosions with peaceful purposes.⁸

The clause according to which provisions in Article 5 shall be in accordance with the treaty refers to the contents in Articles 1 and 2. As a consequence it can be concluded that when the states possessing nuclear weapons give a preference to a non-nuclear weapon state which originates from nuclear explosions with peaceful purposes, cannot involve the provision of nuclear explosive devices either indirectly or directly. Neither

<https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/23/world/nuclear-weapon-countries.html> (Date of downloading: 24 February 2018)

³ See: Nuclear Non-Proliferation Treaty-NPT. See the full text: <https://www.un.org/disarmament/wmd/nuclear/npt/text> (Date of downloading: 20 February 2018)

⁴ Lamm: *ibid.* 1983. 302.

⁵ The here mentioned international organisation is the IAEA, which worked out two documents after the conclusion of the contract, which refers to the monitoring of peaceful nuclear explosions on the one hand, and to the transaction of explosions on the other hand. Lamm: *ibid.* 1983. 308.

⁶ North-Korea was the first state to renounce its contribution to the treaty. It also withdrew the control of the IAEA regarding its nuclear equipment. Árpád Nagy: Észak-Korea felmondta az atomsorompó-egyezményt. *Fizikai szemle.* 2003/ 4. 151- 154.

⁷ Péczeli A.: Az atomsorompó- szerződés 2015-ös felülvizsgálata és a nukleáris fegyverkorlátozás új kihívásai. *Nemzet és Biztonság. Biztonságpolitikai szemle.* 2015/ 3. 85- 99. 85.

⁸ Lamm V. *ibid.* 306.

can they motivate a non-nuclear-state to produce or acquire any kind of nuclear explosive device.⁹

The condition expressed in Article 5, which refers to "*share without any discrimination*" means that non-nuclear-states shall get benefits originating from nuclear explosions with peaceful purposes without any discrimination.¹⁰

About the clause in connection with the "charge regarding preferences originating from peaceful explosions" it can be mentioned that this condition gives preference to non-nuclear-states, as these states can take their share from benefits coming from explosions like that, without any contribution to the research costs.¹¹

In terms of peaceful uses it is essential to mention that the Non-Proliferation Treaty (NPT) also contains provisions regarding nuclear exports.¹² The second paragraph of Article 3 of the Treaty provides that the contracting states shall not give non-nuclear states fissionable materials, equipment or materials, which are produced to be processed, used, or manufactured.¹³

The Partial Test Ban Treaty of 1963 (PTBT) predated the NPT. This Treaty does not contain direct provision for peaceful nuclear explosions. Only the first paragraph of Article 1 refers to it saying that it is not only explosions with nuclear weapons that may not be completed, but other nuclear explosions cannot be carried out either. Several universal treaties were created regarding peaceful nuclear explosions, of which the most important ones are as follows: the Antarctic Treaty which was signed in 1959. It refers to all the inland area and icesheet south of 60° south latitude which can be used only for peaceful aims and researches, while nuclear explosions and dumping radioactive wastes are prohibited.¹⁴

Article 26 of the Geneva Convention on High Seas of 1958 says that all member states shall take measures to prevent pollutions by dumping radioactive wastes.¹⁵ The Outer Space Treaty of 1967, the Treaty on the Prohibition of the Emplacement of Nuclear Weapons of Mass Destruction on the Seabed and the Ocean Floor and in the Subsoil of 1971, as well as the Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping Wastes and other Matters of 1972 contains provisions related to the prevention of radioactive pollution. The United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS, Montego-Bay, 1982) contains provisions regarding foreign nuclear-powered ships and ships carrying nuclear or other inherently dangerous or noxious substances, when exercising the right of innocent passage through the territorial sea, shall carry documents and observe special precautionary measures established for such

⁹ Lamm V.: *ibid.* 308.

¹⁰ Lamm V.: *ibid.* 309.

¹¹ Lamm V.: *ibid.* 310.

¹² Compare: World Nuclear Association: *Good Practice in the Compliance and Licensing of Nuclear Exports*. 2015. 1-44.

[http://www.world-nuclear.org/uploadedFiles/org/WNA/Publications/Working_Group_Reports/REPORT_Good_Practice_in_Nuclear_Exports\(1\).pdf](http://www.world-nuclear.org/uploadedFiles/org/WNA/Publications/Working_Group_Reports/REPORT_Good_Practice_in_Nuclear_Exports(1).pdf) (Date of downloading: 20 February 2018)

¹³ Lamm V. *ibid.* 262.

¹⁴ It was defined by the Article 5 of Antarctic Treaty. http://www.ats.aq/documents/ats/treaty_original.pdf (Date of downloading: 24 February 2018)

¹⁵ http://www.gc.noaa.gov/documents/811958_high_seas.pdf (Date of downloading: 15 February 2018)

ships by international agreements.¹⁶ Besides that, the Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin-America and the Caribbean (Tlatelolco Treaty)¹⁷ is worth mentioning, which controls the issues of peaceful explosions only in the regional context.¹⁸

In 1976 a bilateral contract was created between the Soviet Union and the United States which deals with the nuclear explosions for peaceful uses, and develops, as well as specifies the provisions of NPT.¹⁹

It is also worth mentioning the customary law among the issues of peaceful explosions, because these regulations are important, too. Liability rules can be derived from the customary law, which means that the states not only have the liability if they break the rules of international law, but they also must approve the damage caused by dangerous activities. The states shall have the responsibility and provide compensation for the damage caused by explosions.²⁰

The IAEA has an important role related to the international rules of peaceful explosions, since the Agency is the organisation which supplies the tasks specified in Article 5 of NPT observation of peaceful explosions. It fulfills its task on the basis of the observation agreement between the states executing explosions and the IAEA.²¹

Summary

Although the issue of nuclear energy has several aspects, the aim of my study was to give an analytical description of the peaceful usage of nuclear explosions. With regard to the scope of the study it is impossible to study all international conventions in one study. That is why I tried to choose the most important steps, and they were shown in a chronological order. In the research I examined the regulations concerning the activity in connection with the peaceful application, and the peaceful explosions were examined in a separate chapter. In the future I would like to give suggestions on the basis of conventions and organizational regulations while studying their effectiveness.

¹⁶ United Nations Convention on the law of the Sea. Article 23

¹⁷ See the full text: http://www.nti.org/media/pdfs/Treaty_of_Tlatelolco.pdf?=-1316643635 (Date of downloading: 24 February 2018)

¹⁸ Lamm V.: *ibid.* 323.

¹⁹ Lamm V.: *ibid.* 323.

²⁰ Lamm V.: *ibid.* 327.

²¹ Lamm V.: *ibid.* 332.

DIE RECHTLICHE REGELUNG DES TIERSCHUTZES IN DER EU

*dr. Nikoletta Tímea Nagy**

Phd Studentin
Universität Miskolc

Einführung

Ich habe als der Gegenstand des Aufsatzes die ausführliche und analytische Vorstellung des Tierschutzes angesetzt. Ich möchte eine gemeine Durchsicht über den Zustand des Tierschutzes aus europäischem Aspekt mit der Nachforschung des Europäischen Rechts geben.

Der Tierschutz hat etwa zwei jahrhundertliche Vergangenheit in den modernen Staaten, die darauf vor allem abzielen, ungerechtfertigt Tortur der Tiere und nachsichlose Behandlungsweise zu verhindern, und die Lebensgrundlage und die Arterhaltung zu besorgen. In den Vordergrund müssen zwei wichtigen Aspekte gestellt werden. Der eine ist der Wahrhinweis der Geschellschaft und der andere ist das Schaffen des entsprechenden Rechtsmittels.¹

Auf die Wichtigkeit dieses Gebietes wird es vom Preambulum unseres Gesetzes über den Schutz und der Schonung der Tiere des Jahres 1998 XXVIII. hingewiesen, das aussagt, dass „die Tiere sich fühlende, leidende und sich freunde Lebewesen sind.“²

Die Tierschutzregelung der Europäischen Union

In der EU-Gesetzgebung haben der Tier- und Umweltschutz eine wichtige Rolle. Der Vertrag über die Europäischen Union und der Vertrag über die Arbeitsweise der Europäischen Union enthalten Verfügungen über den Tier- und Umweltschutz.

Der dritte Artikel des Vertrags über die Europäischen Union hat eine Verfügung, in der „*ein hohes Maß an Umweltschutz und Verbesserung der Umweltqualität*“ als Ziel festgestellt wurde.³

In dem 13 Artikel des Vertrags über die Arbeitsweise der Europäischen Union wurde festgesetzt: „*Bei der Festlegung und Durchführung der Politik der Union in den Bereichen Landwirtschaft, Fischerei, Verkehr, Binnenmarkt, Forschung, technologische Entwicklung und Raumfahrt tragen die Union und die Mitgliedstaaten den Erfordernissen des Wohlergehens der Tiere als fühlende Wesen in vollem Umfang die Rechnung; sie berücksichtigen hierbei die Rechts- und Verwaltungsvorschriften und*

* Supervisor: Dr. Anikó Raisz PhD Dozentin

¹ Zoltán Ö.: Az állatvédelem jogi rendje. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó. 2000. 25-26.

² Sieh unseres Gesetz über den Schutz der Tiere 1998. https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99800028.TV (10. Juni. 2018.)

³ Die Webseite von Eur-lex.europa.eu. https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0020.02/DOC_1&format=PDF (10. Juli. 2018.)

die Gepflogenheiten der Mitgliedstaaten insbesondere in Bezug auf religiöse Riten, kulturelle Traditionen und das regionale Erbe.”⁴

Der Schutz der scheidenden Tiere in Europäischen Union

Die Europäische Gesetzgebung im Bereich des Tierschutzes hat im Jahre 1970 begonnen, als die Europäischen Gemeinschaften im Jahre 1974 eine Richtlinie⁵ über die Rauschnarkose der Tiere ausgestoßen haben die Leiden während der Abschachtung der Tiere zubeheben.

Der Beschluß 306/1998 von der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft (EWG) hat ausgesagt, dass man während der Abschachtung der Tiere die Quälerei kleinstmöglich drängen muss. Die Richtlinie 119/1993. hat sich mit der Abschachtung der Tiere und mit der Lieferung der Tiere zur Schlachtereie beschäftigt. Diese Richtlinie ist ein wichtiger Tritt in der Regelung der scheidenden Tiere gewesen, und ausführliche Verfügungen wurde über die Weise der Rauschnarkose und über die Weise des Ausbluten aufgesetzt.⁶

Notwendiger Schutz während der Lieferung der Tiere

Die Schaffung der Regelungen der Tierlieferung hat im Jahre 1977 begonnen, als gemeine und spezielle Regelungen von den Europäischen Gemeinschaften festgestellt wurden. Das Ausweispapier für die Tierlieferung wurde eingeführt, damit man die Abhaltung der Regelungen kontrollieren kann. Im Jahre 1991 wurde eine Richtlinie erstellt, die das tiergesundheitsliche Ausweispapier verbindlich gemacht hat. Andere Verfügungen wurden eingeführt: der Ausbau des Inspektorsnetzwerks zwecks der Kontrolle der Tierlieferung; der Nachweis durch behördlichen Tierarzt während der Lieferung aus den dritten Welten hervorgehenden Tiere.⁷

Die Regelungen über die landwirtschaftliche Tierhaltung

Ein Übereinkommen über die landwirtschaftliche Viehbestände wurde im Jahre 1976 von den Europarat über die gewerbsmäßige Haltung der Tiere akzeptiert, wozu die Europäischen Gemeinschaften mit der Richtlinie 923/1978. EWG beigetreten sind.⁸ Im Jahre 1993 ist die Europäische Umweltagentur (European Environment Agency) entstanden. Seine Aufgabe ist unabhängige Informationsgeben über die Umwelt. Seine Ziele sind die Förderung der nachhaltigen Entwicklung und die Förderung der Verbesserung des Zustands der Umwelt.⁹

⁴Sieh den ganzen Text: <http://www.staatsverschuldung.de/lissabon.pdf> (10. Juli. 2018.)

⁵ Richtlinie 93/119/ EG des Rates vom 22. Dezember 1993 über den Schutz von Tieren zum Zeitpunkt der Schlachtung oder Tötung. Sieh den ganzen Text: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:31993L0119&from=DE> (10. Juli. 2018.)

⁶ Paulovics: a. a. O.204.

⁷ Paulovics: a. a. O. 204.

⁸ Paulovics: a. a. O. 2002. 205.

⁹ Die Webseite von der Europäische Umweltagentur: <https://www.eea.europa.eu/hu/about-us> (10. Juli. 2018.)

In der Richtlinie 58/1998/EG des Rates über den Schutz landwirtschaftlicher Nutztiere¹⁰ wurden die Mindestvoraussetzungen über die Haltung der Nutztiere aufgesetzt. Diese Regelungen haben sich nicht nur auf die gewerbsmäßige Tierhaltung bezogen, sondern auch auf welche Tierhaltungen. Unter den Begriff gewerbsmäßigen Haltung hat man nicht nur technische oder automatisierte Systeme verstanden, sondern auch die gute Befindlichkeit der Tiere. Außerdem sind notwendig die entsprechende Haltung, die Vermeidung der Verursachung der Verletzung und des Leidens, und die Begrenzung der Bewegungsfreiheit und entsprechenden Abschluss muss man haben die Tiere zu sorgen.¹¹

Die Rechtliche Regelung des Tierversuches

Man muss die Bewilligung haben Tierversuch zu machen. Die Tierversuche kann man nur im Interesse wissenschaftlichen Ziels fügen. Diese Ziele sind zum Beispiel das Heilen der Krankheiten, die Analyse und die Untersuchung der Medikamente, die Förderung der wissenschaftlichen Forschungen. Unser Tierschutzgesetz sagte aus, dass man keinen Tierversuch fügen kann, und den Tierversuch wird nicht bewilligt, wenn es andere wissenschaftliche begründete Weise gibt, und diese Weise dient zu den erwarteten Ergebnissen.¹²

Früher hat die Richtlinie 609/1986/ EWG über die Tierversuche verfügt. In dieser Richtlinie wurden über die Ziele des Tierversuchs, über die Regelungen der Haltung der Versuchstiere verfügt, und die Richtlinie hat obligatorische Vorschrift über die Zuteilung der Kontrollersämter für die Mitgliedstaate enthalten.¹³

Die Richtlinie des Rates vom 24. November 1986 zur Annäherung der Rechts- und Verwaltungsvorschriften der Mitgliedstaaten zum Schutz der für Versuche und andere wissenschaftliche Zwecke verwendeten Tiere (86/609/EWG)¹⁴ hat über die Versuchstiere verfügt. In dieser Richtlinie wurden die Mindestvoraussetzungen bestimmt. Die Regelungen wurden nicht einheitlich von den Mitgliedstaaten verwaltet, denn die nationalen Durchführungsmaßnahmen wurden von einzelnen Staaten akzeptiert, und andere Staaten haben nur die Mindestvoraussetzungen geleistet. Dadurch wurde die Richtlinie 2010/63/EU¹⁵ des Europäischen Parlaments und des Rates vom 22. September 2010 zum Schutz der für wissenschaftliche Zwecke verwendeten Tiere erstellt. Diese Richtlinie ist am 1. Januar 2013 in Kraft getreten. Die Richtlinie festet die entsprechende Behandlungsweise mit den Tieren, und man muss mit den Tieren als mit fühlendem, lebendem Wesen umgehen, und die Tiere kann nur im Interesse wissenschaftlichen und experimentellen Ziels angewandt werden (csak abban az esetben használhatóak az állatok tudományos és kísérleti célokra), wenn seine experimentelle

¹⁰ Sieh den ganzen Text: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:31998L0058&from=DE> (10. Juli. 2018.)

¹¹ Paulovics: a. a. O. 205.

¹² Jámbor A.: Állatvédelem az állatkísérletek területén? De iurisprudencia et iure publico. 2014/2. 1-12. 1.

¹³ Paulovics: a. a. O. 206.

¹⁴ Sieh den ganzen Text: Die Webseite von eur-lex.europa. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:01986L0609-20030916&from=HU> (10. Juli. 2018.)

¹⁵ Sieh den ganzen Text: Die Webseite von eur-lex.europa. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010L0063&from=DE> (10. Juli. 2018.)

Verwendungen zu der Gesundheit der Leute oder der Tiere und dem Umweltschutz dienen.¹⁶

Zusammenfassung

Im Laufe des Aufsatzes habe ich eine gemeine und analytische Vorstellung über die europäischen Regelungen des Tierschutzes.

Aus dem Aufsatz ergibt das, dass die gesetzlichen Rahmen der Tierschutzregelung sowohl in der internationalen Regelung, als auch in der Regeleung von Europäischen Union entstanden sind. Leider wurden die Probleme im Bereich des Tierschutzes im XX-XXI. Jahrhunderten nicht gelöst. Wir müssen fortwährend mit dem Ausfluß der Klimaänderung¹⁷ und mit dem Aussterben der Tiere und der Pflanzen gegenüberstehen.

Die Folge der Entwicklung der industriellen Länder führen zu der anbrüchigen Situation unserer Welt. Das Wirtschaftswachstum, die Aufbringung der Geldhähne, die Entwicklung der Technologien wurden hervorgehoben, die infolge der wachsenden Produzieren und Verbrauch neuerliche Umweltsprobleme hervorgerufen haben.¹⁸

Was benötigt unsere Erde um zu bewahren? Die internationale Kooperation, politische Betreiben, entsprechende Regelungen und Durchführung, gesellschaftliche Teilnahme und Mitteilungen sind notwendig.

¹⁶ Jámbor: a. a. O. 2014. 2.

¹⁷ Sieh für mehrere Informationen: A klímaváltozás hatásai, következményei és az alkalmazkodás lehetőségei. Die Webseite von Ministerium für Ländliche Entwicklung. <http://www.kothalo.hu/kiadvanyok/klima.pdf> (5. Juni. 2018.)

¹⁸ Klára Hajnal: A fenntartható fejlődés elméleti kérdései és alkalmazása a településfejlesztésben. PhD Dissertation. 2006. <http://hajnalklara.com/files/Hajnal-Klara-disszertacio.pdf> (5. Juni. 2018.) 9.

CONSTITUTIONAL CRISIS AND MYANMAR

*Nge Nge Aung**

PhD Student

University of Debrecen

Introduction

Constitution is the pillar of the State, mirror of the State, basic law of all laws of the land. Every country has Constitutions respectively based on the laws accepted widely all over the world, especially in civil law, common law and socialist law systems. Even though the systems of laws, doctrine of separation of powers and check and balance are different, constitutional crises occur when one of the three great branches known as legislature, executive and judiciary use the power more than necessary without having the benefit of the citizens or beyond the limit described by the Constitutions in general. There are no exact definitions what are constitutional crises. It can be called that the situations are complex and there are no solutions by Constitutions. At that time, Constitutional crises can be changed into political ones too.

Constitutional crisis can be happened in every constitution whether written or unwritten. It can be arisen among the government' organizations named legislature, executive and judiciary when one of the organizations disobeys their Constitutional provisions. A Constitutional crisis occurs when there is a serious danger that the constitution is about to fail at its central task.¹

In political science, a constitutional crisis is a problem or conflict in the function of a government that the political constitution or other fundamental governing law is perceived to be unable to resolve. There are several variations to this definition. For instance, one describes it at the crisis that arises out of the failure, or at least a strong risk of failure, of a constitution to perform its central functions.²

Legal definition of Constitutional Crisis refers to a situation dealing with the inability to resolve a disagreement involving the governing constitution of a political body. Typically, a dispute or an interpretation or violation of a provision in the constitution between different branches of government is involved. A Constitutional crisis may threaten to break down government function.³

* Supervisor: Dr. Szűcs Lászlóné Dr. Siska Katalin, PhD university docent

¹ Balkin, J. M. : Constitutional Crisis and Constitutional Rot. Maryland Law Review .Vol.77:147.47 Retrieved from http://digitalcommons.law.yale.edu/fss_papers [Received November 25, 2018]

² Xenophon, C.: Constitution in the global financial Crisis: A Comparative Analysis. Oxon: Routledge.2016, 53.

³ Constitutional Crisis Law and Legal Definition, USLEGAL.COM. Retrieved from <https://definitions.uslegal.com>

Types of Constitutional Crisis

Types of Constitutional crisis are also different among the researchers. The researchers here may be included the political and constitutional specialists because the Constitutional crisis can be turned into political ones too as I mentioned above. So, the meaning and types of Constitutional crises are not identical in legal point of views and political point of views. Some scholars accept that there are four types of Constitutional crisis but some accept three types only.

Under the professor Jack M. Balkin, Knight Professor of Constitutional Law in Yale Law School, three types of Constitutional crisis he explained. Firstly, politicians (or military officials) publicly announce that they will not obey the Constitution. It means that government officials publicly announced that they will no longer play by the rules of the Constitutions, the Constitution has failed. Secondly, the Constitution might fail because it keeps political actors from preventing looming disaster. Thirdly, a Constitution might fail because lots of peoples refuse to obey it. There will be violence in the streets, states secede from the Union, army refuses to obey the people control. ⁴ These are the three types of Constitutional crisis discovered by the American Professor in US constitutionalism and politics.

Four types of Constitutional crises under Julia Azari, Associate Professor of Political Science at Marquette University and Seth Masket, Professor of political science and director of the Centre on American Politics at the University of Denver, are as follows;

- (1) The Constitution does not say what to do
- (2) The Constitution's meaning is in question
- (3) The Constitution tells us what to do, but it is not politically feasible
- (4) Institutions themselves fail

For example, in the case of Willian Henry Harrison became the first president to die in office in 1841. At that time, there were no provisions that the vice president should fully assume the office or just safeguard the role until a new president could somehow be chosen.⁵

US Constitution has 37 articles and shortest one in the world but it is incomplete on the other hand. There is no complete Constitution even though India Constitution is recognized as the longest one. Most of Constitutions are always amended when constitutional problems or conflicts have been arisen among the government's organizations. After the case, US Constitution was supplemented as 25th amendment. Under this, the Vice President shall become president if the President is removed or he or she dies or resigns.⁶

Second, Constitution meaning is in question or ambiguous. Supreme Courts or Constitutional Courts will need to interpret them to be clear at that time. In US, Supreme Court could establish the judicial review and make landmark decision in the case of Marbury v. Madison (1803).⁷ But, in Myanmar, the role of Constitutional Tribunal was

⁴ Balkin, J. M.: Constitutional Crisis and Constitutional Rot. Maryland Law Review 77(147):147-160

⁵ Azari, J. - Masket, S.: The 4 Types of Constitutional Crises. FightThirtyEight. 2017. [Accessed in 9 October 2018] Retrieved from [http://fivethirtyeight.com/features/constitutional-crisis/...](http://fivethirtyeight.com/features/constitutional-crisis/)

⁶ Section 1, Article II, US Constitution.

Retrieved from <http://www.law.cornell.edu>

⁷ 5 U.S(1 Cranch) 137(1803)

faded away in the case of Parliament (Lower House) v. the Constitutional Tribunal of the Union (2012).⁸ It was originated from the ambiguous words “*Union Level Organization*”. Thus, Constitutional crisis can be originated from the interpretation process by the judiciary. But, the word *Federal* in Myanmar is also not clear since Myanmar gained her independence in 1948. This word made civil war in Myanmar. In fact, States, Regions, Union territories and Self-Administered Areas cannot be parted from the Union under the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008.⁹

Thirdly, Constitution tells the authorities what to do but it is not possible in politic. Sometime, political point of views can be contrary with the legal point of views. So, the problems of infeasible in politic are happened although the Constitution prescribes what to do. This type of crisis can be learned in Sri Lanka Constitutional crisis between the President and the Prime Minister.

Finally, one of the government institutions does not follow the norms and standards of the international recognized constitutionalism. Or, it may be defined that a branch uses power more than vested to it, Constitutional crisis occurs.

Current Constitutional Crises

Constitutional crises are happened in every constitution in most countries all over the world, in Asia, Africa, United State and Europe.

At present, constitutional crisis has been changed into political crisis.

The standoff has divided Sri Lanka’s government, with both Wickremesinghe and Rajapaksa now claiming to be the country’s legitimate leader. There is a Constitutional crisis between the President and Prime Minister. The President removed the current Prime Minister by making impeachment that the Prime Minister intended to commit high treason. But, Wickremesinghe has claimed his dismissal is unconstitutional and refused to accept it. Under the amendment of the Constitution, President cannot fire the Prime Minister from his or her position. On the other hand, the President can appoint the Prime Minister as he thinks fit. Those two provisions show that the misunderstood context in meaning. One of the constitutional researchers said that the President needs the approval of the Parliament if he wants to appoint the Prime Minister.¹⁰

In Spain, there is a constitutional crisis between the Spain government and Catalan autonomous community. The Catalonian does not want to support taxes anymore for the poor province of Spain and they want to secede from Spain. The Parliament of Catalan passed the referendum law against the Constitution of Spain. The Spanish Constitutional Court suspended a referendum law that was approved by the Catalan parliament. The Prime Minister accused Catalonia’s parliament of an intolerable act of disobedience in passing its referendum law, insisting it had violated the Spanish constitution.¹¹

⁸ Reference 1 , 1/2012

⁹ Article 10, Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008.

¹⁰ Mexler, E: Sri Lanka Is Engulfed in a “ Constitutional Crisis” Here’s what to Know . 2018 [Accessed in October 29th, 2018]

¹¹ Hannah Strange.(2017). Spain’s Constitutional Court suspends Catalan referendum law. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk> [29 November 2018]

According to U.S Constitutionalist Levy, the U.S is already in a constitutional crisis. The President Trump removed the FBI official from his position and he banned the seven Muslim countries for immigration.¹² Levy said that it is a slow motion Constitutional crisis and some Constitutionalsists said that it is not the situation of the Constitutional crisis but it is a period of increasing constitutional rot. Constitutional rot can lead to any one of the types of constitutional crisis.¹³

Sometimes, Constitutional crises are called constitutional hardball by Mark Tushnet and it is different from the Constitutional rot.¹⁴

Constitutional Crisis in Myanmar (2012)

The present Constitution is the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008 and Myanmar is facing with challenges and difficulties now. The State situation can be able to change easily. Laws, rules and regulations these years have been amended and some old laws are repealed. But, the Constitution itself cannot be changed because it is strict to be amended.¹⁵ The Constitution 2008 has been emerged as new one after referendum.

The origination of the crisis arose from the interpretation. There is a Constitutional Tribunal that has been vested the power to interpret the Constitution 2008. The main function of the Tribunal is to interpret the provisions of the Constitution.¹⁶ There are two kinds of interpretation, directly interpretation as prescribed in provision and interpretation due to the intention of the original drafters or legislature.¹⁷ In addition, the discussions, drafts and records for the purposes of making law can be taken into consideration when a provision of the Constitution is interpreted.¹⁸

The resolutions of the Tribunal are final and conclusive and then effect to the government's departments concerned.¹⁹ But, it is contracted after the case happened in 2012 between the legislature and members of the Constitutional Tribunal. The Attorney General on behalf of the President presented a question to the Tribunal to interpret that; "*The Committees and Commissions formed by the Lower House are Union Level or not.*"

The Tribunal decided the question that the Committees and Commissions formed by the Lower House are not Union Level after citing relevant laws and sections. Although the Constitution provided that the resolutions of the Tribunal are final and conclusive, the Parliament was not satisfied with this resolution and two third members of Parliament impeached the members of the Tribunal against the Constitution.²⁰

¹² Eric Stober.(2018). What is a Constitutional crisis-and is the U.S.in one? The Global News.[29 November 2018]

¹³ Jack M, Balkin 2017:155-156

¹⁴ Ibid.,p.149

¹⁵ Article 436, Constitution of the Republic of the Union of Myanmar, 2008

¹⁶ Article 322(a) , ibid

¹⁷ Reference 1, Constitutional Tribunal of the Republic of the Union of Myanmar, 2012, p 15

¹⁸ Article 4, Interpretation of Expression Law, 1973

¹⁹ Article 324 of the Constitution of the Union of Myanmar 2008

²⁰ Pyithu Hluttaw v the members of the Constitutional Tribunal,1/ 2012

As a result, all nine members resigned from the Tribunal because they did not amend or repeal theirs. Some constitutionalist defined that Myanmar was in Constitutional crisis at that moment.

Conclusion

Actually, constitutional conflicts originated from the Constitutions because there are no complete constitutions and they are needed to be amended when it is difficult implementing in practice or one of the three great branches does not obey the Constitution and use the powers beyond limitation. At that time, Constitutional crisis can be happened and it can be changed into political crisis too. As advantage, constitution became complete than before after happening constitutional crisis. On the other hand, riots in the streets, violence between the people and authorities and political crisis through constitutional crisis may also be happened concurrently.

ÁLLATVÉDELEM A BIBLIÁBAN*

*dr. Novák István***

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Jelen tanulmányunk egy olyan érdekes területtel foglalkozik, amelynek ugyan sem hazai sem külföldi irodalma nem jelentős, mégis saját kutatásunk eredményeit is felhasználva bemutatható az állatok iránt érzett tisztelet a Bibliában mint a zsidó és keresztény kultúra egyik fontos területének, az élet védelmének sajátos része. Ha a Bibliában fellelhető állatokkal és állatvédelemmel kapcsolatos szövegeket keressük, azok elsősorban az Ószövetségben találhatóak. Azonban néhány esetben az Újszövetség is ad némi támpontot, bár ez esetben inkább csak elszórtan utalhatunk állatvédelemre, de erről is tárgyalunk tanulmányunkban.

Az állatokkal kapcsolatos bibliai álláspont

Sokan meglepődnek, de a Biblia számos helyen utal arra, hogy a teremtett világban milyen szerepe és helye van az embernek, illetve az állatoknak. Az Ószövetségben először a teremtés¹ leírásában olvashatunk arról, hogy a világegyetemben megkülönböztetett szerepe van az élőlényeknek. Az embert ugyan nem múlja felül az állatvilág, de mindenképpen szorosán összetartozik és a teremtésben egymást követő napon jönnek létre. Először nézzük meg az Ószövetség állásfoglalását rögtön a Genezis könyvének ide vonatkozó részeire koncentrálni. Az első szöveg a teremtéstörténetben az ún. hatnapos teremtés-elbeszélés, amelyik fontossági és logikai sorrendben hozza a teremtés történetének élőlényekre, állatokra vonatkozó sorait.² Az első teremtéstörténetben mindösszesen annyit olvashatunk, hogy az élőlényeknek fontos szerepe van és az élővilág szerves része az ember és az állatok.³ Ami már itt látható,

* E dolgozatot Prof. Dr. Paulovics Anita egyetemi tanár irányítása mellett készítettem.

** Témavezető: Prof. Dr. Sály Pál egyetemi tanár

¹ E dolgozatban a teremtés és/vagy evolúció kérdésére nem térünk ki. A bibliai szövegek alapján történő értekezés ugyanis erre a kérdésre nem kell, hogy választ adjon.

² „Isten szólt: „A vizek teljenek meg élőlények sokaságával, az égen, a föld felett pedig röpködjenek madarak.” Úgy is történt. Isten megteremtette fajtájuk szerint a nagy tengeri állatokat és mind az élőlényeket, amelyek mozognak, vagy a vízben úszkálnak. És a röpködő madarakat is, ugyancsak fajtájuk szerint. Isten látta, hogy ez jó. Isten megáldotta őket és így szólt: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a tengerek vizét, s a madarak is szaporodjanak a földön.” Este lett és reggel: az ötödik nap. Aztán szólt Isten: „Hozzon elő a föld élőlényeket fajok szerint: háziállatokat, csúszómászókat és mezei vadakat fajok szerint.” Úgy is történt. Isten megteremtette a mezei vadakat fajok szerint, a háziállatokat fajok szerint és az összes csúszómászót a földkerekségen, fajonként. Isten látta, hogy ez jó.” Ter 1,20-25.

³ Szintén nem kerül elemzésre az ember keletkezésének története, hiszen a bibliai mondanivalóból most azt vizsgáljuk, ami nélküle is értelmezhető.

hogy a teremtéstörténet végén Isten az emberre bízta a világot.⁴ Megítélésem szerint a Biblia nagyon modern és korszerű gondolatot fogalmaz meg már ebben a szövegben. Azt látjuk, hogy az embernek ugyan nincs köze a világ létrejöttéhez, de ahhoz igen, hogy mi lesz a világ sorsa. Már a kezdet kezdetén megjelenik az a jogi és erkölcsi kötelezettség, amikor is az embernek óvni kell a természetet, a teremtett világot és az állatokat. Nincs öncélú vérontás, még az áldozati állatok vérének is értéke van, és azt is szenvedéstől mentesen kell végrehajtani. Mondhatjuk azt, hogy a modern környezetvédők sem tudnak többet mondani, mint azt, hogy harmonikus és békés együttélésre kell törekedni az állatvilág, a többi élőlény és az ember között, aki ez idáig a legtöbb kárt tette a teremtésben, a világban. Jogi szabályozásra az Ószövetség kezdetén még alig kerül sor, de az erkölcsi elvek élesen élnek a közösségben. A Biblia törvényei, amik jogi rendelkezésnek is megfelelhetnek, hiszen érdekes módon egy esetben tartalmaznak szankciót, az állatokkal való kapcsolatnak egy bizarr változatát szankcionálják, ez pedig nem más, mint a nemi kapcsolat az állatokkal. Ennek büntetése halál!⁵

A Teremtés könyvében az első teremtéstörténet⁶ után egy második található.⁷ Itt már nem a hétnapos teremtés a lényeges mozzanat, ami a szombat megszentelésére utal, hanem sokkal inkább az, hogy az állatokat az ember uralma alá vonja, elnevezi őket, ami a hatalmat jelenti, a birtokbavételt. Ezzel együtt azonban nem a legtökéletesebb társa a férfinak, hanem csupán segítő. A tökéletes társa az embernek az asszony lesz. A történetben az is megjelenik, hogy a korabeli gondolkodás az asszonyt sem tartotta egyenlő társnak, de mégiscsak magasabb szinten teremtődött, mint az ember.⁸

A következő szöveg a Genézis könyvének egy másik jól ismert története. A vízözön elbeszélése arról szól, hogy az állatok különleges oltalmat élveznek.⁹ Vegyük észre a

⁴ „Isten megáldotta őket, Isten szólt hozzájuk: „Legyetek termékenyek, szaporodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá. Uralkodjatok a tenger halai, az ég madarai és minden állat fölött, amely a földön mozog.” Azután ezt mondta Isten: „Nézzétek, nektek adok minden növényt az egész földön, amely magot terem és minden fát, amely magot rejtő gyümölcsöt érlel, hogy táplálékotok legyen. A mező vadjainak, az ég madarainak, s mindennek, ami a földön mozog és lélegzik, minden zöld növényt táplálékul adok.” Úgy is történt. Isten látta, hogy nagyon jó mindaz, amit alkotott. Este lett és reggel: a hatodik nap.” Ter 1, 28-31.

⁵ „Ha valaki állattal hál együtt, meg kell halnia, és az állatot is meg kell ölni.” Lev 20,15; „Ne hálj együtt semmiféle állattal, attól tisztátalanná válsz. Az asszony se adja oda magát állatnak, hogy vele háljon. Ez undok dolog.” Lev, 18,23; „Ha egy asszony állathoz közeledik, hogy vele háljon, öljétek meg az asszonyt is, az állatot is. Meg kell halniuk, vérük visszahull rájuk.” Lev 20,16.

⁶ Ter 1,1-2,4a.

⁷ Ter 2,4b-25.

⁸ „Azután így szólt az Úristen: „Nem jó az embernek egyedül lennie. Alkotok neki segítőtársat, aki hozzá illő.” Az Úristen megteremtette még a földből a mező minden állatát, s az ég minden madarát. Az emberhez vezette őket, hogy lássa, milyen nevet ad nekik. Az lett a nevük, amit az ember adott nekik. Az ember tehát minden állatnak, az ég minden madarának és a mező minden vadjának nevet adott. De a maga számára az ember nem talált segítőtársat, aki hasonló lett volna hozzá. Ezért az Úristen álmodta meg az emberre, s mikor elaludt, kivette egyik oldalcsontját, s a helyét hússal töltötte ki. Azután az Úristen az emberből kivett oldalcsontból megalkotta az asszonyt, és az emberhez vezette. Az ember így szólt: „Ez már csont a csontomból és hús a húsemból. Asszony a neve, mivel a férfiből lett.” Ter 2,18-23.

⁹ „Az Úr így szólt Noéhoz: „Szállj be egész családdal a bárkába, mert csak téged taláلتalak igaznak színem előtt az egész nemzedékben. Minden tiszta állatból vigyél hetet-hetet, hímeket és nőstényeket, a tisztátalanokból pedig kettőt, hímeket és nőstényeket. (A madarakból is hetet-hetet, hímeket és nőstényeket), hogy

szövegben, hogy nem az ember(ek) megmentése áll a középpontban, hanem az állatoké. A túlélést segíti a fajok védelme, amikor arról van szó, hogy minden állatból kettő, illetve hét hím és nőnemű egyed is a hajóra kell vinni, hiszen a pusztítás után az új élethez meg kell menteni a fajokat. Mintha az Ószövetség e szövegének szerzője előre utalna napjainkra és az állatok kipusztulásának megakadályozására figyelmeztetne.

Még egy utolsó szöveget emelek ki az Ószövetségből.¹⁰ A bibliai állatvédelem kiterjed ugyanis a levágásra szánt állatokra is. Nem lehet barbár módon, felesleges szenvedést okozva gyilkolni az állatokat. Szükséges a megfelelő bánásmód, amit a zsidó szokások, hagyományok például a kóser részévé tesznek, bár az jóval többről szól, mint egyszerű állatvédelemről. A húsvéti bárány elfogyasztásának formájában a bárány megölésére szinte teljes utasítást ad a Biblia. Nemcsak kultikus, hanem egészségügyi, valamint állatvédelmi szempontból is.

Összefoglalva azt láthatjuk az Ószövetség imént bemutatott néhány szövegében, hogy a teremtésben fontos szerepe van az állatoknak, és az embernek fontos feladata van az állatok védelmében, amit kultikus-morális-jogi oldalról egyaránt véd a Biblia.

Ami az Újszövetséget illeti, kifejezett állatvédelmi szöveget nem találhatunk benne. Néhány hasonlat, néhány kép, amit az Újszövetség felhoz, de valójában az ember és állat kapcsolatára szinte semmi nem utal. Egy szöveget azonban érdemes kiemelni, bár ennek inkább csak vallási-teológiai szempontból van jelentősége. Ez Jézus születésének története, ahol az állatok és a kisgyermek között valódi egység és közösség valósul meg, amit a Biblia szépen kifejez a születés történetében.

ivadékuk az egész földön életben maradjon. Mert még hét nap, és akkor negyven nap és negyven éjjel esőt bocsátok a földre, s eltörlök a föld színéről minden lényt, amit alkottam.⁵Noé úgy tett, ahogy az Úr megparancsolta neki. Noé 600 esztendő volt, amikor a vízözön rátört a földre. Noé a vízözön előtt beszállt a bárkába: vele együtt fiai, felesége és fiainak feleségei. (A tiszta és tisztátalan állatok, a madarak és a földön élő állatok közül kettő-kettő, egy hím és egy nőstény ment Noéval a bárkába, ahogy Isten megparancsolta.)¹⁰Hét nap elteltével a vízözön rátört a földre. Noé 600. évében, a második hónap 17. napján, ezen a napon megnyíltak a nagy mélységek forrásai és megeredtek az ég csatornái. Az eső negyven nap és negyven éjjel zuhogott a földre. Ezen a napon Noé és fiai, Szem, Kám és Jáfet Noé feleségével és fiainak három feleségével együtt beszálltak a bárkába, s velük minden fajtájú vadállat, minden fajtájú háziállat, mindenféle földi csúszómászó és mindenféle madár és szárnyas. Minden lény, ami lélegzik, párosával ment Noéhoz a bárkába. Minden lényből egy hím és egy nőstény ment, ahogy Isten megparancsolta. Az Úr bezárta mögötte az ajtót.” Ter 7,1-17.

¹⁰ „Az Úr így szólt Mózeshez és Áronhoz Egyiptomban: „Ez a hónap legyen számotokra a kezdő hónap: ez legyen az év első hónapja. Hirdesd ki Izrael egész közösségének: a hónap tizedik napján mindenki szerezzen egy bárányt családonként, egy bárányt házanként. De ha a család kicsi egy bárányhoz, akkor a személyek számának megfelelően a szomszédos családdal együtt vegyen egyet. A szerint számoljátok a meghívottakat, hogy ki-ki mennyit eszik. Az állat legyen hibátlan, hím és egyéves. Vehettek bárányt vagy kecskét. Tartsátok a hónap tizennegyedik napjáig. Akkor Izrael közösségének egész gyülekezete a két este között vágja le. Vegyenek a véréből és kenjenek belőle annak a háznak a két ajtófélfájára és szemöldökfájára, amelyben elköltik. A húsát – tűzön megsütve – még akkor éjszaka egyék meg. Kovásztalan kenyérrel és keserű salátával fogyasszák el. Ne egyetek meg belőle semmit nyersen vagy vízben megfőzve, hanem csak tűzön sütve, a fejével, a lábával és belső részeivel együtt. Semmit ne tegyetek el belőle másnap reggelre. Ami másnapra megmarad, azt tűzön égessétek el.” Kiv 12,1-10.

Az állatvédelem katolikus álláspontja

Számos olyan szentnek, szent életű embernek, vagy éppen ma is élő egyházi személynek a példájára lehet rámutatni, akik az állatvédelemnek elsősorban keresztény meggyőződésből tesznek eleget. Utalhatunk Assisi Szent Ferencre, akinek életéből mindenki ismeri azt a jelenetet, amelynek során a hallgatói az emberek helyett az állatok voltak.¹¹ Beszélhetünk arról is, hogy a médiában rendszeresen szereplő Beer Miklós váci püspök a püspökség kertjében egy mini állatkertet tart, éppen azért, hogy bizonyítsa, hogy hozzátartozik életünkhöz az állatok szeretete.¹² Nem véletlen, hogy Ferenc pápa Ludato si kezdetű enciklikájában¹³ a teremtett világ védelméről szól. Így kezdi a buzdítást: „LAUDATO SI, mi' Signore”, „Áldott légy, Uram” – énekelte Assisi Szent Ferenc. Ezzel a gyönyörű himnusszal arra emlékeztetett minket, hogy közös otthonunk olyan, mint egy nővér, akivel osztozunk a létben, és olyan, mint egy szépanya, aki karjába zár minket: „Áldott légy, Uram, földanya-nővériünkért, ki fenntart és ellát minket, gyümölcsöket terem, színes virágokat és füvet!”¹⁴ Az enciklika III. fejezete a biológiai sokféleség elvesztéséről ír. Mintha nem is egyházi, hanem környezetvédelmi, illetve állatvédelmi dokumentumot olvasnánk!¹⁵ Az egész enciklika szellemisége

¹¹ „Az Állatok Világnapját 1931-ben Olaszországban hívták életre, a kezdeményezés célja a vadon élő állatok pusztulásának megfékezése volt. Később minden állat védelmét felvállalta. Magyarországon 1991-től, elsősorban állatvédő szervezetek és állatkertek rendezésében tartanak rendszeresen Állatok Világnapja megemlékezéseket. Az állatok világnapját, a természetszeretetről ismert Assisi Szent Ferenc emléknapján, október 4-én ünnepeljük, halálának évfordulóján. A rendalapító Szent Ferenc az állatok védőszentje, aki a legenda szerint nemcsak értette az állatok nyelvét, hanem beszélgetett is velük. A halálát követő második évben, 1228-ban szentté avatták, de a 20. század derekán VI. Pál pápa a környezetvédők védőszentjévé is felavatta. Éppen ezért október 4-én világszerte nemcsak a ferences rendi szerzetesek emlékeznek meg rendalapítójukról, hanem az állatok világnapja rendezvényeivel, az állat- és természetvédők is. Ez a nap tisztelgés Assisi Szent Ferenc előtt, aki már a 13. század elején azt hirdette, hogy mindent szeretnünk kell, ami körül vesz minket, legyen az élő vagy élettelen. Gondolkodásának és tetteinek középpontjában a feltétel nélküli szeretet állt. Már életében legendák születtek az állatoknak szóló prédikációiról és az állatokkal való beszélgetéseiről.” Vö.: <http://zoozoo.hu/allatok-vilagnapja-szent-ferenc-legendai/>

¹² „Én mindig is igyekeztem bárányzagú pásztor lenni. És nem azzal, hogy a püspöki palota kertjében állatokat, köztük bárányokat is tartok.” Vö. <http://168ora.hu/itthon/a-baranyszagu-unortodoxnak-tunik-pedig-o-a-legkonzervativabb-magyar-puspok-6639> „Mit hagyna itt a következő váci püspöknek ajándékba? A családközösségeket. Bennük látom az egyházunk jövőjét és megújulásának lehetőségét. A személyesebb egyházban hiszek, valamint a lelkeségi mozgalmakban. Éppen most járt itt nálam egy nagyon kedves család, megnézték a birkáimat. És a Misu nevű szamarát, amit a birkákkal együtt itt nevel a püspökségen? Igen, Misut is. Ezekről a terhektől viszont megkímélném az utódomat, nem tudhatom, hogy olyan habókos püspöke lesz-e Vácnak, mint amilyen én vagyok. Mennek önnel az állatok a kicsi faluba? Ha olyan lesz a parókia, akkor természetesen.” Vö. <https://zoom.hu/hir/2017/12/29/beer-miklos-ferenc-papa-egy-normalis-kereszteny-ember/>

¹³ Ferenc pápa: Laudato si, SZIT, Budapest, 2015. (sorozatszerkesztő: Diós István) https://uj.katolikus.hu/konyvtar/ferenc_papa_laudato_si_enciklika.pdf

¹⁴ Ferenc pápa: i. m. 5.

¹⁵ „Még lehet, aggaszt minket, amikor tudomást szerzünk egy-egy emlős- vagy madárfaj kihalásáról, ezek nagyobb ismertsége miatt. Az ökoszisztémák megfelelő működéséhez azonban a gombákra, algákra, férgek, rovarokra, hüllőkre és a számtalan különböző mikroorganizmusra is szükség van. Néhány kisebb egyedszámú faj, melyet gyakran nem veszünk észre, egy-egy élőhely egyensúlyának fenntartásában kulcsfontosságú szerepet játszik. Igaz, hogy az embernek be kell avatkoznia, amikor egy ökoszisztéma kritikus állapotba kerül, de ma az emberi beavatkozás egy annyira összetett valóságba, mint a természet, olyan szintű, hogy az ember által okozott állandó katasztrófák az ember újabb és újabb

tükrözi azt az egyházi álláspontot, mely szerint erkölcsi felelősség terheli azokat, akik a bolygónk élővilágát a pénz, a hatalom megszerzése érdekében, valamint kényelmi okok miatt tönkreteszik. Vita tárgyát képezi a hobbi vadászok állatokat elpusztító magatartása. A kereszténység nem tanítja a vegetarianizmust, a táplálékok közé sorolja az egyes állatokat is, viszont a haszontalan, pusztán szórakozásból álló gyilkolást nem tekinti minden szempontból és minden formájában erkölcsösnek. Érdekességképpen megemlíthetjük az egyik közéleti szereplő esetét, akinek luxusvadászatával kapcsolatban az egyik internetes portál felvetette, vajon van-e az állatoknak lelke.¹⁶ A nem éppen tudományos értékű cikk közöl néhány információt, ami az egyház álláspontját mutatja, mely szerint nincs olyan lelke az állatoknak, mint az embereknek ugyan, de többek véleménye szerint helyük van a teremtett világban, ezért értelmetlen pusztításuk mégiscsak bűnnek számít.

Összegzés

Rövid tanulmányunkban arra vállalkoztunk, hogy bemutassuk azt a bibliai álláspontot, amely meggyőz bennünket arról, hogy a teremtett világ részesei az állatok, amelyek védelemre szorulnak. Ha explicite nem is találunk olyan tanítást, ami ezzel a témával foglalkozik, de a Biblia után Ferenc pápa enciklikája újra tárgyalja és értelmezi a teremtett világ, valamint az ember és az állatok kapcsolatát. Bízunk abban, hogy az oly sokszor embertelen világban a világmindenség többi létezője egy jobb emberi világra tanít bennünket, hiszen ez is a célja az állatok védelmének, amely jogilag is alátámasztható kell, hogy legyen.

beavatkozását váltják ki; ekképpen pedig az emberi tevékenység mindenütt jelenlévő lesz, az ezzel járó összes kockázattal együtt. Gyakran ördögi kör jön létre: az emberi beavatkozás, mely egy probléma megoldására irányul, sokszor csak súlyosbítja a helyzetet. Például sok madár és rovar, mely elpusztul a technika által kifejlesztett növényvédő szerektől, hasznos magának a mezőgazdaságnak is, eltűnésüket pedig másik technikai beavatkozással kell helyettesíteni, amely feltehetőleg újabb káros hatásokkal jár. Dicséretesek és olykor csodálatra méltóak azoknak a tudósoknak és szakembereknek az erőfeszítései, akik igyekeznek megoldást találni az ember által okozott problémákra.” Ferenc pápa: i. m. 23.

¹⁶ „Indokolatlan a vasárnapi vadászat betiltása, mert az állatoknak nincs lelke, így számukra mennyország sincs – reagált a Demokratikus Koalíció törvényjavaslatára Semjén Zsolt, a Kereszténydemokrata Néppárt elnöke. Ezzel némileg rácăfolt Ferenc pápa legutóbbi kijelentésére, amely szerint a mennyország nem csak az emberek számára áll nyitva. Mi a teológia tudományos álláspontja ebben a kérdésben?” <http://www.origo.hu/tudomany/felfedezo/20150408-semjen-zsolt-racafolt-a-papara-lehet-e-az-allatoknak-lelke.html>

A TAGÁLLAMI KÁRTÉRÍTÉSI FELELŐSSÉG SORÁN AZ UNIÓS JOG ALKALMAZÁSÁNAK NEHÉZSÉGEI

*dr. Ocskó Eszter**

PhD hallgató

Károli Gáspár Református Egyetem

Az állam polgári jogi jogszabályalkotással okozott kárfelelősségének kérdése Magyarországon még mindig nem egyértelmű kérdés. A XIX. századig az állam teljes immunitást élvezett a polgári jogi jogviszonyokban, és a XX. század java részében is „csak” a funkcionális immunitás tana felé történt elmozdulás a kérdésben. Ennek értelmében az állam polgári jogi felelősségének megállapítására közhatalmi tevékenysége körében nem volt lehetőség. Ennek igazából két oka volt: egyfelől uralkodott az a nézet a jogalkalmazó bíróságokon, miszerint az állam jogszabályalkotása körében közzjogi feladatot teljesít, így szerződés a jogalkotó szerv és az állampolgár között nem jön létre. Másfelől amennyiben egyes bírói tanácsok mégiscsak láttak deliktuális felelősségi alapon valamennyire vizsgálható tényállást, az esetek döntő többségében jogellenesség és felróhatóság hiányában elutasították a kereseteket. A század vége felé azonban előtérbe kerültek azon nézetek, miszerint amennyiben egy norma jogellenességét az arra jogosult szerv (Magyarországon ez az Alkotmánybíróság, vagy az EUB lehet) kimondja, akkor a jogellenesség megállapítható. Felróhatóság - esetlegesen bizonyítottság - hiányában azonban a keresetek java része így is elutasításra került. Ez el is vette sokak kedvét az állam ellen indított keresetek előterjesztésétől, így a magyar bírói gyakorlatban az állam elleni kártérítési perek száma elég csekély. Az utóbbi időszakban a Kúria elé került két olyan ügy is, amelyekben a legfőbb bírói hatalom kimondta az állam kárfelelősségét¹.

Bevezetés

Az állami immunitás kérdésben megfigyelhető a változás, melyet a két említett jogeset is tükröz, mely az uniós tagságnak köszönhető. Az EUB mer ugyanis – inkább jogfejlesztő jogértelmezése során² – olyan ítéleteket hozni, mely a funkcionális immunitáson is túlmutatva állapítja meg az állam polgári jogi felelősségét azon esetekben, amikor jogalkotási feladatkörében eljárva uniós állam polgárainak kárt okoz.

Az Európai Unió Bírósága (EUB) ítélkezési gyakorlatából az látszik következni, hogy az állam polgári jogi immunitása már nem egyértelmű. A tagállamok felelősségre vonásának lehetősége már az 1971-es, ú.n. *Schöppenstedt-formulában* megmutatkozott. Az EUB a Tanács perelhetőségét mondta ki arra az esetre is, amikor nincs perbeli legitimáció az EGK-Szerződés 173. Cikke szerint (jogi és természetes személyek is

* Témavezető: Dr. habil. Osztoivits András, egyetemi docens

¹ A Kúria Pfv.III.20.656/2017. sz. ítélet

² Sok bírálat íri az EUB-t az ú.n. „bírói aktivizmussal” kapcsolatban

támadhatnak, ha a rendelet, határozat címzettjei, vagy ha közvetlenül és személyesen érinti őket). Az ezt követően született *Krohn&Co ügyben*³ hozott ítélet szerint a határozat megtámadására – megsemmisítése iránti kérelem előterjesztésére - előírt 2 hónapos határidő elmulasztása sem képezi akadályát a kártérítési per megindításának. Ugyanakkor a formula bizonyos fokig a Közösséget védi, mivel csak akkor ad lehetőséget a Közösség marasztalására, ha 3 feltétel teljesül: (1) a Közösség részéről gazdaságpolitikai jogalkotási intézkedés történt a (2) károsult védelmét szolgáló magasabb rendű jogszabály megszegésével és a (3) jogsértés megfelelően súlyos.

A tagállam felelősségét egyértelműen a *Frankovich* ítélet⁴ mondta ki. Az EUB itt már figyelembe vette az Európa Tanács 1984. évi ajánlását⁵, valamint tükrözi a „közösségi hűség elvét” is.⁶ Az államnak felelnie kell a közösségi jog neki felróható megsértésének eredményeként az egyéneknek okozott kárért, így az adott irányelv nemzeti jogba történő elmulasztásából eredő károkért is. A kártérítési igény akkor megalapozott, ha 3 feltétel teljesül: (1) az irányelv által célzott eredmény az egyénekre is ruház jogokat; (2) ezen jogok tartalma az irányelv rendelkezési alapján meghatározható legyen; (3) okozati összefüggés álljon fenn a kár és az állami kötelezettségszegés között.

1996. március 5-i, ú.n. *Brasserie-Factortame ügyben*⁷ hozott ítéletében pedig az EUB ezt is továbbfejlesztette, amennyiben kimondta, hogy alkalmazni kell azt az elvet, miszerint a tagállam köteles megtéríteni az egyéneknek a közösségi jog állam általi megsértésével okozott kárt abban az esetben is, amennyiben a nemzeti törvényhozás felelős a kérdéses jogsértésért. Ha a közösségi jog megsértése a tagállam részéről a nemzeti törvényhozás olyan tevékenységének tulajdonítható, melynek gyakorlása során széles diszkrecionális lehetősége van atekintetben, hogy törvényhozási megoldások közül válasszon, a károsult egyének akkor jogosultak kártérítésre (veszteség és tényleges kár), amennyiben: a megsértett közösségi jog alanyi jogokat szándékozott rájuk ruházni, a jogsértés megfelelően súlyos és okozati kapcsolat áll fenn a jogsértés és a kár között. Kimondta továbbá, hogy a kártérítés nem tehető függővé a jogsértésért felelős állami szerv vétkességétől azon túl, hogy annak megállapításának előfeltétele a „megfelelően súlyos” volta. A nemzeti jogrendszer kell, hogy rendelkezzen a kártérítés mértékét meghatározó kritériumokról. Ezek nem lehetnek kedvezőtlenebbek, mint amit a nemzeti jog meghatároz, valamint nem lehetnek olyanok, melyek a gyakorlatban lehetlenné tennék, vagy jelentősen megnehezítik a kártérítés elérhetőségét.

A Bíróság némiképp a *Factortame*-ügy meghaladásaként a *British Telecom ügyben*⁸ mondta ki, hogy a tagállamot nem terheli kárfelelősség abban az esetben, ha tévedett

³ C-175/84. sz. *KrohnCo. Import-Export GmbH v. Bizottság* (ítélet:)

⁴ C-9/90. sz. (ítélet: 1991. 11. 19.)

⁵ Az Európa Tanács 1984. évi ajánlása (1984. szeptember 28.), mely kiterjesztette a felelősség kérdését az állami normatív szabályozó tevékenységre is az adminisztratív és a fizikai aktusok mellett. A kárfelelősséget 8 elvben foglalta össze azzal a céllal, hogy az állam immunitást csökkentse. A 8 elv: (1) objektív súlypontú felróhatóság az állami felelősség alapja (jogellenesség esetén a felróhatóság vélelmezendő) (2) méltányossági alapon: reparáció kártalanítási formában, ha a köz érdekében véghezvitt állami aktus okoz kárt (3) károsulti közrehatás mérsékli a kárfelelősséget; (4) az állam közvetlenül perelhető; (5) teljes kártérítés, részleges kártalanítás; (6) végrehajtás legyen hatékony; (7) az igényérvényesítési határidők korlátozásának a tilalma; (8) diszkrimináció tilalma nemzetiségi alapon.

⁶ A jogharmonizáció szigorítása: a nemzeti bíróságoknak hatékony és valós védelmet kell nyújtaniuk az egyéneknek közösségi jogaik gyakorlásához.

⁷ C-46/93. és a C-48/93. sz. egyesített ügyek (ítélet: 1996.03.05.)

⁸ C-392/93. sz. ügy (ítélet: 1996.03.26.)

ugyan az adott irányelv adott cikkének átvétele során, ugyanakkor nem sértette meg nyilvánvalóan és súlyosan a hatásköre gyakorlása korlátait. Az irányelv értelmezése során ugyanis jóhiszeműen járt el. Érdekessége az ügynek, hogy szubjektív elemeket is belevitt az EUB a vizsgálatba az állami felelősség megállapításánál.

Kiemelendő továbbá a *Dillenkoffer ügy*⁹, mely az objektív felelősség megállapítása felé mozdította el az EUB gyakorlatát. Ennek során az EUB kimondta, hogy az átültetési határidő elmulasztása önmagában olyan megfelelően súlyos jogsértés, amely a kártérítési felelősséget megalapozza. Nincs szükség a British Telecom-ügyben felállított szubjektív felelősségi kritériumok vizsgálatára. Objektív a felelősség. Így azok, akikre az irányelv tartalmilag pontosan meghatározható jogokat telepít, kártérítést követelhetnek, ha az őket ért károsodás és a jogharmonizációs kötelezettségszegés között okozati összefüggés áll fenn.

Pár évtized alatt tehát a tagállamok kártérítési kötelezettsége vonatkozásában az EUB joggyakorlata eljutott a teljes immunitástól az objektív felelősségig. A fentiekben vázlatosan ismertetett folyamat következtében újfajta felelősségi forma van tehát kialakulóban: olyan, amikor az állam közjogi szereplőként jár ugyan el, mégis magánjogi – mögöttes – felelősséggel tartozik helytállni. Azaz az állam szuverénként felel azon esetekben, amikor közösségi jogot sértve nem, vagy nem megfelelően alkot meg egy nemzeti normát a közösségi irányelvhez mérten, s ebből az adott tagállam állampolgárainak kára keletkezik.¹⁰

Ez az EUB gyakorlat vajon mennyiben jelenik meg a magyar bírósági gyakorlatban? Figyelemmel arra a tényre is, hogy az „új” Ptk. igazából nem hozott áttörést az állami kártérítés tekintetében. A szabályozás szinte a korábbival megegyező.

A gyakorlat azt igazolja, hogy a magyar bíróságok EU-jogalkalmazása visszafogott. Pusztán az uniós rendelkezésekre alapítottan ritkán születik ítélet. Az uniós jog tehát pusztán papíron látszik létezni?¹¹ Mi ennek az oka? A felek nem hivatkoznak az uniós jogra? Vagy hivatkoznak, de a bíróságok nem alkalmazzák mégsem?

A megválaszolóhoz több síkon érdemes vizsgálni mind a gyakorlatot, mind az uniós jogot.

Az uniós jog sajátosságai:

Decentralizált végrehajtás

Az Uniós jog sajátosságából fakadóan annak végrehajtása decentralizált, azaz az uniós előírások kikényszerítésének feladata – az EU-s szerveken kívül - tulajdonképpen a tagállami bíróságoké. Ez különösen azokban az esetekben nyilvánul meg, ahol az uniós jog címzettjei az állampolgárok, az egyének, akik jogosultak a saját nemzeti bíróságaikhoz fordulni, amennyiben uniós jogból eredő jogaik sérülnek. Ez a nemzeti bíróságokra is ró olyan feladatot, hogy az adott ügyben eljárjanak, tényállást derítsenek

⁹ C-178/94. sz. Dillenkoffer ant others v. Germany (ítélet: 1996.10.28.)

¹⁰ Kecskés L.: A jogalkotásért és a jogharmonizációért való állami kárfelelősség, JURA 2001. évi 1. 66-78.

¹¹ 2008. július 9-i EP állásfoglalás a nemzeti bírák európai igazságügyi rendszerben betöltött szerepéről: „a közösségi jog továbbra is csak papíron létezik, ha azt a tagállamokban nem alkalmazzák megfelelően, ideértve a nemzeti bírákat is, akik ily módon az EU igazságügyi rendszerének alapvető fontosságú elemei, és akiknek nélkülözhetetlen szerepük van az egységes európai jogrend megteremtése során.”

fel, értékeljék a bizonyítékokat és alkalmazzák az uniós jogot. (Az uniós jog értelmezése NEM tagállami bírósági feladat, azt az EUB fenntartotta magának – előzetes döntéshozatali eljárások formájában.)

Az alapító szerződések szerint az uniós jogrendnek nincsen jogorvoslata, így a nemzeti jogrendszerekre támaszkodik. Az általános alapelvek – a lojalitás elve¹² alapján - azonban köti a nemzeti bíróságokat is.

Általános elvek:

- a) közvetlen hatály elve: az uniós jog hatékony érvényesülését segíti elő, ha a jogalanyok közvetlenül a tagállami bíróságaik előtt érvényesíthetik az uniós jogukat. Ez biztosítja a hatékony bírói jogvédelmet.
- b) uniós jog elsőbbségének elve: ha ellentétes belső jogi normával, akkor az uniós jogot kell figyelembe venni, a belső norma alkalmazását mellőzni kell. Az uniós jog a nemzeti jogrendszerbe beépülve alkalmazandó, így nem lehet olyan hatályos nemzeti rendelkezés, mely az uniós jog érvényesülését akadályozná. Amennyiben ütközik az uniós jog és nemzeti szabály, el kell tekinteni a nemzeti szabálytól.
- c) az egyének számára biztosított teljes és hatékony közösségi jogvédelem elve – egyéni közösségi jogok védelme (Kecskés László), mely az előző két elvből született. Az uniós jog jogalanyokat ruház fel jogokkal, ha ezt megsértik, szankcionálni kell. Az uniós normák teljeskörű érvényesülését és az egyéni közösségi jogok érvényesülését a nemzeti bíróságok biztosítják. A jogvédelemnek pedig hatékonynak, közvetlennek és azonnalinak kell lennie.

Fentiekből adódik a kérdés, hogy pontosan mit kell tennie a magyar bíróságnak, amikor uniós ügy kerül elé – az általános alapelvek mentén haladva?

Az uniós jog közvetlen hatálya – vertikális/horizontális közvetlen hatály.

Irányelvek alkalmazásánál főként a közvetlen hatály meghatározza azokat a gyakorlati feltételeket, amelyek mellett egy uniós norma közvetlenül alkalmazható – azaz önmagában kellően működőképes a nemzeti bíróság előtt. A közvetlen hatály alapján történő közvetlen jogalkalmazás azonban csak egy formája az uniós jog alkalmazásának.

A vertikális közvetlen hatály a magánszemély és hatóság szerződése között értelmezendő. Ilyenkor az uniós normára (irányelvre) lehet hivatkozni akkor is, ha nincs implementálva. Ennek feltétele, hogy kellően pontos (világos) legyen a rendelkezés és feltétel nélküli. A gyakorlat felvetette a kérdést, hogy mi a hatóság? Az EUB szerint amennyiben kétséges, hogy állami szervről van szó, akkor vélelmezze a bíróság, hogy az.

A horizontális közvetlen hatály a magánfelek közötti vitára vonatkozik. Ilyen esetekben nem lehet hivatkozni az irányelvre, ha nincs implementálva¹³. Erre példának

¹² Az Uniós és a tagállamok a lojális együttműködés elvének megfelelően kölcsönösen tiszteletben tartják és segítik egymást a Szerződésekből fakadó feladatok végrehajtásában.

¹³ Marshall/Foster/Dori doktrina; C-152/84 Marshall case (ítélet: 1986.02.26.) 48. pont

a Küçükdeveci ügyet¹⁴ szokták említeni, mely átütést hozott a tekintetben, hogy a irányelveknek nincs közvetlen vertikális közvetlen hatálya. Az EUB itt világossá tette, hogy nem tartja fenn azt a szigorú elképzelését, miszerint a horizontális közvetlen hatály kizárt a magánszemélyek vonatkozásában.

Az uniós jog elsőbbségének az elve¹⁵

Az uniós jog elsőbbségének az elve akkor alkalmazandó, amennyiben ütközés van az uniós és a nemzeti norma között. Ezekben az esetekben az uniós jogot kell alkalmazni (normakonfliktust feloldó szabály). A közvetlen hatály biztosítja a közösségi jogi norma alkalmazhatóságát a tagállami bíróság előtt.

Jelenleg az I. pillérben alkotott jog bír elsőbbséggel ütközés esetén. A III. pillér kerethatározatai tükrében csak azok fényében való értelmezést írja elő az uniós jog a tagállami bíróságnak. A II. pillérrel kapcsolatos jogforrás tekintetében pedig az elsőbbség elve nem érvényesül.

A gyakorlatban sokszor előfordul, hogy a felek nem hivatkoznak az uniós jogra, nem arra alapítják a kártérítési igényüket. Ezekben az esetekben a bíróságnak vajon hivatalból alkalmaznia kell azt? A hivatalbóli alkalmazás ugyanis alapvető perrendtartási elvet, a kérelemhez kötöttség elvét sérti. Erre hivatkozással több alkalommal is utasítottak már el keresetet a nemzeti bíróságok.¹⁶ Ugyanakkor megfontolandó, hogy „az uniós jog hatékony érvényesülésének elve” nem sérül-e. Nem előbbre való ezen elv érvényesítése – főleg akkor, ha nem csak papíron kellene léteznie az uniós jognak, mint a kérelemhez kötöttség elve?

Átütetni látszik a kérelemhez kötöttség elvét a gyakorlat azon esetekben, amikor az uniós jog alkalmazása máshogy nem lenne biztosítható („tényleges érvényesülés elve”). Ennek klasszikus példája, a *Peterbroeck ítélet*¹⁷ mely szerint „a közösségi joggal ellentétes az a nemzeti eljárásjogi szabály, aminek alkalmazása azzal a következménnyel jár, hogy a nemzeti bíróságot megakadályozza, hogy érvényre jutassa az uniós jogot csak azért, mert a fél nem hivatkozott rá kellő időben.”

Ezen esetekben azonban csak akkor kerekedik felül a tényleges érvényesülés elve, amennyiben az eljárás korábbi szakaszai nem bíróság előtt zajlottak (például: közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálata).

Összegzésképpen elmondható tehát, hogy fő szabályként az EUB is elismeri a kérelemhez kötöttség elvét. Kivételes esetekben azonban elvárja a tagállami bíróságoktól, hogy törjék át. Ezen esetek:

1. más módon nem biztosítható az uniós jog bíróság előtti alkalmazása (tényleges érvényesülés elve);
2. fogyasztóvédelem esetén (uniós fogyasztóvédelmi előírásokat általánosan figyelembe kell venni akkor is, ha nem hivatkozik rá a fogyasztó.);
3. a közrendinek minősülő szabályokat is hivatalból kell figyelembe venni (egyenértékűség elve).

¹⁴ C-555/07. sz. Küçükdeveci case (ítélet: 2010.01.19.)

¹⁵ C-26/62. sz. Van Gend and Loos case (ítélet: 1953.02.05.), Costa vs. E.N.E.L. case (ítélet: 1964.07.15.)

¹⁶ Kúria Pfv.III. 22.122/2012/13.

¹⁷ (C-312/93. 21. pont)

Értelmezési kötelezettség elve

Az uniós jog nyelvezetéből és többnyelvűségéből fakadóan annak tagállami alkalmazása során értelmezési problémák léphetnek fel. Elvileg az EUB feladata az értelmezés, melynek azonban vannak korlátai. Ilyenek: az uniós jog értelmezését érintő kérdés nem releváns, hasonló ügyben korábban feltett azonos kérdésre született már döntés, vagy ha uniós jog helyes alkalmazása nyilvánvaló. Ezen esetekben a nemzeti bíró magára van utalva. Sok olyan értelmezési eset van ugyanakkor, melyek a gyakorlatban egyértelműnek tűnnek („szerződési igény” vagy a „cím” fogalmak)¹⁸, így a nemzeti (magyar) bíró mégis nekifog annak. A mögöttes problémák a saját (nemzeti) terminológiából, a fordításból, nyelvi problémákból adódhatnak. Ezen esetekben célszerű az adott irányelvből, annak céljából kiindulni, és figyelembe venni a fogalom meghatározásakor. Amennyiben pedig még mindig nincs egyértelmű válasz a kérdésre, akkor érdemes az előzetes döntéshozatali eljárást igénybe venni.

Gombos Katalin szavaival élve „fogalommeghatározó normák szabad mozgása”-t¹⁹ kell biztosítani az unión belül. Tény, hogy az uniós jogi aktusok egyes nyelvi verziói közötti teljes azonosság teljesen illúzió. A többnyelvűség a fordításokban megjelenő hibaforrások gyakoriságát is növeli. Elsődlegesen a fogalommeghatározó normák léte szükséges, melyek ezeket a „hibákat” kiküszöbölik javarészt.

Fontosak továbbá a jogértelmezési technikák. A törvény előtti egyenlőség, jogbiztonság, a jogalkotás átláthatósága, a jogi rendelkezések előreláthatósága, megismerhetősége, mint uniós elvek akkor tudnak csak érvényre jutni, ha tisztázni lehet, hogy uniós fogalomról van szó, vagy nemzeti tartalommal töltjük ki. A fogalom tartalmának leírása világosnak kell lennie. Ha a fogalomhasználat ugyanaz, annak tartalma még akkor is eltérhet az egyes tagállamokban. Például: az előzetes döntéshozatali eljárásban az „előterjesztő bíróság”²⁰, vagy a „jogerő” fogalma. Ezek az ellentmondások a jogösszehasonlítás jogtechnikai módszerével feloldhatóak. Másodlagosan tehát a jogértelmezési technikák alkalmazása szükséges.

Összegzés:

Nem mindig egyértelmű tehát, hogy közvetlen hatály elve teljesül-e. Ilyen EUB gyakorlata (jogesetek elemzése), vagy előzetes döntéshozatali eljárás kezdeményezése.

Ha nem rendelkezik közvetlen hatállyal, hogy biztosítható az uniós jog érvényesülése? Ilyenkor a belső jog uniós joggal összhangban történő értelmezése útján kell megkísérelnie az uniós jog érvényesítését. Az értelmezési kötelezettség azonban a közvetlen hatályos normák kapcsán is fennáll. Bizonyos esetekben pedig konkrétan félre is kell tenni a nemzeti jogot.

¹⁸ C-519/12. sz., OTP Bank kontra Hochtief Solution ügy (ítélet: 2013.10.17.)

¹⁹ Gombos Katalin: Uniós jog tagállami bírói szemmel (<http://docplayer.hu/5911196-Gombos-katalin-unios-jog-tagallami-biroi-szemmel.html>)

²⁰ Ki terjeszthet elő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet? EUB munkálta ki, minek kell megfelelnie, hogy „előterjesztő bíróság” lehessen – nem az elnevezése a lényeges: törvény hozza létre, állandóan működjön, kötelező legyen a hatásköre, kontradiktórius legyen az eljárása, jogszabályokat alkalmazzon és pártatlan, független legyen.

Gombos szerint az uniós jogvédelem „szintjei és lépcsőfokai”:

1. lépcsőfok: az uniós jog nemzeti bíróság általi közvetlen alkalmazása (közvetlen hatály); ha az nem, akkor:
2. lépcsőfok: értelmezések;
3. lépcsőfok: „célvizsgálat”: félre kell-e tenni a nemzeti normát? Az uniós normában előírt cél indukálhatja – tehát vizsgálni kell a norma célját is! (contra legem döntés is születhet)
4. lépcsőfok: ha nem biztosítható az uniós jog alkalmazása közvetlenül a nemzeti bíróság előtt, akkor tagállammal szembeni kártérítés igényelhető.

A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY NÉHÁNY AKTUÁLIS KÉRDÉSE, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A CSŐDBŰNCSELEKMÉNY SÉRTETTJÉRŐL SZÓLÓ 6/2018. SZÁMÚ JOGEGYSÉGI HATÁROZATRA

*dr. Páhi Barbara**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

A csődbűncselekmény kérdéskörét minden modern állam kiemelten kezeli, hiszen a gazdaság működéséhez hozzátartozik a hitel, amely nem működhet megfelelő büntetőjogi védelem nélkül. A gazdaság természetszerű velejárója, hogy a vállalkozások egy része nem képes lépést tartani a piaci követelményekkel és fizetéseképtelenné válnak, tönkremennek. A jogalkotó elsődleges célja éppen ezért a hitelezők érdekének védelme, hiszen amikor a nyereséggel szolgáló működés veszélybe kerül, a hitelezői igények kielégítése már nem biztosított.¹ Bár a hitelező joggal bízhat abban, hogy akit ő pénzügyi nehézségében kiségitett, e juttatást vissza fogja részére adni, a csődjog alapvetően nem az erkölcs és az igazságosság fogalmait veszi alapul, hiszen adott esetben nem vitatott a tartozás fennállása, összege, az adós mégsem fizet, mivel erre egyszerűen nincsenek meg a forrásai. A közgazdasági szakirodalom álláspontja szerint, negatív hangzása ellenére a csőd alapvető része az üzleti életnek. A csődjog sokáig büntető jellegű volt, amikor is az adós nem csak vagyonával, de személyével is felelt a ki nem elégített hitelezői igényekért. Ennél modernebb azonban az a felfogás, mely a hitelezői igények kielégítésére koncentrálna az adós személye helyett, sőt, a legújabb tendencia alapján a csődjogban előtérbe kerülnek az adós védelmét, fizetőképességének helyreállítását elősegítő intézmények is. A gazdálkodásában kudarcot vallott vállalkozásokat igyekezni kell oly módon újjászervezni, hogy ismét beilleszkedhessenek az üzleti életbe, s a felszámolásra csak akkor kerülhessen sor, ha ez nem valósulhat meg. „Találó az a vélemény, hogy sajnos kissé olyan e joganyag, mint a kórboncnok tudománya, az érintetten már nem segít.”²

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) által szabályozott csődbűncselekmény valamennyi fordulata a hitelezők érdekeinek a védelmét biztosítja, mely a hitelezők kielégítésére szolgáló adósi vagyonnak a közvetlen oltalmán keresztül teszi lehetővé az ahhoz fűződő társadalmi érdek megóvását. A csődbűncselekmény rendszerbeli elhelyezését tekintve a jogalkotó a Btk. XLI. fejezetében, a gazdálkodás rendjét sértő bűncselekmények között helyezte el.

A Btk. a csődbűncselekmény négy alapesetét szabályozza:

1. fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet esetén
2. fizetéseképtelenséget előidéző csődbűncselekmény

* Témavezető: Dr. Gula József egyetemi docens

¹ Kereszty B.: A „csődgondnok” büntetőjogi felelőssége, Belügyi Szemle, 2000, 48. évf., 14.

² Gula J.: Fizetéseképtelenségi bűncselekmények az angol jogban, Sectio Juridica et Politica, Miskolc, 2008, 491.

3. fizetésképtelen helyzetben elkövetett csődbűncselekmény

4. hitelező jogtalan előnyben részesítésével elkövetett csődbűncselekmény.

A fizetésképtelenség jogi kategória, el kell dönten, hogy egy vállalkozás fizetésképtelen-e, vagy nem, a fogalom nem ad lehetőséget annak vizsgálatára, hogy az adós tartósan fizetésképtelen-e, vagy csak átmeneti likviditási gondokkal küzd.³ A csődbüntett miatt indult büntetőeljárásban a felszámolás elrendelése csak büntethetőségi előfeltétel, azonban a fizetésképtelenség tényét az e bűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban a bíróság a felszámolás jogerős elrendelésétől, annak időpontjától, illetőleg a fizetésképtelenség beálltának e határozatban megjelölt időpontjától függetlenül állapítja meg: így a fedezetelvonó csődbüntett a felszámolás elrendelése előtt és az után is elkövethető.⁴

A Btk. hatályba lépésével a csődbűncselekmény alapvetően hat lényeges területen esett át változáson. A norma szerkezete világosabbá, áttekinthetőbbé vált, a büntetési tétel egytől öt évig terjedő szabadságvesztésre módosult, s bővült a minősített elkövetési alakzat is, mely körbe bekerült egyrészt az ötszáz millió forint feletti, valamint a stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdálkodó szervezetekkel kapcsolatos elkövetés. Újítása a jogalkotónak, hogy a kényszertörlési eljárás⁵ elrendelése is alapjául szolgálhat a büntethetőségnek, s a bűncselekményt immáron az is elkövetheti, akinek „csupán” lehetősége van a vállalkozás vagyonával való rendelkezésre. Az utolsó lényeges változás egy új bűncselekmény megalkotása volt, mely a felszámolót terhelő feljelentési kötelezettséghez kapcsolódik.⁶

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) alapvető célkitűzései között szerepel a sértettek védelmének kiterjesztése, melyet minden lehetséges eszközzel és módon támogatni kíván. Olyan megoldásokat dolgozott ki a jogalkotó, amelyek alkalmazásával az eljáró bíróságok a lehető legkíméletesebb módon bánnak a sértettekkel.⁷ A Be. 50.§-a a 90. BK véleménnyel egyezően akként fogalmaz, hogy sértett az a természetes vagy nem természetes személy, akinek, vagy amelynek a jogát vagy jogos érdekét a bűncselekmény közvetlenül sértette vagy veszélyeztette. A büntetőeljárásban – így már a nyomozás során is – a sértettek tekintetében a Be.-ben nevesített sértetti jogosultságokra vonatkozó rendelkezéseket alkalmazni kell. Ennek értelmében őket jogorvoslati jog illeti meg, így adott esetben a nyomozás megszüntetéséről hozott, illetve rájuk nézve egyéb, közvetlen rendelkezéseket tartalmazó határozatokat részükre meg kell küldeni és szükséges panaszjogot biztosítani számukra.

³ BH2001.392.

⁴ BH2015. 3.

⁵ A kényszertörlési eljárás megindítását a cégbíróság akkor rendeli el, ha a céget megszűntnek nyilvánítja, a cég a végelszámolást három éven belül nem fejezi be és törlése iránt kérelmet nem terjesztett elő, a végelszámolás általános szabályaira történő áttérést nem hajtotta végre, vagy a jogutód nélküli megszűnését előidéző ok következett be és a végelszámolási eljárás lefolytatásának nincs helye. Kezdő időpontja az eljárás megindításáról szóló jogerős végzés Cégközlönyben történő közzétételének a napja.

⁶ Somos Z.: Csődbűncselekmény – megnövekedett büntetőjogi felelősség

www.origo.hu/jog/uzleti/20130416-csodbuncselekmeny-megnovekedett-buntetojogi-feelosseg.html megtekintés ideje: 2018. augusztus 29.

⁷ Miskolczi B. Az új Be. szabályozási elvei

<https://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/az-uj-be-szabalyozasi-elvei> megtekintés ideje: 2018. május 23.

Röviden összefoglalva a csődbűncselekmény megindulása feltételez egy polgári jogi jogviszonyt, amelyben a gazdasági társaság a szerződésből eredő kötelezettségét megszegi, s jogtalan magatartásával kárt okoz. Ebben az esetben a hitelező alappal fordulhat a hatóságokhoz feljelentés megtétele végett, mindeközben azonban felszámolási eljárás megindítását is kezdeményezheti, hiszen az adós fizetése képtelensége fennáll. A korábbi szerződő fél tehát egyszerre lehet hitelező és feljelentő, szerepei kettéválnak, és más-más jogterületen kell fellépnie jogai érvényesítése érdekében.⁸ Mindig fontos tekintettel lenni arra, hogy bár a hitelezőnek⁹ a gazdasági társasággal szemben áll fenn követelése, a büntetőeljárásban nem a gazdasági társaságot, hanem annak természetes személy ügyvezetőjét vonják felelősségre. A következőkben annak szemléltetését kívánom elvégezni, hogy a korábbi gyakorlathoz képest változott-e, s ha igen mennyiben a csődbűncselekmény sértetti körének meghatározása. Ennek érdekében néhány gyakorlati példán keresztül kívánom szemléltetni, hogy hogyan is jutott el a jogalkalmazás a 6/2018. számú jogegységi határozathoz.

A joggyakorlat különbözőségeinek problémáját az okozta, hogy a kezdeti szerződéses kapcsolat a hitelező és a gazdasági társaság között jött létre, nem pedig annak ügyvezetőjével. Gyakran előfordult, hogy a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőinek büntetőjogi felelősségre vonása során a hitelezők polgári jogi igényt jelentettek be a büntetőeljárásban, így igyekezve a felszámolási eljáráson túl, vagy épp azt megkerülve magánfélként is érvényesíteni igényüket a vádlottal szemben. A Kúria korábban akként foglalt állást, hogy a bíróság csak a vád tárgyává tett bűncselekménnyel okozott kár megtérítése tárgyában dönthet. „*A csődbűncselekmény sértettje a hitelezők összessége, akiknek a vagyoni érdekét a felszámolás elrendelését követően kizárólag a felszámolási eljárás szabályrendjében és felszámoló útján lehet érvényesíteni. A felszámolási eljáráson kívül a fizetése képtelenné vált gazdálkodó szervezettel szemben vagyoni igény érvényesítésének nincs helye.*”¹⁰ Így amikor azon gazdasági társaság ellen indított felszámolási eljárásban, amelynek vezető tisztségviselője elleni büntetőeljárás pótmagánvádlója követelését a felszámolónak bejelentette ugyan, de a regisztrációs díjat

⁸ Tihanyi M.: A csődbűncselekmény és a polgári jogi igény: egy összeférhetetlen páros [http://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20\(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja\).pdf](http://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja).pdf) megtekintés ideje: 2018. május 22.

⁹ A Csődtv. 3.§ (1) bekezdésének c) pontja szerint hitelező: ca) a csődeljárásban és a felszámolási eljárásban - a felszámolás kezdő időpontjáig - az, akinek az adóssal szemben jogerős és végrehajtható bírósági, hatósági határozaton vagy más végrehajtható okiraton alapuló, nem vitatott vagy elismert, lejárt pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van,

cb) a csődeljárásban a ca) pontban foglaltakon kívül az is, akinek az adóssal szemben vitatott, vagy a csődeljárás alatt esedékessé vált pénz- vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és a követelést a vagyonfelügyelő nyilvántartásba vette;

cc) csődeljárásban a ca) és a cb) pontban foglaltakon kívül az is, akinek az adóssal szemben olyan jövőben lejáró, pénz- vagy pénzben kifejezett, létező vagyoni követelése van, amely szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésből jogszerűen ered, és amely a hitelező által már teljesített termékértékesítéshez, szolgáltatás teljesítéséhez, hitelviszonyt megteremtítő értékpapír-, tulajdonosi részesedést jelentő befektetés értékesítéséhez, kölcsönnyújtáshoz vagy előlegfizetéshez kapcsolódik, és ezt a hitelezői követelést a vagyonfelügyelő nyilvántartásba vette;

cd) a felszámolás kezdő időpontja után hitelező mindenki, akinek az adóssal szemben pénzkövetelése vagy pénzben kifejezett vagyoni követelése van, és azt a felszámoló nyilvántartásba vette.

¹⁰ <http://www.lb.hu/hu/sajto/tajekoztato-bfvii5382014-szamu-ugyrol> megtekintés ideje: 2018. május 22.

befizetni elmulasztotta, a pótmagánvádló vádindítványát a bíróság végzésével elutasította, hiszen az akkori álláspont szerint csődbűncselekmény sértettje csak hitelező lehet, hiszen a bűncselekmény konkrétan a hitelezői igényeket hivatott védeni.¹¹ Amennyiben a polgári jogi igényt érvényesíteni kívánó sértett a felszámolási eljárásba hitelezőként nem jelentkezett be, úgy követelése a gazdasági társasággal szemben elévült. Ennek eredményeként a mögöttesen felelős ügyvezető nem volt polgári jogi értelemben felelősségre vonható az okozott kárért, melynek magyarázata, hogy a felszámolási eljárásban történő igényérvényesítés önhibából eredő hiánya követelésüket elévültté teszi, mely igény ismételt érvényesítését a büntetőbíróságoknak el kellett utasítani. Bizonyos álláspont szerint az adós gazdasági társaság vezető tisztségviselőjével szemben a hitelező a büntetőeljárás során kizárólag akkor érvényesíthette polgári jogi igényét, ha a Cstv. 33/A. § (1) bekezdésében¹² szabályozott eljárás keretében kezdeményezte a gazdasági társaság ügyvezetője magánjogi felelősségének megállapítását, e nélkül ugyanis az ügyvezetői felelősséget megállapítani jogszabály eltérő rendelkezése hiányában nem lehetett.¹³

Az ítélezési gyakorlat megosztottságának kiküszöbölése érdekében a legfőbb ügyész jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta, melynek eredménye a csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. számú jogegységi határozat. E szerint a csődbűncselekmény tényállásának (1) és (2) bekezdésébe ütköző sértettje az a Cstv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, amelynek vagyonát fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete vagy fizetéseképtelensége esetén az elkövető ténylegesen, vagy színleg csökkenti; illetve amelynek a fizetéseképtelenné válását vagy annak látszatát idézi elő, és ezzel a hitelezők kielégítését részben vagy egészben megghiúsítja. A (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény sértettje az a Cstv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet, amelynek valamely hitelezőjét az elkövető a felszámolás elrendelését követően Cstv.-ben meghatározott kielégítési sorrend megsértésével előnyben részesíti.

Érdekessége a határozatban foglaltaknak, hogy az indítványozó azon álláspontot tartotta helytállónak, mely szerint a felszámolási eljárásban igényt bejelentett egyes hitelezők a csődbűncselekmény sértettjeinek tekintendők, ebből következően polgári jogi igény bejelentésére, illetőleg - amennyiben annak egyéb feltételei is megvalósulnak - pótmagánvád előterjesztésére is jogosultak. A Kúria kifejtette *„a büntetőeljárásban a sértetti pozíció a büntetőeljárás megindításakor keletkezik. Csődbűncselekmény miatt a büntetőeljárás csak akkor indítható, ha a csőd- vagy felszámolási eljárás megindult, így ettől az időponttól kezdődően a gazdálkodó szervezettel szemben követelést támasztó természetes vagy jogi személy a Cstv. hatálya alá tartozó hitelezővé válik. A hitelezők*

¹¹ Miskolci Törvényszék Bf.116/2016/6.

¹² A hitelező vagy - az adós nevében - a felszámoló a felszámolási eljárás alatt keresettel kérheti a 6. § szerint illetékes bíróságtól annak megállapítását, hogy azok, akik a gazdálkodó szervezet vezetői voltak a felszámolás kezdő időpontját megelőző három évben, a fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzet bekövetkeztét követően a vezetői feladataikat nem a hitelezők érdekeinek figyelembevételével látták el, és ezzel okozati összefüggésben a gazdálkodó szervezet vagyona csökkent, vagy a hitelezők követeléseinek teljes mértékben történő kielégítése más okból megghiúsulhat.

¹³ Tihanyi M. A csődbűncselekmény és a polgári jogi igény: egy összeférhetetlen páros

[http://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20\(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja\).pdf](http://www.mabie.hu/attachments/article/74/A%20cs%C5%91db%C5%B1ncselekm%C3%A9ny%20%C3%A9s%20a%20polg%C3%A1ri%20jogi%20ig%C3%A9ny%20cikk%20(B%C3%ADr%C3%A1k%20Lapja).pdf) megtekintés ideje: 2018. május 22.

kielégítésének megghiúsulása a gazdálkodó szervezet vagyonának elvonásából vagy a kielégítési sorrend megsértéséből ered ugyan, azonban a hitelezők érdekeinek sérelme nem a bűncselekmény jogi tárgya, a bűncselekmény rendszerbeli elhelyezése alapján és a törvényi tényállás nyelvtani értelmezéséből is következően ez a sérelem csupán áttételes, míg a gazdálkodó szervezet érdekséreleme közvetlen. A fentiekből pedig az következik, hogy a hitelező, illetve hitelezők érdekeit a csődbűncselekmény csupán közvetetten sérti, ezért a hitelező eljárásjogi értelemben nem sértett."¹⁴

E szerint az új megközelítés szerint a Cstv. hatálya alá tartozó gazdálkodó szervezet hitelezője a Btk. 404. § (1), (2) és (4) bekezdésébe ütköző csődbűncselekmény miatt indult büntetőeljárásban tehát nem sértett, ezért magánfélként polgári jogi igényt nem érvényesíthet, és pótmagánvádlóként sem léphet fel. Álláspontom szerint a hitelezőknek az őket ért sérelem orvoslására – mely vagyoni hátrány okozását jelenti – a felszámolási eljárásban van lehetőségük. Éppen ezért értek egyet a jogegységi határozatban kifejtettekkel, mely szerint a csődbűncselekmény elkövetésének közvetlen elszenvedője maga a gazdasági társaság, s ez esetben a fizetéseképtelenség, vagy azzal fenyegető helyzet valószínűleg a működésük végét is jelenti, függetlenül attól, hogy a Cstv. hatálya alá tartozó eljárások elsődleges célja a társaság „megmenekülése”. Más nézőpontból azonban meglátásom szerint elég kevés az esély arra, hogy az adós gazdasági társaságok, mint a bűncselekmény sértettjei polgári jogi igénnyel lépjenek fel – tipikusan – a vezető tisztségviselőjükkel szemben. Erre tekintettel érdekes kérdés, hogy lesz-e gyakorlata e megközelítés alapján a sértettek fellépésének a csődbűncselekmények miatt indult büntetőeljárásokban. Mindenesetre a jogegységi határozat egyértelmű iránymutatást ad, ezáltal remélhetőleg megszűnnek az ítélezési gyakorlatban előforduló eltérések a bűncselekmény sértettjei tekintetében.

¹⁴ A csődbűncselekmény sértettjéről szóló 6/2018. számú jogegységi határozat

ONLINE GYEREK, OFFLINE ISKOLA – AZ ONLINE ZAKLATÁS, MINT AZ ISKOLAI KONFLIKTUSOK ÚJ DIMENZIÓJA*

*dr. Pongrácz Ildikó***
PhD hallgató
Miskolci Egyetem

Az iskola, mint másodlagos szocializációs közeg, a hely, ahol a családuknk mellett a legtöbb időt töltjük, vitathatatlanul jelentős nevelő, személyiségformáló hatással bír mindannyiunk életére. Az ott keletkező konfliktusok egy része a közösségben létezés természetes velejáróiként jelentkeznek, ugyanakkor a konfliktusok felismerése, azonosítása és sikeres vagy kevésbé sikeres kezelésének hatásai már jóval túlmutathatnak az iskola határain. Hazai és nemzetközi kutatások is igazolták, hogy az iskola szerepe nem merül ki kizárólagosan csak a gyermekek oktatásában, nevelésében, hanem azáltal ahogyan a konfliktusokat, valamint a problémás, normasértő gyermekeket kezeli, meghatározó jelentőséggel bír a későbbi bűnelkövetővé válás folyamatában is.¹ A beilleszkedési zavarok, a tanulási nehézségek, a kortársak elutasítása, az iskolai normaszegések, mindezekre az iskolától érkező válaszok mind-mind hozzájárulnak az iskolától való elidegenedéshez, amely kiemelkedően fontos a későbbi problémaviselkedés, deviancia, kriminalizálódás szempontjából.

Nem elhanyagolandó ugyanakkor az a globális szinten folyamatosan zajló változás, amely nem kerülte el sem a családok, sem a gyermekek, sem az iskola mindennapjait. A digitalizáció életünk minden színterét átszövi, lenyomatot képezve kommunikációnkon, tanulási folyamatainkon, munkavégzésünkön, ügyintézéseinken, vásárlásai szokásainkon, emberi kapcsolatainkon. A digitális online tér megnyílásával számos, a hétköznapi életet megkönnyítő új eszköz, új lehetőség jelent meg és a technikai fejlődés tovább haladásával az új eszközök, lehetőségek száma közelít a végtelenhez, ugyanakkor a megannyi új helyzet új, korábban nem ismert problémák sokaságát, új bűncselekményeket hívott és hív életre. A megoldások, a jogi szabályozások megszületése azonban korántsem tud olyan dinamikus mértékben lépést tartani a változásokkal, mint ahogyan azt a digitális fejlődés megkövetelné.

Az állandóan változó, alakuló online világ újabb és újabb kihívásokat, ellentmondásokat rejt magában, ami napjainkban a gyermeknevelést sem könnyíti meg.

* A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

** Témavezető: Csemáné Dr. Váradi Erika, PhD egyetemi docens

¹ Solt Á.: Peremen billegő fiatalok - Veszélyeztető és kriminalizáló tényezők gyermek- és ifjúkorban. Doktori (Ph.D.) disszertáció 2012 Bűnelkövető fiatalok életét vizsgálva, bemutatott négy bűnözői életút- modell mindegyikében fellelhető az iskola szerepe a bűnelkövetővé válásban.

A korábbi generációk (X, Y, Baby-boomer) tagjai „régimódi” neveltetésükből fakadóan más mércével szemlélik a mai kort, beleértve a gyermekeket is, ugyanazokat az elvárásokat támasztják feléjük, amelyeket korábban az ő szüleik támasztottak feléjük, holott időközben két teljesen minden eddigi generációtól különböző nemzedék jelent meg, akikkel szemben a régi nevelési módszerek hatástalanok. A „digitális bennszülött” Z-generáció², valamint a digitalizációba belefogant Alpha-generáció³ tagjainak személyiségfejlődése eltér a korábbi generációkétól. Ezen nemzedékek tagjai készség szintjén kezelik a technikai vívmányokat, számukra az internet nélkülözhetetlen, hiszen ez a kapcsolattartásuk legfőbb formája, közösségi életük új színtere. Az internet szocializációs közzé vált. A hiperkonnektivitás, az állandó elérhetőség, az állandó információáramlás alapvető követelményként jelenik meg az életükben, ugyanakkor egyre komolyabb mértékben növeli a szorongást a fiatalokban. A közösségi oldalakon való jelenlét bár aktív közösségi élet látszatát kelti, valójában számos negatív hatást fejt ki. Az ilyen oldalakról áradó boldogság, sikeresség, gondtalanság illúziója, mint vágyott állapot jelenik meg mindannyiunk előtt, amelynek eléréséért folytatott hajsza kétségbeesett, magányos, szorongásokkal teli erőlködésbe torkollhat. Míg a korábbi generációk ugyan érdeklődnek az új technológia iránt, használják is az új eszközöket, képviseltetik magukat a közösségi hálókön, mégis valós interakciók kialakítására képesek, el tudják különíteni az online életüket az offline helyzetektől. A Z- és Alpha-generáció tagjai számára viszont komoly problémát jelent az online és az offline személyiségük elkülönítése, az internet adta személytelen, hangulatjelek mentén alakuló kommunikáció által egyre erősödik az érzelmi inkontinencia a fiatalok körében. Kerülik a személyes, verbális kommunikációt igénylő helyzeteket, melynek hátterében az áll, hogy nehézséget jelent számukra a „face-to-face” szituációkban az arckifejezések, a gesztusok jelentéstartalmának felismerése, ugyanakkor saját verbális és érzelmi eszköztárjaikkal is nehezen boldogulnak, meglehetősen szélsőséges skálán mozogva juttatják kifejezésre érzelmeiket.

Az új generációk megítélése nem mentes az ellentmondásoktól, ugyanis megoszlanak a vélemények arra vonatkozóan, hogy minden idők legokosabb nemzedékének tekinthetjük-e az Alpha-generációt, hiszen digitális agyuk hihetetlen mennyiségű információ-feldolgozó folyamatot tud párhuzamosan kezelni, és az észlelésük is jelentősen felgyorsult, vagy inkább az úgynevezett „néma generáció” kora következett be megérkezésükkel, hiszen nagyon gyakori, hogy az Alpha-gyerekek két és fél, hároméves korukig nem beszélnek.

A társadalmi, technikai változások az iskolák felé támasztott elvárásokat, az oktatási intézmények helyzetét sem hagyták érintetlenül. A hagyományos oktatási módszerek már nem tudják maradéktalanul betölteni szerepüket, hiszen az új korosztályok igényei új hozzáállás, új eszközök alkalmazását szorgalmazzák. A digitalizáció nemcsak a tanítási metódusok újragondolása tekintetében érezteti hatását, hanem az iskolai konfliktusok, normasértések megjelenési formáit is átrendezte.

Az iskolában a kortársak között felmerülő viták nem újkeletűek, hiszen mindig is létezett gyerekek között csúfolódás, kiközösítés, esetleg tettelegesséig fajuló gyötrés, vagy a fizikai agresszió, egy-egy nézeteltérés verekedésbe torkollása. Szintén már korábban is létező kategóriaként volt fellelhető a bántalmazás, a bullying, vagyis az

² Z-generáción az 1995 és 2009 született gyermekeket értjük.

³ Alpha-generáción a 2010 után született gyermekeket értjük.

erősebb személy által gyakorolt olyan nyomás a gyengébbre, akár fizikai akár pszichikai erőegyensúly hiányát kihasználva megvalósuló zaklatás, amely félelem, stressz vagy egyéb ártalom okozását megcélzó fizikai, verbális vagy pszichológiai támadás, megfélemlítés, lehet rendszeresen ismétlődő, vagy huzamosabb időn keresztül folyamatosan fennálló helyzet. Az internet térnyerésével a bullying már az online térben is elkövethető cselekménnyé vált, amely különböző elkövetési magatartásokon keresztül valósulhat meg és számos pontján veszélyesebb, mint az offline módon kifejtett zaklatás. Az online zaklatás, a fenyegető tartalmú vagy rendkívül intim üzenetek küldése, az áldozat folyamatos, ismétlődő követése, becserkészése a cybertérben, arra is irányul, hogy sértse vagy veszélyeztesse az áldozat biztonságát.

A leggyakoribb megjelenési formák között találhatjuk az „égetést”, a befeketítést, a megszemélyesítést, a kibeszélést és a szándékos kirekesztést. Az egyik leginkább jelenlévő zaklatási típus az égetés, amely alatt olyan online harcot értünk, amelyben dühös, fenyegető vagy vulgáris üzeneteket küldenek tömegével az áldozatnak. Számottevő módon fordul el a befeketítés is, amely során olyan online üzenetek küldésére kerül sor, amelyek alkalmasak az áldozat jóhírének megsértésére (így például az iskolai honlapra az adott személy szexuális képességeit és méreteit gúnyoló, kétségbe vonó rajzok, beszámolók, megjegyzések eljuttatása). A megszemélyesítés célja, hogy az áldozat nevében (pl. jelszavát kifizelve) üzeneteket, sms-eket küldve tegyék tönkre baráti, szerelmi, társas kapcsolatait és ezen keresztül (is) rontsák megítélését. Nem elhanyagolható mértékben valósul meg a kibeszélés is, amelynek során az elkövető az áldozat titkát vagy a rá nézve kínos információt, titkolt jellemzőt szerzi meg csalárd módon és osztja meg másokkal, valamint a szándékos kirekesztés, valakinek egy adott online csoportból (pl. chat-szoba, online csoportok) való kizárása. Mindegyik elkövetési mód nagyon jelentős hatással lehet a kiskorú áldozat személyiségfejlődésére, a környezete által nem időben észlelt, nem megfelelően kezelt, hosszan tartó online bántalmazás feldolgozása, a kiút keresése nem egyszerű feladat az áldozat számára, az önkárosítástól az öngyilkosságig is vezethet az út, de nem szokatlan a későbbi újbóli áldozattá, illetve akár az áldozatból bántalmazóvá válás sem.

Az internetes zaklatás tehát semmi esetre sem hagyható figyelmen kívül. 2018 augusztusában a Nemzeti Média-és Hírközlési Hatóság kutatásából kiderül, hogy Magyarországon a gyermekek egynegyedét érte már zaklatás az online térben. Dr. Kósa Éva médiakutató szerint Magyarország a legveszélyeztetettebb sávban helyezkedik el az online zaklatás tekintetében, hiszen a szülők, a tanárok nem értenek az internet adta lehetőségekhez, miközben a rendelkezésre álló eszköztár végtelen a gyerekek számára.

Az úgynevezett hagyományos iskolai konfliktusok, bántalmazások felismerése és kezelése is komoly feladatot ró a pedagógusokra a mindennapi oktató-nevelő munka mellett, de a számukra láthatatlan cybertérben zajló diákok közötti harc, amely rejtve formálja az osztályközösséget és hagyhat maradandó sebet az áldozatban, míg adhat lendületet az elkövető számára egy későbbi kriminális életút megkezdéséhez, minden eddiginél nehezebb helyzetet teremt. Az online módon elkövetett cselekmények veszélyessége és egyben a velük szemben való fellépés nehézsége több ponton is megragadható. Egyrészt az anonimitásba burkolózás lehetősége, a titkosság, az áldozattól való fizikai távolság, amely mind megadatik az internet által, teret enged a dehumanizálódásnak, az érzelemmentes, minden önkontroll nélküli cselekvésnek, csökkenti az áldozattal szemben érzett büntudatot, empátiát és a felelősségre

vonhatatlanság látszatát kelti az elkövetőben. Másrészt általánosnak tekinthető, hogy a gyerekek adott közösségen belül pontosan tudják mely társuk van online bántalmazásnak kitéve, tudják ki vagy kik az elkövetők, mégsem védik meg az áldozatot, többségük beleolvad a bántó közegbe, más részük közönyösen hallgat. Ugyanakkor bár az áldozat kortásai felé könnyebben megnyílik, felnőttől nehezen kér segítséget, nem mutatja meg otthon sem igazán önmagát, holott vágyik arra, hogy megoszthassa érzéseit, problémáit. A kortárs elkövetők gyakran nem tudják meddig tart a „vicc” és hol húzódik a büntetőjogi kategóriát kimerítő cselekmény határa, és a bullying gyakran a szórakozásuk részeként értelmezhető, amely az online csoportnorma által legalizálást nyer.

Immár tehát nem az a fontos kérdés a pedagógus számára, hogy mi zajlik a teremben, hanem hogy mi történik a láthatatlan online térben! Az online bántalmazás kezelésének nehézségét a helyzet komplexitása adja, hiszen pedagógiai, jogi, informatikai szempontok ötvöződnek benne. A legnagyobb gond, hogy a legtöbb esetben a tanárok nem is feltételezik, hogy az osztályközösségben milyen konfliktusok húzódnak a virtuális térben. Nagy részük nehezen kezeli a számítástechnikai eszközöket, nem ismerik a „trendi” mobil applikációkat, nem tekintik nevelési színtérnek az internetet, így reflektálni leginkább a teremben előttük zajló helyzetekre tudnak. A gyermekek sérelmére elkövetett zaklatási ügyek felderítése nehézkes, pontosan a korábban kifejtettek miatt, miszerint sokáig rejtegetik a szüleik elől is bántalmazásukat. A jog, mint visszatartó erő nem releváns a fiatal, gyermek elkövetők számára, az elrettentés nem működik, akadályát képezi az online anonimitásba vetett hit, a büntethetlenség illúziója. Az internet felhasználásával megvalósított zaklatás büntethetősége is nehézségekbe ütközik, amelynek egyrésze életkorból fakadó nehézség. A kiskorúak ellen elkövetett zaklatási ügyek esetén a hatályos törvények szerint csak és kizárólag a törvényes képviselő tehet feljelentést.⁴ Az is gyakori eset, hogy sértettek visszalépnek a feljelentés megtétele után. Maga a zaklatás fogalma sem akadálymentes, hiszen sok esetben nem fedí egymást a hétköznapi zaklatásfogalom a büntetőjogi zaklatás fogalmával.⁵ Az online tartalmak eltávolíttatása is nehéz kérdés, egyrészt mert ehhez a lépéshez bírósági végzés szükséges, másrészt komoly nehézséget okoz kideríteni, hogy hol is tárolják pontosan az adatot, illetve ki a tulajdonosa.

Mit tehet tehát mégis az iskola, a pedagógus ha online kortárs bántalmazás jeleit észleli?

Az elektronikus eszközök iskolai tiltása semmiképpen sem lehet a megoldás, hiszen a fejlődés megállíthatatlan, a digitális eszközök, lehetőségek megkerülhetlenné váltak a mindennapi életünkben. A tanárok számára a helyzet kulcsaként az szolgálhatna, ha megismernék, megértenék a mai gyerekek eltérő viszonyulásait, online szokásaikat, kiemelkedően fontos lenne, hogy tisztában legyenek és nyomon kövessék a divatos közösségi platformokat, applikációkat, játékokat, s a diákjaik számára saját példamutató online jelenlétét állítanának. A csoport-agresszió jeleinek figyelemmel követése („savazós vicc”, sértő dícséreték) segítségül szolgálhat az online agresszió kiszűréséhez is. „Gyanú esetén” pl.: mozaik módszert alkalmazva kiadhat

⁴ Ehhez tehát a gyerekeknek beszélni kell problémájáról otthon a szüleinek, gondviselőinek.

⁵ Csak az a zaklatási cselekmény büntethető, amelynek a célzata megfélemlítés vagy önkényes beavatkozás. Nagyon fontos, hogy ne egyszeri vagy alkalmi legyen a háborgatás, hiszen büntetőjogilag csak rendszeres vagy tartós zaklatás értelmezhető

osztályfeladatot a bullying vagy az agresszió feldolgozásáról (ezzel közvetve informálják a gyerekeket arról, hogy mit is élnek át éppen). A konfliktusok kezelése mellett hasonlóképpen figyelmet kell fordítani a megelőzésre, az alapvető online együttélési szabályok ismertetésére, a gyerekek és szülők tájékoztatása az elektronikus úton megvalósítható zaklatás jelentőségéről, típusairól, továbbá fejleszteni az online kommunikációt és a problémamegoldó készségeket. Tudatosítani kell a tanulókkal mely esetek milyen beavatkozást igényelnek (Privát felületen: szöveges vagy képi tartalom mentése, a zaklató figyelmen kívül hagyása, az esemény jelentése. Nyilvános felületen: azonban azonnali beavatkozás, a tartalom további terjesztésének megakadályozása).

Az iskola, mint intézmény fel kell, hogy készüljön a digitális tér veszélyeire, ennek egyik módszere lehet olyan szabályzat, protokoll kialakítása, megismertetése a tanulókkal és szülőkkel egyaránt, amely alkalmas arra, hogy kereteket szabjon az internet és a mobileszközök használatához, valamint következetes szankcionálási rendszert vetít a normasértők elé. A szabályozás mellett nagy hangsúlyt kellene fektetni az azonnali segítségnyújtás biztosítására a bajba jutott diákok számára, a bizalom erősítésére tanár és diák között. Az iskola külön felelőst nevezhet ki ebben a témában, vagy akár kortársak bevonására is sor kerülhet, jog és ismerettudatosító előadások tartására.

Az Igazságügy Minisztérium által alapított Áldozatsegítő Központ és az EMMI Köznevelésért Felelős Államtitkársága szakmai tájékoztató napot tartott pedagógusok számára 2018. február 16-án (OH, EKE OFI közreműködésével). A szakmai nap a digitális zaklatás és resztoratív sérelemkezelés témakörét tűzte napirendre, amelyen jogi, pedagógiai és pszichológiai irányból is körüljárták a szakmák képviselői az iskolai online zaklatás témakörét. Megfogalmazásra került a Digitális Gyermekevédelmi Stratégia szerint egy gyermekvédelmi szűrőszoftver, valamint egy online gyermekvédelemmel kapcsolatos információkat összegyűjtő honlap megteremtésének szükségessége, ugyanakkor a megelőzésre és a veszélyek kezelésére, érzékenyítést támogató képzési és továbbképzési programok elindításának nélkülözhetetlenségére is kitértek. A prevenció mellett a másik célkitűzésként a resztoratív szemlélet alkalmazásának népszerűsítése jelent meg. Mind a jogi, mind a pszichológiai szakma képviselői a resztoratív módszert emelték ki, mint alkalmas eszközt arra, hogy az online erőszakos tevékenységekből fakadó feszültséget, szorongást feloldja. Az iskolában egy ilyen erőszakos cselekmény felszínre kerülése esetén, a helyreállító metódus képes arra, hogy a légkör megváltoztatásával elérje az erőszakmentességet. Az egyének közti agressziót a tágabb közösség, a teljes iskola tünetének lehet tekinteni. Ezért főcél: az iskola légkörének, viszonyrendszerének megváltoztatása. Alapvetően a szemlélők megváltoztatására, a szemlélő viselkedés felszámolására kell építeni. Ezek az eljárások hosszúak, éppen ezért az iskola dolgozóinak elkötelezettnek kell lenniük a sikeresség érdekében.

Az online kortárs bántalmazás, zaklatás, mint az iskolai konfliktusok új, „láthatatlan” módon komoly feszültségeket generáló formája minden vonatkozásában nehézségeket teremt. Pszichológiai kutatások szerint vitatott, hogy a gyerekkori bántalmazó, zaklató viselkedésmód természetes része-e a felnőtté válásnak, a közösségi státuszkeresésnek, az önállósodásnak vagy sem és mennyire hat közre a későbbi bűnelkövetővé válásban. Ugyanakkor az online tér miatti személyiségtorzulás, növekvő agresszió, a dehumanizálódás, valamint az anonimitás adta „védettség” érzése, mind, mind olyan

tényezők, amelyek okkal feltételezhetően előrevetíthetik a későbbi kriminális magatartásokat. Az iskola helyzete nem könnyű sokszor a hagyományos konfliktusok feloldásakor sem, az online zaklatás jelenlétének felismerése, kezelése pedig különösen nagy terhet ró rá, de nem elhanyagolható sem az online, sem az offline normasértésekre adott iskolai válasz, hiszen kulcsfontosságú szerepe van a gyermekkori bűnmegelőzés szempontjából.

A KERESZTÉNYEK BÜNTETŐJOGI HELYZETE A RÓMAI BIRODALOMBAN

*Szilágyiné dr. Heinrich Andrea**

PhD hallgató
Miskoli Egyetem

Bevezető gondolatok

A keresztények elleni eljárásokhoz hasonlóan¹ a keresztények elleni vádak büntetőjogi megítélése tekintetében is többféle álláspont alakult ki. Mommsen véleménye szerint a legfőbb vád a keresztényekkel szemben az ateizmus, mint bűncselekmény, míg Hardy véleménye az, hogy pusztán a keresztény név önmagában bűncselekménynek számított, függetlenül attól, hogy az adott keresztény személy elkövetett-e valamilyen konkrét bűncselekményt.² Ebben a tanulmányban két fő kérdés tisztázására törekszem a keresztények büntetőjogi helyzetének vizsgálata során. Először annak összefoglalására, hogy a keresztényekkel szemben milyen vádak fogalmazódtak meg a Római Birodalom lakosainak gondolkodásában, amelyek alapul szolgálhattak a keresztények elleni eljárások lefolytatásához. Ezt követően pedig a vádakkal szoros összefüggésben azt vizsgálom, hogy a keresztényekkel szemben milyen sajátos eljárási gyakorlat alakult ki az első és második század folyamán.

A keresztények elleni vádak

Walter János a század elején írt értekezésében hosszasan tárgyalja a kereszténység terjedésének okait, a keresztényekkel szemben felmerülő vádakot és azok cáfolatait, valamint a vádak és rágalmak következményeit. Véleménye szerint eleinte különféle rágalmakkal próbálták a keresztények rossz hírét kelteni, majd megalapozott vádakkal illették őket, hogy a hozzájuk csatlakozni készülőket elriasszák, a megtérőket pedig hitehagyásra készítsék, valamint szükségessé és jogossá tegyék ellenük az állami fellépést. Walter János a vádak tekintetében elkülöníti a „vád” és „rágalom” fogalmak jelentését. A vád alatt minden olyan ráfogást ért, *„mely a római törvények szerint a törvénykezés kereteibe tartozik, és megtorlást kíván. A rágalom ellenben nem tartozik a*

* Témavezető: Prof. Dr. Sály Pál egyetemi tanár

¹ Barnes, T. D.: Legislation Against the Christians, in: Journal of Roman Studies 58, 1968. 32-35. Három fő teória alakult ki a tudósok körében a jogalap kérdésében. Az első egy általános rendelet létét feltételezi, egy másik csoport az ún. coercitios (pusztán rendőri eljárás) teória képviselője, míg a harmadik csoport véleménye szerint a keresztényeket egyszerűen, csak az addig ismert bűncselekmények miatt vádolták.

² Vö. Hardy, E. G.: Christianity and the Roman Government Georg Allen & UNWIN Ltd. London 1894, 96.

*büntető fórum hatásköréhez, hanem a nyomában keletkező megvetés révén a társadalom, a közvélemény előtt nyer elintézést.”*³

Decius (Kr. u. 249-251) császár uralkodásáig a római államhatalom a keresztény vallást, hivatalból nem üldözte, csak keresztények elleni magánvád alapján indult eljárásokról lehet beszélni. Ezek az eljárások elsősorban a feljelentőktől függtek, ezért a perek helyenként időszakosan fellángoltak, főként természeti csapások és katonai balsikerek esetén, majd hosszabb rövidebb ideig szüneteltek.⁴

A *Decius* előtti korszakban a források alapján egyértelmű, hogy a keresztények elleni fellépés mögött a vádak és rágalmak alapján kialakult gyűlölet állt. A *Decius* korabeli eljárásokról ellenben elmondható, hogy a keresztényeket nem az ellenük érzett gyűlölet miatt, hanem azért végezték ki, mert nem teljesítették a császár konkrét parancsát. Ugyanakkor a végső oka az eljárásoknak mégis a keresztény hitük volt, hiszen pont emiatt tagadták meg a császár parancsának való engedelmséget.⁵

A legfontosabb vádak Walter János összefoglalásában az alábbiak voltak: *„félkegyelmű életmódot folytatnak, istenként imádják a napot, istentiszteletben számárfejet részesítenek, haszontalan, bujkáló, sunyi nép, új társadalmi rendet akarnak, sokféle kuruzslással foglalkoznak, ők az okai a birodalmat sújtó természeti csapásoknak erkölcstelenek, gyermekhúst esznek, Róma isteneit megvetik, összeesküdtek az imperator ellen.”*⁶

A nagyobb vádaknak és a jelentékteleneknek is súlyos következményeik voltak, mivel az ellenük kialakult rosszakarattal szemben jogvédelmük nem volt. A közfelfogás a keresztényeket minden területen megbélyegezte és a pogányok mindenféle gonoszsgot feltételeztek róluk. Egy különleges új emberfajként tekintettek rájuk, mint „válogatott gonosztevők társasága.”⁷ A vádak kialakulásában az I. században nagyban közrejátszott a pogány köznép tudatlansága is, mely a keresztény tanítások és szokások félreértéséből adódott. A keresztények közötti testvéri szeretet, az eukarisztia, valamint az őskeresztények titkos éjjeli összejövetelei, olyan félreértéseket eredményeztek, melyek gyanússá tették őket.⁸

A keresztényekkel szembeni eljárások során a vádak tekintetében a kutatók egy részének véleménye szerint, a gyűlöletkeltő propaganda alapján felmerült vádak egyike, vagy egyszerre többféle vád alapozta meg az eljárás megindítását (pl. Workmann)⁹ Walter János azonban úgy véli, hogy abban az esetben, ha a keresztények elítélése valóban e vádak alapján, előzetes vizsgálat és bizonyítási eljárás lefolytatását követően történt volna, akkor jogszerű és emberies eljárásnak lehetne minősíteni. Ennek azonban teljesen ellentmondanak a hivatalos források, az ún. mártírárták, melyekben csak elvétve találkozunk konkrét büntettekre hivatkozással. Walter János véleménye szerint maga a keresztény név szolgáltatott törvényes alapot az üldözésekre.¹⁰

³ Walter J.: Az első három század keresztényellenes ráfogásai, Stephaneum Nyomda, Budapest, 1914, 5-9.

⁴ Adriányi G.: Az Egyháztörténet Kézikönyve, Szent István Társulat, Budapest, 2001, 32.

⁵ Sály P.: A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig, Szent István Társulat, Budapest, 2017, 103.

⁶ Walter J.: i.m. 23-24.

⁷ Walter J.: i.m. 92.

⁸ Wagemakers, B.: Incest, Infanticide, and Cannibalism: Anti-Christian Imputation in the Roman Empire, *Greece & Rome* 57, 2010, 353-354.

⁹ Vö: Walter J.: i.m. 92.

¹⁰ Walter J.: i.m. 92.

A vádak és ráfogások eredményeként kialakult különleges eljárás a keresztényekkel szemben

A keresztény név mint bűncselekmény tényének első bizonyítéka

Napjainkban általában egyetértenek abban, hogy a keresztényeket nem az általános büntetőeljárás szerint, hanem a *Nero* idején bevezetett speciális eljárás során ítélték el. Ennek a speciális eljárásnak a bizonyítéka *Traianus* császár és *Plinius* kormányzó levelezése. *Traianus* (Kr. u. 98-117) császár volt az, aki először határozta meg a keresztények jogi helyzetét és a bevádolt keresztényekkel szemben követendő eljárást. Ez alapján a kereszténység továbbra is tiltott volt. A *Traianus* által leírt elvek érvényben maradtak *Decius* speciális rendeletéig.¹¹ Hardy szerint a *Plinius* (Kr. u. 112) levelében kijelentett tény, hogy a keresztényeknek nincs egyéb bűnük, mint a nevük, és pusztán a nevük az, ami alapot adott a megbüntetésükre Kr. u. 64-től kezdődően vált jellemzővé. Ez az ún. *neroi* eljárás szolgáltatott precedenst a későbbi eljárásokhoz, mindamellett, hogy számos speciális vádat is figyelembe vettek, de az ítéletek alapjául nem ezek a vádak szolgáltak.¹²

A keresztény név, mint bűncselekmény további vizsgálata előtt szükségesnek tartom összefoglalni a római jog bűncselekmény fogalmának sajátosságait. A római jogászok magyarázataiban nem található egzakt bűncselekmény fogalom. A római jogi bűncselekmény fogalmat az egyes jogkönyvekből kell összeállítani, figyelemmel a kazuisztikus szabályozásra. Mindig a konkrét döntést hozták meg, amit alig indokoltak. Persze regulák (jogelvek) találhatóak, amelyek általános elvként alkalmazandók. A római jog olyan cselekményeket minősít bűncselekménynek, amelyek jogellenesek, illetve valamilyen formában veszélyesek a társadalomra. A bűncselekmény fogalom azonban a jogellenesség, a társadalomra veszélyesség megvalósulását követően még egy fontos elemet tartalmaz, mely a bűnös személy magatartásának, cselekményének a jogszerűtlen voltára utal.¹³ A keresztények esetében azonban már önmagában az elnevezésük bűncselekménynek minősült, e mögött a név mögött azonban bűnelkövető magatartás nem bizonyítható. Maga a létük volt az, ami jogellenes, társadalomra veszélyes, vagyis ami „*a jó erkölccsel ellentétes*”. A keresztény név, mint bűncselekmény tényét *Traianus* császár és *Plinius* kormányzó levelezésén kívül legnagyobb részben a keresztény apologéták írásai bizonyítják. A II. századi görög apologéták közül *Jusztinosz* I. Apológiájában (Kr. u. 155) méltatlankodik a rómaiak keresztényekkel szemben tanúsított igazságtalan bánásmódja miatt. *Jusztinosz* véleménye szerint „*magából a keresztény elnevezésből sem jó, sem elmarasztaló ítélet nem hozható anélkül, hogy ne ismernénk a név viselőjének cselekedeteit... (...) pusztán a beismerés alapján ítéletek el, bár mind a beismerés, mind a tagadás esetében az életüket kellene megvizsgálnotok, mivel a tetteiből tűnik az ki, hogy ki milyen.*”¹⁴ A III. századi latin kereszténység

¹¹ Keresztes, P.: Law and Arbitrariness in the Persecution of Christians and Justin's First Apology, *Vigiliae Christianae*, 1964, 204.

¹²Vö. Hardy, E. G. : *Christianity and the Roman Government*, Georg Allen & UNWIN Ltd. London, 1894, 95-97.

¹³ Molnár I.: Az ókori római jogi bűncselekmény-fogalom ismérvei, *Acta Universitatis Szegediensis. Acta Juridica et Politica* 73, 2010, 1-64. 565.

¹⁴ *Jusztinosz*: I. Apológiája IV. 1, 3, 4, 6 (ford: Vanyó László)

legjelentősebb írója *Tertullianus* Apologeticum című írásában szintén azt állapítja meg, hogy ez a küzdelem a név ellen folyik. „*Ha a keresztény szó nem valami bűnnek a neve, akkor nagyon is nyakatekert dolog, ha a pusztá nevet gonoszságnak veszitek.*”¹⁵

A keresztényekkel szembeni speciális eljárás bizonyítékai

A római közvéleményben a II. századra a keresztényekkel kapcsolatban elterjedt vádak a nép ellenszenvét egyre erősítették. A bírói vallatásoknál, a perrendtartás törvényes meneténél a jelenlévők önkényesen közbekiáltottak, a bírót a keresztények ellen hangolták, ami gyakran oda vezetett, hogy a római jogállam igazságérzete, emberisége, törvényessége helyett, érzelmi kilengések foglaltak helyet az igazságszolgáltatásban.¹⁶ Ennek a tendenciának a visszaszorítására *Traianus* császártól kezdve a császárok *rescriptum*okkal (válaszirat, leirat) intették a bírakat befolyásolhatatlanságra a keresztények ügyeiben. A provinciai kormányzók önkényes eljárásainak megfékezése érdekében először tehát *Traianus* császár tépett fel. *Rescriptum*ában lefektetett elvei szerint felkutatni nem kell a keresztényeket, de ha feljelentik őket, megbüntetendők. Tény, hogy ezáltal büntelennek ismerte el a keresztényeket, bevádolásuk esetén mégis jogszerűen el lehetett őket ítélni. Ezzel tulajdonképpen azt mondta ki, hogy nem tekinti a keresztényeket politikailag veszélyesnek.¹⁷ *Traianus* császár rendelkezései azonban nem hoztak eredményt a keresztényekkel kapcsolatos eljárások során történő visszaélések megfékezésében. Ezt bizonyítja a *Traianus* nyomdokaiba lépő *Hadrianus* (117-138) császár rendelkezése, aki utazásai során hallhatott a keresztényekkel szembeni méltánytalan bánásmódról, melyet a csöcselék indítványozott a keresztényekkel szemben. Valószínű, hogy a tapasztaltak alapján legfőképpen a jogrend védelmében írt Ázsia kormányzójának, *Minucius Fundanusnak*.¹⁸ A fennálló helyzet veszélyeztette a közrendet és zavarta az igazságszolgáltatás menetét. A II. században a keresztényekkel szembeni bánásmód az ázsiai provinciákban volt a legrosszabb az egész Római Birodalomban. *Hadrianus* levelében azt parancsolta, hogy a keresztények elleni vád esetén a vádló kötelessége legyen a felhozott vádak bizonyítása. A bíró előtti tárgyalás során a bíró ne támaszkodjon a csöcselék közbekiáltásaira, hanem a vádló érveit vizsgálja felül. Amennyiben bebizonyosodik, hogy a vádlott a törvény ellen cselekedett, abban az esetben a bűncselekmény mértékének megfelelően szabható ki büntetés. *Hadrianus* tehát *Traianust* követően további védelemben részesítette a keresztényeket, a magánbosszú és a könnyelmű vádaskodás elkerülése érdekében. Ennek az időszaknak a legnevezetesebb mártírja *Polükarposz* püspök akit, Szmirnában végeztek ki,¹⁹ továbbá a lugdunumiak (lyoni keresztények) tragédiája.²⁰ A források mindkét esetben azt tanúsítják, hogy a csöcselék és a lakosság követelése eredményezte a keresztények halálát.²¹ A keresztény Apologéták írásai szintén azt támasztják alá, hogy a keresztényekkel szembeni önkényes eljárások megfékezésére tett intézkedések nem

¹⁵ Tertullianus: Apologeticum II. 20 (ford: Városi István)

¹⁶ Takács i.m. 49.

¹⁷ Takács i.m. 57.

¹⁸ Takács i.m. 66-67.

¹⁹ Euszebiosz: Egyháztörténete IV. 15 (ford: Baán István)

²⁰ Euszebiosz: Egyháztörténete V. 1,3-2,8 (ford: Baán István)

²¹ Keresztes P.: i.m. 289-290.

jártak kellő eredménnyel. Erre utal *Jusztinosz* valamint *Tertullianus* már korábban idézett írása. *Tertullianus* a keresztények bírait azzal vádolta, hogy velük szemben visszariadtak az alapos és kendőzetlen igazságszolgáltatástól. Ez az eljárás magával hozta a keresztény név jogtalan gyűlöletét, amely a keresztényekkel szemben egy megkülönböztetett eljárás lefolytatásához vezetett. A bűnösöknek egyéb esetben joguk volt ügyvédet fogadni, védekezhettek, hogy ügyüket tisztára mossák.²² A keresztényeknek a bíróság előtt nem adtak lehetőséget arra, hogy bizonyítsák ártatlanságukat. Aki megvallotta, hogy keresztény azért nem kellett bizonyítani, mert a rómaiak úgy vélték, mindenki tudja, hogy a keresztények bűnösök. Így a büntetést, csak úgy kerülhették el, ha megtagadták a hitüket.²³

Összegzés

A korabeli források, valamint a kutatási eredmények összevetése megerősíti azt az álláspontot, hogy a Római Birodalom gondolkodásában a keresztény név pusztán önmagában bűncselekménynek minősült. Ezt a tényt római és keresztény források is egyaránt alátámasztják. Megállapítható továbbá, hogy a keresztényekkel szemben *Tertullianus* véleményét idézve, egyfajta megkülönböztetett eljárást folytattak le. Ez megnyilvánult abban, hogy általuk elkövetett bűntényt egyáltalán nem vizsgáltak, a kínvallatást nem a vallomástételre, hanem hitük megtagadása céljából alkalmazták, az eljárás során nem adtak lehetőséget számukra, hogy bizonyítsák ártatlanságukat, védőt nem fogadhattak. Annak magyarázata, hogy ezek az ún. különleges eljárások vajon jogszerűek voltak vagy sem attól függ, hogy milyen szemszögből vizsgáljuk a kérdést. Galambos József szerint „két szemüvegen keresztül lehet nézni az eseményeket: keresztény és pogány szemüveggel. Ez azt jelenti, hogy a keresztény apologéták a belső indítóokot hangsúlyozzák, a pogányok pedig a külső okot veszik észre.”- idézi Sály Pál.²⁴ A keresztényellenes gyűlöletkeltés által a rómaiak körében köztudomásúvá vált, hogy a keresztények szörnyű bünteteket követnek el. Az eljárás során tehát a keresztények esetében bevádolásuktól kezdve azonnal a bűnösség vélelme állt fenn, az ártatlanság vélelme helyett. Mivel védekezési lehetőséget nem adtak számukra, így a bűnösség vélelme megdönthetetlené vált. A rómaiak körében mindenki úgy vélte, hogy a keresztények bűnösök, ezért a perjog ma is ismert alapszabálya szerint esetükben a bűnösséget nem kellett bizonyítani, bizonyítási eljárás lefolytatására nem került sor.²⁵ A források alapján az tűnik tehát a legvalószínűbbnek, hogy a keresztényeket pusztán a vallásuk alapján ítélték el, keresztény hitük megvallásával a vád bizonyítottnak minősült. *Paulus* római jogász szerint a vádlott beismerésével önmagát ítélte el.²⁶

²² *Tertullianus*: *Apologeticum* II. 2, (ford: Városi István)

²³ Sály P.: i.m. 107.

²⁴ Vö.: Sály P.: i.m. 103.

²⁵ Sály P.: i.m. 107.

²⁶ Sály Pál: *Bűnvádi eljárások az Újszövetségben*, Szent István Társulat, Budapest, 2012, 214-215.

THE CRIMINAL LAW SITUATION OF CHRISTIANS IN THE ROMAN EMPIRE

*Andrea Szilágyiné dr. Heinrich**

PhD student

University of Miskolc

Preface

Similarly to the procedures against the Christians¹, various views have been developed regarding the criminal law assessment of the accusations against the Christians. According to Mommsen, the primary charge against the Christians was atheism as a crime, while Hardy claims that a Christian name in itself qualified as a crime regardless of whether the given Christian person had committed any kind of specific criminal act.² In this study, I endeavour to clear two main questions while examining the criminal law situation of the Christians. First, I summarise what accusations were formed in the thinking of the inhabitants of the Roman Empire against the Christians and, which could serve as the basis for the proceedings against them. Next, I examine, in close connection with the accusations, what specific procedural practice developed against the Christians during the first and second centuries.

The accusations against the Christians

In his treatise written at the beginning of the century, János Walter discussed at length the reasons for the spread of Christianity, the accusations formed against the Christians and the rebuttal thereof, as well as the consequences of the accusations and calumnies. In his opinion, calumnies were used at the beginning to put them in a bad light; later they were charged with well-founded accusations in order to discourage those who wished to join them and cause converted Christians to leave the religion, as well as to make state action necessary and justified against them. As for the allegations, János Walter makes a distinction between the terms “accusation” and “calumny”. By accusations, he means all such allegations “*that belong within the frameworks of legislation under Roman law and requires retaliation. Calumnies, on the other hand, do*

* Tutor: Prof. Dr. Sárosi Pál, university professor

¹ Barnes, T. D.: Legislation against the Christians, in: *Journal of Roman Studies* 58, 1968, 32-35. Three main theories have formed among scientists regarding the issue of the legal basis. The first one supposes the pre-existence of a general decree; a second group represents the so-called theory of *coertitio* (purely police proceedings); while the third group believes that the Christians were simply charged with crimes that were known at the time.

² Vö. Hardy, E. G.: *Christianity and the Roman Government* Georg Allen & UNWIN Ltd. London, 1894, 96.

not fall within the competence of the legal forum but which are settled before the society and the public as a result of the contempt that follows them."³

Until the reign of *Emperor Decius* (249-251), the Roman state authorities did not persecute Christian religion upon their own initiative; we can only talk about proceedings conducted on the basis of privately brought charges against Christians. These proceedings primarily depended on those who reported them; therefore, there were surges of legal proceedings in certain places at times, especially in case of natural disasters or military failures, and then there were pauses for shorter or longer periods.⁴

In the eras preceding *Decius*, the sources make it obvious that the hatred developed on the heels of accusations and calumnies stood in the background of the acts against Christians. On the other hand, we can state regarding the proceedings conducted at the time of *Decius* that Christians were not executed because of the hatred felt against them but because they failed to fulfil the emperor's specific order. However, the ultimate cause of the proceedings was indeed their being Christian as this was the very reason why they denied to obey the emperor's order.⁵

As summarised by János Walter, the most important accusations were the following: „*they lead a half-witted lifestyle; they worship the sun as a god; they perform religious service for a donkey's head; they are a useless, hiding and sly people; they want a new social order; they deal with various forms of quackery; they cause the natural disasters that strike the empire; they are immoral; they eat children's flesh; they condemn Rome's gods; they are conspiring against the emperor.*”⁶

Both the major and the insignificant accusations had severe consequences as they had no legal defence against the ill-will that had formed against them. Public opinion stigmatised Christians in all fields and the pagans assumed all sorts of evil qualities about them. They viewed them as a strange new human species, “a society of select evildoers.”⁷ During the 1st century the development of the accusations was largely a result of the ignorance of the pagan common people, which resulted from their misunderstanding of the Christian teachings and customs. The brotherly love between Christians, or *eucharistia*, as well as the secret night gatherings of ancient Christians gave rise to such misunderstandings that made them look suspicious.⁸

During the proceedings against Christians some scholars believe that the initiation of the proceedings was based on one or several accusations that occurred as a result of the hate propaganda (e.g. Workmann)⁹; however, János Walter claims that, if Christians had really been sentenced based on these accusations following the conduct of preliminary investigations and an evidentiary procedure, then these procedures could be regarded as lawful and humane. Yet the official sources, the so-called martyr files, completely contradict this as they only occasionally contain references to specific crimes.

³ Walter, J.: *Az első három század keresztényellenes ráfogásai*, Stephaneum Nyomda, Budapest, 1914, 5-9.

⁴ Adriányi, G.: *Az Egyháztörténet Kézikönyve*, Szent István Társulat, Budapest, 2001, 32.

⁵ Sály, Pál: *A forradalmár Jézustól a terrorista Szent Cirillig*, Szent István Társulat, Budapest, 2017, 103.

⁶ Walter quoted above, 23-24.

⁷ Walter quoted above, 92.

⁸ Wagemakers, Bart: *Incest, Infanticide, and Cannibalism: Anti-Christian Imputation in the Roman Empire, Greece & Rome 57*, 2010, 353-354.

⁹ Vö: Walter quoted above, 92.

According to János Walter, the mere Christian name provided the legal basis for the persecutions.¹⁰

The special procedure against Christians formed as a result of the accusations and calumnies

The first evidence for the fact of the Christian name as a crime

These days there is a general consensus that Christians were not sentenced under the general criminal procedure but under the special procedure introduced at the time of *Nero*. This special procedure is evidenced by the correspondence between Emperor *Trajan* and the governor *Pliny*. It was Emperor *Trajan* (98-117) who first determined the legal situation of Christians and the procedure to be followed against the accused Christians. The principles written by *Trajan* remained in force until the special edict by *Decius*.¹¹ According to Hardy, the fact stated in the letter of *Pliny* (112), namely that Christians had no other sin but their name and that it was purely their name that provided the basis for their prosecution, became typical from 64. This so-called *Nero's edict* provided the precedent for the later proceedings; while several special charges were also brought up, it was not these charges that served as the basis of the sentences.¹²

Before any further examination of the Christian name as a crime, I believe it is necessary to summarise the characteristics of the definition of criminal offence in the Roman law. The explanations by Roman lawyers do not offer an exact definition of criminal offence. The definition of criminal offence according to the Roman law has to be compiled from the various legal books, considering the casuistic regulation. They always brought the specific decision, which they hardly reasoned. Of course, there are *regulas* (legal principles), which can be applied as general principles. The Roman law qualifies such acts as criminal offences that are against the law and endanger the society on some form. However, after it is proved that it is against the law and endangers the society, a criminal offence contains another important element which refers to the illegal nature of the guilty individual's behaviour and action.¹³ Yet in case of Christians, their mere name was regarded as a criminal act, while the criminal behaviour cannot be proved behind this name. Their mere existence was considered illegal and dangerous to the society, in other words "*contravening good morals*". In addition to the correspondence between Emperor *Trajan* and Governor *Pliny*, the fact of the Christian name as a criminal act is primarily evidenced by the writings of the Christian apologetics. One of the 2nd century Greek apologetics, *Justin* complains in his First Apology (155 AD) about the unjust treatment of Christians by the Romans. According to *Justin*, "*for from a name neither approval nor punishment could fairly come, unless we know the acts of the person who bears the name ... (...) you punish him on account of his acknowledgement though you should inquire into the life both of him who*

¹⁰ Walter quoted above, 92.

¹¹ Keresztes, Paul: Law and Arbitrariness in the Persecution of Christians and Justin's First Apology *Vigiliae Christianae*, 1964, 204.

¹² Vö. Hardy, E. G.: *Christianity and the Roman Government* Georg Allen & UNWIN Ltd. London, 1894, 95-97.

¹³ Molnár, Imre: Az ókori római jogi bűncselekmény-fogalom ismérvei, *Acta Universitatis Szegediensis: Acta Juridica et Politica* 73, 2010, 1-64. 565.

confesses and of him who denies, that by his deeds it may be apparent what kind of man each is."¹⁴ The most significant writer of 3rd century Latin Christianity, *Tertullian*, also establishes in his writing titled *Apologeticum* that this struggle is against the name. "*If the word Christian is not the name of some kind of sin than it is indeed a twisted thought to regard the mere name to be evil.*"¹⁵

Evidence of the special procedure against Christians

By the 2nd century the accusations spread in the public Roman opinion had gradually strengthened the hostility of the people. During the court hearings and the lawful process of the judicial procedure, the spectators arbitrarily interrupted with their shouts, influencing the judge against the Christians, which often led to the fact that emotional excesses drove the administration of justice instead of the sense of justice, humanity and lawfulness of the Roman rule of law.¹⁶ In order to restrict these tendencies, the emperors starting with *Trajan* addressed *rescripts* (written answers or letters) to the judges to warn them about their duty not to be influenced in the cases against Christians. Thus, it was Emperor *Trajan* who first acted in order to contain the arbitrary proceedings of the provincial governors. In accordance with the principles he laid down in his *Rescript*, it was not necessary to seek out Christians but they had to be punished if they were reported. It is a fact that, by stating this, he acknowledged that Christians were not guilty; however, they could be lawfully sentenced if reported. By this, he effectively said that he did not regard Christians to be politically dangerous.¹⁷ Yet the regulations brought by *Trajan* did not yield results in containing the abuses occurring in the proceedings against Christian. This is proven by the decree issued by Emperor *Hadrian* (117-138), the successor of *Trajan*, who during his travels may have heard about the undignified treatment of Christians initiated by the mob. Based on his experiences, he most probably wished to protect the legal order when he wrote to the governor of Asia, *Minucius Fundanus*.¹⁸ The prevailing situation endangered public order and disturbed the process of judicial proceedings. During the 2nd century the treatment of Christians was the worst in the Asian provinces of the entire Roman Empire. In his letter, *Hadrian* ordered that it should be the obligation of the accuser in case of accusations against Christians to prove the assumed charges. The judge should by no means rely on the cries of the mob but review the arguments presented by the accuser. If it is proven that the accused acted against the law, the punishment should be proportionate to the seriousness of the criminal act. Thus *Hadrian* followed *Trajan* to provide further protection to the Christians in order to prevent private revenge and inconsiderate accusations. The best-known martyrs of this period included the bishop *Polycarp*, who was executed in Smyrna,¹⁹ and the tragedy that took place in Lugdunum.²⁰

The writings of the Christian Apologists also support the fact that the measures taken to contain the arbitrary procedures against Christians did not yield results. This is

¹⁴ Justin's First Apology IV. 1, 3, 4, 6 (Hungarian translation by László Vanyó)

¹⁵ Tertullian, Apology II. 20 (Hungarian translation by István Városi)

¹⁶ Takács quoted above, 49.

¹⁷ Takács quoted above, 57.

¹⁸ Takács quoted above, 66-67.

¹⁹ Euszebiosz: Egyháztörténete IV.15, (Hungarian translation by Baán, István)

²⁰ Keresztes quoted above, 289-290

demonstrated by the previously quoted writings of *Justin* and *Tertullian*. *Tertullian* accused the judges of Christians of balking at thorough and unvarnished judicial proceedings against Christians. This procedure brought with itself the unreasonable hatred of the Christian name, which led to the conduct of a discriminated proceeding against Christians. In other cases, the criminals had the right to employ a lawyer and defend themselves in order to prove their innocence.²¹ Those who confessed to be Christians needed no evidence for the Romans believed that everybody knew the Christians to be guilty. Thus they could only avoid punishment if they denied their faith.²²

Summary

The sources of the time and the comparison of the research results confirm the position that the mere Christian name itself qualified as a crime according to the way of thinking of the Roman Empire. This fact is supported by both Roman and Christian sources. Further, it can be established that a sort of discriminated procedure was conducted against Christians, to quote the opinion of *Tertullian*. This manifested itself in the fact that the crimes committed by them were not investigated at all; torture was not applied to force testimony but to make them deny their faith and they could not employ a lawyer. The explanation of whether these so-called special proceedings were lawful or not depend on what aspect we examine the issue from. According to József Galambos, “the events can be viewed through two lenses: Christian or pagan lenses. This means that the Christian apologists emphasise the internal cause, while the pagans only notice the external cause,” as it was quoted by Pál Sáry.²³ By the incitement of hatred, it became publicly known by the Romans that the Christians committed horrible crimes. Thus, during the proceedings, the presumption of guilt was maintained from immediately from the moment they were accused, instead of the presumption of innocence. As they were ensured no opportunity to defend themselves, the presumption of guilt could not be rebutted. All the Romans believed that the Christians were guilty so, in accordance with the presently known statute of procedural law, their guilt did not have to be proved and no evidentiary procedure was conducted.²⁴ Based on the sources, what appears to be the most probable is that Christians were sentenced merely because of their religion as the charges were considered proven if they acknowledged their Christian faith. According to the Roman lawyer, *Paulus*, the accused sentenced himself by his admittance.²⁵

²¹ *Tertullian*, *Apology* II. 2, (Hungarian translation by István Városi)

²² Sáry quoted above, 107.

²³ Vö.: Sáry quoted above, 103.

²⁴ Sáry quoted above, 107.

²⁵ Sáry, Pál: *Bűnvádi eljárások az Újszövetségben*, Szent István Társulat, Budapest, 2012, 214-215.

RIGHTS OF INTERNAL MIGRANT WORKERS IN MYANMAR

*Thazin Khaing Moe**
PhD student
University of Debrecen

Introduction

There are two kinds of migrant workers in Myanmar, internal migrant worker and international migrant worker. And if it is about the internal migrant worker in Myanmar, there are two kinds of internal migrant worker, within state/region and across state/region.¹¹ ILO has found kinds of migrant workers in Myanmar. I agree with that. So I want to focus on these two kinds of internal migrant worker. In this paper I will focus on the Myanmar Labor Laws. First of all two kinds of internal migrant workers have to be explained. 70 percent of Myanmar Population are living in rural areas. The great majority of Myanmar poor are from rural areas. Internal migrants mainly work in construction, transportation, brick factories, mines, fishing or rubber plantation, tea plantations, other agricultural sectors, garment factories, food/beverage services. I want to focus only on the case study method. But I will use the comparative method later.

Kinds of Internal Migrant worker

Two kinds of internal migrant workers in Myanmar are within state/region and across state/region. Within state/region is rural-rural or urban-urban, eg. When a person lives in a village in Magway Township, but he doesn't work within the village, he migrates from his village to the Magway township. Across state/region is from rural to urban, eg. A person migrate from Magway township to another city. 51% of internal migrant workers are across state/region. 49% of internal migrant workers are within state/region.²

Relevant Departments for the migrants

There are three big cities in Myanmar, Yangon, Mandalay and Naypyitaw. Most of the internal migrant workers are migrating to Yangon because Yangon is the biggest cities in Myanmar and has a lot of job chances. There are a lot of factories and employments in Myanmar. In the past of Myanmar, 100% of infringement of the rights of internal migrant workers was happened. But nowadays the percentage of the infringement of the rights of internal migrant workers are less than the past. But it is still facing the problem

* Supervisor: Dr. Zaccharia Márton Leó, PhD assistant professor

¹ Overview of Internal Migration in Myanmar, ILO survey, Page-3.

² Ibid.

of their rights infringed. As the internal migrant workers, if there arises the disputes of their rights violated from their employment, they can complain to the coordinating center, conciliation body, arbitration body and arbitration council. Moreover if they don't satisfy the decision of those four steps, they can complain to the competent court in person or in representatives.³ It was established under the Settlement of Labour Disputes Law, 2012. ILO have established two centre with the agreement of the Myanmar Government. They are Migrant Resource Centre (MRC) and Complaints Mechanisms Centre (CMC). They are for the internal and international migrant workers. There are 11 departments of Migrant Resource Centre (MRC) all over the country. There are only two departments of Complaints Mechanisms Centre (CMC).

Rights Infringement

Over 9 million of the population of Myanmar are internal migrant workers. Most of migrants are mainly facing forced labor and anti-trafficking in person⁴ and child labor problem is still being faced. Some are working in the place of not getting fresh air, extremely cold or hot air temperatures, dust, fumes, loud noises or vibrations and sometimes toxic chemicals. 60% of internal migrant workers have to work the whole without getting holiday. 40% of internal migrant workers are working overtime, but they don't get the extra money for that.⁵ So it is unlawful and the duty of the employers. Under the situations, the employers need to take into consideration for the employees. Under the Leave and Holiday Act 1951, every employee shall be entitled to get the holidays as announced by the Government in Myanmar.⁶ If the employee need to work overtime, it shall be 12 hours per week.

Nowadays the internal migrant workers are being infringed deceiving about the nature of the work, physical or sexual coercion, exploitation, freedom of movement, abduction, extremely overtime, etc. Girl and women migrants mostly work as maids in the rich families. There are a lot of cases arose from the migrants working as maids. I want to express you one case in the following.

Case of Myanmar

Victims San Kay Khine and orphan Thazin were just 12 and 11 years old when they were sent to Yangon in 2011. San Kay Khine's mother Nyo Nyo Win said during an interview in a remote village in Kawhmu Township, three hours drive south of Yangon. Their salary is about 15,000 kyats (\$12) as live in maid. Since the girls worked at Ava Tailor Shop on 40th Street in

Yangon owned by a man name Tin Thuzar, they were tortured and treated like slaves. Their families often tried to meet them by going to Yangon every month. The shop owner didn't allow to meet their families. The girls were hidden and kept to work in the tailor shop or in the employer's eight-floor apartment. The employers were subject to

³ Settlement of Labor Disputes Law, 2012, Chapter IV, Section- 23-33

⁴ Internal Labour Migration in Myanmar, Building on evidence base on patterns in

⁵ Migration, human trafficking and forced labour, ILO liaison officer for Myanmar, Page-11.

⁶ Overview of Internal Migration in Myanmar, ILO survey, Page-3.

horrible daily abuse, such as beating with the steel rope, cut with scissors and burn inflicted on the skin with cigarette butts and lighters. San Kay Khine suffered most as all of her fingers were broken. And her right arm was broken once too. They suffered for five years. A man who has come business dealings with the shop alerted Myanmar Now of the brutal abuses against the girls at Ava Tailor Shop. A reporter passed on information collected about the abuse to Kyauktada Police, but as there was no police follow-up, Myanmar Now alerted the Myanmar's National Human Rights Commission. The Commission couldn't solve the problems under the law. The commission asked to accept the compensation lump sum from the tailor shop owner. The employer swiftly offered to pay 4 million kyats for San Kay Khine and 1 million for Thazin. But latter the case was trial in the court. Finally the court sentenced four family members to 13 years and up.⁷

In this case, the victim girls were infringed of their rights, working hours, exploitation, abduction, physical or sexual coercion, deceived of work condition, no payment chances of employment, and deceived of the work condition. To solve this problem, the Government have to establish the labor departments to solve the problems of workers. Or there should be fair judicial system.

Child labour

The case mentioned above is the child labor problems. The child labor problem is a big problem in Myanmar. There are a lot of child labor who are internal migrant workers. They usually works in the Tea Shop, there are a lot of tea shops in Myanmar, as the waiters. They always work over the time set by the laws. They work from 5 am to 10 pm until the shop closes. But their salary is the lowest among the internal migrants. They can't rest until the shop closes. Most of the children are younger than the age set by the law. Some children are forced to enter into the military. It is the biggest problem to solve. But the law can't protect that situation. Some girls who are under 18 years old are working as maids from their cities to Yangon city. In Myanmar there are well-known cases about the infringement of the internal migrants.⁸

I want to focus and write on migrant child labors. In the employment many children are under 14. In fact even the parents not ask the children to work, but don't ask them to go to school. Most of the children comes from the rural areas or villages. Especially they work in agricultural employment, sale services, constructions and teashops. In the villages, the farmers cannot earn much money or enough money for their families. They cannot send their children to the school. At that time, they moved to another big cities and work for living there. And their children have to work in their employment or other work places. By seeing the children working in the employment, most of the children are under 14. Although the children work like the other people, or work heavy things such as lifting the bricks, they don't get the enough salaries. And they don't get enough time to rest. They Government ordered in 2017 not to ask the children more than 5 hours. And the Government ordered in 2016 that if every employer shall ask the children to

⁷ BBC BURMESE NEWS, 3rd October 2016, Journal

⁸ Thazin Khaing Moe, Ph,D frist year student, Doctoral School of Legal Studies, University of Debrecen.

work, it will punish the term not exceeding six months.⁹ But the employers receive and call the children for the vacancy work up to more than 8 hours. And the Government made a notification in 2016 to avoid receiving the children to work. But every child has the right engage in work and the right to hours of employment, and the Ministry of Labour shall protect and safeguard in accordance with law to ensure safety of children, employees at the place or work and prevention of infringement and loss of their rights under the Child Law, 1993.¹⁰

By seeing that, the law allows the children to work.

Another kind of migrant child labors is over 16 years old. They don't work in their native town or city. They migrate big cities, Yangon or Mandalay, to earn for their lives. Some have no parents and live alone. So they have to work compulsorily. Some are from broken families. So they migrate another cities to work. Those children are heading to work than to go to school. If they are not educated ones, the employers don't give them the good position even when they tried their best and worked for many years. I have seen that although child labors work in the industries, garment or any other, they don't get the accommodation. They employers don't arrange them to live. Moreover they get not enough salaries. In the big cities a lot of migrant workers have trouble to rent the hostel or flat because their salaries cannot support for renting.

Female child labors are more than male. But there are discriminations between female and male child labors. It is about the position and salary. Males get more high salaries than females. And some female child labors work as a babysitter in the rich families. Those people cannot sleep in a comfortable place and have enough sleep. They have to work the whole day. Sometimes they are beaten by the employers. In fact, the babysitters should have the exact time to work and right to rest.¹¹

Written Contract

Most of migrant workers don't get the written contract from the employer. It means that when the employers agree with the migrant workers to work in his employment, they have to make a written contract with workers. But most of the employers don't give the workers the written contract after they signed and made the contracts. It is the big issues. Because the workers cannot prove as the evidence without being the written contract. And they can face the deceived contract of the employer in the court. Myanmar Labor laws have not been enacted to make the written contracts before the relevant body or council or centre. How do we solve their problems? What ways should we use for protecting the migrant child labors?

Myanmar has not signed in the International Convention on Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families (ICMRW) among Human Rights Conventions. It is the essential fact, I think. Because if we have assigned in ICMRW, we can improve our labors and rules with the help of convention. And the member countries can suggest and help to solve the migrant workers' problems. If we see on the side of human rights, a lot of migrant workers in Myanmar is facing the

⁹ 23. 6. 2016, M-Media Journal in Myanmar

¹⁰ The Child Law 1993, Myanmar, Section-20-24.

¹¹ Thazin Khaing Moe, Ph,D frist year student , Doctoral School of Legal Studies, University of Debrecen.

violation of human rights. And our country is not rich and less economic system. So first of all Myanmar needs to be good at economics. But Myanmar migrant workers faced the worse situation than today. Nowadays many labor laws came arose for the protection of workers. Although almost half of percentage can be reduced , over half are still facing. Under the ways above mentioned, the future will be beautiful for the migrant workers, I guess.¹²

Conclusion

When I point out of the facts mentioned above, Myanmar Labor Laws don't state to make written contract between the workers and the employers before any coordinating centre or conciliation body or Arbitration body or council. It is very important fact for the migrant workers. If any disputes arise from the employment, the workers can easily prove their grief. And there is still a discrimination between the female workers and male workers. For that, it needs to enact into the Labor Laws effectively. The next problem is that there is no specific law and specific labor court for the migrant workers. Now the Myanmar Government is trying to establish a labor court. The infringement of the rights of internal migrant workers becomes less than the past. The migrants can complain their grief although they couldn't do like that. We can say 40 percent of them can get their rights. How many percentage will be improved in the future? So I will later research by using the comparative methods. For this paper, I have referred Myanmar Labor Laws.

¹² Ibid.

EMPIRICAL RESEARCH METHODS IN SOCIOLOGY OF LAW

*Judit Torma**

PhD Student

University of Miskolc

Roots of empirical legal research¹

According to Christiani “*the result of normative law research is prescriptive in nature: the norms provide a prescription as to how one should behave in accordance with norms. In contrast, empirical legal research focuses on the application of laws in society.*”²

Empirical research in law is “originated from the period of American Legal Realism that goes back to the first part of the 20th century”, a tradition that included ‘sociological jurisprudence’.³ In America a wide range of empirical research on law could be found in the 1920s and 1930s, where the specific topics were “appellate courts and appellate decision making, automobile accident compensation and litigation, bankruptcy, criminal courts, divorce, judicial staffing and judicial selection, juries and legal needs and legal aid”.⁴ Empirical methods were also present in the examinations of Munsterberg, although he used psychological tests (word-association tests) on perpetrators of crime in order to indicate whether they were lying. In European sociology of law researchers - Weber, Durkheim, Petrazycki, Gurvitch and Ehrlich - sometimes also used empirical methods. These methods then appeared in researches of “criminology, legal psychology, law and economics and other ‘law and ...’ specialties.”⁵

This is shown in the Figure, where a diversity of disciplines, sub-disciplines and specialties are listed⁶ where empirical legal research is rooted.

* Supervisor: Dr. Vinnai Edina, PhD egyetemi docens

¹ Leeuw, F. L.: Empirical Legal Research: The Gap between Facts and Values and Legal Academic Training. Utrecht Law Review. <http://www.utrechtlawreview.org> Volume 11, Issue 2 (June) 2015.

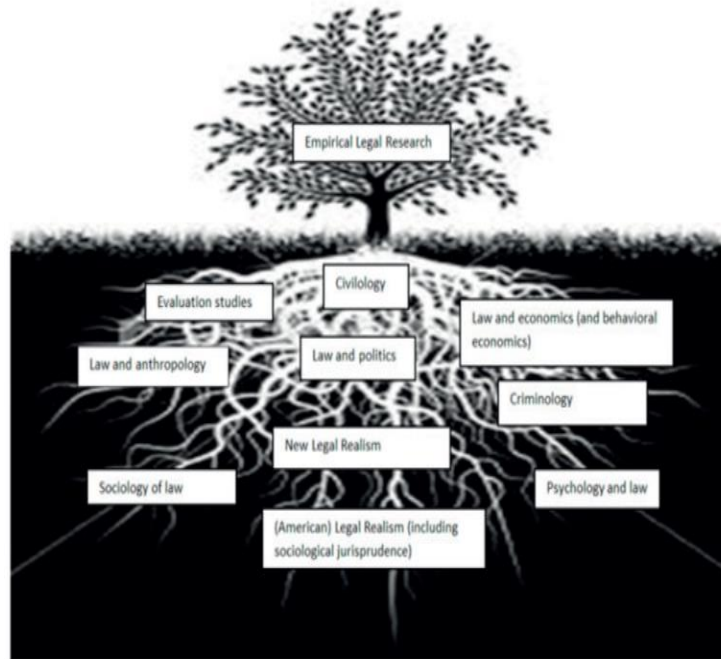
² Christiani, T. A.: Normative and Empirical Research Methods: Their Usefulness and Relevance in the Study of Law as an Object. Procedia – Social Behavioral Sciences. 219 (2016) 201-207

³ Frans L. Leeuw. Empirical Legal Research: The Gap between Facts and Values and Legal Academic Training. Utrecht Law Review. <http://www.utrechtlawreview.org> Volume 11, Issue 2 (June) 2015.

⁴ Kritzer, H.M.: Empirical Legal Studies Before 1940: A Bibliographic Essay’, 2009 Journal of Empirical Legal Studies 6, no. 4, 926.

⁵ Frans L. Leeuw. Empirical Legal Research: The Gap between Facts and Values and Legal Academic Training. Utrecht Law Review. <http://www.utrechtlawreview.org> Volume 11, Issue 2 (June) 2015.

⁶ In the Figure from bottom to top: American Legal Realism, Sociological Jurisprudence, Sociology of Law, Psychology and Law, New Legal Realism, Criminology, Law and Anthropology, Law and Politics, Law and Economics, Evaluation Studies

Role of empirical research in sociology of law

Sociology of law examines law from two perspectives. In the first it regards *law as professional experience*. In this perspective scientists define for example extra-legal social factors a lawyer has to face during legal practice. These are not hidden psychological factors but those that appear in society and are accessible from public sources. In the other perspective scientists examine *law as a social experience*. This approach defines representation of law within society and in members of society. Research areas explore personal and social attitudes towards law, effects of law and social interactions and effects of different legal systems.

Sociology is focusing on revealing certain social rules and interactions between of members of society, therefore, its research methods are suitable to be used to uncover effects of legal actions on society and effects of social actions on law. Empirical sociology of law uses empirical data that are collected upon practice and experience and in a controlled and standardized way. Analysis may be conducted according to the rules and methods of sociology (and social, psychological, biological empirical research), and tries to reveal certain correlations and their context: level of predominance of certain legal instruments and institutions in a specific legal system; how certain laws or legal systems effects society; what determinations or adjustments law generates; or what attitudes people has towards law.

In Hungary sociology of law researches focus on public awareness of law⁷, judicial judgements and decision making, folk law and legal folklore⁸, and the legal profession⁹.

⁷ Fleck Z.: Kutatási és elméleti hagyományok, a jelenlegi helyzet a magyar jogszociológiában. In: Fleck Zoltán (ed.) *Jogszociológiai előadások*. ELTE Eötvös Kiadó. ELTE. Budapest. 2014. 31-36.

⁸ U.o.

⁹ Navratil Sz.: A jogászi hivatások szociológiája. In: Fleck Zoltán (ed.) *Jogszociológiai előadások*. ELTE Eötvös Kiadó. ELTE. Budapest. 2014. 65-84.

Public awareness and judicial decision making researches are typically using empirical research methods, while legal folklore researches use collections and 'romantic interpretation' and legal profession researches use comparative examination of legal documents and codex.

Collecting data

Empirical researches start with collecting data. In fact this part is the most important and crucial of an empirical research, since the quality of the data will determine most of the outcomes of the research. If the data is insufficient or the sample is non-representative or the control group is not well adjusted, researchers may have hard time analyzing and interpreting their findings and explaining correlations.

In empirical legal research traditional sociological methods are used together with a variety specific to law. Classic data collecting methods are interviews, surveys, questionnaires and standardized scales and observation. Law specific techniques are observations when lawyers are interacting with their clients or a typical day in a lawyer's practice or observing courtroom proceedings. Another specific research method in law is archival method when researchers are analyzing court files or court records. This method is similar to the normative legal research with a distinction. Compared to normative legal research – where researchers are analyzing and interpreting normative law and the result is prescriptive in nature – empirical researchers usually collect data from legal texts that can be quantified and put through statistical analysis.¹⁰

Sample cases in controlled experiments are one of the controlled experiments that are used in empirical legal research and in sociology of law research. In 2006 Jeffrey J. Rachlinski and his colleagues asked 113 bankruptcy court judges to participate in their experiment. The researchers' aim was to detect whether the race of a party affected the judges' decisions. The judges were asked to read the same case materials. The researchers actually prepared two different sample cases, but the two versions differed only in one point: in one of them the debtor was black (the 'treatment' group), while in the other the debtor was white (the 'control' group). The judges did not know that there were two different groups and they were randomly assigned to the 'control' or the 'treatment' group. As a result of the experiment researchers found that race did not affect the judges' decisions.¹¹

Examples for raw data collection and quantitative statistical analysis is Bencze and his colleagues research where researchers tried to understand regional differences of sentencing practice of courts. Analysis of existing statistical data was used by Kerzsi's researches and in Bárd's judicial independence research.¹² Another raw data collection in texts is 'word count'. It was used for example in a research where researchers tried to

¹⁰ Quantitative data is either raw data from statistical sources or the result of quantitative analysis of interview materials, observations, survey responses, 'archival' research, case studies or controlled experiments. Qualitative data is source data and may be derived from the same origin as quantitative data. Qualitative analysis of source data usually produces the fine tuning of research results.

¹¹ Epstein, L. - Martin A. D.: Quantitative Approaches to Empirical Legal Research. In Cane, Peter and Kritzer, Herbert M. (ed.) The Oxford Handbook of Empirical Legal Research. Oxford University Press. 2010. Chapter 37. 901-925.

¹² Fleck Z. (ed). Igazságszolgáltatás a tudomány tükrében. ELTE Eötvös Kiadó. ELTE. Budapest. 2010.

identify the “proportion of Stanford Law Review articles mentioning the word ‘empirical’ over a period of almost 60 years”.¹³

Mixed methods

Empirical researches in general rarely ever use only one method of data collection and analysis. A well applied methodology uses a combination of methods in order to gain the most efficient result. In sociology of law empirical researches these mixed methods are designed according to the research questions and hypothesis. For example, discrimination studies may involve observation of the courtroom, combined with quantitative analysis of court cases. Studying labour activism in America led to the use of a combination of ethnographic observation, interviews, quantitative analysis of media reporting, and analysis of case law. In studying family law practice researchers observed and interviewed family lawyers and analyzed Law Society and Legal Aid statistics.¹⁴ Longitudinal sociological and legal researches also apply mixed methods. “Bourgeois’ study of the crack cocaine market was based on years of observation and interviews with his neighbors in East Harlem.”¹⁵

Bencze examined the concept of presumption of innocence in court cases. He formed his research question around the statistical fact that in Hungary more than 95% of criminal charges made by the prosecutors end in conviction by the court and only less than 5% end in release. In the research he used court case analysis, qualitative questionnaires, and non-standardized attitude scales in order to reveal the background of this judicial practice.¹⁶ In another research judges prevailing ideologies were examined. In order to uncover true liberal or conservative hidden ideologies (and their influence on judging) researchers used open questionnaires combined with an indirect approach. In the indirect approach judges were asked to decide about a theoretical legal question about incest between siblings. According to the findings when judges were asked directly about their liberal or conservative views¹⁷, 50% of them chose the ‘liberal’ answer (personal freedom) and 50% chose the ‘conservative’ answer (public order). When they were asked indirectly (using a sample case), the result was 86,2% in favor of the conservative answer.¹⁸

Challenges for the empirical legal researcher

The main challenges for the empirical social researcher is usually starting from choosing the right research question or hypothesis and choosing and designing the right research

¹³ Frans L. Leeuw. Empirical Legal Research: The Gap between Facts and Values and Legal Academic Training. Utrecht Law Review. <http://www.utrechtlawreview.org> | Volume 11, Issue 2 (June) 2015.

¹⁴ Bell, F.: Empirical research in law. Griffith Law Review. 25:2 2016., 262-282

¹⁵ U.o.

¹⁶ Bencze M. A jogi alapelvek érvényesülése. In. Bencze Mátyás – Vinnai Edina. Jogszociológiai előadások. Dupress. Debrecen. 2013.

¹⁷ The direct was: ‘What is more important? Public order or personal freedom?’

¹⁸ Bencze M. – Vinnai E.: Jogszociológiai előadások. Dupress. Debrecen. 2013.

methodology in order not to get false results. However, there are a couple of specific challenges that may apply in empirical legal research.

The first challenge is accessing and collecting relevant data. Open access to legal cases, court proceedings or legal decision making is often not possible. Nor is experimenting with legal cases and their participants. In Bencze's 'presumption of innocence' research the sample of cases came from open access, the national portal of court decisions¹⁹. But since the database contained only appellate (or higher) court cases it implied immediate restriction of the sample.

The second challenge is accessing respondents. In most legal systems approaching legal professionals, lawyers and judges is only possible by according to profession rules. This makes legal profession one of the least accessible (right after military profession and just before medical profession) by empirical researchers. In Bencze's above research researchers used open questionnaire for qualitative analysis, but out of 1.200 criminal judges only 70 answered to the questions which showed a very low, less than 6% responding rate.²⁰

The third challenge is a phenomenon called the *fundamental problem of 'casual interference'* in empirical research. Originally it means that "researchers can only observe the factual and not the counter-factual".²¹ In controlled experiments it is possible to simulate reality and set up counter-factual situations but this method has its own limits, too. And because in empirical legal research researchers face further challenges of accessing facts, data and respondents the possibility of casual interference increases significantly. The use of sample cases with control groups is "a reasonable approach to the fundamental problem of causal inference". Although, it is not always feasible for empirical legal research projects.²²

Therefore, choosing the right method for empirical legal research implies an understanding of other potential methods, their strengths and drawbacks; the questions posed are answerable by the method, and that the research design goes from the conceptual to the concrete.

¹⁹ <https://birosag.hu/birosagi-hatarozatok-gyujtemenye>

²⁰ Bencze M. A jogi alapelvek érvényesülése. In. Bencze Mátyás – Vinnai Edina. Jogszociológiai előadások. Dupress. Debrecen. 2013.

²¹ Epstein, L. - Martin A. D.: *ibid.* 901-925.

²² In Epstein's and Martin's example "the extent to which female judges affect the decisions of their male colleagues" would be examined. They suppose that "no US Court of Appeals would allow researchers to manipulate the composition of panels so that they could identify a possible gender effect".

AZ ÉLELMISZERJOG ELŐTÖRTÉNETE

*dr. Varga Csaba Koppány**

PhD hallgató

Szegedi Tudományegyetem

A tanulmány a magyar védjegyjog történeti fejlődését tekinti át az 1858 és 1948 közötti időszakban, abból a megfontolásból, hogy Magyarországon a szellemi alkotások jogi védelme a XIX. században jött létre, illetve a terjedelmi korlátok szem előtt tartása miatt a világháború utáni időszak bemutatása jelen írás kereteibe nem férne bele.

Magyar védjegyjog az 1858 és 1948 közötti időszakban

Magyarországon a szellemi alkotások jogi védelme a XIX. században jött létre. Az 1872. évi XXIV. törvénycikk szabályozta először önállóan a védjegyet: rögzítette, hogy mindazon személyek, akik az 1873. évi bécsi világkiállításon árubélyeg-, mustra- vagy mintaoltalomra alkalmas tárgyakat állítanak ki, védelmi igazolvány kiadását kérhetik. A védelmi igazolvány a kiállítási év végéig biztosított oltalmat a jogosult számára, és nemcsak iparcikkek, hanem élelmiszeripari termékek vonatkozásában is.¹

A Csemegi-kódex, vagyis az 1878. évi V. törvénycikk pönalizálta az iparvédjegy hamisítását, három hónapig terjedő fogházzal, valamint ezer forintig terjedő pénzbüntetéssel rendelte büntetni azt, aki egy árucikken vagy annak csomagolásán más iparost, kereskedőt vagy természetűt megillető cég- vagy iparjegyet használt jogtalanul, abból a célból, hogy a fogyasztókat megtévesse az áru eredetét vagy minőségét illetően.²

Mindezek azonban anyagi jellegű jogszabályok voltak, háttérnormájukat pedig az 1858. december 7-én kiadott osztrák védjegypátens jelentette, mely hatályát 1867-ben kiterjesztették Magyarországra is.³

Az osztrák védjegypátens

A nemzetközi kereskedelmi forgalom megnövekedése miatt szükségessé vált a védjegyek külhoni oltalmát is szabályozni, erre kétoldalú szerződések útján került sor. Az Osztrák-Magyar Monarchián belüli viszonyokat még 1867-ben rendezték. A vám-

* Témavezető: Prof. Dr. Bobvos Pál, egyetemi tanár

¹ 1872. évi XXIV. törvénycikk az 1873. évi bécsi világkiállításon kiállítandó tárgyak ideiglenes oltalmáról I. cikk

² 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről.

³ Homoki-Nagy M.: A védjegy magyarországi történetéről. In: Görög Márta – Mezei Péter (szerk.): A szellemi tulajdonvédelem és a szabadkereskedelem aktuális kérdései. Szeged, Pólay Elemér Alapítvány, Szegedi Tudományegyetem ÁJK, 2018. 68-77. 68.

és kereskedelmi unióról szóló törvény kimondta, hogy akár Ausztriában, akár Magyarországon kéri a jelzés (árujegy, minta, mustra) lajstromozását, a lajstromozás mindkét ország területén oltalmat biztosít.⁴ Az osztrák védjegypátens csak ábrás védjegyek lajstromozását engedélyezte, ám a törvény erejénél fogva védelem illette meg az iparosok és termelők cégét, megnevezését, címerét is.⁵ Az 1867. évi XVI. törvénycikk alapján ez a védelem kölcsönösen megillette az osztrák és a magyar állam területen működő iparosokat és termelőket is.⁶

Az 1870-es, 1880-as években egy sor más állammal jött létre kétoldalú szerződés a védjegyoltalom tárgyában. Így történt például Belgium, Brazília, Franciaország, Görögország, Japán vagy éppen Svájc esetében. Ezek az utóbbi törvénybe foglalt szerződések jellemzően azt rögzítették, hogy a magyar védjegyek lajstromozása az adott államban az ott érvényes szabályok szerint, a külföldiek pedig a bécsi, illetve a budapesti kereskedelmi- és iparkamaránál az itt hatályos szabályok szerint kezdeményezhetők.⁷ A hazai védjegyaktivitás meglehetősen csekély volt ebben az időszakban. Az 1860-as években évi egy, legfeljebb két magyar védjegybejelentést tettek, 1875-ben azonban tízre emelkedett a bejelentések száma, 1878-ra pedig elérte a negyvenháromat. Ezzel szemben az osztrákok éves átlagban a magyar bejelentések tízszeresét produkálták.⁸

A védjegyoltalmat ekkor még a kereskedelmi jog keretein belül értelmezték, és a bejegyzett kereskedelmi név, cég „forgalomban használatos” alakját értették alatta, „jelvényt, nevet, árubélyeget”, melyet a jogosult iparos, kereskedő, termelő használhat áruinak megkülönböztetésére, oly módon, hogy „annak használatából minden más harmadik személyt kizárhat”.⁹ A szabályozásnak ez a módja az akkori viszonyok között ideig-óráig megfelelt, ám az ipar és a kereskedelem fellendülésével egyre inkább felmerült egy önálló magyar védjegy törvény megalkotásának szükségessége.

A törvényjavaslat hosszas előkészítő munkák után került az Országgyűlés elé. A képviselőházi tárgyaláson Emich Gusztáv, a közgazdasági bizottság előadója azzal érvelt, hogy biztosítani kell az ipari tulajdonjog, azon belül is a védjegy oltalmát, az államnak el kell ismernie, hogy „az áru megjelölésére szolgáló külön jegy” az iparos vagy termelő „egyéniségének része”, és garantálnia kell annak „sérthetlenségét”.¹⁰ A törvényjavaslat előterjesztője kiemelte, hogy a védjegyoltalommal élhetnek majd a mezőgazdasági termelők is, „a védjegy jog minden termelőre egyaránt ki van terjesztve, és így a mezőgazdaság termelői számára is hasznosítható lesz és különösen bor-, sajt- és tejtermékek stb. forgalmában használható lesz”.¹¹

⁴ 1867. évi XVI. törvénycikk a magyar korona országai és Ő Felsége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről.

⁵ Reichs-Gesetz-Blatt (Oesterreich); idézi: Vida S.: A magyarországi védjegyoltalom története. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 7. (117.) évfolyam 4. szám, 2012. augusztus 2012. 1. <https://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/201204-pdf/05.pdf>

⁶ 1867. évi XVI. tc. XVII. cikk

⁷ Csécsy Gy. A magyar védjegy jog fejlődése a kezdetektől 1948-ig. In: Gellén Klára – Görög Márta (szerk.): Lege et fide. Ünnepi tanulmánykötet Szabó Imre 65. születésnapjára. Szeged, Iurisperitus, 2016. 81-90. 82.

⁸ Szalai P.: A megkülönböztető képesség jelentése a védjegy jogban. Győr, UNIVERSITAS – GYŐR Nonprofit Kft., 2015. 41.

⁹ Kósa Zs.: A magyar védjegy-, mustra- és modell-oltalomról szóló törvények a vonatkozó törvényekkel, rendeletekkel, országgyűlési tárgyalás anyagaival rendszeresen. Budapest, Kiadta Toldi Lajos, 1899. 4.

¹⁰ Kósa Zs.: i.m. 6.

¹¹ Kósa Zs.: i.m. 55.

Az első magyar védjegy törvény

A védjegy törvényt – az 1890. évi II. törvénycikket – végül 1889 decemberében fogadták el, és 1890-ben lépett hatályba. Az 1. § szerint a védjegy olyan jelvény, „mely a kereskedelmi forgalomra szánt készítményeknek és áruknak más hasonló készítményektől és áruktól való megkülönböztetésére szolgál”.¹² A törvény alapján csak ábrás védjegyet lehetett lajstromoztatni, de a névvel, céggel, címerrel megjelölt áru ettől függetlenül védelemben részesült.¹³ A kizárólag szavakból álló védjegy oltalmát az 1895. évi novella vezette be.¹⁴

Védjegyet mezőgazdasági termelő, őstermelő is szerezhethet, és nemcsak a saját maga által megtermelt, előállított árura, hanem arra is, melyet forgalomba hozatal céljából szerzett meg. A védjegyoltalmat lajstromozáshoz és a lajstromozást megelőző eljáráshoz kötötték. A törvény taxatívén meghatározta a védjegyoltalmat kizáró tényezőket. Így például nem szerezhethet oltalmat az a jelzés, mely az uralkodó vagy a királyi család tagjainak arcképét használta, miként azt a jelzést sem lehetett lajstromozni, mely a valóságnak nem megfelelő, a fogyasztók megtévesztésére alkalmas adatokat vagy feliratokat tartalmazott.¹⁵ Az oltalmi idő tíz év, melyet további tíz évvel meg lehetett hosszabbítani.¹⁶

A védjegy használata főszabály szerint nem volt kötelező, azonban a kereskedelmi miniszter rendeleti úton – fogyasztóvédelmi, illetve pénzügyi rendészeti megfontolásokból – kivételeket állapíthatott meg e szabály alól. Így például a cukoradóról szóló törvény alapján iparjeggyel kellett ellátni a cukortermékeket, hogy egyértelműen beazonosítható legyen azok előállítási helye.¹⁷

Védjegybitorlás esetére a jogalkotó közigazgatási, civiljogi és büntetőjogi szankciókat helyezett kilátásba. A védjegy elsőbbsége, átruházhatósága, használata és a kizárólagos használati jog fennállta tárgyában indított eljárások a kereskedelmi miniszter hatáskörébe tartoztak.¹⁸ Magánjogi igényt a védjegy jogosult akkor terjeszthetett elő, ha a védjegy megsértése miatt kára keletkezett. Követelhetette, hogy a bíróság rendelje el a lefoglalt áru megsemmisítését, tiltsa el a bitorlót a további jogsértéstől, kötelezze az ítélet nyilvánosságra hozatalára, illetve kárának megtérítésére. A bíróság – a felperes kérelmére – dönthetett úgy is, hogy kártérítés helyett – legfeljebb ötezer forint – átalány kártérítést állapít meg.¹⁹ A védjegy törvény 1898. évi novellája bővítette a bitorlás tényállását. A védjegybitorlót kétezer forintig terjedő pénzbüntetéssel, a visszaesőt pedig akár három hónapig terjedő fogházbüntetéssel is

¹² 1890. évi II. törvénycikk a védjegyek oltalmáról 1. §

¹³ M. kir. kereskedelemügyi miniszter 1890. évi jul. 14-i 39772 VI. k. m. sz. körrendelete; 1890. évi II. tc. 24. §; Kósa 1899, 63.

¹⁴ 1895. évi XLI. törvénycikk a védjegyek oltalmáról szóló 1890. évi II. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről 2. §

¹⁵ 1890. évi II. tc. 3. §

¹⁶ 1890. évi II. tc. 16. §

¹⁷ Kósa Zs.: i.m. 79.

¹⁸ Kuncz Ö.: A magyar kereskedelmi- és váltójog magyarázata, 2. Budapest, Grill Kiadó, 1928. 93.

¹⁹ 1890. évi II. tc. 22. §

sújthatta a bíróság.²⁰ A védjegybitorlási perben a bizonyítási teher nem a felperesre hárult, az alperest terhelő adatokat a büntető bírónak kellett hivatalból beszereznie. A felelősség megállapításához nem kellett azt bizonyítani, hogy a jogsértő tudott a lajstromozásról, elegendő volt annak igazolása, hogy a tettes a jogszerűtlen használat idején tudomással bírt az adott jelzést megillető törvényes oltalomról.²¹

A védjegybejelentés benyújtására a bejelentő telephelye, lakóhelye szerint illetékes kereskedelmi és iparkamaránál volt lehetőség, és a lajstromozás is itt történt, kivéve a külföldi védjegyeket, melyek esetében a lajstromozás a budapesti kamara kizárólagos illetékességébe tartozott. A területi kamarák egészen 1948-ig betöltötték ezt a szerepet, eleinte a kereskedelmi miniszter gyakorolt felettük felügyeletet, 1899 után a Szabadalmi Hivatal. A lajstromozást megelőzően vizsgálták a megkülönböztetőképességet, illetve azt is, nem áll-e fenn kizárási ok. Mivel az egyes kamarákban dolgozó munkatársak felkészültsége, tapasztalata meglehetősen eltérő volt, ezért nagyfokú bizonytalanság és kiszámíthatatlanság jellemezte a joggyakorlatot. Ennek felismerése vezetett arra, hogy a korszak végére a Szabadalmi Hivatalhoz telepítették a lajstromozást.²²

1901-ig a Központi Értesítőben tették közzé a lajstromozott védjegyeket, 1901 és 1949 között a Központi Védjegy-értesítőben. Mindkét közlemény havi rendszerességgel jelent meg.²³ Egy átlagos védjegyeljárás a bejelentéstől a lajstromozásig nagyjából hat-hét hónapig tartott.²⁴ Mai értelemben vett árujegyzék még nem létezett, 1906-ban azonban született egy kereskedelmi miniszteri rendelet, mely az áruk csoportosításához, osztályozásához nyújtott támpontot, hat osztályba sorolva az egyes árufajtákat. Az „éledelem, ital, gazdasági termékek” kategória az V. árucsoportot jelentette.²⁵

Az első magyar védjegy törvény – hasonlóan a mintaként szolgáló osztrák védjegy-pátenshez – a kereskedelmi jog területére esett, a védjegyoltalom pedig leginkább versenyjogi eszközként funkcionált: nem magát a terméket, hanem a kereskedőt védte az utánzás és más hasonló tisztességtelen piaci magatartásokkal szemben.²⁶ Az Ausztriával közös vám- és kereskedelmi szövetségről rendelkező 1867. évi törvénybe foglalt védjegymegállapodást – miszerint a Bécsben lajstromozott védjegy Magyarországon is oltalmat biztosít és fordítva – 1878-ban, majd 1887-ben meghosszabbították, 1898-ban pedig hatályában fenntartották.²⁷

A magyar fél részéről folyamatos volt a törekvés arra, hogy védjegyügyek függetlenedjenek Ausztriától, és a Budapesten bejegyzett lajstromozás csak Magyarországra érvényes oltalmat biztosítson. Ennek megvalósulására egészen 1908-ig kellett várni. A közös kereskedelmi ügyleteket szabályozó 1908. évi XII. törvénycikk az addigi főszabályt, mely szerint az egyik országban bejegyzett védjegy a másik országban is teljes oltalmat élvez, nem módosította. Ami újdonság volt, az az, hogy a

²⁰ 1890. évi II. tc. 33. §

²¹ Kósa Zs.: i.m. 154.

²² Csécsy Gy.: i.m. 82.

²³ Szarka Ernő: Iparjogvédelem Magyarországon. 100 éves a Magyar Szabadalmi Hivatal. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle (101.) évf. 2. szám, 1996. április. <http://www.hipo.gov.hu/hu/kiadv/ipsz/199604/fszarkacikk.html>

²⁴ Siklós K.: Védjegyjogszerzés 100 évvel ezelőtt. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 5. (115.) évfolyam 2. szám, 2010. április. 99-107. 102.

²⁵ 93824/1906. számú Kereskedelmi Miniszteri rendelet; Siklós 2010, 103.

²⁶ Kósa Zs.: i.m.; Csécsy Gy.: i.m. 83.

²⁷ Csécsy Gy.: i. m. 85.

védjegyeket (elsőbbégi, használati stb. keresetek) mind a hazai, mind a másik ország bíróságánál el lehetett indítani, de ez utóbbi esetben az ítélet hatálya csak a másik országra terjedt ki. Továbbá, a törvény nemzetközi viszonylatban megszüntette a közös osztrák-magyar védjegyoltalom intézményét, és kimondta, hogy külföldi Magyarországon védjegyoltalmat kizárólag a magyar állammal kötött szerződés alapján szerezhethet, és ugyanez a szabály érvényesült Ausztriában is.²⁸

Végezetül, fontos szólni az ipari tulajdon tárgykörében született nemzetközi egyezményekről, melyekhez Magyarország az Osztrák-Magyar Monarchia részeként csatlakozott. 1909-ben váltunk részesévé az ipari tulajdon oltalmára kötött 1883. évi Párizsi Unió Egyezménynek, és a Védjegyek Lajstromozásáról szóló 1891. évi Madridi Megállapodásnak.²⁹ E két dokumentum kihirdetésére azonban csak 1929-ben került sor.³⁰

²⁸ 1908. évi XII. törvénycikk a kölcsönös kereskedelmi és forgalmi viszonyoknak az Ő Felsége uralkodása alatt álló többi országokkal való szabályozása tárgyában Budapesten 1907. évi október hó 8-án kötött szerződés becikkelyezéséről XVII. cikk

²⁹ Csécsy Gy.: i.m. 86.

³⁰ 1929. évi XVIII. törvénycikk az ipari tulajdon védelmére Hágában, 1925. évi november hó 6-án aláírt nemzetközi megegyezések becikkelyezéséről.

A JOGSÉRTŐ BIZONYÍTÁSI ESZKÖZÖK PERBELI FELHASZNÁLHATÓSÁGA AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG LEGÚJABB DÖNTÉSE TÜKRÉBEN

*dr. Zámponi Anna**

PhD hallgató

Miskolci Egyetem

Az én kutatási területem a jogsértő bizonyítási eszközök polgári perbeli felhasználhatósága és ezek személyiségi jogi vetületei. A TDK dolgozatom és a szakdolgozatomat is hasonló a témában írtam, és az eljárásjogi szabályozást vizsgálva úgy gondolom, hogy szükségképpen jutottam el az ezzel kapcsolatban felmerülő alapjogok összeütközéséhez és személyiségi jogi kérdésekhez. Igyekeztem alaposan körül járni a témát, de természetesen sok kutatni való van még ebben a témakörben, hiszen új jogintézményről van szó, aminek a bírói gyakorlata is tartogathat még érdekességeket annak ellenére, hogy a szabályozás megalkotása az eddig kialakult bírói gyakorlatra tekintettel került megalkotásra. Mivel a téma meglehetősen szerteágazó már csak a személyiségi jogok sokszínűségét tekintve is, ezért a terjedelmi korlátokra tekintettel jelen dolgozatom keretében az alkotmánybíróság legutóbbi döntésének körüljárásával szeretném a téma magánszféra védelméhez való alaptörvényben lefektetett jog, valamint a szint ott rögzített tisztességes eljáráshoz való jog, mint eljárásjogi garancia és alkotmányos jog bizonyos kérdéseit vizsgálni.

A törvény a bizonyítás körében alapelveként a tényállás szabad megállapításának elvét rögzíti, amely leginkább a szabad bizonyítási rendszerben mutatkozik meg. Ez magában foglalja egyrészt a bizonyítás lefolytatásának formai szabadságát, valamint azt a lehetőséget is, hogy a bíróság bármely alkalmas eszközt bizonyítékként felhasználjon. A törvény a bizonyítási eszközöket csak példálózóan nevesíti, ami azt jelenti, hogy az eljárás során a törvényben foglaltakon kívül is felmerülhetnek olyan további, külön nem nevesített bizonyítási eszközök, amelyeket a perben a bíróság szabadon mérlegelhet. A jogsértő bizonyítási eszközök¹ bizonyítékként történő felhasználása a polgári eljárásban többféle problematikát vet fel. Ezek közül az eljárásjogi nehézségeket a bírói gyakorlat igyekezett az évek során orvosolni, több-kevesebb sikerrel. Ezek a jogsértő bizonyítási eszközök a leggyakrabban titkos kép- és hangfelvételek formájában jelentkeznek, de egyre gyakoribb az elektronikus kapcsolattartás során a bizalmasan kezelt információk jogellenes felhasználásának, nyilvánosságra hozatalának, így a magánszféra sérelmének problémája.²

A bíróságok eddigi szkepticizmusát a hatályba lépő törvényi szabályozás némiképp orvosolhatja, s talán a konkrét jogszabályi környezet elegendő támpontot nyújt a jogalkalmazók számára azt illetően, hogy figyelembe merjék venni az ilyen bizonyítási

* Témavezető: Dr. Nagy Adrienn, PhD egyetemi docens

¹ 2016.CXXX. tv. 269.§

² Nagy A.: A bizonyítás megváltozott szabályai az új polgári perrendtartásban, *Advocat* 2017/különszám 19.

eszközöket is, mint bizonyítékot. A Konceptióban rögzítésre kerül, hogy ennek a szabályozásnak az a célja, hogy minden esetben megnyissa a közvetett bizonyítás lehetősége előtt az utat, s ne lehessen a bizonyítás önmagában azért eredménytelen, mert a közvetlen bizonyítás nem vezet(het) eredményre.³

Nem hagyható figyelmen kívül azonban az a tény sem, hogy ilyen bizonyítékok figyelembevétele szükségképpen okozza két alapvető jog kollízióját adott esetben. Az ismertetett bírósági határozatokban jól érzékelhető, hogy ha mindenben nem is, de abban némiképp egységes volt a bírói gyakorlat, hogy az ilyen bizonyítékokat csak abban az esetben vette figyelembe - kevés kivételtől eltekintve -, ha a fél más jogszerű módon nem tudta bizonyítani az állításait. Szükségszerűen okozza az eljárás során tehát az Alaptörvényünk VI. cikk (1) bekezdésében lefektetett magánszférához való jog, illetve a XXIV. cikk (1) bekezdésében rögzített tisztességes eljáráshoz való jog összeütközését a jogsértő bizonyítási eszközök bizonyítékként történő értékelése. A bizonyító fél ugyanis kerülhet olyan helyzetbe, hogy más módon nem tudja bizonyítani állításait. Ezzel azonban sérül a Pp. rendelkezéseiből, valamint a magánjogi jogviszonyokra jellemző mellérendeltségből levezethető „fegyverek egyenlőségének elve”⁴(Megjegyzem a fegyverek egyenlőségének elve csak az egyik oldalról tekinthető megsértettnek, bizonyos szempontból vizsgálva a jogsértő bizonyítási eszközzel bizonyító fél részéről épp ez teremtheti meg az elv érvényesülését), s vele együtt a szemben álló fél magánszférához való joga, valamint a tisztességes eljáráshoz való jog, mint alapvető jogok Alaptörvényben rögzített szabályai. Alapvetően a jogalkotó feladata az egymással konkuráló alapjogok egymás melletti érvényesülésének a megteremtése a megfelelő jogszabályi környezet kialakításával, ugyanakkor a jogalkalmazó kötelessége a megalkotott jogszabályok Alaptörvénnyel összhangban való értelmezése és alkalmazása.

A következőkben az Alkotmánybíróság 3312/2017. (XI. 30.) AB határozatát ismertetem. A határozat ugyan a 2016. évi CXXX. tv hatálybalépése előtt keletkezett és jóval azelőtt indult jogesethez kapcsolódik, azonban a sok más bírósági határozattal egyetemben is azt támasztja alá, hogy a 269.§-ban foglaltak törvénybe foglalása egy hosszú ideje a bírói gyakorlat számára fejtörést okozó kérdés eldöntéséhez adhat egységes szempontrendszer és életképes szabályozást.

Az alkotmányjogi panasz alapját képező bírósági eljárások alapját az képezte, hogy az alperes az indítványozó számítógépébe külső, harmadik személy segítségével belépett és az ott megismert dokumentumokat, valamint angol nyelvű elektronikus levelezés tartalmát elolvasta, lefordította, s azokat bizonyítékként felhasználta bírósági, valamint más hatósági eljárás során. Az indítványozó kanadai-magyar kettős állampolgár, aki az alperessel házasságot kötött. Házasságukból gyermekek nem származtak, majd két gyermeket örökbe fogadtak. Az indítványozó az örökbefogadásokat követően a gyermekekkel Kanadába kívánt utazni, amelyhez az alperes a hozzájárulást megadta, de kételkedni kezdett az indítványozó külföldre távozásának céljában, ezért az indítványozó számítógépébe harmadik személy segítségével belépett. Az indítványozó álláspontja szerint az említett valamennyi elektronikus dokumentáció a magántitkát képezi, melyeket azonban az alperes jogosulatlanul ismert meg és tette hozzáférhetővé mások számára. Az alperes a kereset

³ Konceptió 47. o.

⁴ vö.: 1952. évi III. tv. 3. § (6) bek., valamint 2016. évi CXXX. tv. 6. §

elutasítását kérte a bíróságtól és hivatkozott arra, hogy az indítványozó levelezését a hatósági eljárásban jogszerűen használta fel.

Az elsőfokú bíróság az indítványozó keresetét nem találta megalapozottnak, ezért azt elutasította. Indoklásában kiemelte, hogy önmagában az, ahogyan az alperes az indítványozó levelei tartalmát megismerte, a levéltitok megsértésének még nem minősül, mert ahhoz az is szükséges, hogy azt jogosulatlanul nyilvánosságra hozza, vagy azzal egyéb módon visszaéljen. A bíróság hangsúlyozta, hogy a bíróság vagy más hatóság előtt folyó eljárásban az igazság érvényesülésének biztosítása közérdek, emellett az alperesnek jogos érdeke is fűződött ahhoz, hogy az eljárások során az indítványozó magatartását bizonyítani tudja.

A jogerős másodfokú bíróság az elsőfokú eljárás során rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegelése alapján jutott arra a következtetésre, hogy az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg a tényállást, és egyetértett az abból levont következtetésekkel, valamint az azok alapján meghozott elsőfokú döntéssel. Kifejtette, hogy a bíróság előtt folyamatban lévő polgári perben a jogvita elbírálásához szükséges bizonyítékok rendelkezésre bocsátása a bizonyító fél kötelezettsége. Így a másik fél magántitkát is tartalmazó bizonyíték csatolása, ha az a per tárgyával a kereseti kérelemben, viszontkereseti kérelemben foglaltakkal releváns módon összefügg, személyiségi jogsértést nem valósíthat meg.

A Kúria szerint a magántitok felfedezése jelen ügyben megtörtént, és az alperes azon magatartása, hogy a birtokába jutott levelezést fordítás céljából másoknak is megmutatta, illetve hivatalos eljárásban csatolta bizonyítékként, a nyilvánosságra hozatalt is megvalósította. A jogsértés bekövetkezéséhez azonban a visszaélésszerűség megállapítása is szükséges. Ezzel összefüggésben a Kúria kimondta, hogy az alperes magatartása nem tekinthető visszaélésszerűnek.

Az új Pp 269.§-a pontosan ezeket az információ-aszimmetrikus helyzetet oldja fel álláspontom szerint és billenti helyre a felek fegyverei közti egyenlőséget olyan helyzetekben, amikor nem feltétlenül érvényesül maradéktalanul a fegyverek egyenlőségének elve, túl azon, hogy az elvből nem következik szó szerint és kifejezetten az egyenlőség, amit a 11/2007 AB határozat is kiemel nem téve különbséget a büntető és polgári eljárásjogok között és mondja azt, hogy: *„A fegyverek egyenlősége nem minden esetben jelenti a vád és a védelem jogosítványainak teljes azonosságát, de mindenképpen megköveteli, hogy a védelem a váddal összevethető súlyú jogosítványokkal rendelkezzen.”*

Az indítványozó alkotmányjogi panaszában a bírói döntést amiatt támadta meg, mert álláspontja szerint az sértette az Alaptörvény VI. cikk (1) bekezdésében foglalt magánszféra védelméhez való jogából levezethető magántitokhoz és levéltitokhoz való jogát azzal, hogy az alapjoga a célhoz szükséges mértéket meghaladóan és az alapjog lényeges tartalmának figyelmen kívül hagyásával került korlátozásra. A panasz rámutatott egyébiránt az akkor még hatályos, korábbi perjogi kódex hiányosságára és kritikával illette a bírói gyakorlatot is, miszerint önmagában a bizonyítékként való felhasználás ténye elegendő arra, hogy közérdekre és méltányolható magánérdekre hivatkozással az alapjogsértés következmények nélkül maradjon.

Az Alkotmánybíróság határozata szerint az alkotmányjogi panasz nem megalapozott. A magánszférához való jog tartalmát és az emberi méltósághoz való joggal fennálló kapcsolatát az Alkotmánybíróság már korábban is értelmezte. A magánszféra lényege

tekintetében azonban továbbra is fenntartható, miszerint a magánszféra lényegi fogalmi eleme, hogy az érintett akarata ellenére mások oda ne hatolhassanak be, illetőleg be se tekinthessenek. Az eljáró bíróságok döntései egybehangzóak voltak abban, hogy az indítványozó magánlevelezése beletartozik a magántitok fogalmába. A Kúria felülvizsgálati eljárásban meghozott ítélete is egyetértett és helyeselte, hogy a bíróságok azt vizsgálják, hogy az alapügy alperese a birtokába jutott magántitokkal visszaélt-e vagy sem. Az AB már több határozatában is rámutatott, például a 13/2016. AB határozatában is arra, hogy az államnak tevőleges védelmi kötelezettsége értelmében a konkuráló alapjogi pozíciókban közvetítő, kiegyenlítő szerepet kell betöltenie.

Az alkotmányjogi panasz elbírálásakor az Alkotmánybíróságnak tehát arról kellett döntenie, hogy az indítványozó magántitokhoz való jogával szemben kellő súlyú alkotmányos indoknak tekinthető-e az alperest megillető kapcsolattartáshoz való jogának, valamint szülői felügyeleti és nevelési jogának védelme, amely igazolhatja a magántitok korlátozását.

Az indítványozó alapjogát, mint ez a fenti bírósági döntések is megállapítják, sérti az alperes férj magatartása. Ugyanakkor az alperes szülőnek más lehetősége nem volt a szülői felügyeleti jogának, illetve nevelési jogának védelmére, és legfőképp felügyeleti kötelezettségének biztosítására.

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy a bírósági döntések alkotmányos cél, a szülő felügyeleti joga és kötelezettsége biztosításának, továbbá kapcsolattartáshoz való jogának védelme érdekében történt a másik szülő magántitkának és levéltitkának a korlátozása, mely végső soron a gyermek védelméhez és gondoskodáshoz való jogán alapul. Az alkalmasságot illetően megállapítható, hogy az indítványozó levelezése alkalmas volt az előzőek bizonyítására, így levéltitkainak korlátozása nem tekinthető szükségtelennek.

Az Alkotmánybíróság fent részletezett ügyben hozott határozatában lefolytatott egy szükségesség-arányosság tesztet és lényegét tekintve ugyanarra a következtetésre jutott, mint a rendes bíróságok is a határozataikban, azaz megállapíthatjuk, hogy a bíróságok helyesen döntöttek akkor, amikor bizonyítékként értékelték a jogsértő módon megszerzett bizonyítékot. Mindezeket figyelembevéve kijelenthetjük, hogy az indítványozó magánszféra védelméhez való jogból eredeztethető jogainak korlátozása sem szükségtelen nem volt, sem pedig aránytalan, tekintettel arra, hogy az alapügyek alperese a megismert levelezéseket kizárólag bírósági, valamint más hatósági eljárások során használta fel, ahol *„igazság érvényesülésének biztosítása közérdek”*.

Kérdésként merül fel ugyanakkor, hogy meddig tekinthető jogosnak egyik vagy másik fél oldaláról hivatkozott érvelés jogszerű és jóhiszemű perbeli érvelésnek és mikortól tekinthető a magánszféra védelméhez való alapvető jog széleskörűségének a „kihasználásának” a pervitel során, amely alkalmas lehet arra, hogy a másik fél bizonyítását ellehetetlenítse? Véleményem szerint a fenti AB határozat alapját képező peres eljárások során inkább beszélhetünk az utóbbi esetről, mintsem az előbbiről, nem vitatva azt, hogy a magánszféra védelméhez való jogból levezethető magántitok és levéltitok megsértése -a bíróságok által megállapítottan is- megtörténtek.

Ezzel összefüggésben megállapíthatjuk, hogy a szabályozás megalkotása nem csak a technikai fejlődés előrehaladására adott helyesnek bizonyuló jogalkotói reakcióként értékelhető, hanem komoly és hosszadalmas bírósági eljárásoktól kímélheti meg a feleket azzal, hogy egy hosszú ideje konkrét szabályozásért kiáltó perjogi hiányosság

lett kiküszöbölve olyan jogszabályhelyekkel, melyek kellően konkrét megfogalmazásúak, (tekintve pl a jogsértő bizonyítási eszközök fajtáinak körülírását és azok értékelhetőségének körének a meghatározását) ugyanakkor szükségképpen rugalmasak a széleskörű alkalmazhatóság érdekében.